T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

CUMHURİYET DÖNEMİNDE EDİRNE'DE SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM FAALİYETLERİ (1923-1960)

İREM UZUN

TEZ DANIŞMANI
PROF.DR. NURTEN ÇETİN

EDİRNE 2023

Tezin Adı: Cumhuriyet Döneminde Edirne'de Sağlık ve Sosyal Yardım Faaliyetleri (1923-1960)

Hazırlayan: İrem Uzun

ÖZET

Uzun yıllar süren savaşlar boyunca Rus, Bulgar ve Yunan işgallerine uğrayan Edirne kenti işgallerin etkilerini Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra da taşımaktaydı. İşgal dönemlerinde halk göç etmiş, kalanlar açlık ve sefalet içinde kalmış ve salgın hastalıklar baş göstermiştir. Edirne'nin kalkındırılması için halkın sağlığının korunması ve nüfusunun arttırılması gerekmekteydi. Çalışmalar işte bu yönde yapılmaya başlandı. Trakya Bölgesinin uzun zamandan beri süregelen en büyük sağlık problemi olan sıtmaya karşı 1936 yılında mücadele teşkilatı kuruldu ve uzun yıllar sıtma ile mücadele edildi. Halk anne çocuk sağlığı konusunda ve hastalıklara karşı bilinçlendirildi. Gerek basın, gerek konferans, gerekse sinema yoluyla sağlık konusunda vatandaşların aydınlatılması sağlandı. Sağlıklı nesiller yetişmesi için yardıma muhtaç yoksul ve kimsesiz çocuklara yardımlar edildi, yaz tatillerinde sağlıklarına kavuşmaları sağlandı. Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılan çalışmalar daha sonraki zamanlarda etkisini gösterdi ve halk sağlık alanında tıp-hekim-ilaç hakkındaki eski düşüncelerinden vazgeçerek bu alanda etkin katılım gösterdi. Bu çalışmada 1923-1960 yılları arasında Edirne'de sağlık alanında yapılan faaliyetlerden, Trakya Umumi Müfettişliğinin halk sağlığı ve eğitimi açısından yaptıklarından ve kentteki yardıma muhtaç, fakir kimselere edilen desteklerden bahsedilmiştir. Bu yıllar içerisinde gelen göçmenler ve onların ilk uğrak yeri Edirne'de gördükleri sağlık ve sosyal yardımlar ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Edirne, Sağlık, Sosyal Yardım, Halk

Name of the Thesis: Health and social aid activities between 1923 and 1960 in Edirne during the republican period.

Prepared by: İrem UZUN

ABSTRACT

The effects of the occupations in the city of Edirne, which was occupied by the Russians, Bulgarians and Greeks due to the wars that lasted for many years, continued after the establishment of the Republic of Turkey. During the occupation period, people had to migrate, and those who stayed in the city were left in hunger and misery, and epidemics emerged. Fort he development of Edirne, it was necessary to protect the health of the people and increase its population. That was how the work related to them started. The organization of struggle was established in 1936 against malaria, which is the biggest health problem in the Thrace Region for many years. The people were informed about mother-child health and against diseases. Citizens were informed about health through media, conferences, and movies. In order to raise healthy generations, children in nedd, the poor, and the homeless were helped and they regained their health during the summer holidays. The studies carried out in the first years of the Republic showed their effects in the following years and gave up their thoughts about medicine-physician-drug in the field of health and actively participated in this field. In this study, the activities carried out for health in Edirne between 1923-1960, the activities of the Trakya Umumi Müfettişliği for public health and education, and the support given to the poor and needy people in the city were mentioned. İmmigrants who came during these years and the health and social assistance they received in Edirne, which was their first stop, were discussed.

Key words: Edirne, Health, Social Help, People

ÖN SÖZ

Meriç, Tunca ve Arda nehirlerinin kesiştiği noktanın doğusunda bulunan Edirne kenti bilinen ilk yerleşikleri olan Traklar ile tarih sahnesine çıkmıştır. 2. Yüzyılda Roma İmparatoru Hadrianus tarafından yeniden kurulmuş ve bundan dolayı ‘‘Hadrianopolis’’ adını almıştır. Roma ve Bizans hakimiyetlerinde yaşayan kent 14. Yüzyılda Türkler tarafından fethedilmiştir. Edirne Türkler tarafından fetih edilmesiyle kâh acı kâh tatlı günler geçirmiştir. Fethinin ardından 1453 yılına dek Osmanlı Devleti’ne başkentlik yapmış oldukça önemli olaylara sahne olmuştur. Başkent İstanbul’a taşındığında dahi Edirne önemini hiç kaybetmemiştir. Rumeli ile geçiş güzergahı olan kent Balkan Savaşları’nda çok acı günler yaşamış ve daha sonra da Yunan işgali altında kalmıştır. Mudanya Mütarekesi Sözleşmesiyle kurtarılan kent Türkiye Cumhuriyeti’nde önemli bir sınır kenti olmuştur. Uzun yıllar işgaller ve savaşlarla yıpranan Edirne kenti, Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra yaşadığı acıların izlerini taşıyordu. İşgal yıllarında kent nüfusundan göçler yaşanmış, halk fakirleşmişti. Trakya Bölgesi’nin kalkındırılması gerekmekteydi. Bölgenin kalkındırılması için de öncelikli olarak halkının sağlıklı olması ve nüfusunun artması lazımdı. Yeni kurulan Cumhuriyet’e büyük iş düşmekteydi. Bu bağlamda Trakya Bölgesi’nde 1934 yılında Umumi Müfettişlik kurulmuş ve Müfettişlik kentin gelişmesinde büyük rol oynamıştır. Biz de çalışmamızda Cumhuriyet’in kurulduğu 1923 yılından 1960 yılına dek Edirne kentindeki sağlık ve sosyal yardım faaliyetlerini inceledik. Kentteki sağlıkla ilgili çalışmalar ve yapılan yardım çalışmaları yoğun olarak Edirne yerel basını çerçevesinde irdelenmiştir. Bu bakımdan yerel basına ulaşmada Edirne İl Halk Kütüphanesi’nden faydalanılmıştır. Çalışmam sırasında bana desteklerini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Nurten Çetin’e, Edirne İl Halk Kütüphanesi Müdür Yardımcısı Berna Erkan ve Kütüphaneci Bilge Erdem’e, yardımlarını istediğim, eserlerinden faydalandığım Nilüfer Gökçe’ye, Trakya Umumi Müfettişliği ile ilgili kaynaklar için gittiğim Ankara Milli Kütüphane çalışanlarına ve Kızılay Arşivi’nden temin ettiğim belgeler için Kızılay Arşivi çalışanlarına çok teşekkür ederim.

İREM UZUN

İÇİNDEKİLER

ÖZET……İ

ABSTRACT……İİ

ÖN SÖZ……..……İİİ

İÇİNDEKİLER……..……İV

TABLOLAR-FOTOĞRAFLAR LİSTESİ…….…….X-XI

KISALTMALAR……..……..……..XII

GİRİŞ……..……...……1

I.BÖLÜM

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE EDİRNE'DE SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM FAALİYETLERİ (1923-1938)

A. Edirne'nin Genel Sağlık Durumu……..….10

1.Edirne'de Halk Sağlığı Çalışmaları……..…….....14

2.Trakya Umumi Müfettişi Dr. İbrahim Tali Öngören'in Trakya Sağlık Raporu……..…...17

B. 1923-1938 Yılları Arasında Edirne'de Görülen Bulaşıcı Hastalıklar……..19

1.Kızamık……..……...…….....19

2.Kuduz…….21

3.Grip…….……...22

4.Kuş Palazı- Kızıl…….……...24

5.Tifüs…...……..……..26

6.Tifo……....27

7.Şarbon…….……...29

8.Şap Hastalığı……...……..….30

9.Menenjit- Uyuz……...……...31

10.Çiçek……...…...…..31

11.Frengi……..……31

12.Sıtma……32

C. Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatı……..…….....33

1.Teşkilatın Kurulması……..…….…..33

2.Trakya'da Sıtma Mücadelesine Başlanması……..…….…...37

3.1937 Yılı Sıtma Mücadelesi……..……39

4.Sıtma 'ya Karşı Halkı Bilgilendirme Çalışmaları……..…….....42

5.1938 Yılı Sıtma Mücadelesi……..……..…..44

Ç. Trakya'nın 5 Yıllık Köy Kalkınma Programında Sağlık İşleri…….49

D. 1923-1938 Yılları Arasında Edirne Sağlık Kuruluşları…….…52

1.Edirne Belediye Hastanesi\ Edirne Memleket Hastanesi…….…...…….52

2.Keşan Hastanesi\ Keşan Kızılay Hastanesi…….…58

3.Uzunköprü Dispanseri\ Uzunköprü Hastanesi……..…..62

4.Karaağaç Dispanseri…….…..64

5.Kavaklı Dispanseri……...…64

E. Trakya Umumi Müfettişliği Döneminde Açılan Kurslar…….…..66

1.Sağlık Korucusu Kursları……....66

2.Köy Ebe Kursları……..…...66

3.Köy Muhtarları ve Katipleri Kursu……..……67

4.Azat Obaları……..…..68

F. Edirne'de Sosyal Yardım Faaliyetleri……..75

1.Edirne Himaye-i Etfal Cemiyetinin Sosyal Yardım Faaliyetleri……..…75

2.Edirne Halkevi'nin Sosyal Yardım Faaliyetleri…….....82

3.Su Taşkınlıklarından Dolayı Yapılan Yardım Faaliyetleri…….....87

4.Edirne'ye Gelen Göçmenlere Yapılan Sosyal Yardım Faaliyetleri….....91

5.Edirne Halkının Yaptığı Sosyal Yardımlar ……..…...98

II. BÖLÜM

II. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA EDİRNE'DE SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM FAALİYETLERİ (1939-1945)

A. Edirne'nin Genel Durumu…….100

1.Edirne'nin Genel Sağlık Durumu……..……103

2.Edirne'de Halk Sağlığı Çalışmaları……..….105

B. 1939-1945 Yılları Arasında Edirne'de Görülen Bulaşıcı Hastalıklar……109

1.Çiçek Hastalığı……..…109

2.Tifüs……..…....112

3.Sıtma……..……...120

4.Kuş Palazı……..…130

5.Kuduz……....130

6.Uyuz……..…130

7.Kızamık…….....131

8.Şap Hastalığı…….……....131

C. Köylünün Sağlığını Korumaya Yönelik Tedbirler ve İdeal Cumhuriyet Köyü Projesi……....132

1.Trakya'nın 5 Yıllık Kalkınma Planında Sağlık İşleri 1939-1940……..132

2.İdeal Cumhuriyet Köyü Projesi…….134

Ç. Edirne Memleket Hastanesinin Durumu ……..138

D. Edirne'de Sosyal Yardım Faaliyetleri……144

1.Edirne Çocuk Esirgeme Kurumunun Sosyal Yardım Faaliyetleri…....144

2.Edirne Halkevinin Sosyal Yardım Faaliyetleri……..…150

3.Yaşanan Su Baskınları ve Bosna Köyünün Taşınması Meselesi……...153

4.Türk Kızılay Derneğinin Edirne'deki Sosyal Yardım Faaliyetleri…...156

5.Edirne Halkının Yaptığı Yardımlar……..….160

III.BÖLÜM

II. DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA EDİRNE'DE SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM FAALİYETLERİ (1946-1960)

A. Edirne'nin Genel Sağlık Durumu……...162

1.Halk Sağlığı Çalışmaları……..….163

B. 1946-1960 Yılları Arasında Edirne'de Görülen Bulaşıcı Hastalıklar……..……167

1.Sıtma……..……...167

2.Kızamık…….....175

3.Grip……...175

4.Kuduz……..…..177

5.Çiçek……..…...178

6.Tifüs……..……178

7.Kabakulak……..……...179

8.Şarbon……..….179

9.Tifo…….…..179

10.Çocuk Felci…….....180

C. Edirne Devlet Hastanesi……..181

1.Edirne'nin İlçelerindeki Sağlık Kurumları……..…..190

1.1.Keşan Devlet Hastanesi……..…..190

1.2.İpsala Dispanseri……..……190

1.3.Uzunköprü Dispanseri…….……191

1.4.Karaağaç Sağlık Merkezi……..…...191

1.5.Enez Sağlık Merkezi……..……..191

1.6.Havsa Sağlık Merkezi……..……192

Ç. Edirne Verem Pavyonu'nun Açılması ve Verem İle Mücadele……..…….193

D. Azat Obası (Kızılay Kampı)……...…204

E. Edirne'de Sosyal Yardım Faaliyetleri……208

1.Çocuklara Yönelik Sosyal Yardım Faaliyetleri…….....208

2.1950-1951 Yıllarında Edirne'ye Gelen Göçmenlere Yapılan Sosyal Yardım Faaliyetleri…….……..213

3.1953 Edirne Depremi'nin Ardından Yapılan Sosyal Yardım Faaliyetleri……....219

4.1946-1960 Yıllarında Edirne'de Yapılan Diğer Yardımlar……..…….221

SONUÇ……..……..…..225

KAYNAKÇA……..……..……227

DİZİN……260

EKLER……....264

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1: Keşan Kızılay Hastanesi'ne Kızılay tarafından gönderilen cerrahi aletler……..……..61

Tablo 2: Keşan Kızılay Hastanesi'ne Kızılay tarafından gönderilen ecza malzemeleri…….……61

Tablo 3: Keşan Kızılay Hastanesi'ne Kızılay tarafından gönderilen çamaşır-eşyalar…….…....62

Tablo 4: Keşan Kızılay Hastanesi'nin görevli sayısı ve maaşları….....96

Tablo 5: 30 Haziran-26 Kasım 1937 tarihleri arasında göçmenlere yapılan yardımların masrafları…….……..….96

Tablo 6: 1947 yılında Edirne Devlet Hastanesi'nde çalışan personelin sayısı ve aldıkları ücret……..…184-185

Tablo 7: 1950-1951 yılında gelen göçmenlerin yaş ve cinsiyet Dağılımı…….....215

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1: Trakya Umumi Müfettişi Kazım Dirik, Edirne Valisi, Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatı Başkanı Dr. İzzet Arkan ve bir köy muhtarı birlikte……..…...38

Fotoğraf 2: Edirne'de Seyyar Sıtma Memurları……..……..….42

Fotoğraf 3: Gölbaba Bataklığının Kurutulması Çalışmaları…….…….....46

Fotoğraf 4: Edirne Memleket Hastanesi……..……..….56

Fotoğraf 5: Edirne-Karaağaç Azat Obası……..…….……70

Fotoğraf 6: Edirne-Karaağaç Azat Obası……..…….……74

Fotoğraf 7: Edirne Halkevi İdare Heyeti……..…….…….84

Fotoğraf 8: Buğu Sandığı……..…..…….104

Fotoğraf 9: Trakya Umumi Müfettişliği Yayınları tarafından hazırlanan kitapçıklara örnekler……....…….134

Fotoğraf 10: Edirne Çocuk Esirgeme Kurumu İdare Heyeti…….....145

Fotoğraf 11: Trakya Umumi Müfettişliği Binası……..……..…..196

Fotoğraf 12: Edirne Verem Pavyonu'nun günümüzdeki hali……..…..…...198

KISALTMALAR

a.g.e: Adı Geçen Eser

a.g.m: Adı Geçen Makale

a.g.t: Adı Geçen Tez

BCA: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BÖKMK: Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü Kataloğu

BKDMK: Başbakanlık Kararlar Daire Başkanlığı Kataloğu

BMGMK: Başbakanlık Muamelat Genel Müdürlüğü Kataloğu

C.: Cilt

CHPK: Cumhuriyet Halk Partisi Kataloğu

Ed.: Editör

FK: Fon Kodu

No: Numara

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

S.: Sayı

s.: Sayfa

Y.NO: Yer No

GİRİŞ

Sağlık kelimesinin anlamı Türk Dil Kurumu tarafından ‘‘bireyin fiziksel, sosyal ve ruhsal yönden tam bir iyilik durumunda olması’’ şeklinde tanımlanmıştır. Sağlık kelimesinin yerine eş anlamlısı olan sıhhat kelimesi de kullanılmaktadır. Sağlık, toplumun ve ülkenin hayatta kalması için önemli bir faktördür. Çünkü bireylerin toplum içerisinde etkin şekilde yer alabilmesi ve ülke içerisinde sosyal ve ekonomik olarak rol oynamaları açısından sağlıklı olmaları gerekmektedir. Bundan dolayı sağlık kavramı bir ülke için çok değerlidir. Bireylerin kendilerini kelimenin tanımlandığı gibi hissetmemeleri durumunda hasta olarak nitelendirilirler. Bu durumda da hasta kişinin başvuracağı yer sağlık kuruluşlarıdır. Hastaların iyileşeceği ve sağlıklarına kavuşmalarının ardından da bu durumun sürmesi için sağlık kuruluşlarının ve sağlık kurallarının kıymeti çok büyüktür. Türkiye Cumhuriyeti’nde de uzun yıllar savaşlardan çıkan bir toplumun hasta bireylerinin sağlıklarına kavuşması, halkın sağlığının korunması için Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaleti kurulmuştur.

23 Nisan 1920 tarihinde Büyük Millet Meclisi açılışının ardından 3 Mayıs 1920 günü BMM’nin 10. Birleşiminin 3.Celsesinde I. İcra Vekilleri Heyeti belirlenmiş ve Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaletine 127 kabul oyu alarak Dr. Adnan (Adıvar) Bey seçilmiştir. Toplamda oy kullananların sayısı ise 137’dir.[1] 11 Mayıs günü görevine başlayan Adnan Bey yaklaşık 10 ay Sıhhat Vekilliği yapmış ve Mart 1921’de görevinden ayrılmıştır. Daha sonra yerine Dr. Refik (Saydam) Bey gelmiştir. Günümüze dek en uzun süre Sıhhat Vekilliği görevini sürdüren kişi olan Refik Bey döneminde çok önemli kurumlar kurulmuş, kanunlar çıkarılmıştır. Refik Bey, İsmet Paşa’nın Başvekilliği yaptığı dönemlerde görevini sürdürmüş kabine değişikliğine gidildiğinde yerine başka Sıhhat Vekilleri tayin edilmiştir. Bunlar arasında Dr. Rıza Nur, Dr. Mazhar (Germen) ve Dr. Ahmet Hulusi (Alataş) Beyler yer almıştır.[2]

Savaşlarla geçen uzun yıllar boyunca yurtta fazlaca insan kaybı olmuştu. Bunların bir kısmı göç etmiş, bir kısmı savaşlarda şehit olmuş, bir kısmı da bulaşıcı

---

[1]**TBMM Zabıt Ceridesi**, D:1, C:1, 10.Birleşim, 03.05.1336, s. 198.

[2]Hüseyin Demirtola, Asuman Atilla, ‘‘Türkiye’de Cumhuriyet’ten Bu Güne Merkezi Sağlık Yöneticileri’’, *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Statejileri Araştırma Dergisi*’’, C.1, S. 2, 2015, s. 3-4-5.

hastalıklardan ötürü hayatını kaybetmişti. Bu durumun bir an evvel önüne geçilmesi için meclisin açılışından yaklaşık 10 gün sonra kurulan İcra Vekilleri Heyetinde Sıhhat Vekaletine de yer verilmişti. Çünkü Osmanlı Devleti'nde Sıhhat Vekaleti başlı başına bir vekalet değil, Dahiliye Vekâlet'ine bağlıydı, Dahiliye Vekili aynı zamanda Sıhhat Vekili sayılıyordu.[3] Ülkeyi ve milleti içinde bulunduğu kötü sağlık koşullarından kurtarmak, yeni açılan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görevleri arasındaydı. Bu nedenledir ki Sıhhat Vekaleti kurulduğunda bazı prensipler belirlenmiştir.

Bunlar; sağlık teşkilatını kurmak ve geliştirmek, bulaşıcı hastalıklar ile mücadele etmek, bulaşıcı hastalıklara karşı koruyucu önlemler almak, doktor ve sağlık personeli açığını kapatmak, kadın doktor yetiştirmek, çocuk ölümlerini azaltmak, nüfusu arttırmak, yetim, kimsesiz çocuklara ve göçmenlere yardım etmek, gerekli kanun kararname çıkarmak, bir an evvel yapılması gerek işlerden başlanarak sağlık problemlerini çözmek ve israftan kaçınmak olmuştur.[4]

3 Mayıs'taki toplantıda belirlenen İcra Vekilleri Heyeti'nin programı 9 Mayıs 1920 günü yapılan toplantıda Maarif Vekili Dr. Rıza Nur tarafından okunmuştur. Bu programda sağlık işleri hakkında şunlardan bahsedilmektedir;

*Sağlık ve sosyal yardım konusunda maliyenin o günkü durumu uygun olduğu müddetçe en fazla yarar elde edilmeye çalışılacaktır.

*Ahalinin ve yurtta mevcut olan sağlık kurumlarının ilaç ve sağlık araç gereçleri konusunda zarara uğramamaları için bu gibi gerekli olan malzemelerin yurda ithal edilmesine çalışılmaktadır.

*Bulaşıcı hastalıkların önceki savaş yıllarına nazaran azaldığı belirtilerek, bu hastalıklardan olan sıtma ve frenginin zararlarının azaltılması için diğer yönetim birimleri ile birlikte tedbir alınacaktır.[5]

---

[3]Ayten Altıntaş, Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekaleti(Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı), Atatürk Ansiklopedisi https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/sihhiye-ve-muavenet-i-ictimaiye-vekaleti-saglik-ve-sosyal-yardim-bakanligi/ (Erişim Tarihi: 14.11.2022)

[4]Bilal Ak, ''Türkiye Cumhuriyeti'nde Sağlık Hizmetleri'', *Türkler Ansiklopedisi*, C. 17, Ankara 2002, s. 420.

[5]Meliha Özpekcan, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Sağlık Politikası (1923-1933)*, (İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1999, s. 49.

Belirlenen prensip ve program çerçevesinde çalışacak olan Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekalet'inin Meclis'te yapılan görüşmeler sonucunda 1920 yılı için bütçesi 613.141 Lira olarak kabul edilmiştir.[6] Vekaletin yeni kurulduğu günlerde Anadolu'da doktor eksiğinin fazla olması, bazı kentlerde doktor ve sağlık görevlisi bulunmaması gibi sorunlar vardı. Dr. Adnan Bey görevine başladığında elinde yurttaki sağlık durumu ile ilgili hiçbir veri yoktu. İstanbul ile kurulan iletişim sonucunda orada 180 doktorun vazife yaptığını öğrenilebilmişti.[7] Elde edilen bilgiler doğrultusunda çalışmalara başlandı ve ilk olarak zührevi hastalıkların yaygın olmasından ötürü kişilerin evlenmeden önce muayene olmaları için 26 Haziran 1920 tarihinde bir kararname çıkarıldı. Ardından 14 Ağustos 1920'de Bolu Milletvekili Fuat Bey, Meclis'te ''Frenginin Men ve Tahdidi Sirayeti'' hakkında bir kanun teklifi verdi. Bu kanun teklifinde hastalığın savaşlarla birlikte ülkenin her yerine yayıldığı ve frengi için tedbir getiren hiçbir kanun olmadığı belirtilmiştir. Mecliste yapılan görüşmeler sonucunda kanun 5 Şubat 1921 tarihinde kabul edilmiştir.[8]

Mart 1921'de Dr. Adnan Bey 'in görevinden istifa etmesi üzerine Dr. Refik Bey ardından da 1922 yılı itibariyle Dr. Rıza Nur, Sıhhat Vekilliği yapmıştır. Rıza Nur'un döneminde 1922 yılında ilk olarak başlamak suretiyle Sıhhat Vekaleti yurttaki sağlık durumunu öğrenmek amacıyla belli bölgeler tespit ederek oralara doktorlar göndermiş ve bölgelerin sağlık durumları hakkında raporlar halinde bilgi edinmişlerdir. Bu raporlar daha sonra kitap halinde basılmışlardır. 19 kent ile ilgili basılan ''*Türkiye'nin Sıhhi ve İçtimai Coğrafyası*'' eserleri o dönemde bölgelerin sağlık durumları hakkında bilgi edinmek maksadıyla çok önemli eserler olmuşlardır. Ayrıyeten bu eserlerde sağlık durumlarının yanı sıra bölgenin coğrafi konumu, nüfusu, iklimi, gelenek görenek gibi konulardan da bahsedilmiştir.

---

[6]Bilal Ak, *a.g.m.*, s. 420.
[7]Ayten Altıntaş, Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekaleti(Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı), Atatürk Ansiklopedisi https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/sihhiye-ve-muavenet-i-ictimaiye-vekaleti-saglik-ve-sosyal-yardim-bakanligi/ (Erişim Tarihi: 14.11.2022)
[8]Meliha Özpekcan, *a.g.t.*, s. 61-63.

Bu 19 kent şunlardır; Sinop, Niğde, Kayseri, Kastamonu, Zonguldak, Muğla, Konya, Isparta, Bayezid, Çatalca, Gelibolu, Kırklareli, Kırşehir, Urfa, Çankırı, Gaziantep, Sivas, Tokat[9]

Cumhuriyet kurulduktan sonra Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti 560 doktor, 554 sağlık memuru 136 ebe, 69 hastabakıcı hemşire ve 4 eczacı ile yurtta hizmet vermeye çalışmıştır. Özellikle kadın doktor eksikliğinden dolayı genç kızlar ve tıp fakültesi masraflarını karşılayamayacak öğrencilerin tıp eğitimini tercih etmeleri için büyük çaba gösterilmiş ve onlara tıp öğrenci yurtları açılmış ve masrafları Sıhhat Vekaleti tarafından karşılanmıştır. Böylece tıp fakültesini tercih edenlerin sayısında artış olmuştur. Bu dönemde ayrıyeten doktor açığını kapatmak için tıp fakültesinden mezun olan doktorlara okulu bitirir bitirmez zorunlu hizmet kuralı getirilmiştir.[10] Doktor sayısını arttırmanın yanında birde doktor, diş doktoru, hemşire, ebe gibi sağlık çalışanlarının sorumluluk ve haklarını belirleyen ‘‘Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun’’ çıkarılmıştır. 6 bölümden oluşan kanunun her bölümünde farklı bir sağlık görevlisi ile ilgili bilgiler yer almıştır. Bu kanun 11 Nisan 1928 tarihinde çıkarılmış olup günümüzde de halen geçerliliğini korumaktadır.[11]

Erken Cumhuriyet devrinin en önemli sağlık gelişmelerinden biri de Merkez Hıfzıssıhha Kurumu’nun kurulması ve Umumi Hıfzıssıhha Kanunu olmuştur. Bilimsel araştırmalar, bulaşıcı hastalıklar ile mücadele etmede faydalı olması için, yeni geliştirilen teknolojik gelişmelerin izlenmesi gibi amaçlarla Merkez Hıfzıssıhha Kurumu’nun açılmasına 17 Mayıs 1928 günü Meclis’te karar verilmiştir. Ankara ve Sivas illerindeki kimyahaneler birleştirilerek Merkez Hıfzıssıhha Kurumu kurulmuştur.[12] Umumi Hıfzıssıhha Kanunu[13] ise 24 Nisan 1930 tarihinde kabul edilmiştir. O güne kadar ülke de sağlık kurallarını belirleyen ortak bir kanunun olmamasından ötürü, birtakım işlerin Osmanlı devrinden kalma yasalar ile yapıldığı

[9]Osman Gümüşçü, ‘‘Millî Mücadele Dönemi Türkiye Coğrafyası İçin Bilinmeyen Bir Kaynak: ‘‘Türkiye’nin Sıhhi ve İçtimai Coğrafyası’’, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, S. 45, C. 15, 1999, s. 949.
[10]Halil İbrahim Aksakal, ‘‘Dr. Refik Saydam Önderliğinde Cumhuriyet Dönemi Sağlık Hizmetlerini Modernleştirme Çabaları’’, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 1, C. 27, Elazığ 2017, s. 225.
[11]Meliha Özpekcan, *a.g.t.*, s. 149.
[12]Halil İbrahim Aksakal, *a.g.m.*, s. 223.
[13]*Umumi Hıfzıssıhha Kanunu,* Kanun No: 1593, Sayı: 1489, 24 Nisan 1930.

lakin bunlarında günün şartlarına uymada yetersiz kaldığı gözlemlenince ve sağlık teşkilatının belli bir kanuna göre işlenmesi amacıyla bu kanun çıkarılmıştır.[14] Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti kanunun kabulü ile beraber ülkedeki tüm sağlık işlerinden sorumlu hale gelmiştir. Kanun 15 bölüm ve 309 maddeden oluşmaktadır.

Yeni kurulan Cumhuriyetin hedefi olan çalışmalar yapılırken birde ülkede var olan bulaşıcı hastalıklar ile mücadele etmek gerekiyordu. Bu yıllarda görülen hastalıklar arasında frengi, trahom, sıtma, verem, çiçek, kızıl gibi hastalıklar gelmekteydi. Lakin en fazla görülen hastalık sıtma hastalığıydı. Görülen her hastalık için çalışmalar yapılmış, kanunlar çıkarılmış, gerekli basın yayın organları ile yurttaşlara hastalıklar hakkında bilgiler verilmiştir. Doktorlar ve tıp bilimi hakkındaki, insanlarda bulunan ön yargıyı kırmak için çaba sarf edilmiş, halk arasında yaygın olan koca karı ilaçları ya da batıl inançların önüne geçmek için çalışılmıştır. Hali vakti yerinde olmayan vatandaşlar hastanelerde yahut dispanserlerde doktorlar tarafından para alınmadan muayene edilmiş, ilaçları da ücretsiz olarak verilmiştir. Bunların dışında yurttaki çocuklarda görülen beslenme yetersizliği ve bulaşıcı hastalıklardan dolayı ölümlerin fazla olması nedeniyle sağlıklı nesiller yetiştirme ve nüfusu arttırma politikası benimsenmiştir. Gelecek neslin sağlıklı olması için pek çok çalışma yapılmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkede sağlık alanında pek çok faaliyet yapılırken çalışmanın konusu olan Edirne'de sağlık ve sosyal durum pek parlak değildi. Edirne 25 Temmuz 1920- 25 Kasım 1922 tarihleri arasında Yunan işgali altındaydı.[15] İşgal zamanlarında Trakya'daki sağlık durumu ve var olan hastaneler hakkında bilgi eksikliği bulunmakla birlikte Edirne'de Askeri Hastane ve Belediye Hastanesi bulunduğu bilinmektedir. 26 Temmuz 1920 tarihinde Edirne Askeri Hastanesinin Başhekimliğine Yunanlı doktor getirilmiştir. İşgal esnasında hastane doktorlarının kentten ayrılmayacaklarına dair bir kağıtlı onay almalarının ardından rahatça dolaşmaları için kendilerine izin belgesi verilmiştir. Fakat bir doktorun Bulgaristan'a gitmesi üzerine tüm hastane personeli gözaltına alınmış ve daha sonrada Atina'ya

[14]Meliha Özpekcan, *a.g.t.*, s. 173-174.
[15]Veysi Akın, *Trakya'nın Türklere Devir Teslimi*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1996, s. 6-139.

gönderilmişlerdir.[16] Ayrıca Yunanlılar bölgedeki gayrimüslimler haricindeki bütün sağlık kuruluşlarını kapatmışlardı. Trakya'nın tahliyesi sırasında ise yağmalama yapılmış ve sağlık malzemeleri götürülmüş, hastanelere zarar verilmişti.[17] İşgalden sonra bölgede mali kaynak yetersizliklerinin olmasından dolayı yeni bir sağlık kuruluşu açmanın imkânı yoktu, hal böyle olunca devreye Hilal-i Ahmer Cemiyeti girdi ve az sayıda yatak kapasiteli seyyar denilebilecek hastaneler ve dispanserler açtı.[18]

Bölgede bulaşıcı hastalıklar görülmekteydi, salgın derecesinde olmasa da en fazla yaygın olanı sıtma hastalığıydı. 1922 yılında Enez, Ergene ve Meriç Nehirlerinin çevresi sıtmanın en yoğun görüldüğü yerlerdi.[19] Düşmandan kurtarılmış olan bölge yıkık dökük vaziyetteydi. Trakya Bölgesinin kalkındırılması, sosyal, ekonomik, kültürel açıdan yenilenmesi gerekmekteydi. Ayrıca işgalden kurtulduktan sonra halkta yoksulluk hüküm sürmekteydi. Bundan başka Cumhuriyetin kuruluşundan sonra çeşitli nedenlerle ülkeye gelen göçmenlerin ilk durak yerlerinden birisi Trakya Bölgesi olmuştur. Gelenlerin arasından bölgeye yerleşenler olsa da başka yerlere gönderilecek göçmenler için Trakya birkaç gün sağlık kontrollerinin yapıldığı, dinlenme, konaklama yeri olmuştu.

Bu çalışmada; 1. bölümde yıllardır savaş ve işgal altında bulunan Edirne kentinin sağlık durumu, sağlık kuruluşlarının vaziyeti incelenmiştir. 1930'lu yıllardan itibaren Trakya Bölgesinin en büyük sağlık sorunu olan ve salgın haline gelen sıtma hastalığı hakkında çalışılarak kurulan Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatının faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Bu konu çalışılırken dönemin birinci kaynakları olan Edirne basınından Edirne Postası, Edirne Milli Gazete ve Buç gazeteleri, Kırklareli basınından da Trakya'da Yeşilyurt gazetesi ve konuyla alakalı olan Trakya ve Altıok dergileri tamamen incelenmiş ve taranmıştır. Çalışmada Edirne'deki sağlık

---

[16]Ratıp Kazancıgil-Nilüfer Gökçe-Ender Bilar, *Edirne'nin Sağlık ve Sosyal Yardım Tarihi*, Trakya Üniversitesi Yayınları, C. 1, Edirne 2009, s. 126.
[17]Mehmet Çanlı, ''Yunan İşgal Kuvvetlerinin Tahliyesi Sonrası Doğu Trakya'da Hilal-i Ahmer'in Sağlık Hizmetleri (1922-1924)'', *Atatürk Yolu Dergisi*, S. 44, C. 11, Ankara 2009, s. 641-643.
[18]Mehmet Çanlı, *a.g.m.*, s. 642.
[19]Şükrü Baştürk, Ömer Düzbakar, *Türkiye'nin Sıhh-i İçtimai Coğrafyası Gelibolu Vilayeti İnceleme-Dil Özellikleri- Metin- Dizin- Tıpkı Basım*, Emin Yayınları, Bursa 2017, s. 88.

kuruluşlarının Cumhuriyet'in ilanından sonraki durumları açıklanmıştır. Burada da Edirne basını birinci kaynaktır. Dönemde yaşamış olan Dr. Rıfat Osman'ın *Edirne Rehnüması* ve Dr.Ratıp Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, Ender Bilar'ın 2 ciltlik *Edirne'nin Sağlık ve Sosyal Yardım Tarihi (1361-2008)* eserlerinden faydalanılmıştır.

Ayrıca çalışmada Trakya Umumi Müfettişliğinin çocuk sağlığını koruma, kurs açma ve sağlık alanındaki faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Konuda birinci kaynak Cumhuriyet Arşivi ve basın taraması olmuştur. Trakya Umumi Müfettişliğinin çalışmaları hakkında kaynak olarak Murat Burgaç'ın *Türkiye'de Umumi Müfettişliklerin Kurulması ve Trakya Umumi Müfettişliği* isimli eserinden de faydalanılmıştır.

1.bölümün sosyal yardım başlığında ise Edirne'deki kimsesi olmayan veya yoksul haldeki çocuklara yapılan ekonomik desteklerden bahsedilmiştir. Edirne Çocuk Esirgeme Kurumu ve Edirne Halkevi'nin öncülüğünü yapılan çalışmalar irdelenmiştir. Kaynak olarak yine Edirne basını ilk sıradadır. Başkaca Gökhan Durak'ın *Trakya Bölgesi Halkevi Faaliyetleri* isimli yüksek lisans tez çalışması, Makbule Sarıkaya'nın *Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti 1921-1935* isimli doktora tez çalışmasından yararlanılmıştır. Yalnızca çocuklar değil kentte ihtiyacı olan ve meydana gelen su baskınlarında mağdur durumda kalan tüm vatandaşlara yardım faaliyetleri yapılmış ve çalışmada bunlara da yer verilmiştir. Burada da Edirne basını ve Cumhuriyet Arşivi'nden kaynak alınmıştır. Su baskınları konusunun daha önce hiç çalışılmamış olması çalışmaya özgünlük kazandırmıştır. Bir diğer yardım faaliyeti ise Trakya Bölgesine gelen göçmenlere yapılmıştır. Gelenlerin dinlenme, konaklama yeri olan kentte göçmenlerin sağlık muayeneleri ve aşıları yapılmıştır. Bölgeye yerleşen göçmenler için 3 kentte Kızılay Göçmen Hastaneleri açılmış ve burada hastalanan göçmenlere sağlık hizmetleri sunulmuştur. Kızılay Arşivi esas alınarak hazırlanan bu başlıkta Ayşegül İnginar Kemaloğlu'nun *Trakya'da İskan Edilen Göçmenler ve Bölgenin Sosyokültürel Yapısına Etkileri* isimli doktora tez çalışması ve Aytaç Özkan'ın *Mübadelenin Edirne Vilayeti Uygulaması ve Sosyoekonomik Etkileri* isimli yüksek lisans tez çalışmaları kaynaklar arasındadır.

Tez çalışmasının 2.bölümünde 1939-1945 yılları arasında 2.Dünya Savaşı'nın olduğu dönemde sınır kenti olan Edirne'deki genel durumdan bahsedilerek çalışmaya başlanmıştır. Kentin sağlık vaziyeti, yapılan halk sağlığı çalışmalarına değinilmiştir. Dönemde salgın halini alan tifüs hastalığı ve sıtma başta olmak üzere diğer bulaşıcı hastalıklar çalışmada yer almıştır. Burada Edirne basını başta olmak üzere basın taraması yapılmıştır. Trakya Umumi Müfettişliği'nin köy kalkınması için yaptığı projeler Cumhuriyet Arşivi'nden yararlanılarak ortaya konmuştur.

2.bölümün sosyal yardım faaliyetleri kısmında 1.bölümde olduğu gibi kentteki kimsesiz ve yardıma muhtaç çocuk ve vatandaşlara Edirne Çocuk Esirgeme Kurumu ve Edirne Halkevi'nin yaptığı yardım çalışmaları Edirne Postası gazetesinden faydalanılarak çalışmada ele alınmıştır. Ayrıyeten bu yıllarda Kızılay'ın da kentte yoksul vatandaşlar için etkinlikleri olmuş ve ücretsizce yemek dağıtımı için aşevi açılmıştır. Edirne'de yaşanan su baskınlarının bu dönemde devam etmesi üzerine durumdan en fazla mağdur olan Bosna köyü halkı başka bir yere taşınarak yeni bir köy kurulmuş ve sorun çözülmeye çalışılmıştır. 2.bölümde genel manada kaynak eksikliği bulunmaktadır. Edirne yerel basınında 1.bölümde taranan 2 gazete kapatılmış sadece Edirne Postası gazetesi yayın hayatına devam etmiştir. Halkevi dergisi olan Altıok ve Trakya Umumi Müfettişliğinin yayın organı olan Trakya dergisi de bu dönemde yeni sayı çıkarmamıştır.

Tez çalışmasının 3.bölümünde çok partili dönemle iktidar değişimi yaşamış Türkiye'nin 1946-1960 yılları arasındaki Edirne'sinin sağlık durumu ve yapılan sosyal yardımlardan bahsedilmiştir. Bu yıllar arasında yurtta da artış gösteren verem hastalığına karşı kentte tedbirler alınmış ve Trakya Umumi Müfettişliğinin kaldırılmasının ardından boşta kalan binasında Edirne Devlet Hastanesine bağlı olarak bir Verem Pavyonu açılmıştır. Burası ilk olarak Edirne basınında Verem Hastanesi olarak geçse de daha sonra Devlet Hastanesi'ne bağlı olduğu yazılmıştır. Salgın hastalıklar bu yıllar içerisinde de görülmüş, sıtma mücadelesinde faaliyetler devam etmiştir. Ayrıca Edirne Devlet Hastanesi yeni binasına taşınmış ve doktor kadrosuna atamalar yapılmıştır. Bu dönemde ilçelerde de sağlık kurumları açılarak halkın hizmetine sunulmuş ve sağlıkları korunmuştur. Bölümün sağlık kısmında bu başlıklar ele alınmış ve Edirne basını kaynak alınmıştır. Bu yıllar içerisinde iki yeni gazete

Vatandaş ve Yeni Edirne gazeteleri çıkarılmaya başlamış ve kaynak olmaları bakımından büyük önem taşımışlardır.

Çalışmanın sosyal yardım kısmında da önceki bölümlerde olduğu gibi çocuklara yönelik yapılan sosyal yardımlar ortaya konmuştur. Trakya Bölgesi'nde Azat Obası ya da diğer ismiyle Kızılay Kampı'nın tekrardan açılması ve basında yapılan eleştiriler anlatılmıştır. Bu başlıklarda Edirne basını esas alınmıştır. 1950-1951 yıllarında Edirne'ye gelen göçmenlerden de bahsedilmiş ve onlara yardımlar konusunda TBMM Tutanakları ve Bahar Toparlak'ın ''*Bulgaristan Türklerinin 1950-1951 Göçü ve Trakya'da İskanları*'' isimli tez çalışmasından faydalanılmıştır. 18 Haziran 1953 tarihinde meydana gelen Edirne Depremi ve depremden etkilenen kişilere de sosyal yardımlar yapılmış ve bunlar çalışmada yer almıştır. Son olarak Edirne'de yoksullara ve yaşanan su baskınlarında mağdur olan kişilere yapılan destekler anlatılmış çalışmaya son verilmiştir. Bu konularda da Edirne gazeteleri taranmış ve ana kaynak olmuşlardır.

I.BÖLÜM

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE EDİRNE'DE SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM FAALİYETLERİ (1923-1938)

A. Edirne'nin Genel Sağlık Durumu

Türk İstiklal Savaşı'nın başarıyla sonuçlanmasının ardından Yunan işgalinde bulunan Trakya 11 Ekim 1922'de imzalanan Mudanya Mütarekesi Sözleşmesiyle kurtarılmıştır. Yunanlıların tahliyesi 25 Ekim'e kadar sürmüş, 30 Kasım tarihinde de İtilaf Kuvvetleri, Trakya'yı Türk kuvvetlerine teslim etmiştir. Uzun yıllar işgaller altında olan Edirne'de genel sağlık vaziyeti işgaller ve savaşlardan dolayı pek iç açıcı değildi ve şehirde doktor yetersizliği bulunmaktaydı.

Erken Cumhuriyet Dönemi itibariyle Edirne'nin sağlık durumuna bakıldığında Yunanlıların tahliyesinin ardından Edirne'de halk sağlığının bozuk olduğu ve bulaşıcı hastalıkların görüldüğü tespit edilmiştir. Bu hastalıkların başında çiçek, sıtma, dizanteri, tifo, kolera, frengi, uyuz, egzama, kuduz, nezle, verem gelmektedir. Bunların yanı sıra bir de beslenme bozukluğundan kaynaklanan diyare denilen ekmekteki kepek fazlalığından ortaya çıkan ishallere rastlanmıştır.[20] Edirne'nin Kürdhoca Mahallesi'nde yaşayan Yahudilerden bir kişide de çiçek hastalığı görülmüş bulaşıcı olan bu hastalık için mahalle halkının zaman kaybetmeden aşılanması gerektiği hakkında Paşaeli gazetesinde çağrı yapılmıştır. Sağlık dairesinde para karşılığı olmadan yapılan çiçek aşısı için halk davet edilmiştir.[21] Keşan ilçesi ve köylerinde de çiçek hastalığı yoğun olarak görülmüş ve 2.500 kişiye Hilal-i Ahmer tarafından çiçek aşısı yapılmıştır. Ayrıca Hilal-i Ahmer'in yapmış olduğu tespitlere göre Yunanlıların tahliyesinden önce Trakya Bölgesi'nde bulunan gayrimüslimlerin haricinde hiçbir sağlık kurumu çalışmamaktadır ve Yunanlılar giderken bütün sıhhi araç gereçleri götürmüşlerdir.[22] Lakin Edirne'nin Yunanlılar tarafından işgali döneminde Edirne Belediye Hastanesi'nin başında Yahudi Dr. Gazet bulunduğundan dolayı hastane faaliyetteydi ancak malzemeleri kaçırılmıştı.[23] Cumhuriyetin ilk yıllarında kent merkezinden başka bir de ilçelerde hastalıklar görülmüştür. Bunların

[20]Mehmet Çanlı, *a.g.m.,* s. 644.
[21]''*Edirne Sıhhiye Müdüriyetinden:'',* Paşaeli, 9 Nisan 1923, s. 4.
[22]Mehmet Çanlı, *a.g.m.,* s. 642-644-645.
[23]Mehmet Çanlı, *a.g.m.,* s. 644.

başında sıtma hastalığı gelmektedir. Keşan'ın Gala Gölü civarındaki birkaç köyünde ve İpsala'da Meriç ve Ergene Nehirleri dolayısı ile oluşan bataklıklardan ötürü on beş köyde bu hastalık görülmüştür. Bunun yanı sıra dönemde bu iki ilçede verem hastalığına tutulan kişiler olmuştur.[24] Bir diğer ilçe olan Enez ilçesi ise bu yıllarda sıtma vakalarının en fazla görüldüğü yerdir. Bölge halkında dalak büyümesi, kansızlık ve zayıflık meydana gelmiştir. Bu dönemde bataklıkları kurutma işlemleri yapılmadığı için halka bir kısmı ücretsiz bir kısmı ise paralı olarak kinin dağıtımı yapılmıştır.[25]

Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda Edirne ve ilçelerinde hastalıklar görülürken halkın tıbba ve doktorlara karşı bakış açısı da pek iyi değildir. Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti tarafından 1922 yılından itibaren basılmaya başlanan illerin ve bölgelerin sağlık coğrafyasını tanıtan Türkiye'nin Sıhhi ve İçtimai Coğrafyası eserlerine 1925 yılında Kırklareli de eklenmiş ve 1924-1925 yılları ile ilgili çok önemli bilgiler vermiştir. Bu önemli eserde halkın tıp ve doktorlara karşı pek inanmadığı yazılmıştır. Bunların nedeni olarak da halkın bilgisizliğinden faydalanan hocalar ve üfürükçüler gösterilmiştir. Örneğin bir kişinin başı ağrıdığında bir doktora gitmediği ancak hoca ve üfürükçüye gittiği kendisini o kişiye okutarak iyileşeceğine inandığı görülmektedir. Sarılık hastalığı olduğu zaman hemen berbere giderek dilinin altından kan aldırdığı veya alnını ustura ile iki üç yerinden çizdirip ancak dört gün içerisinde iyileşmez ve durumu kötüleşirse bir doktora başvurduğu yazmaktadır. Batıl inançlarında yoğun olduğu ve hastalıklara karşı türbelere gidildiği, adaklar adadıkları, şifa diledikleri belirtilmiştir. Sıtma hastalığına karşı da insanlar türbelere gidip toprak almışlar ve pencerelerine bez ve iplikler bağlamışlardır.[26] Lakin halkın eğitim seviyesinin artmasıyla ve doktorlara inanmalarıyla batıl inançların günden güne azaldığı görülmüştür. 1924 yılında Edirne'den ayrılarak vilayet olan Kırklareli'nde durum böyleyken Trakya Bölgesi'nin diğer illerinde ve Edirne' de pek fark olduğu düşünülemez. Durumun böyle olduğunun bir ispatı da ''*Türkiye'nin Sıhhi ve İçtimai Coğrafyası Gelibolu''* adlı eserde Edirne'nin ilçeleri olan Keşan ve İpsala hakkında da

[24]Şükrü Baştürk, Ömer Düzbakar, *a.g.e.,* s. 88.
[25]*A.g.e.,* s. 88.
[26]Aydın Cidan, *Türkiye'nin Sıhhi-i İçtimai Coğrafyası Kırkkilise (Kırklareli) Vilayeti Tanıtma-Değerlendirme- Transkripsiyon- Günümüz Türkçesi Tıpkı Basım,* Kırklareli Belediye Yayınları, İstanbul, s. 25-28-29.

bilgi verilmesi olmuştur. Eserde bölge halkının doktorlara karşı ön yargılı davrandığı ve özellikle ücretli olarak çalıştıkları zamanlar doktorlara gitmediği yazılmıştır. Para alınmadan muayene edildiği vakitlerde doktorlara başvurmada artış olduğu belirtilerek, doktorların çabaları sonucunda halkında tıbba ve doktorlara karşı düşüncelerinde değişiklikler meydana geldiği yazılmıştır.[27] 1923 yılında Edirne'de de vatandaşların hasta olduklarında doktorlara gitmeleri için ücret alınmadan muayene edilmeleri sağlanmıştır. Kadın ve Çocuk Hastalıkları Uzmanı olan Dr. Latif Bey yoksul halde olan kişileri parasızca kabul etmiş ve bunun halk tarafından duyulması amacıyla basında bilgi verilmiştir.[28] Sonraki yıllarda bu uygulamaya devam edilmiş, 1928 yılının Ocak ayı itibariyle Edirne Türk Ocağı'nda fakir hastalara ücretsizce bakılmıştır.[29] Her geçen yıl insanların doktorlara bakış açıları değişse de bu durum herkes için geçerli değildir, nitekim 5 Ocak 1929 tarihinde Resmi Edirne gazetesinde ''Çocuklarımızı Koruyalım'' başlıklı yazıyla durumun aynı olduğu görülmüştür. Yazıda Dr. Nazım Bey o günlerde çocuklar arasında nezle hastalığı vakalarının görüldüğünü, çocuğu dinlendirerek bir iki gün içinde geçmez ise bir doktora başvurulması konusunda okuyucularını uyarmıştır. Pek çok defa görülen hastalık ilerlemeden doktora gidilmesi gerektiğini, hekim çocuk hastadan ne anlar veya çocuğa ilaç olur mu tedavi edilir mi gibi eski düşüncelerin değiştirilmesini, doktorlara güvenilmesi gerektiği gibi tavsiyelerde bulunmuştur.[30]

1930'lu yıllarda kentin genel sağlık durumu ise 1934 yılında dönemin Başbakan'ı İsmet İnönü'nün Edirne'yi ziyaretinin ardından hazırladığı Edirne İlinin genel durumunu bildiren raporla açıklanmıştır. Raporda kentin sağlık, zirai, eğitim, muhacir, iktisadi durumu, nüfusu, iç emniyeti, hudutları hakkında bilgi verilmiştir. Hazırlanan bu raporda ''sıhhat vaziyeti'' başlığıyla şu bilgiler verilmiştir:

''*Vilayetin sıhhi vaziyeti normaldir. Bu sene vefiyat en ziyade bir yaşına kadar olan çocuklar arasında olmuştur. Sebebi de bu sene yazın adeta salgın halde devam eden (Yeşil ishal) hastalığı olmuştur. Sâri hastalıklar gittikçe azalmaktadır. Mevcut nehirler ve bunların vücude getirdikleri bataklıklar dolayısiyle en ziyade*

[27]Şükrü Baştürk, Ömer Düzbakar, *a.g.e.*, s. 73.
[28]''*Doktor Cevdet Paşazade Latif Bey*'', Paşaeli, 6 Mayıs 1923, s. 4.
[29]''*Fakir Hastalarımız*'', Edirne Millî Gazete, 16 Ocak 1928, s. 4.
[30]''*Çocuklarımızı Koruyalım*'', Resmi Edirne, 5 Ocak 1929, s. 1.

devam eden sıtma hastalığıdır. O da bu sene mıntıkanın kurak gitmesinden o derece tahribat yapamamıştır. Vilayette mevcut hastaneler: Vilayette, merkezde 45 yataklı dahili ve harici bakteriyoluğ ihtisaslarına haiz 3 doktorlu bir hastane.

Keşan'da 25 yataklı bir hariciye mütehassısı idaresinde bir hastane.

Uzunköprü'de 10 yataklı bir doktor idaresinde bir hastane. Olmak üzere üç hastane vardır. Kavaklı ve İpsala kazalarında iki dispanser vardır. Gerek hastane ve gerekse dispanserlerde birçok hastalar tedavi edilmektedir. Tedavi için müracaat edenler ve tedavi olup çıkanları gösterir cetveller bağlıdır. Şurası şayanı arzdır ki halk doktor tedavisi ne demek olduğunu takdir etmekte ve her hastalanan doktora müracaat etmektedir.

Umumi Hıfzıssıhha Kanunu Tatbikatı

Bu kanun vilayetin her tarafında tatbik edilmektedir. Bu kanunun tatbikatı ile uğraşan vilayet ve kaza hıfzıssıhha meclisleri muntazam içtimalar akdederek daha verimli neticeler elde etmeğe sarfı mesai etmektedir. Bu cümleden olarak zührevi hastalıklarla, sıtma ile ve diğer sâri hastalıklarla muntazaman mücadele yapılmaktadır. Bu sene idare-i hususiye bütçesine sıhhat ve içtimai muavenet için 43130 lira tahsisat konulmuş ve bugüne kadar bundan 21847 lirası sarf edilmiştir. Bu para ile hastanelere mualece: alat edevat satın alınıp dispanserlere yardım edilmiş ve sâri ve salgın hastalıklar için sarfiyat yapılmıştır. 934 senesinde bu hastanelere 6481 yatırılarak ve 5310 yatırılmayarak ayakta tedavi edilmiştir.''[31]

1934'de hazırlanan rapora bakıldığında on yıl önce bilgisizliğinden ötürü doktorlara güvenmediği için onların yerine hocalara giden insanların, on yıl sonra Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaletinin çabalarıyla ve Edirne basının, dergilerinin, Halkevinin ve doktorların katkılarıyla artık batıl inançlarının yok olduğu ve hasta olduğunda doktorlara, hastaneye gittikleri görülmüştür. Bunun yanında Edirne Belediyesi'nin 1934 yılı muhasebe-i hususiye bütçesi 534.684 Lira 44 Kuruştur. 43.130 Lirası Sağlık Alanına ayrılmıştır. Sağlık Alanına ayrılan bu miktar Eğitim ile

[31]BCA, 30.10.0.0, Y.No: 64.432.17, Tarih: 00.00.1934, s. 24-25.

ilgili işlere, Sanat ve Yatılı Okul harcamalarına ve Yol ve Köprüler için ayrılan miktardan sonra dördüncü sırada gelmektedir.[32]

1. Edirne'de Halk Sağlığı Çalışmaları

Cumhuriyet kurulduktan sonra sağlık alanındaki en önem verilen konu sağlıklı nesil yetiştirmek ve salgın hastalıkların önüne geçmek olmuştu. Bunların yapılması için ise Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaletine büyük iş düşmekteydi. Dönemin en önemli kitle iletişim aracı olan gazete ve dergiler vasıtasıyla halka, sağlık bilgisi, hastalıklar ve korunma yolları, kadınlara çocuk bakımı, anne-çocuk sağlığı gibi konularda bilgilendirme çalışmaları yapılmaktaydı. Edirne yerel basını ve dergileri de bu süreçte sağlık ve hastalıklarla ilgili bilgi verici yayınlar yapmıştır. Ayrıca doktorlar tarafından halka ücretsiz konferanslarda verilmiştir.

Edirne'de sağlık alanında ilk olarak 23 Mayıs 1927 tarihinde bir konferans düzenlenmiştir. Edirne Muallimler Birliği'nde Dr. Rıfat Osman tarafından sağlık konulu bilgilendirici bir konferans verilmiştir.[33] 1928 yılının Şubat ayında da Edirne Türk Ocağı salonunda konferans verilmeye başlanmış ve Dr. Şükrü Fazıl Bey ''Nasıl Yemeli ve Nasıl İçmeliyiz'' başlıklı bir konuşma yapmıştır.[34] Daha sonraki dönemlerde de konferanslara devam edilmiştir, 26 Mart 1931 tarihinde Edirne Millî Gazetesi'ndeki habere göre Edirne Türk Ocağı salonunda Maarif Emini Hilmi Bey tarafından kadınlara özel kadınlık konulu konferans verilmiş ve yoğun ilgi görmüştür. Konferansta konuşmacı kadınları hareketli yaşama, çalışmaya ve yüksek yollar aramaya teşvik etmiştir.[35] Bir hafta sonra yine Türk Ocağı salonunda Dr. Şükrü Fazıl Bey konferans vermiştir. Doktor Bey tarafından çocuk bakma ve büyütme konusuyla ilgili bilgiler verilmiştir. Kemik veremi hastalığı olan kişilerin çocuk sahibi olmaması, anne hasta iken çocuğu yanında yatırmaması gerektiği, nezle olan annenin çocuğuna ne zaman süt vermesi ve bebeklerin nasıl banyo yaptırılması gibi konularda bilgilendirme çalışmaları yapılmıştır.[36]

---

[32]BCA**,** 30.10.0.0, Y.No: 64.432.17, Tarih: 00.00.1934, s. 31.
[33]''*Muallimler Birliğinde Konferans*'', Edirne Postası, 26 Mayıs 1927, s. 1.
[34]''*Halk Konferansları*'', Edirne Millî Gazete, 1 Şubat 1928, s. 2.
[35]''*Çok Kıymetli Bir Konferans*'', Edirne Millî Gazete, 26 Mart 1931, s. 1-2.
[36]''*Konferans*'', Edirne Millî Gazete, 31 Mart 1931, s. 2.

24 Haziran 1932'de resmi olarak açılan Edirne Halkevi'nde de ilk konferans Dr. Şükrü Fazıl Bey tarafından verilmiştir. Bu konferansta konuşmacı nüfusu arttırmak ve bulaşıcı hastalıklardan korunma yollarını anlatmıştır. Ayrıca Doktor Bey Edirne'de çocuk ölümlerinin diğer illere göre daha fazla olduğunu belirtip çocuk bakımı hakkında da bilgilendirme yapmıştır.[37] Yine çocuk bakımı ile ilgili olarak Muhtelit Orta Mektebi tarafından çocuk bakımı sergisi açılmıştır. Edirnelilerin yoğun ilgi gösterdiği bu sergide görevli genç kızlarda gelenlere bilgi vermiştir.[38] Edirne Halkevi'nin haricinde, Uzunköprü Halkevi'nde de 1934 yılı Mayıs ayı itibariyle halk dershaneleri ve kurslar kolu tarafından, haftanın belli günlerinde Halkevi büyük salonunda halka sıhhi, hukuki, muhasebe ve dil dersleri verilmiştir.[39]

Sadece konferanslarla değil sinema yoluyla da halk bilinçlendirilmeye çalışılmıştır. 1931 yılında Edirne'de Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaletinin gönderdiği sağlık filmleri okullarda önce öğrencilere izletilmiş, ardından da ebeveynleri izlemiştir.[40] 1932 yılında da Sıhhat Vekaleti tarafından sağlık filmleri gönderilmiş ve bunlar Salı ve Çarşamba akşamları Cumhuriyet sinemasında halka ücretsiz olarak izletilmiştir.[41] Yine Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti tarafından illere gönderilen bilgilendirme amacıyla, halkın göreceği yerlere çiçek, tifo, kuduz, kuş palazı, lekeli humma, sivri sinek, verem, pire, bağırsak kurtları ve okul çocuklarının 24 saatlik programını ve diş çürüklerini anlatan afişler asılmıştır.[42]

Trakya Umumi Müfettişliği döneminde de halkı sağlık alanında bilgilendirmek için çalışmalar yapılmıştır. Trakya'nın birçok yerinde Köy Muhtarları ve Katipleri için kurslar açılmıştır. Kurslara hükümet doktoru, jandarma komutanı gibi vilayetçe seçilen görevliler katılarak Muhtarlar ve Katiplere kurs vermişlerdir. Bu kurslarda sağlık, maarif, nafıa, baytar, askeri, adli, zirai, mali işler hakkında yenilikler öğretilmiştir.[43] Bu şekilde Köy Muhtar ve Kâtibi eski yöntemlerin değiştirildiğini,

---

[37] ''*İlk Konferans*'', Edirne Millî Gazete, 30 Haziran 1932, s. 2.
[38] ''*Çocuk Bakımı* Sergisi'', Edirne Millî Gazete, 01 Mayıs 1932, s. 2.
[39] ''*Uzunköprü Halkevi'nin Faaliyeti*'', Edirne Millî Gazete, 7 Mayıs 1934, s. 2.
[40] ''*Sıhhi Filmler*'', Edirne Postası, 04 Mayıs 1931, s. 1.
[41] ''*Sıhhi Filmler*'', Edirne Postası, 14 Temmuz 1932, s. 1.
[42] ''*Sıhhi Afişler*'', Edirne Postası, 6 Mayıs 1939, s.3.
[43] ''*Edirne'de Köy Kâtibi ve Muhtarlar* Kursu'', Cumhuriyet, 29 Nisan 1937, s. 10; ''*Lapseki'de Köy Muhtarları İçin Açılan* Kurs'',7 Haziran 1937, s. 5,

yeniliklerin geldiğini halka anlatmakla görevli olmuşlardır. Sadece Muhtar ve Katipler için değil köy kadınları içinde kurslar açılmasına karar verilmiştir. Bu kurslarda kadınlara aile sağlığı, biçki dikiş, ev idaresi dersleri verilmesi planlanmıştır.[44]

Bu süreçte gazeteler ve dergilerde bilgilendirme çalışmalarına katılmıştır. Edirne Halkevi'nin çıkardığı Altıok dergisinde ''Sağlık Öğütleri'' başlıklı bir kısım bulunmaktadır. Derginin her sayısında bu kısımda bulaşıcı hastalıklar ve korunma yolları hakkında bilgiler verilmiştir. Derginin 14. sayısında ''Bulaşıcı Hastalıklardan Korunma'' adlı yazıda bazı hastalıklara karşı aşı teşviki yapılmış ve kişilerin köylerinde, mahallelerinde bir hastalık çıkması halinde Nahiye Müdürüne yahut İhtiyarlar Heyetine başvurmasının bir memleket ve aile borcu olduğu yazılmıştır.[45] Yalnızca bulaşıcı hastalıklar hakkında değil halk sağlığını kötü etkileyen alkol hakkında da bilinçlendirme çalışmaları yapılmıştır. Altıok dergisinde ''İçki Her Zaman Afettir'' başlıklı yazısıyla İstanbul Üniversitesi'nden Prof. Dr. Süheyl Ünver içkinin kötülüklerinden bahsederek ondan uzak durulması amacıyla halkı aydınlatmaya çalışmıştır.[46]

Ayrıca 1936-1938 yılları arasında Trakya Umumi Müfettişliği tarafından çıkarılan Trakya dergisinin hemen her sayısında hastalıklar hakkında bilgiler verilmiş ve sağlık öğütlerinde bulunulmuştur. Trakya dergisinde özellikle de dönemin önemli sağlık sorunu olan sıtma hastalığı ve hastalığa neden olan kara sinekler hakkında yazılar yayınlanmıştır.[47] Yine aynı dergide Trakya'da sağlık işleri üzerindeki çok önemli konulardan olan zayıf, cılız, sıtmalı çocuklar için yaz tatillerinde bölgenin 16 yerinde açılan Azat Obalarından da bahsedilmiş ve halkı çocuklarını bu obalara göndermesi için teşvik edilmeye çalışılmıştır.[48] Ek olarak Trakya Umumi Müfettişliği Yayınları 1936 yılından itibaren çıkardığı küçük el kitapçıkları ile köylülere ve halka hastalıklar hakkında ve korunma yolları hakkında bilgiler vermiş, özellikle köylü halkın anlayabileceği dilden köy sağlığını koruma ile ilgili tavsiyelerde bulunmuştur. Dr. İsmail Hakkı Bey'in yazdığı ''Köy Sağlığını Koruma'' adlı kitapçıkta köy halkına

[44]''*Köy Kadınları İçin Kurslar*'', Edirne Postası, 19 Mayıs 1940, s. 3.
[45]Altıok, 15 Haziran 1934, s. 19-20, S. 14.
[46]Altıok, 25 Kasım 1934, s. 12-13. S. 21.
[47]Trakya, Mayıs 1937, s.16-17. S. 10.
[48]Trakya, Eylül 1936, s. 22, S. 2.

pis ve sağlıksız bir köy tasviri yapılarak sıtma, verem, tifo ve çocuk ishalleri hakkında bilgi verilmiştir.[49]

2. Trakya Umumi Müfettişi Dr. İbrahim Tali Öngören'in Trakya Sağlık Raporu

1928 yılının başında ülkenin doğu illerinde asayişi, güvenliği, huzuru sağlamak ve bölgenin kalkınması amacıyla Birinci Umumi Müfettişlik kurulmuştur. Bu Müfettişliğin hedeflerine ulaşmasının ardından İkinci Umumi Müfettişliğin kurulması için karar verilmiştir. Bu yeni Müfettişlik için ise Trakya Bölgesi seçilmiştir. Bir sınır bölgesi olan Trakya'nın geçirilen uzun savaşlardan sonra toparlanma ihtiyacının olmasından ve özellikle göçmenlerin iskân işlerinden dolayı İkinci Umumi Müfettişliğin Trakya'da kurulması istenmiştir. Bakanlar Kurulu'nun 19.02.1934 tarihli toplantısında alınan karara göre İkinci Umumi Müfettişliğin Trakya'da kurulmasına karar verilmiştir. Umumi Müfettişlik, merkezi Edirne olmak üzere Tekirdağ, Kırklareli, Çanakkale illerini kapsayacak olup ve daha çok bayındırlık ve iskân işleriyle uğraşması kararlaştırılmıştır.[50]

18 Mart 1934 tarihinde Trakya Umumi Müfettişliği'ne eski Birinci Umumi Müfettiş Dr. İbrahim Tali Öngören atanmıştır. Görevine başladıktan sonra Trakya Bölgesi'nde bir inceleme gezisine çıkan İbrahim Tali Bey gördüklerini bir rapor halinde sunmuştur.[51] Bu raporda Trakya'nın sağlık vaziyeti hakkında verdiği bilgiler şunlardı:

''*Trakya Mıntıkasında hemen her köşesinde sıtma yatakları gördüm. Trakya'nın sıhhat bahsinden en büyük ıstırabı da budur. Çanakkale mıntıkasının bilhassa Menderes havzası da ayni ıstırap içindedir. Büyük sıtma kaynakları Meriç ve ergene ve mandıra havzalarıdır. Munsaplarının temizlenmemesi yüzünden bu nehirlerin bilhassa munsap noktalarında cereyanları ağırlaşmış ve gittikçe genişleyen bataklıklara yol açmıştır. Bu bataklıklar sahaları tamamen sıtmalı kirdir. Bu nehirlerin teşkil ettiği bataklık mıntıkalarda sıtma mücadelesine başlamak artık zaruri*

[49]Dr. İsmail Hakkı, Trakya Umumi Müfettişliği Köy Bürosu, *Köy Sağlığını Koruma,* Aziz Basımevi Edirne 1937, s. 1-10.
[50]Serap Taş, *Umumi Müfettişlikler,* (Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir 1997, s. 91-92.
[51]Murat Burgaç, *Türkiye'de Umumi Müfettişliklerin Kurulması ve Trakya Umumi Müfettişliği,* Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2013, s. 173- 331.

bir hal almıştır. Mesele bir taraftan halkı sıtma tehdidinden kurtararak sağlamlaştırmak ve bir tarafta bataklıkların hiç olmazsa tevessüüne mâni olmak kabili zer'araziyi muhafaza etmektir. Bu mıntıkaların her biri hakkında ayrıca tafsilat raporu yazılacaktır. Trakya'nın diğer aksamında küçük suların ve temizliğe riayetsizliğin vücuda getirdiği su birikintilerinin sivrisinek yatağı olmaktan kotarılması da mühim işlerimizden biri olacaktır. Bu sahada faaliyete geçilmesi vilayetlere tebliğ olunmuştur. Müfettişlik mıntıkasında henüz nispeten az frengi de vardır. Frenginin daha ziyade Pomak muhacirlerinde bulunduğu söylenmektedir. Bu noktaya da ehemmiyet verilecek ve frenginin tevessüüne mâni tedbirler alınacaktır. Bütün mıntıka da gördüğüm hastaneler ve dispanserler imkân nispetinde vesaitlidir. Ve iyi çalışmaktadır. Memnuniyeti mucip olan nokta halkın ve bilhassa köylünün sıhhat müesseselerine karşı her gün biraz daha yükselen itimadını dinlemek ve duymak olmuştur. Hastane ve dispanserlerin muhitlerine daha faydalı bir hale getirilmeleri şüphesiz ki mühim ihtiyaçlardan biridir. Bu sahada mühim olan yaptırılacaktır. Bütün Trakya'da doğum işleri ve çocuk bakımı, sıtma işleri kadar üzerinde tevakkufu lazım bir mesele olarak görülmüştür. Halen ağır yürüdüğü anlaşılan nüfus artma hareketini çabuklaştırmak ve Trakya'nın pek ziyade muhtaç olduğu nüfusu bir tarafta ve en mühim olarak bu yolla tatmin etmek pek ziyade hassas ve dikkatli bulunacağımız işlerden biridir.

Hastane ve dispanserlerin muhitin ihtiyacına vefa edecek doğum şubeleri halinde de çalıştırılması veya doğum evlerinin adedinin arttırılması tetkiki mevzularımızdan biridir. Ebe adedini arttırmak ve onları köylüye ve halka sevdirmek ve çocuk bakımında halkı irşat edecek birer unsur halinde çalıştırmak düşüncelerimizin mühimlerindendir.

Umumi surette denilebilir ki Trakya'nın sıhhi vaziyeti her şeyden evvel sıtma mücadelesini icap ettirmektedir.''[52]

Dr. İbrahim Tali Öngören'in raporunda aktardıklarıyla Trakya Bölgesi'nde sağlık alanında en büyük sorunun sıtma hastalığı olduğu anlaşılmaktadır. Bu hastalığa neden olan havzaların bataklıklarının kurutulması üzerinde durulması gereken bir

[52]BCA, 490.1.0.0, Y.No: 643.130.1, Tarih: 25.07.1935 s. 101-102.

konudur. Ayrıca sıtma kadar önemli bir sorunda doğum oranlarının arttırılması ve çocuk bakımı ve çocuk ölümlerinin önüne geçmek olmuştur.

B. 1923-1938 Yılları Arasında Edirne'de Görülen Bulaşıcı Hastalıklar

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Edirne'de en fazla görülen bulaşıcı hastalık sıtma hastalığıdır. Sıtma yoğun olarak görüldüğü için Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatı kurulmuştur. Ancak sıtmadan başka Edirne'de ve ilçelerinin bazı yerlerinde kızamık, tifo, lekeli humma, şarbon, kızıl gibi bulaşıcı hastalık vakaları bulunmaktadır. Bu hastalıkların yayılmasını önlemek amacıyla her türlü tedbir alınmış ve hastalıkların çıktıkları yerde aşı çalışmaları ve karantina uygulamaları yapılmıştır.[53]

1.Kızamık

Kızamık virüsü dünyanın önde gelen bulaşıcı virüsleri arasındadır. Genellikle çocuklarda görülen bu hastalık yetişkin insanlarda da görülebilir. Kızamık virüsü kızamıklı hastanın burnunda, boğazında hasta öksürdüğü zaman ağzından saçtığı tükürük damlalarında ve hastanın yattığı odanın havasında bulunur. Hastalığa zamanında tanı konulmazsa ve tedavi edilmezse çocuklarda zatürre hastalığına kadar yol açar. Kızamık hastalığının tam tedavisi bulunmasa da uygun bir bakım ve takviye ilaçlarla bir süre sonra iyileşme olur.[54]

Edinilen bilgilere göre Edirne'de ilk olarak 1928 yılının Mayıs ayında Karaağaç'ta 5 çocukta kızamık hastalığına rastlanmıştır. Sağlık Müdürlüğü tarafından gerekli tedbirler alınmış ve hastalık bulunan evlerin kapılarına sarı kağıtlar yapıştırılarak eve giriş çıkışlar yasaklanmış, evdekiler karantinaya alınmıştır.[55] Kentte artmaya başlayan kızamık vakalarının ardından Edirne Postası gazetesinin muhabiri, Sağlık Müdürlüğünü ziyaret etmiş ve konu hakkında bilgi almıştır. Sağlık Müdürlüğü ile yapılan görüşme sonucunda kızamık hastalığının önceye göre nispeten daha azaldığını bu hafta da birkaç vaka olduğunu ve hastalıktan dolayı hiç vefat olmadığı açıklaması yapılmıştır. O günlerde çocuklarda görülen kabakulak hastalığının ise

[53]BCA, 30.10.0.0, Y.No: 72.475.2, Tarih :28.08.1935, s. 15.
[54]Dr. Talat İçbilen, Trakya Umumi Müfettişliği Köy Bürosu, *Köylüye Kızıl, Kızamık ve Kabakulak hastalıkları için öğütler*, Cemal Azmi Basımevi, İstanbul 1937, s. 6,10.
[55]''*Kızamık Hastalığı''*, Edirne Postası, 08 Mayıs 1928, s. 1.

tamamen atlatıldığını, kentin sağlık vaziyetinin çok iyi halde olduğu geçen aylara göre ölümün daha az olduğu açıklanmıştır.[56] Aradan geçen 2 ayın ardından kızamık vakalarının devam etmesi üzerine Edirne Postası gazetesi muhabiri hastalığın durumunu öğrenmek amacıyla Sağlık Müdürlüğünü bir kez daha ziyaret etmiştir. Sağlık Müdürü Arif Bey, kızamık hastalığının halen kentte var olduğunu lakin birkaç çocuğun yakalandığını söylemiş ve bu hastalık nedeniyle hiçbir tehlikenin olmadığını belirtmiştir.[57]

Edirne'de 1936 yılında da birkaç kızamık vakası görülmüştür. Hastalık daha da artmadan Edirne Belediye hekimi Dr. Basri S. İzbul tarafından Buç gazetesinde Kızamık hastalığı hakkında özellikle ebeveynler için bilgilendirici bir yazı kaleme alınmış ve hastalığın belirtileri, hastalık durumunda yapılması gerekenler ve hastalıktan korunma yolları anlatılmıştır. Ayrıca 6 yaşına kadar bütün çocuk hastaların her gün Belediye Sağlık Dairesi'nde ücretsizce muayene edildiklerini ve eğer belirti var ise oraya gitmelerini tavsiye etmiştir.[58] 1937'de Trakya Umumi Müfettişliğinin Köy Bürosu tarafından çıkarılan köylü halkı hastalıklar hakkında bilgilendirmek maksadıyla Dr. Talat İçbilen kızamık hakkında bir çalışma yapmış ve hastalık bulunan evlere 15 gün müddetle girilip çıkılmamasını yazmıştır. Hasta olan çocukların yatakta tedavi görmeleri gerektiğini belirtip, hastanın üşütmemesi, dışarda durmamasını söylemiş aksi takdirde durumun kötüleşip hastalığın ciğerleri sarıp zatürreye çevireceği konusunda uyarıda bulunmuştur. Zatürreye dönüşmeden gerekenlerin yapılmasını ve hastanın hali fenalaşırsa doktora başvurulmasını yazmıştır.[59]

15 Ocak 1938'de Edirne Postası'nda çıkan haberlerde kentteki çocuklarda kızamık hastalığı görüldüğü ve vakaların artmaması amacıyla sağlık tedbirlerinin alındığı yazılmıştır.[60] Trakya dergisinin Mayıs 1938 sayısında ise son aylarda kızamık hastalığının Edirne ve etrafındaki illerde bir hayli arttığı yazılıp, Edirne Memleket Hastanesi, Dahiliye Doktoru İsmail Hakkı Bey tarafından hastalık hakkında bulaşma

[56]''*Hastalıklar*'', Edirne Postası, 17 Mayıs 1928, s. 2.
[57]''*Şehrimizde Kızamık''*, Edirne Postası, 18 Temmuz 1928, s. 1.
[58]''*Kızamık*'', Buç, 29 Şubat 1936, s. 3.
[59]Dr. Talat İçbilen, *a.g.e.,* s. 6-10.
[60]''*Hastalıklarla Mücadele*'', Edirne Postası, 15 Ocak 1938, s. 2.

yolları, nasıl bulaştığı ve kızamık salgınları ile ilgili bir yazı kaleme alınıp halk bilgilendirilmeye çalışılmıştır.[61]

2. Kuduz

Kuduz hastalığı, hasta hayvanların salyalarından insanlara yayılan ölümcül bir virüstür. Kuduz çoğunlukla köpek, kedi tilki gibi hayvanların ısırma, tırmalama veya salyaları yoluyla insanlara geçen bir hastalıktır. Bu hastalığa erken müdahale edilmesi gerekmektedir. Belirtiler görüldüğü andan itibaren tedavi edilmezse hasta kişinin ölümüne neden olabilmektedir.[62]

Edirne'de de serbest bırakılan köpeklerin çokluğundan ötürü kuduz vakaları görülmüştür. Özellikle gece saatlerinde başıboş köpeklerin sokaklarda görülmesi ve insanlara saldırmaları Edirne halkını tedirgin etmiş ve duruma belediyenin el atması istenmiştir.[63] İlk kuduz vakasına 1928 yılında rastlanmıştır. Kuduz bir köpek tarafından ısırılan kişi İstanbul Kuduz Tedavi Merkezi'ne gönderilmiştir.[64] Resmi Edirne gazetesinde 1929 yılında kentte ortaya çıkan kuduz vakalarıyla ilgili olarak halkı bilinçlendirmek maksadıyla Dr. Nazım Bey ''Çocuklarımızı Koruyalım'' başlığı altındaki yazısında kuduz hastalığı hakkında bilgiler vermiş ve hastalığın belirtilerini yazmıştır.[65] Edirne'nin ilçelerinden Uzunköprü'de de 1931 yılında birçok kişi köpekler tarafından ısırılmış ve İstanbul Kuduz Tedavi Merkezi'ne sevk edilip tedavi olmuşlardır.[66] Kuduz köpeklerin çok fazla olmasından dolayı küçük yaşta bir çocukta köpek tarafından ısırılmıştır. Köpeğin ısırdığını gören kişilerin yardımları ile çocuk zorlukla kurtarılmıştır. Bu olaydan sonra kent halkı kuduz köpeklerin toplatılması için belediyeye başvurmuşlardır.[67]

1933 yılına gelindiğinde ise kuduz veya şüpheli hayvanlar tarafından ısırılan kişilerin artık İstanbul'da tedavi görmesine gerek kalmadan Edirne Memleket Hastanesi'nde tedavileri yapılmaya başlanmıştır.[68] 1934 yılında Ramazan Bayramı

[61]Trakya, Nisan-Haziran 1938, s. 19, S. 20.
[62]Türk Dil Kurumu Sözlüğü
[63]''*Azgın Köpek*'', Edirne Millî Gazete, 15 Aralık 1927, s. 2.
[64]''*Kuduz Var*'', Edirne Postası, 10 Mayıs 1928, s. 1.
[65]''*Çocuklarımızı Koruyalım*'', Resmi Edirne, 02 Haziran 1929, s. 1.
[66]''*Kuduz Vakası*'', Edirne Postası, 16 Temmuz 1931, s. 2.
[67]''*Edirne'de Kuduz*'', Son Posta, 20 Aralık 1932, s. 4.
[68]''*Kuduz Tedavisi*'', Edirne Postası, 03 Eylül 1933, s. 3.

olması münasebetiyle köylüler Edirne'ye gelmiş ve bunların arkalarına takılarak kente birçok köpekte gelmiştir. Kaleiçi semtinde yoğun olarak görülen köpekler gece saatlerinde oradan geçen insanlara saldırdığından semt halkı durumdan rahatsız olmuş ve bayramdan sonra, gelen köpeklerin belediye tarafından toplatılmasını istenmiştir.[69] Lakin durumda bir değişiklik olmamış aksine, başıboş köpeklerin her geçen gün artmasıyla birlikte Edirne ve etrafındaki illerde kuduz vakaları artmıştır. Havsa'nın Kuzucu köyünde bir adam köpek tarafından ısırılmış, birkaç gün sonra kuduz belirtileri göstermiş ve Edirne Memleket Hastanesi'ne kaldırılmıştır. Fakat hasta iyileşemeyip vefat etmiştir. Bunun üzerine belediye tarafından kentteki köpeklerin ortadan kaldırılmasına başlanmıştır.[70] 1938 yılında da Edirne'nin Hacımurat ve Sıkçamurat mahallelerinde kuduz vakaları görülmüş bunun üzerine iki kuduz köpek yok edilmiştir.[71]

3. Grip

Kış aylarında mevsimin etkisiyle ortaya çıkan grip hastalığı, hasta insanların solunum salgılarının sağlıklı insanlara geçmesiyle bulaşma yapmaktadır. Grip hastalığı ilk olarak bu dönemde 1927 yılının ilk aylarında Edirne'nin Keşan ve Uzunköprü ilçelerinde görülmüştür. Lakin salgın vaziyetine ulaşmamış ve endişe edilecek bir durum yaşanmamıştır.[72] Ancak bu hastalık bazı dönemlerde salgın halini almıştır, özellikle 1930'lu yıllarda ülkemizde salgın halde grip vakaları görülmüştür. Edirne'de de grip, nezle gibi hastalıklara yakalananların sayısında artış olmuş ve hastalık salgın vaziyetini almıştır. Daha 1929 yılında kış mevsimi bastırınca Edirne basınında grip, nezle gibi hastalıklara karşı tedbirli davranılması şeklinde uyarılar yapılmıştır.[73] 1932 yılının Şubat ayında kentte salgın haline gelen grip hastalığı çoğunlukla her evdeki kişileri hasta etmişti. 21 Şubat 1932 tarihli Edirne Millî Gazetesinde çıkan haberde; halk sağlığını korumaya, üşütmemeye, işleri olmadığı sürece geceleri evden dışarı çıkmamaya ve ziyaretler yapmama, dikkatli olmaları

[69] ''*Edirne'de Köpekler Çoğaldı*'', Vakit, 27 Ocak 1934, s. 6.
[70] ''*Civar Kazalarda Kuduz Hastalığı*'', Edirne Postası, 13 Aralık 1936, s. 1; ''*Bir Adam Kudurdu"*,11 Aralık 1937, s. 1.
[71] ''*Edirne'de 2 Kuduz Vakası*'', Edirne Postası, 27 Nisan 1938, s. 1.
[72] ''*Keşan ve Uzunköprü'nün Ahval-i Sıhhiyesi*'', Edirne Postası, 3 Şubat 1927, s. 1.
[73] ''*Hastalık*'', Edirne Postası, 29 Aralık 1929, s. 1

konusunda tavsiyelerde bulunulmuştur.[74] Sağlık idaresi, grip hastalığı için tedbir almak maksadıyla Edirne'deki ve Uzunköprü'deki okullarda 10 gün, Keşan ilçesindeki okullarda ise 15 gün eğitime ara verilmesi kararını almıştır.[75] Okulların açılmasının ardından öğretmenlerin dikkatli olmaları ateşli, hasta çocukları evlerine geri göndermeleri ve sınıflarda sobaların üstünde bir tas içinde okaliptüs yaprağı kaynatmalarının çok faydalı olacağı gibi öneriler yapılmıştır.[76]

1935 yılı başında Edirne'de salgın şeklinde olmamakla birlikte yine grip vakaları görülmüş ve ilkokullar bir hafta müddetle tatil edilmiştir. Ancak Edirne'nin komşu ili olan Tekirdağ'da grip salgını olmuş ve orada da okullar bir hafta tatil edilmiştir.[77] Mart 1935 tarihine gelindiğinde ise Edirne'de de grip hastalığı vakalarında büyük artış yaşanmıştır. Durum riskli bir hal almaya başlayınca kentteki bütün ilk ve orta okullara ara verilmiştir. Orta okullarda yatılı olmayan öğrencilerin on gün okula gitmemesi, yatılı olan öğrencilerin ise on gün okuldan çıkmaması kararı alınmıştır.[78] 7 Mart 1935 tarihinde Edirne Millî Gazetesi'nde Edirne halkını grip hastalığı hakkında uyarmak, hastalığın hafife alınmaması gerektiğini hatırlatmak amacıyla Sağlık Müdürü Osman Civelek tarafından ''Grip Hastalığı'' başlığıyla bir yazı yayınlanmıştır. Yazıda; son haftalarda Edirne ve bir iki ilçesinin birkaç köyünde salgın şeklinde grip hastalığı görüldüğü, bu yüzden birkaç okulun kapatıldığı lakin hastalık şehirde oldukça yayılsa da hiç vefat olmadığı yazılmıştır. Hastalık hakkında uyarılar yapılmış, bulaşma yolları, belirtiler, korunmak için yapılması gerekenlerden ve tedavisinden bahsedilmiştir. Kendisinde hastalık belirtilerini anlayan kişilerin evlerinde ayrı bir odaya çekilip ailesinden kendisini soyutlamasını ve hasta kişiye bakacak kişinin de doktorun söyleyeceği şekilde tedbir alıp hastaya bakması önerilmiştir.[79] Daha sonra 21 Mart'ta Edirne Sağlık Müdürü Osman Civelek grip hastalığının kentteki durumu hakkında bilgi vermek üzere Akşam gazetesi muhabirine bir açıklama yapmıştır. Yaptığı açıklamada şöyle demiştir;

---

[74] ''*Grip*'', Edirne Millî Gazete, 21 Şubat 1932, s. 1
[75] ''*Grip Salgını"*, Edirne Postası, 23 Şubat 1932, s. 2.
[76] '*Mekteplerde*'', 'Edirne Millî Gazete, 3 Mart 1932, s. 2.
[77] ''*Kentimizde*'', Edirne Millî Gazete, 25 Şubat 1935, s. 2.
[78] ''*Grip Salgını"*, Edirne Millî Gazete, 07 Mart 1935, s. 2.
[79] ''*Grip Hastalığı''*, Edirne Millî Gazete, 07 Mart 1935, s. 1-2.

''*Evvela şunu söyleyeyim ki, merak edilecek bir vaziyet yoktur. Sağlık Bakanlığının emirleri üzerine evvelden tedbirler aldık. Bu tedbirler sayesinde bugün grip vaziyetini çabuk karşılayabildik. Vilayetimiz, Havsa nahiyesi, Hasköy, Tatarlar nahiyesi, Süloğlu mektepleri grip dolayısıyla kapatılmıştır. Uzunköprü'de yedi kişi gribe yakalanmış, bunlardan birisi zatürreden ölmüş altısı iyi olmuştur. Vilayetimizde gribin önü kamilen alınmıştır. Şehrimiz Türk-musevi, İsmet Paşa, İstiklal mektepleri kapatılmış, lisenin yatılı olmayan öğrencilerine bir hafta izin verilmiş, yatılılarda sıkı bir kontrole tabi tutulmaktadırlar. Diğer yatılı okullarımız dışardan ziyaretçi kabul etmemekte ve bütün mektepler talebesi doktorlar tarafından muayene edilerek bize raporlar verilmekte, ateşli görülenler evlerine götürülmektedir. Alınan bu tedbirler sayesinde bugün okullarımızın vaziyetleri normal bir şekle girmiştir.*'' [80]

1935 yılından sonra 1936-1937 yıllarında kentte salgın halinde grip hastalığı vakalarına rastlanmamıştır. Fakat 1938 yılında soğuk giden havaların etkisiyle gribin salgın derecesine vardığı okullarda öğrencilerin birçoğunun hastalığa yakalandığı, yatılı okullarda ise revirlerin dolu olduğu basında yer almıştır. Alınacak önlemlerin arasında okulların ve umumi yerlerin geçici olarak tatili gündeme gelmiştir.[81]

4. Kuş Palazı- Kızıl

Kuş palazı hastalığı ya da diğer bir ismiyle difteri hastalığı Corynebacterium diphtheriae isimli bakterinin sebep olduğu boğaz ve burun mukozalarını ve solunum yollarını etkileyen bakteriyel enfeksiyondur. Özellikle çocuklarda görülen hastalıkta bulaş solunum yoluyla veya deri lezyonları ile olmaktadır. Hastanın hapşırması, öksürmesi ile bulaş olabileceği gibi hasta bireyin kullandığı bardak, kalem vs. eşyalara dokunulmasıyla da bulaşabilir. Bu sebeple hasta kişiyle yakın ve doğrudan temastan kaçınılması gerekmektedir.[82]

Edirne'de ilk kuş palazı hastalığına 1927 yılında Keşan ilçesinde rastlanmıştır. Hastalığın görülmesinin ardından Sağlık İdaresi tarafından kente inceleme yapmak amacıyla Dr. Nazım Bey gönderilmiştir. Doktor Bey yaptığı

[80]Osman Civelek, ''*Edirne'de Grip"*, 'Akşam, 21 Mart 1935, s. 6.
[81]''*Grip Salgını Mı?*'', Edirne Postası, 31 Aralık 1938, s. 1.
[82] https://www.turkiyeklinikleri.com/article/tr-difteri-73225.html https://www.florence.com.tr/difteri (Erişim Tarihi: 20.10.2022.)

incelemeler sonucunda Keşan'da difteri ve kızıl hastalıklarının görüldüğünü fakat birkaç hasta dışında diğerlerinin iyileştiğini açıklamıştır.[83] Daha sonra ise 1933 yılının ilk aylarında Edirne'de çocuklar arasında kuş palazı hastalığı ile karşılaşılmıştır. Ancak hastalık salgın denilecek kadar çok sayıya ulaşmamıştır.[84] 1938 yılında da ilk okul öğrencileri arasında bulaşıcı hastalık çıktığı görülmüş ve Sağlık İdaresince gerekli önlemler alınmıştır. Yeniimaret'teki ilk okul öğrencisinde kuşpalazı hastalığı rastlanmış, çocuk hastaneye kaldırılmıştır. Tedbir amacıyla okul dezenfekte edilip 3 gün eğitime ara verilmiştir.[85] Edirne Halkevi yayın organı olan Altıok dergisinin 11.sayısında sağlık öğütleri köşesinde kuş palazı (difteri) hastalığı ile ilgili yazı yayınlanıp bu hastalığa karşı çok dikkatli olmak ve eğer hasta olunmuşsa da doktor tavsiyelerine uyulması konusunda öneride bulunulmuştur.[86] Edirne Halkevi'nde 1936'da Çocuk Hastalıkları Hekimi Şemsettin Bey tarafından difteri serumunun fabrikasyonu ve hormonlar hakkında iki film izletmiş ve bilgiler verilmiştir. Diğer doktorlarında bulunduğu bu sunum çok faydalı olmuştur. Daha sonra bu iki film kız öğretmen okulunda da gösterilmiş ve filmin gösterilmesi sırasında Doktor Bey öğrencilere bilgilendirici bir konferansta vermiştir.[87]

Kuş palazı hastalığından başka bir de Fevzi Paşa İlk okulu başöğretmeni Ömer Bey'de kızıl hastalığına rastlanmıştır. Okul temizlenerek Sağlık İdaresince 25 gün müddetle kapatılmıştır.[88] Bu hastalık ise genellikle çocuklarda görülen bir hastalık olmakla birlikte yüksek ateş, boğaz ağrısı ve ciltte kırmızı döküntüler şeklinde belirti vermektedir. Kuluçka dönemi üç dört gün süren tehlikeli bir hastalıktır.[89] Kentte halkı hastalık hakkında uyarmak amacıyla Edirne Buç gazetesinin sağlık köşesi başlığında kızıl ve boğmaca hastalıkları hakkında bir yazı yazılmıştır. Kızıl hastalığının bulaşıcı ve öldürücü bir hastalık olduğu, damlacık yoluyla insandan insana geçtiği belirtilmiştir. Hasta kişinin kendisini izole etmesi ve elbiselerinin eşyalarının kaynatılması tavsiyelerinde bulunulmuştur.[90] 1937 yılında Umumi Müfettişlik

[83]''*Keşan ve Uzunköprü'nün Ahval-i Sıhhiyesi''*, Edirne Postası, 3 Şubat 1927, s. 1.
[84]''*Çocuk Hastalığı*'', Edirne Postası, 16 Şubat 1933, s. 1.
[85]''*Hasta Çıkan Okullar Kapatıldı*'', Edirne Postası, 23 Şubat 1938, s. 1.
[86]Altıok, 30 Nisan 1934, s. 13, S. 11.
[87]''*Difteri Seromunun Fablikasyonu''*, Buç, 21 Mart 1936, s. 2.
[88]''*Hasta Çıkan Okullar Kapatıldı''*, Edirne Postası, 23 Şubat 1938, s. 1.
[89]Türk Dil Kurumu Sözlüğü
[90]''*Çocuklarda Kızıl ve Boğmaca''*, Buç, 15 Şubat 1936, s. 3.

tarafından çıkartılan küçük kitapçıklar içerisinde kızıl hastalığı hakkında da bir yayın yapılmış, Dr. Talat İçbilen köylüyü bilgilendirici bir yazı yazmıştır. Bu yazıda hastalığın mutlaka tedavi edilmesi gerektiği yazılıp, hastalığın bulunduğu eve girilmemesi ve evden de dışarı çıkılmaması uyarısı yapılmış, köylü halk kızıl aşısı olmaya teşvik edilmiştir.[91]

5. Tifüs

İnsanlık tarihinde savaş, kıtlık ve sefalet dönemlerinde salgın halini alan tifüs hastalığı insandan insana bitler vasıtasıyla geçen bir hastalıktır. Rikketsiya prowazeki adlı bakteri hastalığın sebebi olan bakteridir. Adı geçen bakterilerin bitin içerisinde üremesiyle birlikte bıraktıkları salgı, bitin insan vücudunda kan emerken sebep olduğu kaşıntı esnasında tifüs etkeni olarak vücuda girer ve hastalık yapar. Kuluçka süresi 10 ila 13 gün arasında değişen hastalıkta baş ağrısı, ateş, üşüme, titreme ve halsizlik belirtileri vardır. Kısa vakitte teşhis edilemez ise hastada ateş yüksekliği olur ve ölümüne kadar bu durum devam eder.[92]

Balkan Savaşı yıllarında özellikle askerler arasında yoğun olarak görülen tifüs ya da lekeli humma hastalığı erken Cumhuriyet Döneminde Edirne'de salgın denilecek büyüklükte değildir. Ancak yine az olsa da vakalar vardır. 1937 yılının son ayında kentte tifüs hastalığı vakasına rastlanmıştır. Edirne Sanat Okulu'nun 32 Numaralı Arif isimli öğrencisi 19 Aralık 1937 tarihinde pazar günü hafta sonu tatilinde sinemaya gitmiş akşamı okula döndükten sonra hastalanmıştır. Üç dört gün okulun revirinde önlem maksadıyla tutulan öğrencinin tifüs hastalığına yakalandığı öğrenilmiştir. Memleket Hastanesine sevk edilen öğrencinin ardından okuldaki bütün eşyalar dezenfekte edilmiş ve sağlık önlemleri alınmıştır. Okulda alınan tedbirlere ek olarak Edirne Postası gazetesinde ''*alınan sıhhi tedbirlere ilaveten 13-14 senedir esaslı hiçbir temizlik görmeden ve bu mikrobun nakili bitleri saklamaya pek müsait olan koltuk ve eşyaların da dezenfekte edilmek suretiyle temizlettirilmesinin yerinde bir iş olacağını*'' hatırlatan bir yazı yazılmıştır.[93] Keşan ilçesi'nde de lekeli humma

[91]Dr. Talat İçbilen, *a.g.e.*, s. 1-5.
[92]Sevilay Özer, ''I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nde Tifüs (Lekeli Humma) Salgını'', *Belleten*, S. 287, C. 80, Ankara 2016, s. 219.
[93]''*Şehirde Tifüs Mü Var?* '', Edirne Postası, 30 Aralık 1937, s. 2.

vakası görülmüştür. Cumhuriyet gazetesine yazdığı mektubunda doktoruna teşekkür eden Tahsin Tan isimli kişi geceli gündüzlü çalışarak, bütün bilgilerini kullanarak kendisini hastalıktan kurtaran Hükümet Hekimi Tayyip Akalın'a teşekkür etmiştir.[94] 1938 yılında Keşan'ın Paşayiğit köyünde ve göçmenler arasında da tifüs hastalığına rastlanmıştır. Hastane Doktoru Cemil Bey önlem almak amacıyla etüv makinesini görevli memur ile köye göndermiştir.[95]

Halkevi dergisi Altıok'ta da ''Lekeli Humma'' başlığı ile hastalıktan bahsedilmiş ve hastalığın bitler ile çok kolay bulaştığı bitlerden korunmak için saçları uzatmamak, vücudumuzu temiz tutmak ve her yemekten sonra elleri yıkamak gibi önerilerde bulunulmuştur.[96] Umumi Müfettişliğin yayın organı olan Trakya dergisinde de ''Bitlerle Savaş Yapınız'' başlıklı Köy Bürosunun bildiriminde köylerde savaşılacak en büyük düşmanlardan birinin bitler olduğu yazılmıştır. Köylerde bit savaşının açılmasını, savaşa bütün köy halkının katılması gerektiği bitli olanların temizlenmesi için gerekirse para yardımı yapılmasının, bitten kurtulmanın en iyi yolunun buğu sandığı denilen etüv makinesi olduğu belirtilmiştir. Her köyde bir adet bulunması için Köy İdarelerinin bağlı oldukları idare makamına başvurup buğu makinesi alınması için çaba göstermesi tavsiyelerinde bulunulmuştur.[97] Sadece Edirne'de değil komşu il olan Kırklareli'nde de tifüs hastalığı görülmüş, Karahıdır ve Yündalan köylerinde tifüs vakaları saptanınca icap eden sağlık tedbirleri alınmıştır.[98] Edirne'de salgın vaziyetini alan tifüs hastalığına özellikle İkinci Dünya Savaşı yıllarında rastlamak mümkündür.

6. Tifo

Tifo hastalığı genellikle içme sularından bulaşan ve el yıkama alışkanlığının olmadığı bölgelerde görülen bir hastalıktır. Yüksek ateş, kusma ve ishale sebebiyet veren ortalama üç hafta süren hastalık sadece insanlarda görülür ve ölümcül olabilmektedir. Halk arasındaki bir diğer ismi Kara Hummadır.[99]

---

[94]''*Bir Doktora Teşekkür"*, Cumhuriyet, 27 Kasım 1937, s. 8.
[95]**Kızılay Arşivi,** 2231/ 409.
[96]Altıok, 15 Nisan 1934, s. 4, S. 10.
[97]Trakya, Mart 1938, s. 35, S. 19.
[98]''*Tifüs Hastalığı"*, Edirne Postası, 10 Nisan 1937, s. 1.
[99]Türk Dil Kurumu Sözlüğü

Edirne'de 1930 yılının son ayında tifo hastalığı çıktığı gazete haberlerinde yazmıştır. Hastalığın sular vasıtasıyla bulaştığı belirtilerek, şimdilik vefat olmasa da halkın bu suları kullanmasıyla daha kötü sonuçlara neden olabileceği şeklinde uyarılarda bulunulmuştur.[100] Fakat daha sonra Edirne Sağlık Müdürlüğü tarafından yapılan açıklamada Edirne'de tifo vakasının olmadığı belirtilip halka duyurulması istenmiştir.[101] Ancak komşu il olan Kırklareli'nde tifo hastalığı görülmüş ve 1932 yılında okullardaki öğrencilere tifo aşısı yapılmıştır. Aynı zamanda Sağlık Memurları da mahalle mahalle dolaşıp halka tifo aşısı yapmıştır.[102] 1936 yılının Ocak ayına gelindiğindeyse Babaeski'de Spor Kulübü bando şefi olan 19 yaşında Ahmet isimli gencin vefatının üzerinde akrabalarında bir telaş yaşanmıştır. Ahmet'in tifo sebebiyle vefat etmesinden şüphelenen akrabalar İstanbul'dan gezmeye gelen bir doktora muayene olmuşlar ve birkaçında tifo hastalığı görülmüştür. Bunun üzerine Edirne'den Bulaşıcı Hastalıklar Uzmanı çağırılmıştır. Edirne'den gelen doktorun baktığı hastalarda da tifo hastalığı görülmüştür. Hal böyle olunca gereken önlemler alınmış, tifo aşısı yapılmış ve hastalıktan korunma yolları anlatılmıştır. Edirne'den giden Bulaşıcı Hastalıklar Doktoru hastalığın sulardan bulaştığını söylemiştir. Hastaları kapı kapı dolaşıp muayene eden doktor hastalığın aslında öldürücü olmadığını söyleyip su yollarının iyileştirilmesi için faaliyette bulunulması gerektiğini belirtmiştir.[103] Edirne civarında görülen tifo vakalarının ardından Buç gazetesinde tifo hakkında yazı yayınlanıp, halk aşı olmaya davet edilmiştir. Bir köyde veya bölgede tifo hastalığı görülmüş ise Hükümet Doktoruna haber verilerek aşıcı istenmesi yazılmıştır.[104] 1937 yılının yaz aylarında da kentte tifo hastası olanların varlığından bahsedilmeye başlanmıştır. Bu rivayetlerin duyulmasının ardından Edirne halkı önlem amacıyla tifo aşısı olmaya başlamıştır. Daha sonra Edirne Sağlık Müdürlüğü ile yapılan görüşme sonucunda kentte 2 tifo hastasının bulunduğu açıklanmıştır. Açıklamanın üzerine Edirne Belediyesi halkın tifo aşısı olması için istasyonlar kurmuştur.[105]

---

[100] ''*Tifo Var"*'', Edirne Postası, 28 Aralık 1930, s. 2.
[101] ''*Tifo Yokmuş*'', Edirne Postası, 15 Ocak 1931, s. 1.
[102] ''*Tifo Aşısı"*, Edirne Postası, 21 Kasım 1932, s. 1.
[103] ''*Babaeski'de Tifo*'', Buç, 11 Ocak 1936, s. 2.
[104] ''*Tifo (Karahumma)*'', Buç, 19 Şubat 1936, s. 3.
[105] ''*Edirne'de Aşı"*'', Akşam, 3 Ağustos 1937, s. 12.

7. Şarbon

Şarbon, bacillus anthracis isimli bir bakterinin neden olduğu nadir fakat ciddi bir hastalıktır. Şarbon ot yiyen hayvanlardan insanlara bulaşan bir hastalıktır. Şarbon bakterileri vücuda deri üzerindeki açık yaradan girer. Hasta hayvanın etinin yenmesi ya da bakterinin sporlarının solunması da şarbon hastalığına yakalanmaya neden olabilir. Hastalık çoğunlukla yurtta kırsal alanda hayvancılık yapan kişilerde görülmektedir.[106] Trakya Bölgesi'nde ilk şarbon vakaları 1928 yılında görülmüştür.

12 Eylül 1928 tarihli Edirne Postası gazetesinde; son zamanlarda Trakya'da birkaç şarbon hastalığı vakasına rastlandığını, son bir iki hafta içinde Edirne Belediye Hastanesine 7 şarbon hastası geldiğini hasta olanların çoğunun da Kavaklı ve Uzunköprü'nün Ergene Nehri halkından olduğu yazılmıştır.[107] İlaveten Tekirdağ'ın Saray ilçesinde de şarbon hastalığı vakalarına rastlanılmış bundan dolayı her yıl 31 Ağustos tarihinde başlayıp bir hafta süren Balçık Panayırı'nın devam etmesine Kaymakamlıkça izin verilmemiş ve Trakya'da eti beğenilen hayvanların İstanbul'a gönderilmesi yasaklanmıştır.[108] Kısa bir süre sonra Uzunköprü ve Kavaklı'nın ardından şarbon hastalığı Edirne'de de görülmüştür. Kentte 7, merkez ilçe köylerinde 2 vaka görülmesiyle Eylül 1928' e kadar 17 Şarbon hastası Belediye Hastanesine yatırılmıştır, fakat bu hastalardan ikisi vefat etmiştir.[109] Edirne ve Tekirdağ'ın ardından 1928'de Kırklareli'nde de şarbon hastalığı görülmüş ve 8 hasta Kırklareli Merkez Hastanesine kaldırılmıştır, bunlardan da ikisi vefat etmiştir.[110]

1934 yılında da Kırklareli Evrensekiz'de Arif isimli bir genç şarbon hastalığı sebebiyle hayatını kaybetmiştir. Basında muhtarların bu hastalığı tanıdığı, halkı hastalık hakkında uyarması gerektiği şeklinde yazılmıştır.[111] Bir yıl sonra yine Kırklareli'nde şarbondan ölüm vakasına rastlanmış orta okul öğrencisi Ahmet 3 gün içerisinde vefat etmiştir.[112] Şarbon vakalarının artması ve ölümlerin meydana gelmesi üzere 1935 yılında Bulaşıcı Hastalıklar Uzmanı Cevad Kerman Trakya İllerinde

---

[106]Aziz Öğütlü, ''Şarbon'', *Deneysel ve Klinik Tıp Dergisi*, S.29, Samsun 2012, s. 155.
[107]''*Şarbon"*, Edirne Postası, 12 Eylül 1928, s. 1.
[108]''*Şarbon"*, Edirne Postası, 12 Eylül 1928, s. 1.
[109]''*Şarbon Afeti Edirne'de Baş Gösterdi"*, Edirne Postası, 16 Eylül 1928, s. 2.
[110]''*Kırklareli'nde Şarbon"*, Edirne Postası, 30 Eylül 1928, s. 1.
[111]''*Şarbondan Ölüm"*, Trakya'da Yeşilyurt, 29 Ekim 1934, s. 3.
[112]''*Ahmet'in Ölümü"*, Trakya'da Yeşilyurt, 22 Nisan 1935, s. 1.

şarbon hastalığı ile ilgili incelemelerde bulunmak için önce Tekirdağ'a ardından da Edirne ve Kırklareli'ne gelmiştir. Trakya'daki Veteriner İdareleri 1933'ten beri ne kadar şarbon hastalığı çıkmış ve ne gibi önlemler alınmış olduklarını bir rapor halinde Cevad Kerman'a vermişlerdir.[113] Ekim 1936'da Trakya'da geniş ölçüde şarbon mücadelesine başlanmış ve Ziraat Bakanlığı tarafından veteriner ve sağlık memurları görevlendirilmiştir.[114] Yapılan çalışmalara rağmen vakaların önü kesilememiştir. 1938 yılında Keşan'da şarbon hastalığına rastlanmıştır. Keşan Hastanesi Doktoru Cemil Bey vakalar görülmeye başlayınca Kızılay'dan 30 adet şarbon serumu istemiştir.[115]

8. Şap Hastalığı

Şap hastalığı çift tırnaklı hayvanlarda görülen çok bulaşıcı ve zoonotik[116] karaktere sahip bir enfeksiyondur. Hastalığın bulaşması çok yüksek olup bazı hassas hayvan topluluklarında %100'e yakındır. Şap hastalığının yayılmasını engellemek için hasta hayvanlara kesim, karantina, aşılama uygulamaları yapılarak enfeksiyonun hayvanlar arasında çoğalmasının önüne geçmek ve insana bulaşma olmaması istenmiştir.[117] 1928 yılında Edirne civarı ilçelerden Lüleburgaz'da da şap hastalığı görülmüş lakin alınan ciddi önlemler ve hayvanlara yapılan aşılama sayesinde hastalık insanlara bulaşma olmadan atlatılmıştır.[118] Yine komşu il olan Tekirdağ'da Büyük Ali ve Çorlu'nun Seymen köyünde şap hastalığına rastlanmıştır. Hastalığın başka yerlere yayılmaması için tedbirler alınmıştır.[119] 1932 yılının son günlerinde ise Uzunköprü'de Kasım ayından beridir devam eden şap hastalığı ortadan kalkmıştır. Etraf ilçeler ve köylerle olan gidip gelmenin ve alışverişin yasak olması durumu kaldırılmıştır.[120] 1939 yılında da Edirne ve köylerinde şap hastalığı görülmüş, veteriner idaresi tarafından sağlık önlemleri alınmıştır.[121]

---

[113] "*Şarbon Harbi*", Cumhuriyet, 16 Kasım 1935, s. 6.
[114] "*Trakya'da Yapılan Şarbon Mücadelesi*", Cumhuriyet, 18 Ekim 1936, s. 7.
[115] **Kızılay Arşivi,** 2231/ 377.
[116] Zoonotik: Hayvanlardan insanlara veya insanlardan hayvanlara doğal koşullar altında bulaşabilen hastalık.
[117] https://vetkontrol.tarimorman.gov.tr/bornova/Menu/76/Sap-Hastaligi (Erişim Tarihi: 25.06.2022)
[118] "*Burgaz'da Şap Hastalığı*", Edirne Postası, 5 Eylül 1928, s. 1
[119] "*Şap Hastalığı*", Edirne Postası, 20 Ekim 1932, s. 2.
[120] "*Uzunköprü'de Şap Hastalığı*", Edirne Postası, 29 Aralık 1932, s. 1.
[121] "*Şap Hastalığı Çıktı*", Edirne Postası, 31 Mayıs 1939, s. 2.

9. Menenjit- Uyuz

Menenjit, ateş, şiddetli baş ağrısı, kusma ve sayıklama gibi belirtilerle ortaya çıkan beyin zarının iltihaplanmasıyla oluşan bir hastalıktır.[122] Hastalık erken fark edilmediği takdirde ölüme sebebiyet vermektedir. Bu dönemde de Edirne Lisesi'nde okuyan öğrenciler arasında Menenjit hastalığı görülmüş ve Tekirdağ'lı bir öğrenci vefat etmiştir. Bu çok tehlikeli hastalığın yayılmasının önüne geçmek için bütün sağlık önlemleri alınmıştır. Bu hastalıktan başka bir de Edirne Lisesi'nin revirinde yatan bir öğrencide uyuz hastalığına rastlanmıştır. Bu durum karşısında Sağlık İdaresi harekete geçerek gerekli tedbirler alınmıştır.[123]

10. Çiçek

Her yaş ve her cinste görülebilen çiçek hastalığı bulaşıcı bir rahatsızlıktır. Kişinin vücudunun her yerinde için dolu kabarcıklar oluşmasına sebep olan bu hastalık can kaybına neden olabilmekteydi. Hastalığa karşı en önemli çare aşı olmaktır. Erken Cumhuriyet Döneminde Edirne'de çiçek hastalığı vakaları çok nadir olarak görülmüştür. 1923 yılında kent merkezinde ve Keşan ilçesinde hastalık görülse de alınan tedbirler ve aşı sayesinde yayılım olmamıştır. Bundan başka birde 1928 yılında Havsa'nın Köseömer köyünde çiçek hastalığına yakalanan kişiler olmuştur.[124]

11. Frengi

Büyük Millet Meclisi'nin açıldığı dönemde yurtta yoğun olarak görülen hastalıklardan biride frengidir. Meclisin açılışının ardından hastalık hakkında önlemler alınmıştır. Frengi ile ilgili hiçbir kanun olmadığından dolayı 5 Şubat 1921'de hastalık ile mücadele edilmesi için kanun kabul edilmiştir. Ancak frengi ile etkili mücadele edilmeye 1925 yılı itibariyle başlanmıştır. 1925'de ''Frengi Mücadele Talimatnamesi'' hazırlanarak yürürlüğe konmuş ve hastalığın sık görüldüğü bölgelerde frengi ile savaş kampanyalarına başlanmıştır.[125] Erken Cumhuriyet

---

[122]Türk Dil Kurumu Sözlüğü
[123]''*Lisede Menejit Vakası Çıktı"*, Edirne Postası, 04 Aralık 1937, s. 1.
[124]''*Çiçek Hastalığı"*, Edirne Millî Gazete, 30 Mayıs 1928, s. 2.
[125]Kürşad Karatorğut, *Cumhuriyet Dönemi Sağlık Politikaları ve Frengi ile Mücadele (1923-1950)*, (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van 2019, s. 140.

döneminde Edirne'de frengi hastalığına az da olsa rastlanmıştır. Daha çoğunlukla Pomaklarda görülmüştür.[126] 1930 yılında Edirne'de 48, Keşan'da 72, Uzunköprü'de 73 kişide frengi hastalığı tespit edilmiş ve tedavileri yapılmıştır.[127]

12. Sıtma

Anofel türü sivrisineğin sokmasıyla bulaşan, titreme, ateş ve ter nöbetleriyle kendini gösteren bir hastalık olan sıtma Cumhuriyet döneminden önce de kentte görülmüştür. Meriç, Tunca ve Arda nehirlerinde şiddetli yağışların ardından meydana gelen taşkınlıklardan sonra oluşan bataklıklar sebebiyle sivrisineğin çoğalmasına neden oluyordu. Ayrıca pirinç ekimi de Edirne'de hastalığı arttırıyordu. Osmanlı döneminde görülmeye başlayan sıtma hastalığı ile etkin mücadele Cumhuriyet döneminde yapılmıştır.[128]

[126]BCA, 490.1.0.0, Y.No: 643.130.1, Tarih: 25.07.1935 s. 101-102.
[127]Ratıp Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, Ender Bilar, *a.g.e.,* C. 2, s. 80.
[128]Nilüfer Gökçe-Esin Karlıkaya, ''1829-1914 Yılları Arasında Edirne'de Görülen Salgın Hastalıklar ve Sağlık Hizmetleri'', *Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, S. 18, Edirne 2001, 133.

C. Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatı

1. Teşkilat'ın Kurulması

1923 yılında İstiklal Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasıyla düşmandan kurtulan Türk halkının baş etmesi gereken birçok problem vardı. Yıkık ve harap şekilde olan ülkenin her yerinde salgın hastalıklar bulunuyordu. Bu hastalıkların en başında ise sıtma hastalığı gelmekteydi. Sivrisinekler aracılıyla insana bulaşan hastalık bataklık alanlarda üremekteydi. Birinci Dünya Savaşı ve ardından da Kurtuluş Savaşı'nın yapıldığı süreçte bataklıkların kurutulmasıyla ilgilenilmediği için Erken Cumhuriyet Döneminde ülkede sıtma hastalığı salgın halini almıştı.

Cumhuriyet ilan edilmeden önce ilk Sıhhat Vekili olan Dr. Adnan Adıvar Bey TBMM'de yaptığı konuşmasında Anadolu'da en fazla bulunan hastalığın sıtma olduğunu söylemiş ve özellikle de Karadeniz Bölgesi'nde yoğun olarak görüldüğünü belirtmiştir. 1921 yılında da Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâlet'ince görevli olarak Antalya Bölgesine giden Hıfzıssıhha Umumiye Müdürü Dr. Ekrem Hayri Üstündağ beyefendi Antalya'da geniş bir inceleme yapmış, 200 bin kişilik Antalya halkının %80'inde sıtma hastalığı olduğunu görmüştür.[129] 1924 yılında yine sahil bölgelerinde yapılan incelemeler sonucunda nüfusun %90'ına varan oranda sıtma vakaları görülmüştür. Sıtma hastalığı Anadolu'nun iç kesimleri ve doğusunda az olarak görülmüştür. Hastalığın yoğun olarak görüldüğü yerlerde doğum oranlarında düşüş yaşanmış, yeni doğan bebeklerin sakat doğması veya ölüm olasılığının yüksek olması sebebiyle doğum oranları etkilenmişti.[130] Halbuki yeni kurulan devletin sağlık alanındaki ilk hedefleri sağlıklı nesiller yetiştirmek ve nüfusu arttırmaktı. İşte bunlardan dolayı sıtma ile mücadele edilmesi gerekiyordu.

1 Mart 1923'te Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal Paşa Meclis'in Birinci Dönem Dördüncü Birleşiminde yaptığı konuşmasında sıtma ile ilgili olarak; ''…*Emrazı müstevliye nispetinde mühim ve hatta memleketimizde*

[129]Fevzi Çakmak, ''Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıtlarına Göre Türkiye Cumhuriyeti'nin Sıtma Savaşı (1920-1946)'', **Tarihsel Süreçte Anadolu'da Sıtma**, (Editörler: Şükran Köse-Çağrı Buke-Fevzi Çakmak-Eren Akçiçek), Gece Kitaplığı, Ankara 2017, s. 426.

[130]Süleyman Tekir, ''Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye'de Sıtma ile Mücadele Faaliyetleri (1923-1930), **Tarihsel Süreçte Anadolu'da Sıtma**, (Editörler: Şükran Köse-Çağrı Buke-Fevzi Çakmak-Eren Akçiçek), Gece Kitaplığı, Ankara 2017, s. 399.

bunlardan daha fazla tahribata sebep olan sıtma, frengi ve verem hakkında da tedabir ittihazından geri durulmuyor. Sıtma hastalığının memleketimizdeki intişar ve tahribatının derecesine karşı bir tedbiri kâfi olduğu iddia edilmemekle beraber şüphesiz pek müessir bir amil olan İstanbul Kimyahanesinde mamul Devlet kinini kurslarının bin kiloya karip mevcudu Ziraat Bankası vasıtasıyla bütün mülhakata tevzi edilmek üzere bulunmuş ve 250 kilo miktarında da meccani suretle kinin dağıtılmıştır. Yine geçen sene tahsisatından mütebaki para ile hariçten yeniden bin kilo kadar kinin sipariş edilmiştir. Sıtma hastalığının kökünden kal'ı için yegâne çare olan teybis(kurutma) ve ıslahı arazi meselesine ve şehir ve köylerin şeraiti hıfzıssıhhasının ıslah ve istikmaline ise şeraiti tabiiye avdet eder etmez başlamak icraatı nafia ve sıhhıyemizin en mübrem ve mühimlerinden biri olacaktır…"[131] yaptığı açıklamasıyla sıtmanın tedavisinde kullanılan kinin tedarikinin devlet tarafından vatandaşlara ücretsiz olarak dağıtıldığı ve hastalığı kökünden kazımak için bataklıkların kurutulması işine de şartlar uygun olduğu ilk anda başlanacağı anlaşılmıştır.

1925 yılına gelindiğinde Türk tıp hekimleri bir toplantı da ülkede bulunan salgın hastalıklar ve sağlık sorunlarını görüşmek ve tartışmak maksadıyla 1-3 Eylül tarihleri arasında Birinci Milli Türk Tıp Kongresi'ni düzenlemişlerdir. Bu kongre'de özellikle sıtma hastalığı görüşülmüştür. İstanbul'dan Dr. Abdülkadir Lütfi ve Ankara'dan Dr. Ahmet Fikri Tüzel tarafından ''Türkiye'de Sıtmanın Coğrafyası'' başlıklı sunulan ilk bildiride ülkenin çeşitli yerlerinde yaptıkları incelemeleri, tüm il ve ilçelerdeki sıtma yayılımı kan ve dalak endekslerine değinilerek anlatılmıştır. Sıtmanın en yoğun olarak görüldüğü yerler Trabzon, Ordu, Samsun, İzmir, Mersin, Adana, Maraş, Diyarbakır, Mardin olarak verilmiştir.[132] Bu iller birinci bölge olarak isimlendirilip sıtma oranı yüksek olanlardı. Birinci bölge içinde sıtma oranı az olanlar ise İstanbul, Bolu, Bursa, Bilecik, Balıkesir, Edirne, Tekirdağ, Kırklareli, Manisa, Burdur, Gaziantep, Urfa, Artvin, Rize, Sinop, Giresun, Kastamonu, Zonguldak, Gelibolu, Siirt illeriydi. Buralarda sıtma oranı %25'ti. Kongre'nin ardından sıtmayla mücadele üzerinde daha fazla durulmaya başlanarak ilk önce ülke bütçesinden 600 Bin

[131]**TBMM Zabıt Ceridesi,** D:1, C:28, 1. Birleşim, 01.03.1339, s. 7.
[132]Ayten Arıkan, *Milli Türk Tıp Kongreleri (1923-1968) ve Türkiye Sağlık Politikalarına Etkileri*, Türkiye Tıp Akademisi Yeni Seri No.1, İstanbul 2010, s. 16.

Lira gibi yüksek bir meblağ artışı olmuştur. Ardından da 13 Mayıs 1926'da TBMM tarafından ''Sıtma Mücadele Kanunu'' kabul edilmiştir.[133]

Sıtma Mücadele Kanunu'nda kanun maddelerine göre sıtma mücadelesinde iki yöntem bulunmaktadır. Bunlar arazinin kurutulması ve kinin kullanılmasıdır. Sivrisinek üreme yerlerinin kurutulması, temizlenmesi işlerini kimin yapacağı ve nasıl yapılacağı kanun da belirtilmiştir. Ayrıca sıtma mücadelesinde Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti tek sorumlu olup, mücadele örgütü kurma, hastane dispanser açma gibi görevleri vardır. Bundan başka kanunda devletin yaptıklarından sonra birde halkın desteği de istenmiştir. Sıtma taramaları sırasında gerekli muayeneye gelmeleri ve tedavilere uymaları istenmiştir.[134]

Sıtma Mücadele Kanunu'nun kabul edilmesinden bir sene sonra Sıhhat vekili Dr. Refik Saydam Bey sıtma mücadelesinin beş asıl ve iki tali olmak üzere 7 bölgede başladığını belirtmiştir. Asıl bölgeler Ankara, Aydın, Adana, Konya ve Bursa illeri, tali olanlar ise Samsun ve Kocaeli illeriydi. 10 sene sonra ise 15 bölgede sıtma mücadelesi yapılmaktaydı. Bu süreç içerisinde İstanbul, Eskişehir, Balıkesir, Antalya, Manisa, Kayseri, Diyarbakır ve Trakya mücadele teşkilatları kurulmuştu.[135]

Sıtma Mücadele Kanunu'nun kabul edildiği zamanlarda Trakya'da sıtma hastalığı görülmekteydi fakat salgın denilebilecek bir vaziyette değildi. Sıtma vakalarının oranı %25'i geçmezdi. Ancak 1930'lu yıllara gelindiğinde Trakya Bölgesi'nde de sıtmanın çok yayıldığı, çeltik ekimi yapılan arazilerde hastalığın ürediği görülmüştü, Edirne civarından gelen köy muhtarları köylerinde sıtma hastalığının çok arttığını söyleyip köylülerin halen eski düşüncelerinin etkisinde kaldıklarını belirtiyorlardı.[136] Özellikle 1931 yaz aylarında Edirne'de sıtma salgını görülmüştür. Yeni imaret, Yıldırım ve Eski Kışlalar civarında yoğun olarak görülen bu hastalığın bu yerlerde görülmesinin en büyük sebebi de yakınlarında olan ziraat çiftliği arazisinin yaklaşık bin dönümünde pirinç ekimi yapılması ve bu yüzden de bataklıkların ortaya çıkmasıydı.[137] Trakya Umumi Müfettişi Dr. İbrahim Tali Bey'in

[133]Fevzi Çakmak, *a.g.m.,* s. 435,437,439.
[134]Erdem Aydın, *Türkiye'de Sıtma Savaşı*, Türk Tabipleri Birliği, Ankara 1998, s. 13.
[135]Fevzi Çakmak, *a.g.m.,* s. 440,446.
[136]''*Sıhhat Meselesi"*, Edirne Postası, 3 Ağustos 1931, s. 1.
[137]''*Sıtma Salgını*'', Edirne Postası, 30 Temmuz 1931, s. 2.

de sağlık raporunda yazdığı gibi Menderes, Ergene ve Mandıra havzaları sıtma yuvasıydı. Zaten daha İbrahim Tali Bey'in Müfettişliği döneminde sıtma ile mücadele edilmesi, bataklıkların kurutulması planlanmış ancak hayata geçirilememiştir.[138]

Ayrıca Edirne Milletvekilleri Faik Kaltakkıran, Mehmet Şeref Aykut ve Dr. Fatma Şakir Memik, Parti Genel Sekreterliği'ne Edirne teftiş raporu sunmuşlar ve bu raporda Edirne'nin sıtma durumu ile ilgili şöyle yazmışlardır; ''*Edirne ilinin Tunca, Meriç ve Ergene oysuları(?) bölgelerinde sıtma hastalığı çoktur. Buralarda bir sıtma savaşı açmak zamanı çoktan gelmiş ve hatta geçmiştir. Savaşın ilk yüğrümü Ergene bataklığının kurutulması ve Mericin taşup çekildikçe çevresinde bıraktığı durgun suların yaptığı bataklıkların meydana gelmemesi için denize döküldüğü yerdeki dolgunluğun kaldırılarak özgürce akmasının yoluna konması olacağı kanışındayız.*''[139]

1935 yılında Trakya'nın Birinci Umumi Müfettişi İbrahim Tali Öngören'in sağlık problemleri nedeniyle görevinden ayrılması üzerine bir buçuk ay Dahiliye Vekaleti Müsteşarı Vehbi Demirel, Trakya Umumi Müfettişliğine vekaleten atanmıştır. Vekalet ettiği kısa dönemde Trakya gezisine çıkmış ve geziden sonra Trakya Bölgesi'nin genel durumu hakkında sunduğu raporda sağlık durumu ile ilgili olarak şu bilgileri vermiştir; ''*Bölgenin Rumeli kısmında akan Meriç, Tunca, Ergene nehirleriyle Çanakkale'nin güneyinden gelip Adalar denizine dökülen küçük menderes nehrinin yaptığı bataklıklar yüzünden bölgenin Edirne merkeziyle, Uzunköprü, Kavaklı, İpsala kazaları ve Tekirdağ'ının Malkara, Hayrabolu ve Çorlu kazalarıyla, Çanakkale'nin Erenköy nahiyesiyle Ezine kazası sıtmalı bölgelerden sayılır. Kırklareli vilayetinin Karadeniz sahilinde vaki Midye nahiyesiyle Lüleburgaz ve Vize kazaları da bu kabildendir. Sıtması müstevli bir hal alan Çanakkale'nin Erenköy nahiyesiyle Ezine kazası sağlık vekaletinin son bir kararıyla Bursa sıtma mıntıkasına ithal edilerek lüzumu kadar doktor ve sıhhiye memuru tayin olunmuş ve mücadeleye başlanmıştır. Tahsisatsızlık yüzünden Rumeli kısmında henüz sıtma mücadelesi başlamamış ise de sağlık vekaleti eldeki tahsisatla bölgeyi üç mücadele mıntıkasına ayırarak her bir mıntıkaya birer doktorla iki sıhhiye memuru tayin etmiş ve lüzumu kadar kinin*

[138]''*Trakyalılar Sevininiz"*, Edirne Millî Gazete, 1 Mart 1934, s. 3.
[139]BCA, 490.1.0.0, Y.No: 643.130.1, Tarih: 25.07.1935, s. 6.

dağıtmaya başlamıştır. Sağlık vekaletinin gösterdiği alaka şükrana layıktır. Bu mücadelenin faydası görüleceğine şüphe yok ise de mücadelenin tam ve esaslı bir surette yapılarak sıtmanın tahribatından halkı ve göçmenleri kurtarmak için bölgenin bu kısmında da gelecek seneden sıtma mücadelesinin tatbikatına kati ihtiyaç vardır…''[140] Trakya'da sıtma hastalığının ne denli fazla olduğu ve bir mücadele teşkilatına ihtiyaç olduğu yazılan raporlar ile aktarılmıştır.

Hastalığın son derece artmasından dolayı Trakya İkinci Umumi Müfettişi Kazım Dirik döneminde 1936 yılında Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatı kurulmuştur. Kazım Dirik Edirne'ye geldiği ilk gün basın ile yaptığı görüşmede ''*Trakya'da bayındırlık, ekonomi, kültür, sağlık ve tarım bakımından gereken işler sıra düzeni ile yapılacaktır… Bataklıklarla sıtma mücadelesi önünde önemle duracağız…*'' mesajını vermiştir.[141] Bu açıklamanın ardından bir süre sonra 4 Ağustos 1936'da kurulan teşkilat ilk başlarda Trakya'nın belli ilçe ve köylerinde sıtma mücadelesi için harekete geçmiştir. Edirne ve 68 köyü bu mücadele içinde yerini almıştır. 1937 yılında ise Uzunköprü ve Meriç ilçelerinde de Sıtma Mücadele Teşkilatı şubeleri açılmış ve bu iki ilçeden de 31 köy sıtma mücadelesine katılmıştır.[142] Dönemin basınına bakıldığında İpsala ve Keşan ilçelerin de 1937'de Sıtma Mücadele Teşkilatı'nın kurulduğu görülmektedir.[143] Açılan her örgütün başına bir doktor atanmış ve sağlık görevlileri tayin edilmiştir.

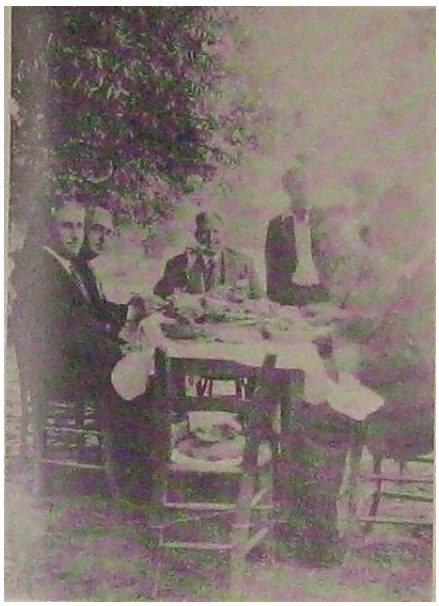
2. Trakya'da Sıtma Mücadelesine Başlanması

Trakya'da sıtma mücadelesine başlanmasıyla ilk olarak şikayeti olan kişiler muayene edilmiş ve sıtma olduğu belirlenen hastalar tedavi edilmiştir. Bu yıl da bataklık kurutma işlemleri yapılmamış, hasta kişiler sağlıklarına kavuşturulmaya çalışılmıştır.

[140]BCA, 30.10.0.0, Y.No: 72.475.2, Tarih: 28.08.1935, s. 15.
[141]''*Kazım Dirik Edirne'de''*, Cumhuriyet, 30 Ağustos 1935, s. 9.
[142]Cumhuriyetin 15. Yılında Edirne, Ankara 1939 s. 88.
[143]''*İpsala'da Sıtma Mücadelesi Devam Ediyor''*, Edirne Postası, 28 Ağustos 1937, s. 1; ''*Sıtma Mücadelesi''*, Edirne Postası, 25 Eylül 1937, s. 1.

Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatı'nın ilk başkanı olan Dr. İzzet Arkan Trakya dergisinin Temmuz 1937 sayısında Sıtma Mücadele Teşkilatı'nın ilk aylardaki faaliyetlerinden bahsetmiştir.

Dr. İzzet Arkan ''…*Trakya'da mücadeleye başlarken Temmuz, ağustos, eylül ayları her yerde sıtmanın çoğaldığı aylardır. Kadromuzun yavaş yavaş tamamlanıp işe başladığımız sıralarda hemen her köyden heyetler, her kazadan müracaatlar geliyordu. ''Sıtmadan kırılıyoruz, bizim bir an evvel çaremize bakın'' diye. Bizde en çok sıtmalı olan köylerden işe başladık. Birkaç ay zarfında bütün sıtmalılar tedaviye alınmış, sağlık ve neşe avdet etmişti. Devletin koruyucu ve sağlığı kurtarıcı kolu köylere kadar uzanmış, harmanı başında sıtmadan titreşen ve ateşler içinde kavrulan biçarelere şifa ve sağlık eksiri gönderilmişti. Altı ay zarfında Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ vilayetinin en sıtmalı olan 121 köyünde 37.425 kişi tedaviye alınmış ve bunlara yine altı ay zarfında 376 kilo kinin verilmişti…*''[144] şeklinde bilgiler vermiştir.

Fotoğraf 1-Trakya Umumi Müfettişi Kazım Dirik, Edirne Valisi, Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatı Başkanı Dr. İzzet Arkan ve bir köy muhtarı birlikte (Trakya Dergisi, S. 15, s. 13.)

İlk yılda yapılan taramalarda Edirne merkezi ve köylerinde 4 Ağustos 1936 tarihinden 28 Şubat 1937 tarihine kadar 51.455 kişi muayene edilmiş bu kişilerden

[144]Trakya, Temmuz 1937, s. 8, S. 12.

13.921'inde dalak büyümesi görülmüş ve 14.998 kişi de sıtma hastalığından tedavi altında alınmışlardır. 155 kilo kinin ve 16.056 tane ökinin komprimeleri dağıtılmıştır.[145] 1936 yılında sıtma mücadelesine dahil olmayan köyler ve Keşan'ın köylerinde de sıtma belirtisi olan 5.128 kişi muayene edilmiş, 3.140'ın da dalak büyümesi görülmüştür. 3.637 kişi sıtmadan tedaviye alınmıştır. 33 kilo kinin ve 5.247 tane ökinin komprimesi verilmiştir.[146] Trakya İlleri ve köylerinde Ağustos-Aralık 1936 arasında 58.495 kişi muayene edilmiş, bunlardan 21.965 kişide sıtma vakası görülmüş ve tedavi altında alınmışlardır. Laboratuvarda sıtmalılardan alınan 16.335 kan tetkik edilmiştir. Ekim- Kasım aylarında 205 kilo kinin parasız olarak halka dağıtılmıştır.[147]

3. 1937 Yılı Sıtma Mücadelesi

1937 yılından itibaren açılan yeni şubelerle sıtma savaşındaki faaliyetlere hız verilmiştir. Sıtma mücadelesinde en önemli adımlardan olan bataklıkların kurutulması işlemlerine 1937'de başlanmıştır. Edirne'de Meriç Nehri'nin taşması sebebiyle oluşan bataklıkların kurutma işlemleri yapılmış ve kente 13 kilometre uzaklıktaki Sazlıdere'nin Meriç Nehri'ne dökületeceği yerde arazinin çok geniş olmasından dolayı oluşan bataklıklarda kurutma işlemlerine başlanmıştır.[148] Sıtma Mücadele Teşkilatı 1937 yılının sonbahar aylarında hazırladığı proje ile Sazlıdere civarında bulunan köy halkını mükellefiyet ile çalıştırmıştır ve Kasım ayına kadar 8 kilometrelik kısım açılmıştır. 1938 ilkbaharında yapılacak olan çalışmalar ile Sazlıdere bataklığının tamamen kurutulması hedeflenmiştir.[149] Sıtma Mücadele Teşkilatı tarafından hazırlanan projenin yapımında Trakya Umumi Müfettişi Kazım Dirik, Edirne Valisi Niyazi Mergen bizzat incelemelerde bulunmak amacıyla kanal başına kadar gelip çalışan köylüler ile birlikte kanal içinde kazma ve çapa sallanmışlardır.[150] Bu yılda Uzunköprü'nün Sazlımalkoç köyünde sıtma salgını görülmüştür. Sıtma Mücadele

[145]Cumhuriyet'in 15. Yılında Edirne, s. 88.
[146]Cumhuriyet'in 15. Yılında Edirne, s. 88.
[147]''*Trakya Mıntıkasında Sıtma Mücadele Teşkilatının Faaliyeti"*, Cumhuriyet, 23 Kasım 1936, s. 3.
[148]''*Bir Bataklık Kurutuluyor"*, Edirne Postası, 18 Eylül 1937, s. 1.
[149]Trakya, Kasım 1937, s. 18, S. 16.
[150]''*Sazlıdere Bataklığı Kurutuluyor"*, Cumhuriyet, 15 Eylül 1937, s. 7.

Teşkilatının çalışmaları ile köyde sıtmanın kökü kazınmış ve köy tamamen sıtmadan temizlenmiştir.[151]

Yalnızca Edirne değil Trakya'nın diğer yerlerinde de sıtma mücadelesi verilmiştir. Trakya'nın Karadeniz'e olan kıyısı İğne Ada'nın her tarafı bataklıklarla çevrilidir. Fakat Longoz ve Tombalar Göllerinin bataklıkları kasabadaki hastalığın en büyük nedenidir.[152] Bataklıkların varlığından sebep sivrisinekler, liman kasabasında sıtma hastalığını oldukça arttırmıştır.[153] Yaz aylarında çalışmak için oraya giden köylüler hastalığa yakalanmış olarak dönmüşlerdir. Vaziyetin incelenmesi için Kırklareli Valisi İğne Ada'ya gitmiştir.[154] Durumun tetkikinin ardından 5.000 Karadeniz sahil işçisini geçimini sağlayan ve ormancılıkta büyük yol kat etmiş bu kasaba da bataklığı akıtma ve kurutma planı yapılmış ve işe başlanmıştır.[155] Tekirdağ'ın Hayrabolu ilçesinde de bataklık meydana getiren Çimli Göl ile birkaç sazlığı kurutma çalışmalarına başlanmıştır.[156] Sıtma Mücadele Teşkilatı burada önemli bir çalışma yaparak, Sıtma Kanunu'na uygun bir şekilde mükellefiyet ilan etmiştir. 1 ay gibi bir sürede 600 mükellefi haftada beşer gün çalıştırmış ve 2,5 metre uzun, 4 metre geniş bir kanal açılıp Çimli Göl Hayrabolu deresine akıtılmıştır.[157] Çanakkale'de de Kırkgöz bataklığı, Sıtma Mücadele Teşkilatı ve halkın gayretiyle kanallar açılarak kurutulmuş, 80.000 dekarlık arazi ziraate ve pamuk ziraatine açılmıştır.[158] Biga ilçesi Yeniçiftlik köyünün Ece Gölünde de köy halkından 1.620 işçinin ve 150 öküzün çalışması sonucunda bataklık kurutulmuştur.[159] Kırkgöz bataklığının kurutulmasının ardından göl ve kanal setlerinin yapılması için 3000 Bin Liralık ödenek Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaletinden gönderilmiştir.[160]

---

[151]''*Birçok Bataklıklar Kurutuldu''*, Tan, 12 Temmuz 1937, s. 8.
[152]''*İğneada Bataklıkları''*, Trakya'da Yeşilyurt, 10 Ağustos 1936, s. 1.
[153]''*İğneada'da Sıtma Savaşı''*, Edirne Postası, 25 Ağustos 1937, s. 1.
[154]''*İğneada Bataklıkları''*, Trakya'da Yeşilyurt, 10 Ağustos 1936, s. 1.
[155]''*Trakya'da Kurutulan Bataklıklar''*, Cumhuriyet, 1 Ağustos 1937, s. 7.
[156]''*Trakya'da Kalkınma Hareketleri''*, Edirne Postası, 13 Ekim 1937, s. 1.
[157]Trakya, Kasım 1937, s. 18, S. 16.
[158]Trakya, Mayıs 1937, s. 17, S. 10.
[159]''*Sıtma Mücadelesi''*, Edirne Postası, 25 Kasım 1937, s. 1.
[160]''*Trakya'da Yapılan ve Yapılacak Olan Çok Önemli Hareketler''*, Edirne Postası, 11 Aralık 1937, s. 1.

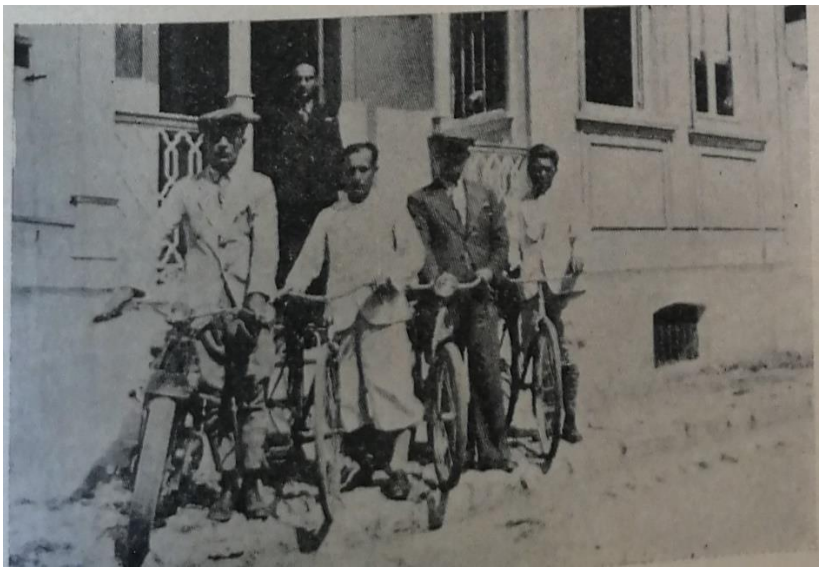
Trakya dergisinin Kasım 1937 sayısında Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatının 1937 yılındaki çalışmaları teşkilat başkanı Dr. İzzet Arkan tarafından açıklanmıştır. Dr. Arkan yaptığı açıklamada;

‘‘*Yalnız bu sene zarfında yeniden açtığımız kanalların bütünü 19.022 metre, kurutulan bataklıklar 2.070.000 metre ve doldurulan eski ve yeni kerpiç çukurları 13.368 metre küptür. Bu sene yaptığımız en mühim iş de derelerin temizliği işidir. Çünkü Trakya'da her köyün içinden ya da yakınından büyük küçük dere geçmekte ve bunların ekserisi Meriç veya Ergeneye dökülmektedir. Meriç ve Ergene nehirlerinin ise yatakları çok dolmuştur. Bu sebepten bunların iyi bir akıntı olmayınca, buralara dökülen derelerde de akıntı olmuyor ve muhtelif yerlerde durgunluklar, taşkınlıklar yaparak sıtmayı nakleden sivri sineklerin çoğalmasına sebebiyet veriyor. Temizlenen derelerin uzunluğu 53.135 metredir…*’’[161] bilgilerini vermiştir.

Bir yandan bu işler yapılırken diğer yandan da köylerdeki sıtmalı hastalar için her hafta köylere sağlık görevlileri gidiyor ve sağlık kontrolleri yapılıyordu. Köylünün sağlığı korunuyor, sıtma mücadelesi olan yerlerde nüfus artışı oluyordu.[162] Sıtma mücadelesinde 1937 yılının ilk beş buçuk ayında sıtmalı bölgelerde 66.899 kişi muayene edilmiş ve 20.997 kişi tedavi edilmiştir.[163] 1937 Ekim ayı sonuna kadar ise 86.918 kişi muayene edilmiş, 25.003 kişide dalak büyümesi görülmüş, 33.492 kişi tedaviye alınmıştır. 42.252 kan muayenesi yapılmış 369 kilo kinin verilmiş ve 842 kinin aşısı yapılmıştır. Küçük çocuklara ise 39.914 tane tatlı sulfato(sıtma ilacı/kinin) verilmiştir.[164] Edirne kenti ve köylerinde 1 Mart 1937'den 28 Şubat 1938'e kadar 84.225 kişi muayene edilerek 19.739 kişide dalak büyümesi görülmüş, 23.732 kişi sıtma hastalığından tedavi olmuştur. 259 kilo kinin ve 28.610 tane ökinin komprimeleri ücretsizce dağıtılmıştır. Uzunköprü, Keşan, İpsala, Meriç ilçelerinde 1937 yılı içinde 9.979 kişi muayene edilmiş, 6.676 kişi dalaklı bulunmuş ve 7.610 kişi tedaviye alınmıştır. 76 kilo kinin ve 9.612 adet ökinin komprimeleri verilmiştir.[165] Sivrisineklerle mücadele etmek maksadıyla 1937 yaz aylarında 1.940 kilo mazot, 155

[161]Trakya, Kasım 1937, s. 18, S. 16.
[162]Trakya, Temmuz 1937, s. 10, S. 12.
[163]‘‘*Sıtma Mücadelesi*’’, Edirne Postası, 25 Eylül 1937, s. 1.
[164]Trakya, Kasım 1937, s. 18, S. 16.
[165]Cumhuriyetin 15. Yılında Edirne, s. 88.

kilo saf paris yeşili kullanılmıştır. Kış aylarında da 290 litre whiz mayii ve 3000 litre kilsekt mayii kullanılıp, bunlarla 26.678 ev ve ahır dezenfekte edilmiştir.[166] 1937 yılı zarfında 173 köyde sıtma mücadelesinde 259,642 nüfustan 189,951 kişi muayene edilmiş, 48,394 kişi dalaklı bulunmuştur. 82,050 kan tetkiki yapılmış, 70,242 kişi hastalıktan tedavi edilmiştir. 839,670 gram kinin, 88,943 gram ökinin, 3040 tane de kuvvet komprimesi dağıtılmıştır. Bunlardan başka ağır sıtma hastalarına da 947 tane sıtma iğnesi yapılmıştır.[167]

Fotoğraf 2- Edirne'de Seyyar Sıtma Memurları (Trakya Dergisi, S. 11, s. 8.)

4. Sıtma' ya Karşı Halkı Bilgilendirme Çalışmaları

Sıtma ile mücadele de en önemli faaliyet olan bataklıkların kurutulmasının ve hastaların tedavi edilmesinin yanı sıra bir de halkı sıtma hastalığı karşısında bilinçlendirilmek, eski düşüncelerinin etkisinden kurtulmasını sağlamak gerekiyordu. Bununla ilgili olarak da Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatı birçok çalışma yapmıştır. Sıtmayla mücadelede başarılı olunması için sadece hekimlerin sıtmalıları tedavi etmesi ya da bataklıkları kurutması yetmemekteydi. Özellikle köylü halkın hastalık hakkında uyarılması, bilgilendirilmesi çalışmaları yapılmıştır. Köylü halk, sıtmanın soğuk su içmeyle, açıkta yatmayla, olgunlaşmamış meyve yemekle olacağına inanmaktaydı.

[166]Trakya, Mart 1938, s.11. S. 19.
[167]*İzmir Enternasyonal Fuarında Trakya 1938*, Ahmed İhsan Basımevi, İstanbul 1938, s. 85.

Sivrisineklerden böyle bir hastalık gelebileceğine inanmıyorlardı.[168] Köylere sıtmalı hastalara bakmaya gelen hekimler köy halkına bilgiler vererek onları aydınlatmaya çalışıyordu.

Daha Aralık 1933 tarihinde Trakya'da sıtma vakalarında artışlar yaşanınca halkı ve köylüyü bilgilendirmek maksadıyla Edirne Halkevi yayın organı Altıok dergisinde sıtmanın sivrisinekler vasıtasıyla bulaştığı, sıtmalı hastanın nöbet geçirdiği, çoğunda dalak büyümesi olduğu ve bu hastalıktan kurtulmak isteniyorsa halkın iş birliği yaparak ilk olarak bataklık ve nehirleri kurutması gerektiği gibi tavsiyelerde bulunulmuştur.[169] Buç gazetesinde de sıtma hastalığına karşı öncelerden köy halkının hastalıktan kurtulmak için iplik düğümleyip kola bağladığı, acı otları kaynatıp suyunu içtiklerini, sıtmalı birinin başka bir kişiye habersizce korkutulması gibi yanlış düşüncelere başvurulduğu yazılmıştır. Sıtmadan kurtulmak için tek çarenin hekimin vereceği sulfato (sıtma ilacı/kinin) olduğu belirtilmiştir. İlacı hekimin önerdiği şekilde kullanmanın önemi vurgulanmıştır. Ayrıca Hükümet doktorlarının yoksul halka ücret almadan baktığı tekrardan hatırlatılmıştır.[170] Aynı gazetenin başka bir sayısında sağlık köşesi bölümünde yine sıtma ile ilgili bilgi verilmiş, sıtmanın sivrisineklerin sularda üremesi sonucunda çoğaldığı ve bundan kurtulmak için su birikintilerinin, nehirlerin bataklıkların kurutulması gerektiği bundan başka halkın kapı ve pencerelerine tel kumaş takması olmaz ise de cibinlik kullanılması önerilmiştir. Sıtmanın çoğaldığı dönemlerde doktorların tavsiyesine göre kinin kullanılması yazılmıştır.[171]

Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatı Başkanı Dr. İzzet Arkan halkı bilgilendirme konusuna çok önem vermiş, vatandaşlardan sıtma savaşı için sadece devlet ve belediyelerden beklenti içinde olmamasını hep birlikte iş birliği içinde hareket edilmesi gerektiği belirtmiştir. Sivrisineklerle mücadele etmek için her evde sinekleri öldüren sinek kağıdı, filit(böcek ilacı) ve tel kafes kullanmasını tavsiye etmiştir. Evlerde yemeklerin ağzı kapalı kaplar içine konulması, belediye çöp arabaları ile

[168]Trakya, Temmuz 1937, s. 9, S. 12.
[169]Altıok, 31 Aralık 1933, s. 20, S. 3.
[170]''*Sıtma Karşısında"*, Buç, 11 Ocak 1936, s. 2.
[171]''*Sıtma"*, Buç, 22 Şubat 1936, s. 3.

toplanan çöplerin yakılması ve haftada en az bir kere az mazot ve gaz yağının sulara katılması şeklinde önerilerde bulunmuştur.[172]

Aynı zamanda Dr. İzzet Arkan, Trakya Umumi Müfettişliği yayınlarında sıtma hakkında bilgi veren bir el kitapçığı çıkarmış burada köylüye sıtma hastalığının ne olduğu, nasıl bir hastalık olduğu, insana bulaşmasını ve tedavisini anlatmış hastalığın tedavisinin yalnızca kinin (sulfato) olduğunu ve tedavinin de her kişiye ayrı şekilde yapıldığını yazmıştır. Köylülerden destek isteyerek köylere sağlık memurları geldiği vakitlerde muayenelerden kaçmamalarını ve Sıtma Kanuna göre yapmaları gerekenleri yapmaya davet etmiştir.[173]

5. 1938 Yılı Sıtma Mücadelesi

Sıtma Mücadele Teşkilatı 1938 yılında bataklıkları kurutma işine fazlaca önem vermiş ve çalışmalarını bu yönde yoğunlaştırmıştır. Edirne kenti için Yeniköy civarı ve Tunca Nehri bölgesinde olan Gölbaba bataklığını kurutma işlemlerine başlanmış ve açılan kanallarla Gölbaba bataklığının suları çekilmiştir. Sıtma mücadelesinde yapılan bu faaliyetler Sıtma Kanuna uygun olarak mükellefiyeti uygulanarak halk tarafından yapılmıştır.[174] 21 Şubat 1938 tarihinde Vali Niyazi Mergen başkanlığında toplanan Sıtma Mücadele Teşkilatı, Edirne ve etrafındaki bataklıkları ortadan kaldırmak amacıyla Sıtma Kanunu'nun 6. Maddesine uyarak mükellefiyet ilan etmiş ve saptanan mükelleflerden para toplama işlemlerine karar verilmiştir. Tahsil edilecek para ile Göl Mahallesinin suyu projesine göre iyileştirme yapılması ve bundan başka Gazi Mihal Köprüsü etrafındaki gölcüklerle Karaağaç civarındaki su birikintilerinin yok edilmesi kararı alınmıştır.[175] Sıtma Mücadele Teşkilatı'nın aldığı karara göre mükellefler teşkilatın gösterdiği yerlerde haftada dört gün çalışacak ve yevmiye Elli Kuruş hesabıyla haftada İki Lira ödeme yapacaklardı.[176] 1938 yılının ilk aylarında başlanan çalışmalar sonucunda Gölbaba'ya doğru açılan kanallar ile bataklık her geçen gün küçülmüştür. Uzun yıllar Gölbaba etrafında ziraat

---

[172]''*Sivrisineklerle Mücadele''*, Edirne Postası, 10 Temmuz 1937, s. 2
[173]Dr. İzzet Arkan, Trakya Umumi Müfettişliği Köy Bürosu, *Köylüler İçin Sıtma Hakkında Kısa Bilgiler,* İstanbul Halk Basımevi 1936, s. 1-19.
[174]''*Bölgedeki Bataklıkların Hepsi Kurutuluyor''*, Edirne Postası, 15 Ocak 1938, s. 1.
[175]Trakya, Şubat 1938, s. 22, S. 18.
[176]''*Edirne'de Sıtma Mücadelesi''*, Edirne Postası, 2 Mart 1938, s. 1.

çalışmaları yapılmazken bu yılda yapılan faaliyetler neticesinde Değirmenyeni köyü civarında pancar ekimi yapılmaya başlanmıştır.[177] Ekim 1938'e gelindiğindeyse Sıtma Mücadele Teşkilatının yoğun çabaları sonucunda Gölbaba bataklığı tamamen kurutulmuştur. 9 Ekim 1938'de kökleşmiş sazların yakılması işlemi yapılmıştır. İki saat gibi kısa sürede yanan sazlar sonucunda arazi ortaya çıkmıştır. Saz yanması işleminde Edirne Valisi Niyazi Mergen'de bizzat bulunmuştur. Köylüler kurutma işlemi tamamlanan arazinin kendilerine verilmesini istemiştir.[178] Gölbaba bataklığının kurutulup arazinin ortaya çıkarılması esnasında Cumhuriyet gazetesi yazarı Kadri Oğuz'da bulunmuş ve kurutma işlemlerinde çalışan köylü halk ile konuşmuştur. Kadri Oğuz halka durumdan memnun olup olmadıklarını sormuş, halk ise kurutulan bataklıktan dolayı bayram ettiklerini sevinç ve mutluluk içinde olduklarını açıklamıştır.[179]

1937 yılında başlanan Sazlıdere kurutma işlemlerine de Haziran 1938'de Sazlıdere'nin Karakasım köyüne kadar yatağı yapılarak devam edilmiştir. Kanalda eksiklikler tamamlandıktan sonra derenin suyunun bu kanal ile Meriç Nehri'ne akıtılması planlanmıştır. Eskiden Sazlıdere'nin yatağı olan Doyran ve Elçili Göllerinin ortadan kaldırılması maksadıyla ayrı ikinci kanallar açılması ve böylece bu göllerinde kurutulması amaçlanmıştır.[180] Sazlıdere'nin kurutulması için yapılan çalışmalarda Elçili, Doyran, Orhaniye, Karakasım, Azatlı, Tayakadın ve Sazlıdere köylerinden 2.755 kişi üçer gün mesai yaparak çalışmıştır. 60.000.000 metre bataklıklar ve vasi göl kurutulmuştur.[181]

Bundan başka 1938 yılında İğnesi köyü gölü ve Hatip köyündeki Kerpiç çayı da yapılan kanal ile Tunca Nehri'ne akıtılmıştır. Havsa'daki küçük gölcüklerden biri de Havsa deresine akıtılmış, diğer gölcüklerde doldurularak yok edilmiştir.[182] Sıtma hastalığının görüldüğü Edirne köylerinde de mükellefiyet usulü çalışmalar yapılmıştır. Bu köyler Yeniköy, Avarız, Büyük Döllük ve Sofular köyleriydi. Bu köylerin halkından 1.133 kişi çalışmış ve 1.850 metre uzunluğunda kanal açılmıştır. 3.000.000

---

[177] ''*Trakya'da Sıtma Mücadelesi"*, Edirne Postası, 15 Haziran 1938, s. 1.
[178] ''*Gölbaba Bataklığı Kurutuldu"*, Edirne Postası, 15 Ekim 1938, s. 1.
[179] ''*Trakya Köylüsü Sıtma Belasından Kurtuluyor"*, Cumhuriyet, 18 Aralık 1938, s. 8.
[180] ''*Trakya'da Sıtma Mücadelesi"*, Edirne Postası, 15 Haziran 1938, s. 1.
[181] Cumhuriyet'in 15.Yılında Edirne, s. 89.
[182] ''*Trakya'da Sıtma Mücadelesi"*, Edirne Postası, 15 Haziran 1938, s. 1.

metre sahasındaki bataklık tamamen kurutulmuş ve arazi ekimi için uygun hale getirilmiştir.[183]

Fotoğraf 3- Gölbaba Bataklığının Kurutulması Çalışmaları (Cumhuriyet'in 15. Yılında Edirne s. 90)

Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatı Başkanı Dr. İzzet Arkan Haziran ayında sıtma mücadelesinde yapılan çalışmalarla ilgili olarak Edirne Postası gazetesine bir demeç vermiştir. Dr. İzzet Arkan'ın verdiği bilgiler şöyledir; ''*Edirne'de mühim olarak yüz elli hektar uzunluğunda İğnesi gölü Tunca nehrine akıtılmıştır. Sazlı dere kanalı 1769 metre daha uzatılmıştır. Havsa civarındaki büyük ve eski kerpiç göller doldurulmuştur. Babaeski ilçesinin Nadırlı ve Sinanlı köylerindeki göllerin bir kısmı akıtılmış, bir kısmı da doldurulmuştur. Keşan ilçesinde birçok dereler temizlettirilmiştir. Muhtelif şubelerde yapılan işin toplamı şu suretle açıklanabilir. Haziran ayında yeniden 5719 metre uzunluğunda kanal ve 2295 metre uzunluğunda ark açılmıştır. 1400 metre uzunluğunda kanal ve ark*[184]*temizlettirilmiştir. Bu kanallar sayesinde 4.542.522 metre bataklık kurutulmuştur. Yine bu bir ay içinde 32.795 metre küp su biriken çukurlar doldurulmuş ve 45.230 metre uzunluğunda dere temizlettirilmiştir. Bundan başka mezkûr ayda 40 kilo 306 gram meccani kinin*

[183]Cumhuriyet'in 15. Yılında Edirne, s. 89.
[184]Ark: Bağ, bahçe, tarla sulamak amacıyla içinden su akıtılmak için toprağı kazarak açılan su yolu.

komprimesi ve 5663 adet tatlı sulfato dağıtılmış ve ağır sıtmalılara da 74 şırınga yapılmıştır. Sivri sineklerle mücadele içinde yüz kilo mazot ve elli altı kilo saf yeşil sarf edilmiştir.''[185]

Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatı'nın yoğun çalışmaları, aldığı tedbirler ve tedaviler sonucunda 1938 yılının sonlarında hastalık şiddetini kaybetmeye başlamıştır. 1938 Mart ayından Ekim ayına kadar 6 ayda yapılan işler şöyledir;

1)113.410 kişi muayene edilmiş, 13.829 kişide dalak büyümesi görülmüş, 41.954 kişi sıtmadan tedavi edilmiştir.

2)Sıtmalılara 396 kilogram kinin komprimesi dağıtılmış, küçük çocuklara 69 kilo 583 gram tatlı sulfato verilmiş, ağır sıtma hastalarına da 1.065 tane kinin aşısı şırınga edilmiştir.

3)46.739 adet kan tetkiki yapılmış, bunlardan 7.445 tanesi pozitif çıkmıştır.

4)Sivrisinek mücadelesi içinde 2.249 kilo mazot, 208 kilo saf yarısı yeşil kullanılmıştır.

5)Altı ay içinde bataklıkları iyileştirmek için 18.181 metre uzunluğunda kanal açılmış, 11.796.108 metre bataklık saha kurutulmuştur.

6)30.438 küp kireç çukurları doldurulmuş, 64.430 metre dere temizletilmiştir.

7)Nehirlerin taşmaması amacıyla 4.076 metre uzun bend yapılmış, açılan kanalların üzerine iki köprü yapılmıştır.

8)Gölbaba bataklığı kurutulmuş, 1.650 metre uzunluğunda açılan kanal ile suyu Tunca Nehrine verilmiştir.

9)Sazlıdere'nin yatağı yapılmış ve suyu Meriç Nehri'ne verilmiştir.

10)Müsellim gölünde halkın açtığı kanal yolu ile suyunun Meriç Nehri'ne akıtılması sağlanmıştır.

---

[185]İzzet Arkan, ''*Sıtma Mücadelesinde Bir Ayda Ne İşler Görüldü?''*, Edirne Postası, 13 Temmuz 1938, s. 1.

11)Uzunköprü'de sıtma hastalığının artmasına sebep olan Ergene Nehri üzerine kurulan iki değirmenin bendleri Ergene Nehrindeki suları köylere kadar göllenmekteydi. Bu durumun düzeltilmesi için çalışmalar yapılmış ve Kasım ayı ortalarında iki değirmen bendi açılmıştır.[186]

Bir yıl içerisinde Edirne merkez ve köylerinde yapılan taramalarda 1 Mart'tan 1 Kasım 1938'e kadar 48.229 muayene yapılmış, 7.512 kişinin dalaklı olduğu tespit edilmiş, 16.282 kişi tedaviye alınmıştır.157 kilo kinin ve 24.693 adet ökinin komprimeleri parasız olarak verilmiştir. 1938'de Uzunköprü, Keşan, Meriç, İpsala'da 9.631 kişi muayene edilerek, 6.374 tanesinde dalak büyümesi görülmüştür. 7.771 kişi sıtma hastalığından tedavi görmüştür. 69 kilo kinin ve 13.048 adet ökinin komprimeleri dağıtılmıştır.[187]

1938 yılının sonuna gelindiğinde sıtma mücadelesi Edirne başta olmak üzere Trakya illerinde hız kesmeden yapılmaya devam etmiştir. Her şubedeki doktor ve sağlık görevlileri yaz kış, gece gündüz demeden halkın yanında olmaya çalışmıştır. Yapılan bu mücadeleden halk ve köylü çok hoşnuttur. Halkın desteği ile birlikte çalışan Sıtma Mücadele Teşkilatı, Trakya Bölgesi'ni en büyük sağlık sorunu olan sıtma hastalığından kurtarmaya çalışmıştır.

[186]''*Trakya'da Sıtma Mücadele İşi*'', Edirne Postası, 7 Aralık 1938, s. 1-2.
[187]Cumhuriyet'in 15. Yılında Edirne, s. 88.

Ç. Trakya'nın 5 Yıllık Köy Kalkınma Programında Sağlık İşleri

Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk 1935 yılında köylerin kalkındırılması, köycülüğün ön plana çıkarılması hakkında bir konuşma yapmıştır. Kazım Dirik'in İzmir Valiliği sırasında İzmir'de açılan köy büroları köy kalkınması açısından olumlu sonuçlar vermiştir. İzmir'de verdiği sonuçlar itibariyle köy bürolarının Trakya'da da kurulmasına karar verilmiştir. Köylerde sağlık, kültür, tarım, bayındırlık işlerini düzene sokmak, planlı bir şekilde yürütmek maksadıyla köy büroları açılmıştır. Köy büroları kurulduktan kısa bir süre sonra 5 yıllık köy kalkınma programı hazırlandı.[188]

1936 Yılı Programı

1-Kuyulara Bilezik, Tulumba ve Kapak Takılması Dört Yanının Harçlı Döşeme ile Çevrilmesi: Bu yıl içinde bitirilecektir.

2-Köyün Demir Borulu veya Künklü Suları, Su Depoları, Köy Çeşme ve Yalakları: Yakınında akar suyu veya yüksekte kaynakları olan köylerin para varlığına göre beş yılda arkası alınacaktır. Su yollarının mezarlık ve sürpüntü yerlerinden veya yanındaki tuvaletlerden uzak geçirilmesi ve boruları döşeme işinin sağlık yasalarına uygun olarak yapılması lazımdır. Hayvanlar için çimentodan büyük yalaklarda yaptırılacaktır.

3-Küçük Bataklıkların Kurutulması ve Su Toplanan Çukurların Doldurulması: 1936 da başlar, 1937 de bitirilir.

4-Köyün Genel Süprüntü ve Gübreliğinin Yapılması: 1936'da bu işin arkası alınmış alacaktır.

5-Bulaşık ve Tuvalet Çukurları: Bu yıl 1936'da bitirilecektir.

6-Köy Azat Obaları: Yorgun, cılız, sinirli, düşkün ve en çoğu sıtmalı ova köy çocuklarını korumak, güçlerini arttırarak kurtarmak için bölge vilayetlerinde 15 yerde

[188] *Trakya'nın 5 Yıllık Köy Kalkınma Programı*, Devlet Basımevi, İstanbul 1936, s. 13.

açılacaktır. Bu iş Umumi Müfettişlikten verilen emirlere göre haziran ve temmuz aylarında yapılacaktır.

7-Çöp Arabası, Çöp Sandığı, Çöp Kutusu, Sulama Arabası: Büyük ve örnek köylerde 1936 yılında arkası alınacaktır. Küçük köylerde 1937 yılı sonlarında bitirilmiş olacaktır. Bir beygir bir araba olup su fıçısı iş saatlerinde araba sandığının yerine konur.

8-Buğu Sandığı ve Etüv Makinası: Ucuza çıkabilecek Sağlık Bakanlığından kabul buyrulan İzmir örneğidir ve bulaşıcı hastalıklara karşıdır. Ve birbirine yakın beş on köy arasında el birliği yapılarak alınır. Ortalama elli liraya çıkar. Buğu Sandıkları 1936 ve 1937 yıllarında alınacaktır.

9-Köyün Sağlık Korucusu: Masrafı ortaklaşa verilecek 20 köye bir sağlık korucusu tutulacaktır. Köylerin ebesi dahi bu hizmet içindedir. Ve bu yıl başlar birkaç yıl içinde tamamlanır.

10-Köyün Ecza Dolabı veya Sandığı: Köyün ecza dolabı veya sandığı alınacaktır. Bu işi yolunda yürütmek köylerin bağlı bulunduğu il ve hekimin ödevidir.

11-Köy Kanarası: Büyük ve Pazar açan köylerde yapılacak ve 1937 yılı içinde her eksiği bitmiş olacaktır. Bu iş kesilen hayvan başına alınacak paradan ötürü köy sandığına gelir getirir.

12-Köy Kabirliği: Bütün köylerin kabirliklerine daha ziyade çam, servi, ardıç gibi reçineli ağaçlar ve bulunursa ıhlamur dikilecektir. Çevreleri köylerin varlığına göre duvarla veya çitle kapatılacaktır. Büyük ve örnek köyler kabirliklerinin duvarlarının badana edilmesi, tertemiz bir duruma konması ve içine hayvan ve sairenin hiç girmemesi lazımdır. Kabirliklerin ölü defteri köylerin imamında bulunacak, demirbaş gibi saklanacaktır. Bu işin sonu ancak birkaç yıl içinde alınabilir. Köy içinde kabirlik ve gömü yasaktır.

13-Köylerde Kireç Kuyuları Açtırmak ve Her Yıl Çağında İç ve Dış Badana Yaptırmak ve Kokan Yerlere Kireç Kaymağı Koydurmak: Her yıl devam eder.

14-Küçük Artezyenler: Ürün bolluğuna imecesine ve varlığına göre susuz köylerde artezyen veya kuyu açtırılacaktır. Bu iş en büyük işlerdendir. El birliği ile çalışacağız.

15-Köy Genel Ayakyolları: Büyük ve örnek köylerde 1936'da başlar,1937'de bitirilir. Küçük köylerde daha ufak ölçüde, fakat planlı ayak yolları da 1936'da başlar, 1937'de bitirilir.

16-Ulusal, Sosyal ve Sağlık Kurumları: Hava Tehlikesi Kurumu, Kızılay, Çocukları Esirgeme, Spor, Avcılık, Hayır ve Düşkünlere Yardım Kurumları 1936 ve en çok 1937 yılında kurulmuş olacaktır.

17-Köy Hamamı ve Duş Yeri: Büyük, suyu bol ve örnek köylerde imece yardımı ile yaptırılacaktır. 1937 ve 1938 yılına kadar arkası alınacaktır.[189]

1936 Yılında

*Kuyulara bilezik tulumba ve kapak takılması dört yanının harçlı döşeme ile çevrilmesi madde 1

*Küçük bataklıkların kurutulması ve su toplanan çukurların doldurulması madde 3

*Köyün genel süprüntü ve gübreliğinin yapılması madde 4

*Bulaşık ve tuvalet çukurları madde 5

*Çöp arabası, çöp sandığı, çöp kutusu, sulama arabası madde 7

*Köyün sağlık korucusu madde 9

*Köylerde kireç kuyuları açtırmak ve her yıl çağında iç ve dış badana yaptırmak ve kokan yerlere kireç kaymağı koydurmak madde 13 yapılarak tamamlanmıştır.

1937 yılında

***Köy genel ayak yolları madde 15

*Ulusal, sosyal ve sağlık kurumları madde 16 yapılarak tamamlanmıştır.

1938 yılında kalan maddeler 2-6-8-10-11-12-14-17 üzerinde çalışılmış lakin işler tamamlanamadan 1939 yılına aktarılmıştır.

---

[189] *A.g.e.*, s. 15-16.

D. 1923-1938 Yılları Arasında Edirne'deki Sağlık Kuruluşları

1. Edirne Belediye Hastanesi/ Edirne Memleket Hastanesi

1866 yılında Edirne Valisi Hurşit Paşa başkanlığında, şehrin ileri gelenlerinin bulunduğu bir toplantıda Edirne Belediye Hastanesi yapımına karar verilmiş ve 1866 yılının sonunda Kırlangıç bayırı ile Taftin ağa sokağı arasında yapılmıştır. Rus işgalinden dolayı harap olan ve daha sonrada yanan hastane 1884 yılında tekrardan hasta kabulüne başlamıştır. Osmanlı Padişahı Mehmet Reşat'ın Edirne'yi ziyareti esnasında hastane bahçesinde hasta çocuk görmesi üzerine hastaneye ek bina olarak kadın-çocuk bölümü yapılmasını istemiştir. 1910 yılında tamamlanan bu bölüme Reşadiye Pavyonu adı verilmiştir. Dr. Rıfat Osman'ın gayretleriyle bu pavyona alınan araç gereçlerin hepsi Avrupa'dan getirtilmiştir.[190] Yoksul hastaların ücretsiz biçimde tedavi edildiği hastanede ücretsizce de aşılar yapılmıştır. Hastaneye yoksul hastalardan başka birinci ve ikinci sınıf hastalar da gelmekteydi ve bunlardan tedavi, yatak ve ameliyat parası alınmaktaydı.[191]

Bölgenin işgali esnasında ise Hilal-i Ahmer'in tespitine göre gayrimüslimlerin haricinde hiçbir sağlık kurumu açık değildi. Bu süreç içerisinde Edirne Belediye Hastanesi'nin başına Yahudi Dr. Gazet bulunmaktaydı. Hastane açıktı ancak hastanenin sağlık malzemeleri Yunanlılar tarafından götürülmüştü.[192] Cumhuriyet kurulduktan sonra yeniden disiplinli çalışmasına dönmek isteyen hastanede doktorlar belirlenen günlerde hastalara bakmış, belirlenen günlerde yoksul halkı para alınmadan muayene etmiştir. 25 Nisan 1923 tarihli Edirne Paşaeli gazetesinde Belediye Hastanesi'nde yoksulların ücretsizce bakılacağı yazılmış ve muayene günleri verilmiştir.

Cumartesi ve Salı günleri saat 10.30-12.00 arasında dahiliye, cildiye, asabiye hastalıkları Doktor Celal ve Hulusi Beyler

---

[190]Tosyavizade Dr. Rıfat Osman, *Edirne Rehnüması*, Trakya Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, Edirne 1998, s. 64.
[191]Ratıp Kazancıgil-Nilüfer Gökçe-Ender Bilar, *a.g.e.*, C. 1, s. 84.
[192]Mehmet Çanlı, *a.g.m.*, s. 642-643.

Pazar ve Çarşamba günleri saat 10.30-12.00 arasında hariciye hastalıklarına Doktor Feridun ve Latif Beyler

Pazartesi ve Perşembe günleri saat 10.30-12.00 arasında kadın hastalıkları ve cildiye hastalıklarına Doktor Ferruh ve Latif Beylerin muayene yapacağı yazılmıştır.[193]

Aynı gazetenin Ocak 1924 sayısında da Edirne Belediye Hastanesi doktorlarının poliklinik günleri verilmiştir. Buna göre Cumartesi ve Pazartesi günleri saat 14.00-16.00 arasında Dahiliye Hastalıklarına Doktor Celal Bey, Pazar ve Çarşamba günleri 14.00-16.00 saatlerinde Cerrahi Hastalıklara ve Pazar günleri Kadın Hastalıklarına Doktor Latif Bey, Salı ve Perşembe günlerinde ise Cerrahi ve Kadın Hastalıklarına Doktor Şükrü Fazıl Bey saat 14.00-16.00 arasında hasta kabulü yapmaktadır.[194] Buradan anlaşılacağı üzere hastane de 2 cerrah olduğu ve bunların genel cerrahi ve kadın hastalıkları ve doğum bölümlerine baktıkları, 1 de dahiliye doktoru olduğu görülmüştür. 1923 yılında hasta bakan doktorlardan Hulusi, Feridun ve Ferruh beyler 1924'te hastaneden ayrılmıştır.

1926 yılına gelindiğindeyse Edirne Belediye Hastanesinin sadece iki doktoru kalmıştır. Dahiliye uzmanı Dr. Celal Bey ve Cerrahi hastalıklar uzmanı Dr. Şükrü Fazıl Bey'in dönüşümlü olarak poliklinik yaptığı Cerrahi hastalıklar uzmanı Dr. Latif Bey'in hastaneden ayrıldığı görülmüştür. Cumartesi ve Pazartesi günleri Dahiliye ve Salı ve Perşembe günleri de Cerrahi hastalıklar için hasta kabulü yapılmıştır.[195] Her geçen gün büyüyen ve nüfusu artan Edirne kenti için doktor ve sağlık görevlisi sayısı artması gerekirken doktor sayısında düşüş yaşanmıştır. 1928 yılında Edirne Belediyesi'nin sağlık bütçesi 34.194 Lira olarak ayrılmış[196] ve hastane hekim kadrosuna eklemeler olmuştur. Kırklareli Hastanesi Dahiliye doktoru Ziya Bey, Edirne Belediye Hastanesi Başhekimliğine atanmış, Radyoloji bölümüne ise Dr. Rıfat

[193]''*Fukara-yı Ahalinin Nazar-ı Dikkatine*'', Paşaeli, 25 Nisan 1923, s. 4.
[194]Ratıp Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, Ender Bilar, *Edirne'nin Sağlık ve Sosyal Yardım Tarihi*, Trakya Üniversitesi Yayınları, C. 2, Edirne 2009, s. 68.
[195]*A.g.e.*, s. 69.
[196]''*Vilayet Sıhhiye Bütçesi*'', Edirne Postası, 17 Haziran 1928, s. 1.

Osman tayin edilmiştir.[197] Uzun zamandır boş bulunan hastane operatörlüğüne de Dr. Kemal Bey 1930 yılının Haziran ayında atanmıştır.[198]

1929 yılında Edirne Belediyesi'nin hastane masraflarını karşılama durumunda yetersiz hale gelmesiyle hastanenin İl Özel İdaresi bütçesine geçmesi istenmiştir. Belediye'nin bu talebi 4 Nisan 1929 tarihli Edirne Vilayeti Umumi Meclis toplantısında görüşülmüş ve hastanenin 100 yıl süreyle İl Özel İdaresine devrine karar verilmiştir. İl Özel İdaresine geçtikten sonra hastane adında da değişikliğe gidilmiş ve Edirne Memleket Hastanesi adını almıştır. Ayrıca hastane için 1929 yılı bütçesinden 4.000 Lira ödenek ayrılmıştır.[199] 1930 yılında hastanenin tamiratı yapılmış Edirne Valisi Emin Bey konu üzerinde alaka göstermiştir, bu durum Edirne halkı tarafından mutlulukla karşılanmıştır.[200] Hastanenin tamiratı için 3.222 Lira 80 Kuruş harcama yapılmış ve gerekli tıbbi araç gereçlerin temini için düzenlemeler yapılarak hastane tekrardan verimli çalışma programına döndürülmeye çalışılmıştır. 1930 Haziran ayından Aralık ayı sonuna kadar 362 hasta hastaneye başvurmuş, 331 kişi iyileşmiştir. 31 kişi vefat etmiş ve 88 hastaya da ameliyat yapılmıştır. Dahiliye bölümünde 706 kişi, Cerrahi hastalıklar bölümünde 430 kişinin tedavisi yapılmıştır. Ayrıyeten bu 6 ay içerisinde Edirne'de 48 frengi hastası olduğu belirlenmiş ve tedavileri yapılmıştır.[201]

Ekim 1928'den sonra hastanenin Radyoloji bölümünde röntgen cihazı ile hasta bakılmaya başlanmıştır. Dr. Rıfat Osman Bey'in atandığı bölümde 50 Lira maaş ile işe başlamıştır. Fakat röntgen makinesinin eksiklerinden ötürü sağlıklı neticeler alınamamış ve teşhislerde zorlanılmıştır. Bunun üzerine Dr. Rıfat Osman Bey röntgen makinesinin eksiklerini listeleyip hastane Başhekimliğine iletmiştir. İstenilen sonucu vermeyen makinenin akıbeti Vilayet Umumi Meclisinin 7.toplantısında gündeme gelmiş ve makinenin sadece fotoğraf çektiği tedavilere yaramadığı konuşulmuştur. Görüşmelerin sonunda Radyoloji bölümünün kapatılması istenmiş lakin yapılan

---

[197]''*Belediye Hastanesinde"*, Edirne Postası, 29 Temmuz 1928, s. 1; ''*Sıhhiye Tayinleri"*, 22 Ağustos 1928, s. 2.
[198]''*Memleket Hastanesi Operatörlüğü"*, Resmi Edirne, 1 Haziran 1930, s. 1.
[199]Nilüfer Gökçe, ''Edirne Belediye Hastanesi'nin Cumhuriyet Dönemindeki Durumu'', *Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, S. 22, Edirne 2005, s. 51.
[200]''*Hastanemiz Tamir Ediliyor"*, Edirne Millî Gazete, 20 Haziran 1930, s. 1.
[201]Ratıp Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, Ender Bilar, *a.g.e.*, C. 2, s. 71*; T.C. Edirne Vilayeti Umumi Meclisi 1931 Zabıtnamesi*, Edirne, Vilayet Matbaası, s. 16.

oylamada ret oyları çoğunlukta olup Dr. Rıfat Osman Bey'in makine için istediği ampullerin alınması kararı verilmiştir.[202] Radyoloji bölümünün kapatılması hakkında Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti tarafından inceleme yapılmış ve Edirne kenti için bir röntgen cihazının bulunmasının mühim olduğu belirtilmiş ve vekaletin röntgen makinesi için tahsisat ayıracağı bildirilmiştir.[203] Fakat Dr. Rıfat Osman Bey röntgen makinesinin çalışmasından ve sık sık arıza yapmasından, verimli sonuçlar alamamaktan hoşnut değildir. Durumu 20 Kasım 1931 tarihinde Dr. Süheyl Ünver'e yazdığı mektubunda şöyle dile getirmiştir;

''*... Allah benim başıma bu yaşımda bir dert olarak koyduğu bu röntgen makinesi belası için geleceğim zannediyorum. Bir müddet havalar güzeldi maarif vekili gelecek diye kaldım. Halbuki o da gelmeyecek... En ziyade beni üzen terapiler cephesinin bozukluğu. Burada bir elektrik bilen tamirci yok. Binaenaleyh terapiden egzamalarla favuslar (saçlı deri mantarı) gırla! Şimdiye kadar tedavi olunan egzamalarda hem çok güzel muvaffakiyetler oldu ve hem de çok kişi belalı bir hastalıktan kurtuldular. Köylerde ise favus çok var. Göçmenler bu hastalığı çoğalttı. İşte asıl derdim bu cephe! Yoksa radyografiler (kolon müstesna) olmak üzere düşe kalka az bir penetrasyon ile ne olursa oluyor. Teşhisiz kalmıyoruz. Filmlerden getireceğim. Görünce takdir edeceksiniz. Kılkuyruk taşçı merkebiyle Veli Efendi çayırında koşu bu kadar olur.*''[204]

Vefatına kadar hastanede Radyoloji doktoru olarak çalışan Rıfat Osman Bey 1933 yılında Edirne'de vefat etmiştir. Edirnelilerin gönlünde yer kazanmış olan Rıfat Osman Bey'in vefatı tüm şehri üzmüştür. Hem Edirne halkına doktor olarak hizmet vermesi hem de Edirne tarihi ile ilgilenmesi Edirne'ye olan sevgisini göstermiştir. Vefatının ardından Edirne basınında da taziye yazıları yayınlanmıştır. Edirne halkının yoğun katılımıyla gerçekleşen cenaze töreninin ardından defnedilmiştir.[205]

---

[202]Ratıp Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, Ender Bilar, *a.g.e.,* C. 2, s. 74.
[203]*T.C. Edirne Vilayeti Umumi Meclisi 1931 Zabıtnamesi,* Edirne, Vilayet Matbaası, s. 23.
[204]Ratıp Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, *Tosyavizade Dr. Rıfat Osman Bey'den Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver'e Edirne Mektupları,* Edirne Belediye Başkanlığı Yayınları, C. 1, Edirne 2016, s. 101.
[205]''*Rıfat Osman Bey Vefat Etti*'', Edirne Postası, 11 Mayıs 1933, s. 1.

Kendisinden sonra Edirne Memleket Hastanesine Dr. Celal Yüksekel Radyoloji uzmanı olarak atanmıştır.[206]

Dr. Ziya Bey'in hastaneye Başhekim olarak atanmasının ardından pek çok eksiği bulunan Edirne Memleket Hastanesi'nin eksikleri giderilmeye çalışılmıştır. Bu yapılanlardan dolayı Edirne halkı çok memnun kalmıştır. Dr. Ziya Bey hastaların tedavileri ve yatan hastaların rahatları için çalışmalar yapmış ve hastaneye elektrik tesisatı kurulmasını sağlamıştır.[207]

Fotoğraf 4- Edirne Memleket Hastanesi (Cumhuriyet'in 15. Yılında Edirne s. 14)

Bu dönemde Akşam gazetesi yazarı Ragıp Kemal Edirne'ye gelerek kentte gezi yapmıştır. Edirne Memleket Hastanesini de ziyaret eden Ragıp Kemal daha sonra bu ziyaretindeki gözlemlerini 9 Şubat 1934 tarihli gazete sayısında aktarmıştır. Ragıp Kemal, hastane hakkında şunları yazmıştır;

''*Bu hastane hususi muhasebe tarafından idare olunmaktadır. Hastane çok eski zamanlarda yapılmış olmasına rağmen her türlü vesaiti mükemmel ve her tarafı tertemizdir. Başhekim Ziya Bey tetkik seyahati için Avrupa'da bir cevelan yapmıştır. Operatör Kemal Bey hazik ve muvaffakiyetli operatörlerimizdendir. Yaptığı*

[206]Nilüfer Gökçe, *a.g.m.*, s. 54.
[207]''*Memleket Hastanemiz*'', Edirne Postası, 27 Nisan 1931, s. 3.

ameliyatlar sayesinde birçok canlar kurtarmıştır. Bu ameliyatlardan çıkardığı urlardan birisi tamam 13 kilo sıkletindedir. Hastanenin bahçesi çok cazip bir şekilde tanzim olunmuştur. Koğuşları kamilen dolaştım. Mühim ameliyatlar sayesinde hayatları kurtarılmış hastaların yüzlerinde neşe ve sıhhat alametleri gördüm. Bununla beraber bu hastane Edirne'ye yakışmamaktadır! Burada Edirne'nin şöhretiyle mütenasip daha büyük ve daha asri bir hastane yapılmış olsa hem bütün Trakya'ya ve hem de bu tarihi şehre büyük bir iyilik yapılmış olur ve o zaman komşu devletlerin hastaları da buraya gelmek fırsatını bulmuş olurlar.''[208]

1933 yılından itibaren daha önceleri İstanbul Kuduz Tedavi Merkezine gönderilen kuduz hastalarının tedavisi Edirne Memleket Hastanesinde yapılmaya başlanmıştır.[209] 1935 yılıyla birlikte hastane kadrosuna eklemeler olmuştur. Hastaneye Kulak Burun Boğaz hekimi Dr. Fuat Bey tayin edilmiş ve Perşembe günleri hasta kabulü yapmıştır. [210] Aynı yılın sonlarına doğru Dr. İsmail Hakkı Bey hastanenin Dahiliye uzmanlığına atanmıştır.[211] Bakteriyolog Tahsin Bey'de 1937 sonunda Edirne Memleket Hastanesine tayin olmuş[212] ve böylelikle Edirne Memleket Hastanesi tam teşekküllü bir hastane haline gelmiştir. Cumhuriyet'in kuruluşundan 1938 yılına dek yapılan çalışmalar ile kentin ihtiyacına cevap verir vaziyete yükseltilmiştir.[213]

1923-1938 yılları arasındaki 15 yılda Edirne Memleket Hastanesinin Faaliyetleri; Yatarak tedavi gören hasta sayısı 15.742 kişi, Ayakta tedavi görenlerin sayısı 69.676 kişi, Bakteriyoloji ve biyoloji laboratuvarında yapılan tahliller 20.457 adet, Röntgen mesaisi 3.158, Yapılan muhtelif ameliyatlar 1.851, Kuduz vikaye aşısı tatbik edilenler 991 kişidir.[214]

---

[208]Ragıp Kemal, ''*Edirne'de Yeni Bir Hastaneye İhtiyaç Var''*, Akşam, 9 Şubat 1934, s. 10.
[209]''*Kuduz Tedavisi''*, Edirne Postası, 3 Eylül 1933, s. 3.
[210]''*Kulak Burun Boğaz'dan Muzdarip Olanlar''*, Edirne Millî Gazete, 28 Şubat 1935, s. 2.
[211]''*Bay İsmail Hakkı''*, Buç, 27 Kasım 1935, s. 2.
[212] ''*Edirne Memleket Hastanesi Bakteriyologu''*, Edirne Postası, 20 Ekim 1937, s. 1.
[213]Nurten Çetin, *Edirne'de Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları 1923-1945*, Libra Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 123.
[214]Cumhuriyetin 15. Yılında Edirne, s. 44.

1928-1938 Yılları Arasında Edirne Memleket Hastanesinde Görev Yapan Doktorlar[215]

Başhekim Dr. Yusuf Ziya Işık- Dahiliye Uzmanı (1928-1935)

Dr. İsmail Hakkı Kutkam- Dahiliye Uzmanı (1935-1944)

Dr. Rıfat Osman Tosyavizade- Röntgen Uzmanı (1928-1933)

Dr. Celal Yüksekel- Röntgen Uzmanı (1937-1940)

Dr. Mehmet Kemal Bey- Cerrah (1930-1935)

Dr. Burhanettin Üney- Cerrah (1935-1943)

Dr. Tahsin Berkim- Bakteriyoloji Uzmanı (1937-1937)

Bundan başka birde 1937 yılı başında Edirne'de Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti tarafından 1938 yılı içinde yapımı tamamlanması düşünülen ve 350 Bin Lira harcanarak bir numune hastanesi yapılması planlanmıştır.[216] Fakat ileriki yıllar için dönemin basınına bakıldığında böyle bir hastanenin kurulmadığı görülmüştür.

2. Keşan Hastanesi / Keşan Kızılay Hastanesi

Keşan'da işgal öncesindeki dönemde Gureba Hastanesi bulunmaktaydı lakin işgal sırasında bu hastane zarar görmüş ve kapatılmıştır. Yunanlıların Trakya'dan tahliyesinin ardından ise Keşan ilçesinde 6 yataklı olan küçük bir Hilal-i Ahmer hastanesi kurulmuştur. Bu dönemde Keşan'da doktor olarak Hilal-i Ahmer doktoru ve Röntgen uzmanı Durmuş Ali Bey, Tabur tabibi İsmail Hakkı Bey bulunmaktaydı.[217] 1925 yılında Gelibolu'nun sağlık coğrafyasını anlatan eserde ise Keşan'da hasta kabul eden hiçbir kurumun olmadığı belirtilerek yalnızca Keşan Belediyesine ait bir eczane bulunduğu yazılmıştır.[218] Sonraki yıllarda ise dönemin basınına bakıldığında 1928 yılında Keşan Hastanesi'nin varlığından söz edilmektedir. Muhtemeldir ki Yunanlıların tahrip ettiği hastane tekrardan faaliyete başlamıştır ve doktor kadrosuna

[215]Ratıp Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, Ender Bilar, *a.g.e.,* C. 2, s. 77.
[216]''*Hastane İçin Yeni Bina İnşa Edilecek"*, Edirne Postası, 13 Şubat 1937, s. 2.
[217]Mehmet Çanlı, *a.g.m.,* s. 643.
[218]Şükrü Baştürk, Ömer Düzbakar, *a.g.e.,* s. 78.

Dr. Zeynel Abidin Bey tayin edilmiştir.[219] 1928 Ağustos ayında da hastanenin İdare memurluğuna da Hüseyin Hüsnü Efendi atanmıştır.[220] 1928-1930 yılları arasında hastane hakkında bilgi eksikliği bulunmakla beraber sonraki yılların bilgilerine bakıldığında hastane bu iki yıl içinde eksiklerini gidermeye çalışmış ve hasta kabulüne başlamıştır.

1930 Haziran'ından Aralık ayına kadar 133 hasta Keşan Hastanesine başvurmuştur. Bu hastalardan 94 kişi sağlıklarına kavuşmuş, lakin 33 hastanın durumu kötüleşerek bunlardan da 6 kişi vefat etmiştir. Ayakta tedavi edilen hastaların sayısı da 157 kişidir. Ayrıca 72 kişide de frengi hastalığına rastlanmış ve tedavileri yapılmıştır.[221]

1931 yılında Edirne Millî Gazetesi muhabiri, Edirne İdman Mıntıkasının birinci olması hasebiyle Edirne'de seyahate çıkmış ve Keşan İlçesini gezmiştir. Kendilerine eşlik eden Keşan Kaymakam ve Jandarma Kumandanı Hüsnü Bey ile birlikte Keşan Hastanesine gitmişlerdir. Muhabir Keşan'da gözlemlediklerini Millî Gazete 'de haber yapmıştır. Gazete muhabirinin yaptığı haberde hastane Keşan Memleket Hastanesi olarak ve 25 yatak kapasiteli şekilde geçmektedir. Hicri 1332'de Miladi 1914 yılında kurulduğu yazılıp Ereğli'den gelen Dr. Operatör Cemil Bey'in gayretleri ile en basit köylünün bile muayene, tedavi olmasını sağladığı yazılmıştır. Gazete muhabiri Hastane'nin durumundan çok memnun kalıp Dr. Cemil Bey'e şükranlarını sunmuştur.[222]

1935 yılında Kurun gazetesinde de ''Ülkemizde'' başlığı altında Keşan Hastanesinden bahsedilmiştir. Bu haberde hastane hakkında şöyle yazılmıştır;

''*Keşan hastanesi yalnız Keşan için değil, civar kazalar içinde sığınılacak bir şifa yurdu halini almıştır. Vilayet merkezleri müstesna olmak üzere Trakya kazalarının hiç birinde bu kadar muntazam bir şifa müessesesi yoktur. Burası evvelce dört duvardan ibaret iken dört sene içinde tanınmayacak bir hale sokulmuştur. Buda baş hekim ve operatör bay Cemil Üzgün'ün himmetiyle olmuştur. Başhekim, binanın*

[219]''*Keşan Hastanesi Tababetine''*, Edirne Postası, 17 Haziran 1928, s. 1.
[220]''*Sıhhiye Tayinleri''*, Edirne Postası, 22 Ağustos 1928, s. 2.
[221]Ratıp Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, Ender Bilar, *a.g.e.,* C. 2, s. 80.
[222]''*Keşan'da Şefkat Yuvası*'', Edirne Millî Gazete, 2 Haziran 1931, s. 1.

dışarısında da bayındırlıklar yapmaya çalışmıştır. Bahçesinde sıra sıra çamlar diktirmiş, etrafını muhafaza altına almış, bir de bol bir su bulmuştur. Keşan'da su azdır. Yazın çeşmede sular kuruduğundan hastane pek fena vaziyetlere düşmekteydi. Sayın doktorumuzun iki seneden beri uğraşarak açtırmış olduğu kuyudan tatlı bir su fışkırmış bu suyu hastanenin her tarafına akıtmak için gereken tertibat alınmıştır. Başhekim bahçeyi yazın bir gülistane döndürmek için muntazam bir (ser) yaptırmıştır, her cins çiçek fidanlarını yetiştirmektedir.

Hastaneye bir sene içinde 606 kişi yatmış, 548'i şifa bularak çıkmış ve ümitsiz olarak gelenlerden 44 hasta da ölmüştür. Bu müddet içinde 56 ameliyat, 4 güç doğum olmuş, 1206 tane ayak hastası gelmiş, bunlardan 85'ine küçük ameliyatlar yapılmıştır. 427 tanede laboratuvar mesaisi kaydolunmuştur. Bu hastane, özel muhasebe tarafından 11.000 liralık bir bütçe ile idare edilmektedir.''[223]

Görüldüğü üzere Dr. Cemil Bey'in gayretleri ile hastanenin vaziyetinde büyük bir iyileşme olmuş ve ameliyatlar ve tedaviler yapılır hale gelmiştir. Cemil Bey hastaneye başvuran ve her durumda olan vatandaşla ilgilenmiş sağlıklarına kavuşmalarını sağlamış ve her zaman hastasının yanında olmuştur, öyle ki 29 Ekim 1938 tarihinde Cumhuriyet'in 15. Kuruluş yıl dönümünde hastane kentin dışarısında bulunduğu için hastanede yatan kişilerin Cumhuriyet coşkusunu yaşamaları maksadıyla hastaneyi süslemiş ve ışıklandırmıştır.[224]

1936 yılında ise Şubat ayında Keşan Hastanesi Kızılay'a devredilmiştir. 30 yatak kapasiteli olması planlanmış, kadrosunda genişlemeye gidilmiştir. Bir etüv memuru, bir şoför eklenerek hasta bakıcıların sayısı arttırılmıştır. Hastane'nin elektrikle aydınlatılması maksadıyla motor ve malzemeler gönderilip tesisatı yapılmıştır. Ayrıca hastaneye Kızılay tarafından acil sağlık arabası (ambulans) gönderilmiştir.[225] Keşan Kızılay Hastanesinde 1936 yılının on bir ayı içinde 5.776 göçmen hasta poliklinik, röntgen ve laboratuvar tedavisi görmüştür. Hastane Dr. Cemil Bey'in yoğun çalışmaları ile ilçenin ihtiyacını karşılar hale gelmiştir.[226] Hastane 1

[223]''*Keşan'da Bayındırlık"*, Kurun, 20 Mart 1935, s. 6.
[224]**Kızılay Arşivi,** 2231/ 359.
[225]''*Keşan Hastanesi Yeni Bir Kadro ile Genişletildi"*, Buç, 11 Nisan 1936, s. 3.
[226]''*Keşan Kızılay Hastanesi Çok İyi Çalışıyor"*, Edirne Postası, 2 Şubat 1938, s. 1.

Şubat 1936'dan 30 Kasım 1936'ya kadar ecza, alet, çamaşır, porselen makine ve mobilyasıyla idare ve yemek masrafı olarak Kızılay'a 23.310 Lira 26 Kuruşa mal olmuştur. Toplam yapılan masraf tutarı 30.214 Lira 63 Kuruştur.[227]

Keşan Hastanesi Kızılay'a devredilmesinin ardından Kızılay tarafından hastaneye tıbbi malzeme, ilaç, çamaşır-eşya ve mutfak malzemeleri gönderilmiştir. 1936 yılının belirli zamanlarında gönderilenlerin bir kısmı aşağıda verilmiştir;

Tablo 1- Gönderilen cerrahi aletler[228]

4 adet 2 cc'lik şırınga	12 adet vantuz	12 adet dikiş iğnesi
3 adet 10 cc'lik şırınga	1500 adet hasta tabelesi	1 adet bağlama iğnesi
2400 adet tıbbi etiket	4 adet bistüri	62 adet şırınga iğnesi
1 adet giren çıkan defteri	1 adet eğimli makas	1 adet stetoskop
3 adet plastik boru	1 adet normal makas	1 adet keskin küret
2 adet 125 gramlık cam ölçüm şişesi	3 adet musluklu rektal kanül	3 adet musluklu vaginal kanül
30 adet iğne	1 adet rekraktör	2 adet diş çekme pensi
1 adet emaye huni	14 adet ahşap atel	2 adet emaye irrigatör
1500 adet hasta derece kağıdı	3 adet karantina defteri	6 adet protokol cetveli
250 adet günlük tayinat cetveli	150 adet hasta mutfak tabelesi	2 adet hasta yemek derecesi cetveli

Tablo 2- Gönderilen ecza malzemeleri[229]

1,400 kg borik asit	16,200 kg oksijenli su	0,640 kg lizol
0,750 kg laktik asit	3,000 kg sülfirik eter	0,150 kg dermatol
31,500 kg alkol	1,500 kg çay yaprağı	1,500 kg çinko oksit

[227] ''*Kızılay İyi Çalıştı"*, Edirne Postası, 19 Ocak 1938, s. 1.
[228] **Kızılay Arşivi,** 2230/011; 2230/012; 2230/014; 2230/015.
[229] **Kızılay Arşivi,** 2230/121; 2230/123.

1,500 kg kloroform anestezi	7,200 kg hint yağı	450 tablet ürotropine
1,800 kg konyak	7,500 kg magnezyum sülfat	0,750 kg tablette aspinal

Tablo 3- Gönderilen çamaşır-eşyalar[230]

2 adet önlük lastikli ameliyat için	2 adet gömlek doktor için amerikan	2 adet Türk bayrağı
82 adet yün battaniye	10 adet gömlek hasta bakıcı için amerikan	2 adet Kızılay bayrağı
112 adet Amerikan çarşaf	2 adet patiska hemşire için	4 adet önlük amerikan

Kızılay, hastaneye sadece tıbbi malzeme ve eşya yardımı yapmamış tamirat giderlerini de karşılamıştır. Eylül 1938'de esen rüzgarların ve önceki yıllarda kış mevsiminin şartlarından ötürü yıpranan hastane bacalarının sıvalarında bozulma olmuştur. Bundan dolayı bacalarda bir tadilata gidilmiş ve 30-35 Liralık masraf Kızılay tarafından ödenmiştir.[231] Hastanenin eksiklerinin giderilmesi, tadilat-tamirat işlerinin yapılması için Kızılay dışında köy bütçelerinden de yardım toplanmıştır. 1938 yılının Haziran ayında Keşan Kaymakamı Hamdi Orhun vasıtasıyla 500 Liralık bağış yapılmıştır. Gönderilen bu para ile hastane bahçesinin duvarlarındaki tamir gerektiren yerler yapılması ve 60x40 ebatlarında Atatürk büstü yapılması planlanmıştır.[232]

3. Uzunköprü Dispanseri/ Uzunköprü Hastanesi

Uzunköprü Dispanseri ile ilgili en eski bilgiler 1930 yılına aittir. Edirne Vilayeti Umumi Meclisi Zabıtlarında bu bilgilere rastlanmıştır. 1930 Haziran ayından Aralık ayına kadar Uzunköprü Dispanserinde 544 kişi ayakta tedavi edilmiştir. 32 hasta dispanser de yataklı tedavi görmüşlerdir. Bunların 26'sının tedavisi başarıyla

[230]**Kızılay Arşivi,** 2230/073; 2230/077.
[231]**Kızılay Arşivi,** 2231/365.
[232]**Kızılay Arşivi,** 2231/407.1.

sonuçlanıp taburcu olmuş lakin 6'sı da vefat etmiştir. Bunlardan başka 73 kişide de frengi hastalığı görülmüş ve tedavileri yapılmıştır.[233] Ayrıca Edirne Umumi Meclisi'nde Uzunköprü Dispanseri'nin sorunları da görüşülmüştür. Uzunköprü Dispanseri hekimi İsmail Hakkı Bey'in dispanser hakkındaki düşüncelerini içeren 20 Ekim 1930 tarihinde hazırlamış olduğu rapor 14 Ocak 1931'de Meclis'te gündeme gelmiştir. Doktor bey raporunda;

''*1- Dispanser inşasında nekahethane*[234] *olarak yapılmış ve binaenaleyh şifayap olmuş hastalar yatırıldığından kadın erkek her iki cins için muhtelif ve bulaşık hastalıklara karşı tefrik ve tecrit ihtiyacı düşünülmüş, iki başta büyük koğuş ile iki odadan ibaret bir bina ile iktiza edilmiştir.*

2-Dispanserde ise memleketin bu yegâne müessese-i sıhhiyesinde hem bulaşık hem de müteaddit hastalıklara mahsus yerlere ihtiyaç olduğu gibi bunları da ikiye ayırmak lazım geldiği tabiidir. Lehülhamd şimdilik memleketimiz de böyle korkunç hastalıklar yoksa da ilerde zuhur halinde mevcut binadan istifade edebilmek için bina ve koğuş taksimatında ufak bazı tadilat yapılmak icap eder.

3-İşte bu hayırlı maksatla bulunduğum en basit şekli belediye fen memurluğuna müracaatla istişare ettim. Ve bunun icap eden keşfini de yaptırarak raporlarımı rapten taktim eyledim. Mesele cenahındaki iki büyük koğuşu 15'er santimlik badadi duvarlarla 3 küçük koğuşa ayırmak ve bir tarafı kadınlara ve bir diğer tarafını erkeklere tahsis etmek ve böylelikle 2 yerine 6 koğuş temin etmektir. Bu sureti hal hem maksadı hakikiyi tamamen temin edeceği hem de teshini[235] *kolay olacağı cihetle icabının icrasına lütfen müsaade buyrulması hakkında gerek makamı celile-i vilayet ve gerek meclisi umumi nezdinde delalet ve müzaheret buyrulması maruzdur.''* yazmıştır.[236] Dr. İsmail Hakkı Bey binanın şu an için olmasa da ilerde yaşanabilecek hastalıklar durumunda eksik kalacağını söyleyip kendi bulduğu çözüm yolunu açıklamıştır.

---

[233]Ratıp Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, Ender Bilar, *a.g.e.,* C. 2, s. 80.
[234]Nekahethane: Yeni hastalıktan iyileşen kişinin hastalık sonrası dönemlerini geçirdikleri, şifa kazandıkları yer.
[235]Teshin: Isıtma
[236]*T.C. Edirne Vilayeti Umumi Meclisi 1931 Zabıtnamesi*, Edirne, Vilayet Matbaası, s. 34-35; Ratıp Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, Ender Bilar, *a.g.e.,* C. 2, s. 81.

Konu Mecliste karara bağlanamamış ve encümene havale edilmiştir. İl encümeni Uzunköprü Dispanseri'nin çalışmalarını yetersiz bulmuştur. Bunun sebebini açıklayan Uzunköprülü Meclis Üyesi, dispansere bir hekim tayin edildiğini fakat bir buçuk ay görev yapan hekimin daha sonra Adana'ya sıtma mücadele başkanlığına atanıp gittiği ve bu yüzden de uzun zamandır dispanserde hekim bulunmadığını ifade ederek izah etmiştir. Bunun üzerine durum Sıhhat ve İçtimai Muavenet vekaletine bildirilerek dispansere hekim ataması yapılması istenmesine karar verilmiştir. Dr. İsmail Hakkı Bey'in tadilat planı encümen tarafından incelenmiş ve koğuşun sadece bir bölmeyle ikişer koğuşa dönüştürülmesini istenmiştir.[237]

1934 yılına gelindiğinde Uzunköprü Dispanseri'nin hastaneye dönüştürüldüğü 10 yatak kapasiteli, bir doktor idaresinde hastane olarak çalışmakta olduğu kaynaklarda yazmaktadır.[238] 1937'de Uzunköprü Hastanesi operatörlüğüne Yozgat Memleket Hastanesi Başhekimi Dr. Ali Bey atanmıştır.[239] Hastaneye operatör doktor ataması yapılmasıyla Uzunköprü Hastanesi'nde ameliyatların yapıldığı anlaşılmaktadır.

4. Karaağaç Dispanseri

Karaağaç'ın Edirne merkezine uzaklığı nedeniyle Sağlık İdaresi ve Halkevi'nin anlaşması sonucunda haftada üç gün Karaağaç Dispanserine doktorlar gelmektedir. Haftanın üç günü sabahtan öğlene kadar hasta kabul ederek Karaağaç halkını tedavi etmektedirler. Özellikle kış aylarında gidip gelmenin zorluğundan dolayı doktorların Karaağaç'a gelmesi halk tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.[240]

5. Kavaklı Dispanseri

Bu sağlık kurumlarından başka bir de Kavaklı'da (Meriç) bir dispanser bulunmaktadır. 1930 yılının Temmuz ayında yapımı planlanan[241] dispanser 1931 yılında halka hizmet vermeye başlamıştır.[242]

---

[237]Ratıp Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, Ender Bilar, *a.g.e.,* C. 2, s. 81.
[238]BCA, 30.10.0.0, Y.No: 64.432.17, Tarih: 00.00.1934, s. 19.
[239]''*Yozgat Memleket Hastanesi Operatörü*'', Edirne Postası, 13 Mart 1937, s. 1.
[240]''*Karaağaç Dispanseri*'', Edirne Millî Gazete, 19 Kasım 1934, s. 1.
[241]''*Kavaklı Dispanseri*'', Edirne Postası, 27 Temmuz 1930, s. 1.
[242]''*Kavaklı Dispanseri*'', Resmi Edirne, 1931, s. 1.

Tüm bunlardan başka Edirne'de doğum evleri ve çocuk bakım evleri açılmıştır. 1932 yılında Kaleiçi'ndeki eski Türk Ocağı binasının Çocuk Bakım ve Doğum Evi haline getirilip, Halkevi yardım kolunun burada çalışmasına karar verilmiştir.[243] Yine Halkevi tarafından kentteki 0-6 yaş arasındaki çocukların sağlık durumlarını kontrol etmek, hasta olanları muayene ve tedavi etmek amacıyla Süt Çocuğu Muayene ve Müşavere evi açılmıştır. Açıldığı yıl bütçesinin azlığından ötürü sadece yoksul halkın çocuklarına bakılması kararı alınmıştır. Eski Şefkat Yuvası binasında kurulan bu çocuk evinde İntaniye (enfeksiyon) hekimi Dr. Tevfik Bey her gün sabahtan öğlene kadar hasta kabulü yapmıştır. Burada sadece çocuklara muayene ve tedavi hizmeti verilmeyip, çocukların ebeveynleri de çocuk bakımı hakkında bilgilendirilmiştir. İlacını alamayacak kadar maddi durumu olmayan vatandaşlara para yardımı yapılması kararı alınmıştır.[244]

Bir de eski Maliye Müsteşarı Ali Rıza Bey 20 Bin Lira bağışta bulunarak Edirne'de bir doğum evi yaptırmak istemiştir. 1936 yılında yapımı planlanan doğum evi için Ali Rıza Bey Kızılay'a başvurarak yapılacak binanın on yıl kendisinde kalmasını eğer on yıl içinde vefat ederse doğum evinin Kızılay'a verilmesini ve on yıl içerinde devlet memurluğundan ayrılırsa da binayı geri alabilmek için şart koşmuştur. Ali Rıza Bey önce arsanın Edirne Valiliği'nin vereceği bir arsa üzerine inşa edilmesini istemiş fakat Valilik ya kendisinin binanın on yıl süreyle kendisinde kalması şartından vazgeçmesini ya da nakdi bir bedel ödeyerek on yıl onda kalması şeklinde seçenekler sunmuştur. Ali Rıza Bey ikinci seçeneği seçerek nakdi bedeli göndereceğini belirtmiştir.[245] Ağustos 1937'de halen yapımına başlanmamış olan doğum evinin Edirne'nin en güzel yerinde yapılması için Kızılay ve Belediye planlamaları yapmıştır.[246]

---

[243]''*Bakım ve Doğum Evi"*, Edirne Postası, 22 Haziran 1932, s. 1.
[244]''*Süt Çocuğu Muayene ve Müşavere Evi Açılıyor*'', Edirne Millî Gazete, 08 Nisan 1935, s. 2.
[245]BCA**,** 30.10.0.0, Y.No: 73.477.2, Tarih: 21.08.1936, s. 3.
[246]''*Bir Doğum Evi Yapılacak"*, Cumhuriyet, 1 Ağustos 1937, s. 7.

E. Trakya Umumi Müfettişliği Dönemi'nde Açılan Kurslar

1937-1938 yılları arasında Trakya Umumi Müfettişi Kazım Dirik'in öncülüğünde halkı ve köylüyü geliştirmek, bir zanaat kazandırmak ve bölgedeki sağlık görevlisi açığını kapatmak maksadıyla Trakya'da çeşitli kurslar açılmıştır. Konuyla alakalı olarak açılan kurslar şunlardır;

1.Sağlık Korucusu Kursları

Sağlık Korucusu Kursları, Trakya Umumi Müfettişliği'nin kapsadığı 4 il merkezinde birer adet olmak üzere açılmıştır. Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti'nin verdiği program çerçevesinde orduda yetişen sağlık memurları 6 haftalık kurs görmüşler ve sınavları yapılmıştır. Sınavların ardından 15 Lira aylık maaş ile köylere sağlık korucusu olarak tayin olmuşlardır. Köylerdeki ecza dolapları kendilerine teslim edilen sağlık koruculuları, hükümet doktorlarına tabidirler ve sürekli olarak tayin oldukları bölgeleri gezmekle yükümlüdürler. 1938 yılında tayin edilen köy sağlık korucusu sayısı 96'dır.[247] Ayrıca Halkevlerinde de yapılan kurslara hükümet doktorları, Memleket Hastanesi hekimleri katılmış ve burada salgın hastalıklar, virüsler ve bunlardan korunmak için yapılması gerekenler hakkında bilgiler verilmiştir.[248]

2. Köy Ebe Kursları

Trakya Bölgesi'nde köylerde yaşanan sağlık görevlisi eksikliğinde çoğunluğu ebeler oluşturmaktaydı. Bundan dolayı köy ebe kursu açılması uygun görülmüştür. Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti İstanbul ve Balıkesir'de köy ebe kursları açmış, Trakya'da da açılmak üzere olan kursun ise Edirne Doğumevi'nde açılması planlanmıştır. Aylık 25-30 Lira maaşlı olarak çalışacak olan ebelerin Trakya Bölgesi'ne kazandırılması için bu kursun açılması düşünülmüştür.[249] Trakya Umumi Müfettişi Kazım Dirik'in köyler ile ilgili Başbakanlığa sunduğu tefriş raporunda köylerde ebelerin eksikliğinden bahsedilmiştir. Ebelerin yetersiz olmasının nedeni ise aylık olarak çok maaş istemelerine ve az ebe yetişmesine bağlanmıştır. İmroz

[247]BCA, 30.10.0.0, Y.No: 73.481.6, Tarih: 06.09.1939, s. 2.
[248]''*Sağlık Koruculuları Kursu''*, Cumhuriyet, 16 Mayıs 1938, s. 2.
[249]BCA, 30.10.0.0, Y.No: 73.481.6, Tarih: 06.09.1939, s. 3-4.

köylerinin birkaçında aylığı 20 Lira olarak çalışan ucuz maaşlı ebeler görülmüş, bunların sayısının artması için bu kursun açılması hedeflenmiştir. Trakya'da ebe eksikliğini geçici olarak gidermek içinde 20 Lira aylık maaş ile çalışacak 50-100 ebe Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaletinden istenmesi, raporda yazılmıştır.[250]

3. Köy Muhtarları ve Katipleri Kursu

1937 yılından itibaren açılmaya başlayan kurs, Umumi Müfettişliğin dört ilinde faaliyet göstermiştir. Devlet işlerindeki çalışmaları tanıtmak, yenilikleri göstermek amacıyla muhtarlar ve katipler kurs görmek üzere bulundukları il merkezlerine gitmişlerdir. Bu kursta muhtar ve katiplere sağlık, ziraat, nafia, maarif, askeri, adli, mali yenilikler anlatılmıştır. Kurslara hükümet doktoru, jandarma gibi devlet görevlileri de katılmıştır. 6-7 gün süren kursun ardından köy muhtar ve katipleri burada gördüklerini, edindiği bilgileri ve yenilikleri köylü halka anlatmakla görevlendirilmişlerdir.[251] Açılan kursta anlatılan derslerin Trakya Umumi Müfettişliği Köy Bürosu tarafından bastırılması kararı alınmıştır.

Verilen dersler şu şekilde sıralanmıştır; Köy Muhtarının Kültürel Vazifeleri, Tapu İşleri, Ağaç ve Orman, Vergi Fikri ve Vergi Sistemi, Köy Muhtarının Adli Vazifeleri, Arazi Tahriri İşlerinde Muhtarın Vazifeleri, Sağlık İşlerinde Muhtarlar, Köy İşlerinde İhtiyar Kurullarının Vazifeleri[252] Kurstaki bilgilerin yazılı olarak yayınlanması halkında bunları alıp okumasına ve muhtarlarında öğrendiklerini unutmaması ve tekrar okuması, incelemesi açısından oldukça önemlidir.

Trakya'nın dört ilinden kursa katılan muhtar sayısı Edirne'den 231, Çanakkale'den 504, Kırklareli'nden 180, Tekirdağ'dan 255 olmak üzere toplamda 1189 kişidir. Kursa katılan kâtip sayısı ise Edirne'den 55, Çanakkale'den 188, Kırklareli'nden 43, Tekirdağ'dan 63 toplamda 349'dur.[253]

---

[250]BCA, 30.10.0.0, Y.No: 73.481.1, Tarih: 02.08.1938, s. 3.
[251]''*Edirne'de Köy Kâtibi ve Muhtarlar Kursu"*, Cumhuriyet, 29 Nisan 1937, s. 10, ''*Saray'da Köy Muhtarları İçin Açılan Kurs"*, 31 Mayıs 1937, s. 5, ''*Lapseki'de Köy Muhtarları İçin Açılan Kurs"*, 7 Haziran 1937, s. 5.
[252]Trakya, Ekim 1937, s. 15, S. 15.
[253]Trakya Umumi Müfettişliği Köy Bürosu, *Trakya Bölgesinde İki Hafta Süren Köy Muhtarları ve Köy Katipleri Kursları*, 1937.

4. Azat Obaları

Cumhuriyetin ilanından sonra sağlık alanındaki hedeflerden biri olan sağlıklı nesiller yetiştirmek için Trakya'da hayata geçirilen, köylerde yaşayan zayıf, cılız, hastalıklı olan küçük çocukların yaz tatillerinde eğitim görmesi için açılan kursun adıdır. Daha önce de Edirne Halkevi'nde konferans veren hekimlerin anlattığı üzere Trakya'da çocuk ölümleri diğer bölgelere oranla daha fazlaydı. Bundan dolayı sağlıklı çocuklar yetişmesi, çocuk ölümlerinin önüne geçilmesi maksadıyla Trakya Umumi Müfettişliği döneminde Trakya'nın 16 yerinde Azat Obaları açılmıştır.

Bu projenin hayata geçirilmesinde başrol oynayan kişi dönemin Umumi Müfettişi Kazım Dirik'tir. Kazım Dirik, Avrupa'da bulunduğu süreçte orada gördüğü projenin başarıyla sonuçlanmasının ardından bunun Türkiye'de de uygulanmasını istemiş ve İzmir Valiliği esnasında İzmir'de ''Çocuk Yurtları'' ismiyle bu projeyi başlatmıştı. Trakya Umumi Müfettişliği'ne atanmasının ardından bölgede çocukların hastalıklı olmasından ve çocuk vefat oranlarının yüksekliğinden, uygulamanın Trakya Bölgesi'nde de yapılması için talimatlar vermiştir.[254] Kazım Dirik'in bu konuyla çok alakadar olması kendisinin vefatından sonra kaleme alınan ve onunla ilgili anıların anlatıldığı ''General Kazım Dirik'' adlı eserde Balıkesir Valisi Recai Güreli tarafından şöyle anlatılmaktaydı; ''*…O teftişlerinde yanındakiyle konuşurken etrafına göz gezdirmekten hali kalmaz; köylerde, kırlarda bütün manasıyla dikkat kesilirdi. O daima berrak mavi gözler ile kırlarda aşı kabul edilen yabani ağaçları arar, köylerde ise zayıf bünyeli köy çocukları ile ilgilenirdi. Kırlardaki yabani ağaçların mevkiler ile tahmini adetleri ve köylerde zayıf bünyeli çocukların isimleri generalin not defterinde yazılı idi. Gezilerinde gözü gönlü ağaçlarda, köylerde zayıf bünyeli çocuklarda idi…*''[255]

Yine aynı eserde Kırklareli Milletvekili Dr. Fuat Umay konuyla ilgili ''*…Trakya'da teşkil etmiş olduğu köycülük bürosunu muntazam çalıştırmış ve numune köyleri vücuda getirmekle kıymetli adımlar atmıştır. Zayıf köy çocuklarını toplayarak tesis ettiği obalarda vücutlarını kuvvetlendirmek ve istikbale hazırlamak gençleri*

[254]Murat Burgaç, ''Cumhuriyet Döneminde Trakya'da Örnek Bir Sağlık Kampı Uygulaması: Azat Obaları'', *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 27, S. 81, Ankara 2011, s. 655.
[255]Eczacı Reşit Soyer, *General Kazım Dirik*, Yeni Yol Matbaası, İzmir 1947, s. 37.

spora teşvik etmek ve bunun icabatını yapmak hususundaki mesaiside bir zikre şayandır…''[256] açıklamasını yapmıştır.

Trakya Umumi Müfettişliğinin 5 Yıllık Köy Kalkınma Planının Sağlık işleri bölümünde yer alan Azat Obaları ‘‘Yorgun, cılız, sinirli, düşkün ve en çoğu sıtmalı ova köy çocuklarını korumak, güçlerini arttırarak kurtarmak için bölge vilayetlerinde 15 yerde açılacaktır. Umumi Müfettişlikten verilen emire göre Haziran ve Temmuz aylarında yapılacaktır.'' şeklinde tarif edilmiştir.[257] 1936 yılının Haziran ayında açılacak Azat Obalarının yerleri Edirne'de Karaağaç, Çanakkale'de Merkez, Gelibolu, Biga, Lâpseki, Bayramiç ilçeleri, Tekirdağ'da Sütlüce, Velimeşe köyleri ile Malkara, Şarköy ve Hayrabolu ilçeleri, Kırklareli'nde Demirköy, Sergen, Hediye, Elmacık, Hohça köyleri olarak belirlenmiştir.[258] Obalar için Trakya'nın havadar, sulak, ormanlı bölgeleri seçilmiş, gelen çocukların hekim ve öğretmen idaresinde yaz aylarını verimli, sağlıklı geçirmeleri, 4-5 kilo alarak buradan ayrılmaları hedeflenmiştir.[259]

Azat Obalarının açılması Edirne yerel basınında ve dergilerinde de yer bulmuştur. İlk olarak Azat Obalarının açılışı gündeme ve 5 Yıllık Köy Kalkınma Planı içine girdikten sonra Edirne Halkevi dergisi Altıok'un Şubat 1936 sayısında Kemal Batu, Köy Davası ve Trakya adlı makalesinde Azat Obalarından bahsetmiş ve şöyle yazmıştır ‘‘*...Köylünün vücut temellerini uzun felaket yılları yıprattığından yıpranın onarılması ve yepyeni Türkiye için dinç bir gençlik yetiştirmek; tam düşünen bir kafanın gözünden kaçamazdı. İşte bu zaruretle Trakya'nın yarınki nesilleri için kurtarıcı olan köylü büroları bugün kurulmuş bulunmaktadır. Bu bürolar Edirne santralı tarafından verilen yönerge (direktif) ile yönetimlenecektir. Ege bölgesinde 16 tane kurulmuş olan Zaifleri Koruyucu sağlık yuvaları Trakyada 20 yerde kurulacaktır. Buraları çamlık, gölgeli, güzel ağaçların ortasında temiz hava ve suların tatlı şarkılar söylediği yerlerde kurulacaktır. Bu temiz hayal kurtarıcı bir hakikat olacak, hasta köylü gençliği ve yorulan cumhuriyet öğretmeni buralarda yeni hamle ve enerji kazanarak sapanına ve mektebine dönecektir. Demek kafa, bilgi*

[256]*A.g.e,* s. 42.
[257]*Trakya'nın 5 Yıllık Kalkınma Programı,* s. 15.
[258]Nilüfer Gökçe, ‘‘1936 Yılında Çocuklar İçin Açılan Sağlık Kampı: Azat Obaları'', *Yöre Dergisi,* S. 158, Edirne 2014, s. 44.
[259]‘‘*Çocuk Yurtları"*, Buç, 8 Nisan 1936, s. 2.

kültürü toprak davasını da kuvvetleyecek ve Trakyada yepyeni bir hayat doğacaktır. Binlerce köylü ve öğretmen burada güneş altında, temiz yurt gıdasıyla hayatının sağlığını kazanacak ve öğretmen cumhuriyet devrim büyüklerine, kendisine gösterilen ilginin, şükran borcunu ödemek şuurunu daha yakıcı bir ateşle duyacaktır…''[260]

Fotoğraf 5- Edirne-Karaağaç Azat Obası (Trakya'da Köy Çocukları Azat Obaları (Kinderhaym)

Haziran 1936'da açılan Azat Obalarına gelen çocukların üç aylık iaşesi ve kullanacakları bütün malzemeler getirtilmiş bütün ihtiyaçları karşılanmıştır. Beş günde bir gelen hekim tarafından muayeneleri ve tartı kontrolleri yapılmıştır.[261] 1936'da açılan Dereköy Azat Obasına giden çocukların yiyecek, içecekleri Kırklareli Valisi tarafından temin edilmiş ve öğretmenleri de bizzat kendisi tarafından seçilerek obaya gönderilmiştir.[262] Obalarda çocukların öz bakımlarına dikkat edilip her birine ayrı sabun, diş fırçası- macunu, havlular ve duş malzemeleri temin edilmiştir. Gelen varlıklı çocukların ailelerinden un, bulgur, mercimek, fasulye, keçi yağ, zeytinyağı, sebze, meyve, bal, pekmez, zeytin, peynir gibi yiyecek malzemeleri alınarak obalardaki yemek ayniyatı karşılanmıştır. Yetmediği süreçte de köy bütçelerinden bu iş için

[260]Altıok, Şubat 1936, s. 27-28, S. 25.
[261]Trakya, Eylül 1936, s. 22, S. 2.
[262]''*Dereköy Çocuk Obası*'', Trakya'da Yeşilyurt, 6 Temmuz 1936, s. 1.

ayrılan paralar ve köylülerin ürün yardımı ile sorun çözülmüştür.[263] Azat Obalarındaki ihtiyaçlar için köylerin bütçelerine 1936 yılında 3.136 Lira ödenek konmuştur.[264] Yemek konusunda aynı yemekler tekrar tekrar yapılmayıp, çocukların düzenli ve dengeli beslenmesine özen gösterilmiş ve her hafta ayrı listeler hazırlanmıştır.

Azat Obalarının yemek listesine bir örnek vermek gerekirse;

Sabah Kahvaltısı: ekmek, bal-reçel-pekmez biri, peynir-zeytin biri, (süt verildiği gün bal-reçel-pekmez verilmez)

Öğle Yemeği: Etli sebze, pilav veya makarna, meyve

İkindi Kahvaltısı: Ekmek, Çay, zeytin veya peynir

Akşam Yemeği: Etli sebze, Soğuk yemekler, meyve[265]

Obalarda çocukların sağlıklarına çok önem verilmiş sık sık Hükümet Doktoru obalara gelerek çocukların sağlık durumlarını kontrol etmiş ve tartılarak önceki kiloları ile karşılaştırıp çizelgelerle not edilerek durum sağlık görevlilerine bildirilmiştir. İhtiyaç halinde öğretmenlerin kullanabilmesi için her obaya ecza dolabı konmuştur. Çocuklardan birinin hastalanması veya bir kaza yaşanması durumunda öğretmen, Hükümet Doktoruna haber verip, gerekli tedbirlerin alınması sağlanmıştır. Obalarda yapılan eğlence, yemek yemek, oyun saati, uyku gibi faaliyetlerin hepsinin saatleri belliydi ve hepsi bir programa bağlıydı.

Bu program şöyledir; 08.00-09.00 Kalkma, tuvalet, kahvaltı

09.00-11.00 Hafif oyunlar

11.00-13.00 Öğle Yemeği

13.00-17.00 Rahatlaşma, Uyku, Akşam Kahvaltısı

17.00-19.00 Hafif oyunlar, Geziler

19.00-20.00 Rahatlaşma, Akşam Yemeği

[263]Trakya Umumi Müfettişliği, Köy Bürosu, Yayım Sayısı 4, Trakya Dergisi, Haziran 1937, S. 1937
[264]Trakya Umumi Müfettişliği, *1936 Köy Bütçeleri Özlüğü*, Aziz Basımevi Edirne, s. 7.
[265]Trakya Umumi Müfettişliği, Köy Bürosu, Yayım Sayısı 4, Trakya Dergisi, Haziran 1937, S. 1937.

20.00-22.00 Okuma, Kısa söylevler, Monolog, Müzik

22.00 Uyku[266]

1936 yılında Trakya'nın dört ilinde de açılan Azat Obalarına 500'den fazla çocuk getirildi. Çocukların buradan 2-6 kilo almış olarak ayrılmasıyla birlikte sonraki yılda açılacak obalara 1000'den fazla çocuğun getirilmesi hedeflenmiştir.[267] Azat Obalarının açılması basında da yer almıştır. 23 Haziran 1936 tarihli Cumhuriyet gazetesinde ''*Zayıf bakımsız çocuklar için bu sene Trakya'nın on beş yerinde (azad obası) açılmıştır. Çorlu'nun bağlık ve bahçelik en büyük köylerinden biri olan Velimeşe köyünde açılan Dirik azad obası bunlardan biridir. Obaya ayrılan çocuklar hükümet doktoru tarafından köy köy gezilerek en çok bakılmağa muhtaç olanlarından seçilmiştir. Dirik azad obasının çocuk mevcudu 35'tir. İki muallim, iki hademe ve bir ahçı vardır*.'' şeklinde yazılmıştır. [268]

Önceki sene ilk kez açılarak güzel sonuçlar veren Azat Obaları 1 Temmuz 1937 tarihinde tekrar açılmıştır. Bu sene hedeflenen rakam olmasa da obalara 571 çocuk gelmiştir.[269] Yine aynı 16 bölgede açılan obalarda ikişer öğretmen çocuklarla ilgilenmek için görevlendirilmiştir. Kaymakamlar obaları sık sık telefon ederek yoklamışlar ve ziyaret etmişlerdir.[270] 1937 yılında obalara gelen çocukların %80'i 1,5 kilo, %20's, 4,5 kilo alarak ayrılmışlardır.[271] Çocukların sağlıklarına kavuşarak ayrılmalarıyla her gelen yıl Azat Obalarına gelecek çocuk sayısının daha fazla olması amaçlanmıştır.

Kırklareli'nde açılan Sergen Azat Obası Temmuz 1937'de Umumi Müfettişliğe bir rapor göndermiştir. Raporda; Sergen Azat Obasının 86 çocukla 4 Temmuz 1937'de açıldığı 10 Ağustos 1937'de kapandığı yazılmıştır. Çocukların sağlık durumları hakkında 86 çocuktan 20'sinin sıtmalı olduğu 4'ününde başında yara olduğu belirtilmiştir. Hekimlerin ilk on beş günlük tedavisi sonucunda sıtmalı olan

---

[266] *A.g.y*.
[267]Trakya Umumi Müfettişliği Köy Bürosu, *Trakya'da Köy Çocukları Azat Obaları (Kinderhaymlar)*, Ankara Devlet Matbaası, 1936, s. 1.
[268]Nilüfer Gökçe, ''1936 Yılında Trakya'da Çocuklar İçin Açılan…'', s. 44
[269]Trakya, Temmuz, s. 19, S. 12.
[270]Trakya, Haziran 1937, s. 23, S. 11.
[271]''*Trakya Bölgesinde Bu Yıl 14 Azat Obası Açıldı*'', Edirne Postası, 13 Temmuz 1938, s. 1.

çocukların sayısı 3'e inmişti. Yaralı olanlar ise yapılan tedavi sonucunda iyileşmişlerdir. Obaya gelen diğer çocuklarda ise sıtma ve yaralardan başka bir uyuşukluk olduğu gözlemlenmiş, on beş günlük süreçte bu çocuklarında iyileştiği görülmüştür. 10 Ağustos'ta Sergen Azat Obası kapanmadan önce de hekimlerin yaptığı son muayene ile son 3 sıtmalı çocuğunda iyileştiği ve hastalığın ortadan kalktığı görülmüştür. 7 Ağustos tarihinde yapılan son tartı kontrolü ile bir buçuk aylık süreçte kilo kaybeden çocuk olmamakla birlikte 6 çocuk aynı kilosunda kalmış diğer çocukların hepsi kilo almıştır.[272] Başarılı bir yaz döneminin ardından bir sonraki sene açılan Sergen Azat Obası Kırklareli Valisi Hasip Koylan tarafından ziyaret edilmiş ve 84 çocuğun durumu incelenmiştir. Oba öğretmenliğine de Ziya Gökalp Okulu Başöğretmeni Mustafa Bey görevlendirilmiştir.[273]

1938 yılında da yine Trakya'nın 14 yerinde Azat Obası açılmıştır. Bu 14 yer Edirne'de Karaağaç, Keşan, Kırklareli'nde Vize, Sergen, Çanakkale'de Eceabat, Lâpseki, Biga-Pazarköy, Ezine-Geyikli, Tekirdağ'da Velimeşe ve Ereğli merkezleridir.[274] Burada 610 çocuk yaz dönemi boyunca hem tatil yapmış hem eğitim görmüş hem de kilo alarak sağlıklı bir şekilde evlerine dönmüştür. Obalara gelen 568 çocuk en az 1.100 kilogram en fazla da 8 kilo alarak obalardan ayrılmıştır. 33 çocuk ise aynı kiloda kalmıştır. Edirne Karaağaç'ta 1 Temmuz 1938'de açılan Azat Obası 31 Ağustos 1938'de kapanmış burada mevcut bulunan 30 çocuktan en azı 2 kilo, en çoğu ise 8 kilo alarak obadan ayrılmıştır. Keşan ilçesinde de aynı tarihlerde açılıp kapanan obada en az 1 kilo, en çoğu 2,5 kilo alarak 25 çocuk obadan ayrılmıştır.[275]

1938'den sonra Azat Obalarının açılması hakkında bilgi yetersizliği bulunmasıyla beraber 1939 yılının Haziran ayında okullar tatil edildiği zaman Tekirdağ'ın Barbaros köyü, Çorlu'nun Marmaraereğlisi ve Velimeşe köylerinde obaların açılacağı basında yazılmıştır.[276] Adı geçen yerlerde bu obaların açılıp açılmadığı hakkında herhangi bir bilgiye rastlanılmadı. Lakin yine Tekirdağ'ın Mürefte, İnecik ve Çerkes müsellim obaları 1939 yaz aylarında faaliyet göstermiş ve

---

[272]Trakya, Temmuz 1937, s. 19, S. 12.
[273]''*Valimiz Sergen'de"*, Trakya'da Yeşilyurt, 7 Temmuz 1938, s. 1-4.
[274]''*Trakya Bölgesinde Bu Yıl 14 Azat Obası Açıldı"*, Edirne Postası, 13 Temmuz 1938, s. 1.
[275]Trakya Umumi Müfettişliği Köy Bürosu, *Trakya'da Azat Obaları*, İstanbul Ahmed İhsan Basımevi, 1939, s. 1-2.
[276]''*Okullar Tatil Edildi, Azat Obaları Açılacak"*, Edirne Postası, 14 Haziran 1939, s. 1.

yaz sonunda kapanmıştır. 1940 yılında Tekirdağ'ın İnecik ve Çerkes müsellim yatılı okulları ve Edirne'nin Mecidiye köyüyle birlikte Akdeniz kıyısında açılan Azat Obalarının da 2 aylık süresini tamamlayıp kapandığı yerel basına yansımıştır. Ayrıca haberde çocukların buradan sağlıklı, neşeli ve en az yüzde dokuz oranında kilo alarak ayrıldığı yazılmıştır.[277] 1944 yılına kadar geçen süre içerisinde Azat Obalarının açılıp açılmadığı hakkında veri elde edememiş olmakla birlikte 1 Temmuz 1944'te Tekirdağ'ın Barbaros köyünde Azat Obası açıldığı ve Tekirdağ'dan 55, diğer ilçelerinden 5'er ve Edirne ve Kırklareli'nden 25'er çocuğun katıldığı obada toplamda 130 çocuğun olduğu ve Azat Obasının masrafının karşılanması için her ilin Kızılay ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun yardımda bulunduğu bilgisinin basında yer almış olduğunu görüldü. Bundan başka Barbaros köyünde açılan Azat Obasının Ağustos ayının son haftasında kapandığı da yazılmıştır.[278] Sonuç olarak sanırız 1939 yılı ile birlikte II. Dünya Savaşı'nın başlamasının etkisiyle Azat Obalarının sayısında azalmaya gidilmiş ve az sayıda veya tek oba açılmıştır. 1941-1943 yıllarında Azat Obaları hem savaşın etkisi hem de sayısının az olmasından dolayı basında yer alamamış yahut savaş nedeniyle bütçe yetersizliğinden ötürü açılmamış olabilir.

Fotoğraf 6- Edirne-Karaağaç Azat Obası (Trakya Dergisi S. 2, s. 17.)

[277] '*Azat Obalarından Çocuklarımız Çok İstifade Etti*", 'Edirne Postası, 21 Eylül 1940, s. 1.
[278] ''*Azat Obası Açılıyor*", Edirne Postası, 28 Haziran 1944, s. 1; ''*Azat Obası Dağıldı*", 30 Ağustos 1944, s. 1.

F. Edirne'de Sosyal Yardım Faaliyetleri

Edirne'de işgal döneminin getirdiği yoksulluk, açlık ve sefaletin izleri Cumhuriyet döneminde etkisini göstermiştir. Kentte pek çok kişinin durumu iyi değildi ancak en çok yardıma ihtiyacı olan yoksul ve kimsesiz çocuklardı. Çocuklar yararına Edirne Himaye-i Etfal Cemiyeti ve Halkevi, çalışmalar yaparken kent halkına da destekler esirgenmemiş özellikle Edirne'nin uzun yıllar boyunca maruz kaldığı su taşkınlıklarında vatandaşlara destek olunmuştur. Ayrıca bu dönemde ülkeye gelen göçmenlerin giriş duraklarından olan Edirne'de pek çok göçmen konaklamış ve bu göçmenlere de sağlık ve sosyal yardım hizmetleri sunulmuştur. Bundan başka kentte, ülkede yaşanan doğal afetler ve yoksul çocuklar adına yardımlar toplanmış bölgelere gönderilmiştir.

1.Edirne Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin Sosyal Yardım Faaliyetleri

Mudanya Mütarekesi Sözleşmesiyle işgalden kurtarılan Edirne kenti Yunanlıların bölgeden gidişinin ardından harap bir haldeydi. Yunanlılar bölgeden çıkarken yerli halkın mallarını yağmalamış ve zorla hayvanlarını götürmüş, kenti talan etmişti. Hatta giderken daha önce de bahsedildiği gibi sağlık malzemelerini bile yanlarına alıp götürmüşlerdi. Kentte malların yağmalanması, talan edilmesi gibi olayların yanında çocuk ölümleri de fazlaydı. Sağlıklı ve temiz beslenme eksikliklerinden kaynaklı olarak bebek ve çocuklarda hastalıklar ve ölümler görülmekteydi. Ayrıca durumu olmayan vatandaşların çocukları da zaman içerisinde açlıktan ve sefaletten ölüyordu. Yeni kurulan Cumhuriyet'in en önem verdiği konu olan gürbüz çocuklar yetişmesi için 1921 yılında kimsesiz ve yoksul çocuklara bakmak, onları yetiştirmek maksaydıyla Himaye-i Etfal Cemiyeti kuruldu.[279] Edirne'de de kimsesi olmayan ve yoksul çocuklar için yardım düzenlemeleri, onlara destek çalışmaları bu cemiyet tarafından yapıldı. Daha sonra cemiyetin adı 1934 yılının sonunda isim değişikliğine gidilerek Çocuk Esirgeme Kurumu'na dönüştürülmüştür.

[279]Makbule Sarıkaya, *Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti 1921-1935*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2012, s. 250.

Edirne Himaye-i Etfal Cemiyeti, yardıma ihtiyacı olan çocuklar için çok çalışmış ve Edirne halkını da bu konuda yardımlar yapmaya davet etmiştir. Basın yoluyla halka ihtiyaç sahibi çocukların bugünün küçüğü yarının büyüğü olduğu ve onları içinde bulundukları durumlardan kurtarmanın her Türk ferdinin bir vazifesi olduğu anlatılmıştır.[280] Ramazan ayının sonunda verilen fitre ve zekât bağışlarının Himaye-i Etfal Cemiyeti'ne verilmesi konusu da basında yer almıştır. Yapılan bu dini bağışın ülkeye sonsuz faydaları olduğu ve kurumun yoksul kimsesiz çocuklar için ne kadar candan bir çaba sarfettiği yazılarak destek olunması için çağrı yapılmıştır.[281] Edirne Himaye-i Etfal Cemiyeti yardım toplamak maksadıyla satışlar da yapmıştır. Yemen'den gelen Türk kahvesi cemiyet tarafından okkası 2 Liradan Bakkal Rıza Efendinin dükkanında satışa sunulmuştur.[282] Bundan başka Cemiyetin çıkardığı ''Gürbüz Türk Çocuğu'' dergisinin satışını teşvik ederek cemiyete katkıda bulunmak isteyenlere seçenekler sunulmuştur.[283]

Cemiyet adına yardım toplamak amacıyla Kırkpınar Güreşleri, at koşuları ve müsamereler ile balolar organize edilmiştir. 2 Mayıs 1928'de Edirne Himaye-i Etfal Cemiyeti adına at koşusu düzenlemiştir. 2 ayrı şekilde yapılan koşulardan elde edilen yardım 300 Lira olmuştur.[284] Fakir çocuklar için balolar da yapılmıştır. Bu baloların içeriği en kalabalık ve uzun olanı sanırız 9 Ağustos 1934 tarihinde Edirne Garden partisi olmuştur. Akşam 18.30'da başlamış ve sabaha kadar sürmüş, müzik ile başlayan partide yemek yenmiş, monologlar, canlı tablolar ve temsil ve sinema ile devam etmiştir. Çocuklar için düzenlenen partide gelenler hem çok eğlenmiş hem de bağış elde edilmiştir.[285]

Cemiyetin düzenlediği diğer bir organizasyon da Gürbüz Çocuk Müsabakası'dır. Müsabakanın uygulanması şöyledir; yaşlarına göre kategorilere ayrılan çocuklar, cemiyet üyelerinden ve kentin ileri gelenlerinden oluşan bir jüri karşısında yarışmalarını yaparlar ve jürinin kararı ile kazanan seçilir. Bu yarışmanın düzenlenmesinin hedefi sağlıklı, gürbüz nesil yaratmak, sağlıklı çocukları topluma

---

[280] ''*Himaye-i Etfal'e Yardım"*, Edirne Postası, 25 Kasım 1929, s. 1.
[281] ''*Sadaka-i Fitre ve Zekât"*, Trakya'da Yeşilyurt, 11 Aralık 1935, s. 1.
[282] ''*Himaye-i Etfal Cemiyeti Kahve Satışı"*, Edirne Postası, 22 Eylül 1930, s. 2.
[283] ''*Gürbüz Türk Çocuğu"*, Edirne Postası, 17 Şubat 1931, s. 3.
[284] ''*At Yarışları"*, Edirne Postası, 22 Nisan 1928, s. 1.
[285] ''*Himaye-i Etfal'in Garden Partisi Bu Akşam'',* Edirne Millî Gazete, 9 Ağustos 1934, s. 2.

tanıtarak ebeveynleri teşvik etmek olmuştur.[286] Edirne'de de düzenlenen bu etkinliğe bir örnek vermek gerekirse 24 Nisan 1933 günü yapılan Gürbüz Çocuk Müsabakası örnek verilebilir. Bu yarışmaya 24 çocuk katılmıştır. Birinciliği İtfaiye Memuru Arif Bey'in oğlu 2 yaşındaki Kemal, İkinciliği İnhisarlar Muhakemet Kâtibi Halil Bey'in oğlu Mahir ve Üçüncülüğü İnhisarlar Muhasebecisinin kızı Hüceste kazanmıştır. Dereceye giren çocuklara Himaye-i Etfal Cemiyeti tarafından ödülleri verilmiştir.[287] Zaman içerisinde müsabakaya katılan çocuk sayısında artışlar meydana gelmiştir. 1938 yılında yapılan yarışmaya 48 çocuk katılmıştır. 1-3 yaş arası katılan 24 çocuk, 3-6 yaş arasında 20 çocuk yarışmıştır. Yarışmada birinci olanlara 4, ikinci olanlara 3, üçüncü olanlara 2 Lira para ödülü verilmiştir. Katılan diğer 18 çocuğa da top hediye edilmiştir.[288]

Cemiyetin Edirne'de en çok yardımda bulunduğu konulardan biri okul çocuklarına beslenme yardımı olmuştur. Kentte ilkokullarda gıda temininde zorluk çeken çocukların varlığını öğrendikten sonra cemiyetin ilk işi bu çocuklara yardım etmek olmuştur. Yemek ihtiyacı olan çocukların durumu karşısında onlara beslenme yardımı yapılmıştır. 1929 yılında 480 çocuğun gıda yardımına ihtiyacı olduğu öğrenilmiş ve Maarif Müdürlüğü'ne çocuklar için 1.000 Lira vermiştir.[289] Kentte bu kadar fazla çocuğun zor durumda olduğunun öğrenilmesiyle esnaf ve yardım kurumları da harekete geçmiştir. Fakir çocukların okul beslenmelerine harcanmak üzere kasaplar, bakkallar, manavlar mallarını ucuz fiyatlarla satmaya başlamışlardır. Konserve Fabrikası 200 kutu konserve, Belediye Un Fabrikası 25 çuval un, Belediye 100 Lira, Cemiyeti Hayriye 50 Lira ve Alpullu Şeker Fabrikası da 2 çuval şeker yardımında bulunmuştur.[290] Edirne esnafı da her daim kimsesiz ve fakir çocuklara destek vermeyi ihmal etmemiştir. Edirne Ayakkabıcılar Cemiyeti, Himaye-i Etfal Anneler Birliği şubesine 50 çift ayakkabı bağışı yapmıştır, ayrıca fırın, bakkal ve kasap esnafının da yardımıyla 300 fakir çocuğa okullarında öğle yemeği verilmiştir.[291] Uzunköprü Himaye-i Etfal Cemiyeti de 1935 yılının Mart ayından itibaren okulların

[286]Makbule Sarıkaya, ''Gürbüz Çocuk Yarışmaları'', *Atatürk Dergisi,* C. 1, S. 1, 2012, s. 203-204.
[287]''*Gürbüz Çocuklarda Seçildi*'', Edirne Postası, 26 Nisan 1933, s. 1.
[288]''*Gürbüz Çocuk Müsabakasına 48 Çocuk İştirak Etti*'', Edirne Postası, 30 Nisan 1938, s. 1.
[289]''*Himaye-i Etfal'in Fakir Çocuklara Yardımı*'', Edirne Millî Gazete, 5 Şubat 1929, s. 2-4.
[290]''*Gıdasız Çocuklar Yardım Görüyor*'', Edirne Millî Gazete, 12 Şubat 1929, s. 1.
[291]''*Bravo! Ayakkabıcılar Cemiyetine*'', Edirne Millî Gazete, 19 Mart 1934, s. 1.

kapanana kadar 92 ihtiyaç sahibi çocuğa öğlen yemeği yardımı yapmıştır. Yapılan yardım ilçede memnuniyetle karşılanarak varlıklı kişilerden cemiyete bağış yapmaları istenmiştir.[292] Cemiyet, Edirne'deki zengin ve orta hali olan ailelere birer kumbara dağıtmıştır. Bu kumbaraların yemek yenen odalara konulmasını rica etmiş ve sofradayken aç ve kimsesiz çocukları düşünmelerini, diledikleri kadar paralarını bu kumbaralara atmalarını istemiştir. Bu kumbaralar her ay sonunda evlerden toplanmış, her ay başı da evlere tekrardan geri iade edilmiştir.[293]

Bayram, okulların açılışı gibi günlerde de Himaye-i Etfal Cemiyeti gereksinimi olan çocuklara karşılıksız yardımlar yapmıştır. 23 Nisan 1930'da bayram sebebiyle 460 çocuğa yeni kıyafetler alınmıştır.[294] 1934 yılında da Ramazan Bayramı dolayısıyla 210 çocuğa elbise ve kumaş, 38 çocuğa da ayakkabı verilmiştir.[295] 1936 yılında da Ramazan Bayramı'nda bayramlık olarak elbise, çamaşır ve ayakkabı dağıtılmıştır.[296] Bayram gibi özel günlerde sadece Himaye-i Etfal Cemiyeti değil Edirne halkı da yoksul çocukları gözetmiştir. 1932'de Ramazan Bayramı'nda Cafer Bey'in öncülüğünde Cumhuriyet İlkokulu'nun himaye heyeti Türk Ocağı'ndan 23 Lira ve Cumhuriyet sinemasından elde ettikleri 78 Liralık para ile 16 erkek çocuğa okul forması ve 12 çocuğa ayakkabı almıştır. Esnaftan Tüccar Kara Bekir Efendi'de 5 çocuğa giysi yardımında bulunmuştur.[297]

Cemiyet okul çağındaki çocuklara hem nakdi hem eşya yardımı yapmıştır. İlk okullardaki çocuklara 1.000 Lira nakit para ve 500 çocuğa ayakkabı yaptırmıştır. Birde defter, kalem gibi kırtasiye malzemeleri temin edilmiştir.[298] Edirne Valisi ilk okullardaki yardıma muhtaç çocuklar için bir komisyon teşkil etmiştir. Bu komisyona cemiyet tarafından 300 Lira para verilmiştir.[299] Himaye-i Etfal Cemiyeti yalnızca çocuklara yemek ve okul ihtiyacı desteği yapmamış, meslek edinmelerine yardım etmek için onları kurslara ve okullara da yerleştirmiştir. Kentte yatılı okullarda okuyan

---

[292] ''*Uzunköprü'de Himaye Edilen Çocuklar''*, Cumhuriyet, 9 Mayıs 1935, s. 7.
[293] ''*Edirne Himayei Etfalinin Faaliyeti''*, Son Posta, 22 Mart 1933, s. 4.
[294] ''*Fakir Çocuklar''*, Edirne Millî Gazete, 23 Nisan 1930, s. 1.
[295] ''*Himaye-i Etfal'in Fakir Çocuklara Yardımı''*, Edirne Millî Gazete, 25 Ocak 1934, 3.
[296] ''*Fakir Çocuklara Giyecek Verildi''*, Edirne Postası, 13 Aralık 1936, s. 1.
[297] ''*Fakir Çocuklara Yardım''*, Edirne Postası, 27 Şubat 1931, s. 2.
[298] ''*Kimsesiz Çocuklara Himaye-i Etfal'in Yardımı''*, Edirne Postası, 6 Şubat 1930, s. 1.
[299] ''*Fakir Talebeye Yardım Komisyonu Teşekkül Etti''*, Edirne Postası, 14 Şubat 1930, s. 2.

çocuklara bağışlarda bulunularak, mesleki eğitimden de yararlanmaları sağlanmıştır.[300]

Bunlardan başka Himaye-i Etfal Cemiyeti ücret alınmadan babası olmayan ve maddi durumu kötü çocukları sünnet ettirmiştir. 21 Eylül 1934 tarihinde Halk Fırkası salonunda yapılacak olan işleme katılmak isteyenlerin mahalle mutemedinden alacakları belge ile cemiyetin binasına ayın 15'ine kadar müracaat etmelerini istemiştir.[301] 200 çocuğun sünnet törenini gerçekleştiren cemiyet, törende Edirne halkının da olmasını istemiştir.[302] Fakir çocukların sünnet olması konusunda sadece Cemiyet değil Edirne'nin yerli esnafı da destek vermiştir. Kentin kunduracı esnafı tarafından 60 fakir çocuğa Saray İçi mesire alanında sünnet töreni yapılmış ve halkın yoğun katılımıyla gerçekleşmiştir.[303]

Cemiyet sağlık alanında da kimsesiz ve durumu olmayan çocuklara ve annelerine yardımlarını esirgememiştir. Çocuk hastaların ve annelerinin para alınmadan muayene olması, sıhhi kontrollerinin yapılması amacıyla birçok ilde muayenehaneler kurmuştur. Edirne'de de bulunan muayenehane de ücretsizce anne ve çocuğa sağlık hizmeti verilmiştir. Belirli gün ve saatlerde hizmet veren muayenehanelerde hastalar üç farklı kategoride kabul edilmiştir. Bunlar; çocuk hastaların muayeneleri, anneler için kadın hastalıkları muayeneleri ve çocuk ve annelerine yönelik diş kontrol ve tedavileridir. [304]

Himaye-i Etfal Cemiyeti, 23 Nisan Çocuk Bayramı ve Çocuk Haftalarında da birçok etkinlikler yapmıştır. 1921 yılında ''Hakimiyeti Milliye'' bayramı olarak kutlanmaya başlanan 23 Nisan günü, 1927 yılından itibaren ''Çocuk Bayramı'' şeklinde kutlanmıştır. Bunda en büyük etken Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin Hakimiyeti Milliye bayramında cemiyet adına yardımlar toplaması ve bayramda en çok çocukların yer almasıydı. 1929 yılında ise Çocuk Bayramı bir haftaya yayılarak ''Çocuk Haftası'' olarak kutlanmaya başlamıştı. Tüm çocukların kutlamalara, etkinliklere katılması

[300]Makbule Sarıkaya, *a.g.e*, s. 121.
[301]''*Çocuk Babalarına! Himaye-i Etfal Cemiyetinden"*, Edirne Millî Gazete, 6 Eylül 1934, s. 3.
[302]''*Himaye-i Etfalin Sünnet Cemiyeti"*, Edirne Millî Gazete, 17 Eylül 1934, s.2.
[303]''*Sünnet Cemiyeti"*, Edirne Millî Gazete, 28 Haziran 1931, s.2.
[304]Makbule Sarıkaya, *a.g.e,* s. 129, 151.

amaçlanmıştı.[305] Bu bir haftalık süreçte en büyük pay Himaye-i Etfal Cemiyetine düşmekteydi. Yaptığı zengin organizasyonlarla ve birlikte gelen konuklarla hem çocukları hem de anne babalarını bilgilendirmeyi ve eğlendirmeyi amaçlamıştı. 1929 yılında ilk kez başlayan Çocuk Haftası'nın Edirne'deki programı şu şekildedir;

''*1-23 Nisan Çocuk bayramı günü bilumum müessesatı resmiye ve hususiye ile cadde üzerindeki haneler Milli ve Himaye-i Etfal bayrakları ile tezyin edilecektir.*

2-Bütün mektepler 23 Nisan bayramını öğleye kadar mekteplerinde tesit edeceklerdir.

3-Bütün ilk ve tali mektepler 23 Nisan Salı günü saat 13'te Himaye-i Etfal Cemiyeti önünde içtima edeceklerdir. Ve badehu tertip edilecek alay önde muzika olduğu halde Belediye dairesi önüne gidilecektir. Hükümet namına vali, kumandan ve bilcümle erkanı askeriye ve mülkiye ve memureyin ile cemaat mümessilleri saat 13.30'a kadar belediye dairesine içtima etmiş bulunacaktır. Belediye önünden liseden erkek muallim ve kız muallim ve kız orta mektepleriyle ve birde ilk mektep talebesi tarafından birer nutuk irad ve bu nutuklara belediye reisi beyefendi mukable edecek ve hitamında Bugünün ulviyetini tesiden top endaht edilecektir. Bir resmi geçit icrasını müteakip doğruca Sarayiçi mesiresine gidilecektir. Saray içerisinde ilk mekteplerin eğlenceleri maarif müdüriyetince tanzim kılınacak programa tabidir.

4-Geçit resmi esnasında ve top endahtı anında bütün fabrika ve otomobiller düdük çalarak merasime iştirak edeceklerdir.

5-23 Nisan Salı günü akşamı saat 21'de Edirne klubü salonunda Muhterem Baş vekil paşa hazretlerinin himayei devletlerinde ve vali bey'in riyasetinde sırf çocuklara mahsus olmak üzere mükemmel bir balo tertip edilmiştir.

6-Çocukların terbiyevi ve içtimai mesaili hakkında Türk ocağı salonunda bir hafta müddetle saat 17'de birer konferans verilecektir.

24 Nisan Çocuk Hastalıkları- Doktor Adil Bey

25 Nisan Çocuğun sıhhatini korumak- Doktor Rıfat Osman Bey

---

[305]Veysi Akın, ''23 Nisan Milli Hakimiyet ve Çocuk Bayramı'nın Tarihçesi'', *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*'', C. 3, S. 3, Denizli 1997, s. 91-93.

26 Nisan Çocuk eğlenceleri- Muallim Ruhi Bey

27 Nisan Çocuk terbiyesi- Halil Vedat Bey

28 Nisan Çocuk ruhiyatı- Murat Bey

29 Nisan Çocuk iktisadiyatı- İhsan Bey

30 Nisan Çocuk bakımı- Saime Hanım

Duhuliye Serbesttir.

7-Erkek Lisesi tarafından 26 Nisan Cuma günü Karaağaç yolundaki stadyumda bir idman bayramı yapılacaktır. Bu bayramın resmi geçidine Şehir muzikası iştirak edecektir.

8-Kız Muallim ve Erkek Muallim mektepleri tarafından 25 Nisan Cuma gecesi mektepleri dahilinde birer müsamere verilecektir.

9-İlk mektepler namına 26 Nisan Cuma günü Kurtuluş mektebinde bir müsamere verilecektir.

10-Nisan'ın 29. pazartesi günü akşamı saat 21'de Türkocağında bir musiki müsamere verilecektir.

11-Bir hizmet müftehire olmak üzere Cumhuriyet sineması sahipleri tarafından 30 Nisan Salı günü saat 15 ve 17'de sırf çocuklara mahsus parasız iki matine verilecektir.

12-23 Nisan'dan itibaren devam etmek üzere kız orta mektebinde çocuk bakımına ve saireye ait bir sergi açılacaktır. Çocuk baba ve anneleri tarafından ziyaret edilmesi bilhassa tavsiye olunur.

13-Yeni borsa binası yanındaki mağazada bir hafta müddetle ve zengin ikramiyeleri havi tombala çekilecektir.''[306]

Himaye-i Etfal Cemiyeti, kimsesiz çocuklara yardımlarının dışında ihtiyacı olan tüm vatandaşlara da yardım etmiştir. Bölgede çetin geçen kış şartlarından ötürü Edirne'de fakir ailelere yardım temini için bir komisyon kurulmuştur. Kurulan bu

[306] ''*Çocuk Haftası Programı*'', Edirne Millî Gazete, 23 Nisan 1929, s. 4.

komisyona Himaye-i Etfal Cemiyeti de 150 Lira para desteğinde bulunmuştur.[307] 1933 yılında da aynı şekilde Şubat ayında kış mevsiminin bastırmasıyla kentte dondurucu soğuklar olmuştur. Soğuklardan dolayı Himaye-i Etfal Cemiyeti fakir halka kömür dağıtımı yapmıştır. Bundan başka bir de Edirne Halkevi Sosyal Yardım Şubesi kentteki Hilali Ahmer ve Himaye-i Etfal Cemiyetleri ile bir toplantı yaparak fakir vatandaşlara her konuda yardımları yapmalarını özellikle de yakacak kömür odun gibi malzeme için destek vermeleri hakkında ortak karar almışlardır.[308] Cemiyet ihtiyaç sahibi hamileler ve yeni doğum yapmış kadınlara da destek vermeyi ihmal etmemiş, Anneler Birliği Şubesi'nden Atike Emin Hanım tarafından çocuk takımı dağıtılmıştır. Bir de bunun dışında herhangi bir şeye gereksinim duyanların Anneler Birliği Şubesine müracaat etmesini tavsiye etmişlerdir.[309]

1936 yılında Edirne Çocuk Esirgeme Kurumu sadece Edirne sınırlarıyla ilgili çalışmalar yapmakla kalmamış Şubat 1936'da Tekirdağ'daki fakir çocukların yardımına koşmuştur. Kentteki 125 fakir çocuğun öğlen yemeklerini karşılamıştır. İleriki süreçte öğrenci sayısının 200'e çıkarılmasını hedeflemiştir.[310] Çocuk Esirgeme Kurumu sadece kimsesiz ve müşkül durumda olan çocukların yanında olmamış ihtiyacı olan tüm vatandaşların yardımına koşmuştur. Her zaman düşkün durumda olanları desteklemiş, onların yanında olmuştur.

2. Edirne Halkevi'nin Sosyal Yardım Faaliyetleri

Edirne Halkevi, 24 Haziran 1932 tarihinde Kıyık'taki Cumhuriyet Halk Partisi binasında yapılan törenle hizmete başlamıştır. Halkevinin açılışında CHP Genel Sekreteri Recep Bey'in Ankara'da yaptığı konuşma radyo ile dinletilmiştir. Akşam saatlerine kadar süren merasimde Halkevinde çalışacaklara hitaben konuşmalar da yapılmıştır. En son olarak İstiklal Marşı okunarak ve sinema izlenilerek tören tamamlanmıştır.[311] Edirne Halkevi resmi açılışı yapıldıktan 2 gün sonra bir konferans ile çalışmalarına başlamıştır. Halk sağlığı çalışmaları başlığında bahsedildiği gibi Dr.

---

[307] ''*Fukarayı Himaye*'', Edirne Postası, 3 Mart 1932, s. 1.
[308] ''*Edirne'de Kış ve Yardım''*, Son Posta, 4 Şubat 1933, s. 4.
[309] ''*Yoksul Loğusalara*'', Edirne Millî Gazete, 2 Mart 1930, s.1.
[310] ''*Fakir Çocuklara Yardım*'', Buç, 15 Şubat 1936, s. 2.
[311] ''*Halkevi Cuma Günü Açılıyor*'', Edirne Postası, 22 Haziran 1932, s. 1; ''*Halkevi Açıldı*'', 30 Haziran 1932, s. 1.

Şükrü Fazıl Bey burada konferans vermiştir ve halkı bilgilendirmeye çalışmıştır. Açılmasının ardından hızlı bir şekilde çalışmaya başlayan Edirne Halkevi zaman içerisinde bütün şubelerini açmıştır ve kadrosunu genişletmiştir.

Edirne Halkevi faaliyete başladıktan 1 yıl sonra bünyesinde bulunan şubeleri şu şekildeydi; Dil-Edebiyat ve Tarih Şubesi, Temsil Şubesi, Sosyal Yardım Şubesi, Kütüphane ve Neşriyat Şubesi, Köycüler Şubesi, Müze ve Sergi Şubesi, Güzel Sanatlar Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi ve Spor Şubesi olmak üzere 9 adet şubesi mevcuttu. Buralara kayıtlı kişi sayısı da 645'ti.[312] Daha açıldığı ilk yıl Edirne Halkevi'nin tüm şubelerinin faaliyete geçmiş olduğunu görmekteyiz.

1932 yılının son ayından itibaren çalışmalarına başlayan Sosyal Yardım Şubesi kimsesizlerden, fakirlere ve göçmenlere kadar yardım faaliyetleri yapmış ve yardım toplamak için balolar düzenlemiştir. Kimsesizlere ve fakir kadınlara iş bulmak maksadıyla Aralık 1932'de bozuk fanila ve çorap makinelerini eski Türk Ocağı binasına taşıtmıştır. Tamirleri yapıldıktan sonra çalışmalara başlanması planlanmıştır.[313] Gökhan Durak'ın tez çalışmasında bu konu 1934 yılı Halkevi faaliyet raporunda geçmiştir. Raporda ''*...Bir çorap, fanila, dokuma imalathanesi açarak işsiz Türk kızlarının hem zanaat öğrenmelerini hem de hayatlarını kazanmalarını temin etmiştir...*'' şeklinde yazılmıştır.[314] Görünen o ki 1932'nin sonunda taşınan bozuk makinelerin tamirleri yapılıp, faaliyete geçmeleri ve kadınların çalışmaya başlamaları 1934 yılını bulmuştur.

Halkevi Sosyal Yardım Şubesi 1933 yılında yaptığı fakir çocukların okullardaki beslenmesiyle ilgili çalışmalara katkı sağlamaları amacıyla Edirne Valisi, CHP Edirne Başkanı, Belediye Başkanı ve Sağlık ve Milli Eğitim Müdürleri ile görüşmüştür. Yapılan görüşme sonucunda 300 kadar fakir çocuğun okul beslenmelerini karşılayacak olan Sosyal Yardım Şubesi'ne un fabrikasından büyük destek gelmiştir. Ayrıca Halkevi bu ihtiyaç sahibi çocuklar için yeni yıl balosu organizasyonu yapmış ve baloda elde edilen gelirin bu çocuklar için kullanılması

[312]Gökhan Durak, *Trakya Bölgesi Halkevi Faaliyetleri*, (Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2006, s. 45.
[313]''*Kimsesizler İçin"*, Edirne Postası, 23 Aralık 1932, s. 3.
[314]Gökhan Durak, *a.g.t.,* s. 217.

kararını almıştır.[315] Halkevinin bu çalışmasına destek verilmesi için Edirne gazetelerinde Edirne'nin yerel esnafı ve vatandaşlara çağrıda bulunulmuştur. Bu çağrıya ilk kulak veren Edirne Himaye-i Etfal Cemiyeti olmuştur. Cemiyet, küçük çocukların okul yemekleri için kullanılması amacıyla 200 Lira bağış yapmıştır.[316] Sosyal Yardım Şubesi'nin bu çalışmasını haber alan İzmir Halkevi Sosyal Yardım Şubesi de bir komisyon teşkil ederek Edirne'deki orta okullarda yoksul çocukların öğlen yemeklerini karşılamak ve kitapları olmayanlara da kitap verilmesi için Edirne şubesine yardımda bulunmuştur.[317]

Fotoğraf 7- Edirne Halkevi İdare Heyeti (Cumhuriyet'in 15. Yılında Edirne s. 48)

1934 yılında da çalışmalarına hız kesmeden devam eden Edirne Halkevi, yoksul vatandaşlar için önemli bir karar almıştır. Halkevi Başkanı İbrahim Akıncıoğlu ve idare heyeti doktorlarla toplantı yaparak yoksul halkın sağlığı hakkında görüşmüşlerdir. Toplantıda varılan karar yoksul halkın para alınmadan muayene edilmesi kararı olmuştur. Halkevi Edirne'nin Karaağaç, Yeniimaret, Yıldırım ve Kirişhane semtlerinde muayenehane açılmasına karar vermiştir. Bu muayenehaneler pazar günleri açık bulundurulacak ve fakir halkın ücretsizce muayeneleri ve kontrolleri

[315] ''*Fakir Çocukların İaşesi"*, Edirne Millî Gazete, 11 Aralık 1933, s. 1; ''*Fakir Çocukların İaşesi Şehrimiz Halkevi İçtimai Yardımı"*, 14 Aralık 1933, s. 3.
[316] ''*Pek Yerinde Yardım*'', Edirne Millî Gazete, 11 Ocak 1934, s. 1.
[317] ''*Fakir Çocuklarımız İçin"*, Edirne Millî Gazete, 25 Aralık 1933, s. 2.

yapılacaktır.[318] 1934 yılı halkevi faaliyet raporunda bu konu hakkında şöyle yazılmıştır; ‘‘*…Edirne'de beş semtte poliklinikler açmış, bir yıl içinde buralara 1814 bayan ve 990 bay muayeneden geçmiştir.*’’[319] Uzunköprü Halkevi de halk sağlığı adına çalışmalar yapmıştır. İlçe'nin Çöpköy ve Ömerköy köylerinde çocuk hastalıkları vakaları ortaya çıkınca bölgeye ücretsizce doktor ve ilaç gönderimi yapılmıştır.[320]

Ayrıca Uzunköprü Halkevi de 1-2-3 Ağustos 1934 tarihlerinde ihtiyaç sahibi vatandaşların çocuklarını sünnet ettirmiştir. Bu üç gün boyunca sadece sünnet töreni yapılmamış pehlivan güreşleri, at koşuları da Halkevi tarafından organize edilmiştir. 199 çocuğun sünnet töreni yapılmış ve sayıyı 200'e tamamlamak için Uzunköprü Halkevi Başkanı Sofyalı Ali Bey'in beş yaşındaki oğlu sünnet ettirilmiştir. Bu günler boyunca çocuklar ve aileleri yemeklerle doyurulup, törenlerde eğlenmişlerdir.[321] Aynı yılın son ayında yapılan bir araştırma ile Edirne kentinde 700 kadar okul çocuğunun yemek ihtiyacı olduğu tespit edilmiştir. Bunun üzerine Halkevi Sosyal Yardım Şubesiyle Himaye-i Etfal Cemiyeti birlik olarak ilk etapta 500 çocuğun ardından da kalan 200'ünün yemek sorununu çözmüştür. Yalnızca bununla kalmayıp bir de ilk okullarda okuyan ve yardıma muhtaç çocukların kalem, defter malzemelerini karşılamak için 250 Lira para vermişlerdir. Tüm bunlardan başka Halkevinde Ankara'dan gelmiş olan Hayat isimli bir filmin Halkevi salonunda gösterimi yapılmış ve buradan elde edilen gelir 700 çocuk için ayrılmıştır.[322]

1935 yılında Edirne Halkevi çalışmalarını incelemek ve yeni kararlar almak için Halkevi'nde Sevinç Hanım'ın başkanlığında bir toplantı yapılmış ve burada Sosyal Yardım Şubesi'nin faaliyetleri incelenmiştir. Toplantı sonucunda fakir ve yemek yardımına muhtaç okul çocuklarının beslenmelerine destek sağlayabilmek için Sosyal Yardım Şubesi'ne belirli miktarda ödenek verilmesi kararı alınmıştır.[323] Halkevi Sosyal Yardım Şubesi'ne verilen bu ödenek sayesinde, şehir halkından gelen

---

[318]‘‘*Fakir Halk Parasızca Muayene Edilecek”*, Edirne Millî Gazete, 14 Mayıs 1934, s. 1.
[319]Gökhan Durak, *a.g.t.,* s. 217.
[320]BCA, 490.1.0.0, Y.No: 984.814.3, Tarih: 19.01.1939, s. 35.
[321]‘‘*Halkevimizde Faaliyet”*, Edirne Millî Gazete, 9 Ağustos 1934, s. 2.
[322]‘‘*Fakir Çocuklarımızı da Düşünelim”*, Edirne Millî Gazete, 6 Aralık 1934, s. 2.
[323]‘‘*Halkevi'nin Faaliyeti”*, Buç, 11 Aralık 1935, s. 1-2.

destekler dışında da bir bütçesi oluşmuş ve yapılan yardımların daha fazla kişilere ulaştırılması ve daha da arttırılması sağlanmıştır.

Halkevi Sosyal Yardım Şubesi 1935 yılında da aynı surette çalışmalar yapmış, kış ayları geldiğinde ihtiyaç sahibi çocuklara yardım etmek için faaliyete başlamıştır. Buç gazetesi muhabiri konuyla ilgili olarak Sosyal Yardım Şubesi Başkanı Dr. Fuat Bey ile görüşmüştür. Fuat Bey gazeteye verdiği demeçte; bu sene de ilk okullarda okuyan çocuklara öğlen yemekleri verilmesi konusunda çalışacaklarını ve hayırsever Edirne halkından desteklerini beklediklerini ve destek veren vatandaşların listeler şeklinde Buç gazetesinde yayınlanacağını ifade etmiştir.[324] Gazetenin 11 Aralık 1935 tarihli sayısında Halkevine yardımda bulunanların isimleri ve yaptıkları yardımlar yayınlanmıştır.[325]

Mayıs 1936 tarihinde çocuklara yapılan öğlen yemeği yardımı sona ermiştir. Tekrardan gazete muhabiri ile görüşen Sosyal Yardım Şubesi Başkanı Fuat Bey şu açıklamayı yapmıştır; ‘‘*İlk kanundan 20 Nisan'a kadar 360 çocuğa birer öğün yemek yedirdik. Çocuklarımız haftanın dört gününde etli, kuru ve yaş sebzeli; bir gününde zeytin yağlı bir gününde de tatlılı yemekler yemiştir. İçli yurttaşlarımızdan ve hamiyetli müesseselerimizden gösterilen ilgileri şükranlar anıyoruz. Her yıl yaptığımız gibi bu yıl da yoksul çocuklarımıza yardım eli uzatan yurttaşlarımızın verileri ile isimlerini birer liste ile sayın okurlarınıza sunmayı vazife bileceğiz.*’’[326]

Edirne Halkevi önemli ölçüde, okuyan çocukların ihtiyaçlarına koşmuş onlara yardım etmiştir, eksik kitap, defter gibi okul malzemelerini temin etmiştir.

---

[324] ‘‘*İçtimai Yardım Kurulu*’’, Buç, 27 Kasım 1935, s. 2.

[325] ‘‘*Fakir Çocuklara Sıcak Yemek*’’, Buç, 11 Aralık 1935, s. 2. ‘‘Geçen seneden bankada On Lira kalmıştır. Bu senede büyük Döllük halkından 11 Lira 70 Kuruş, Manyas ocağı halkından 21 Lira 10 Kuruş, Menekşesofular köyü halkından 3 Lira, Cumhuriyet okulu öğretmenlerinden 2 Lira 50 Kuruş, Halkevi tarafından hususi muhasebeden 250 Lira, Lalapaşa nahiyesinden 2 Lira 50 Kuruş, hayvan derisi satışından 1 Lira, Çocuk Esirgeme Kurumundan 74 Lira 20 Kuruş, ismi meçhul bir zattan 5 Lira, Kız öğretmen okulu öğretmenlerinden 10 Lira 50 Kuruş, Mimar Sinan okulu öğretmenlerinden 3 Lira, erkek öğretmen okulu öğretmenlerinden 10 Lira 50 Kuruş, Karaağaç halkı tarafından 40 Lira, Osmanlı bankası tarafından 15 Lira, Tüccar Natay Papo tarafından 6 Lira, Tüccar Rıfat tarafından 3 Lira, Tüccar İsak tarafından 4 Lira, Tüccar Şapat tarafından 2 Lira, Tüccar Şaporta tarafından 2 Lira, Buğday satışlarından 13 Lira, Karaağaç halkı tarafından 5 Lira 15 Kuruş, Ziraat bankası tarafından 25 Lira, kuzu koyun satışından 3 Lira, hayvan derisi satışından 3 Lira, Sarraf İsak Hayim tarafından 1 Lira, Orta okul öğretmenleri tarafından 3 Lira, Bakkallar esnafı tarafından 2 Lira 50 Kuruş, İş bankası tarafından 15 Lira.’’

[326] ‘‘*Fakir Çocuklar"*, Buç, 9 Mayıs 1936, s. 2.

Özellikle 1936 yılından başlayarak 1937 Nisan ayına kadar devam etmiş 380 yoksul okul çocuklarına okul beslenmesi yardımı yapmıştır,[327] bu durum arşiv belgelerinde ‘‘*…Evin sosyal yardım komitası 379 kimsesiz çocuğun iaşesini üzerine almış bulunmaktadır…*’’ şeklinde geçmektedir. Ayrıca Halkevinin sıtma hastalığı hakkında da halk dershanelerinde vatandaşlara bilgi verdiği aynı belgede yazılmıştır.[328]

1938 yılında da kimsesi olmayan beş göçmen çocuğun yeme, içme, giyinme gibi ihtiyaçlarını karşılamada yardımcı olmuştur.[329] Ayrıca Edirne Halkevi vatandaşların bilgilenmesi, okuması amacıyla ‘‘Altıok’’ isimli bir dergi de çıkarmıştır. Dergi, Ekim 1933 yılında ilk sayısını vermiş, Nisan 1936’da son sayısını çıkarmıştır. Dergi 26 sayıdan oluşmuş ve 2 haftada bir olarak çıkmıştır. Derginin hemen her sayısında köycülükten, Edirne kentinden, Cumhuriyetin kazanımlarından ve hastalıklardan bahsedilmiş, bunlar hakkında makaleler yazılmıştır.

Edirne Halkevi ve Himaye-i Etfal Cemiyeti gibi yardım eden kurumlardan başka bir de Edirne Belediyesi’nin yardımları olmuştur. Belediye 1932 yılının kış aylarında muhtaç haldeki vatandaşlarına 500 çeki odun ve her gün 225 kişiye ekmek desteğinde bulunmuştur. 1200 Liralık ilaçlar hasta yoksul vatandaşlara parasızca verilmiştir.[330]

3. Su Taşkınlıklarından Dolayı Yapılan Yardım Faaliyetleri

Dönemin basını ve arşiv belgeleri incelendiğinde Edirne’de su taşkınlıklarının fazla olarak görüldüğü tespit edilmiştir. 1930’lu yıllarda yoğun olarak görülen bu taşkınlıkların sonucunda evler ve iş yerleri hasar görmüş, çaresine bakılması için gerektiği zamanlarda hükümetten destek talep edilmiş ve mağdur olan kişilere destekler gönderilmiştir.

Basında ilk su baskını 1930 yılının Şubat ayında yer almıştır. Kış mevsiminden ötürü Bulgaristan’da yağan yağmurlar ve eriyen karlar neticesinde Edirne’de aynı hafta içerisinde iki kez Arda Nehri yükselmiş ve etrafındaki mahalleler

[327]Cumhuriyet’in 15.Yılında Edirne, s. 50.
[328]BCA, 490.1.0.0, Y.No: 1319. 378.2, Tarih: 09.05.1936, s. 4.
[329]Cumhuriyetin 15. Yılında Edirne, s. 50.
[330]‘‘*Fukaraya Yardım”*, Edirne Millî Gazete, 15 Nisan 1932, s. 1.

ve bazı arazi ve bahçeleri sel basmıştır. Zarara sebebiyet vermiştir.[331] 1930 yılındaki bu haberin ardından aynı yıl içerisinde başka habere rastlanmamıştır. 1931 yılının Şubat ayında da yine karların erimesi ve çok şiddetli yağmurun yağmasının ardından Meriç, Tunca ve Arda nehirleri taşmış Edirne kenti adeta ‘‘deniz manzarası’’ halini almıştı. Sarayiçi, İmaret, Göl mahalle, Ayşekadın, Mihal köprüsü mahalleleri su altında kalmıştı. İnsan kaybının yaşanmadığı olayda maliyetli bir zarar yaşanmıştır.[332] Aynı yılın Haziran ayında ise Edirne'de büyük zaiyata sebep olan bir su taşması meydana gelmiştir. Hem kentte yağan yağmurlar hem de Bulgaristan'daki yağmurlar sonucunda yine nehirlerde taşmalar olmuş ve Kirişhane, Yeniimaret ve Yıldırım sular altında kalmıştır. Önlem olarak evler boşaltılmış ve halk güvenli yerlere nakledilmiştir. Kazanova ve Kırkkanat bahçeliklerindeki sebze ve meyvelerde fazlaca zarar oluşmuştur.[333] Yaşanan bu afetin ardından Hilal-i Ahmer Cemiyeti, selden etkilenmiş kişilere yardım etmek için Edirne Şubesi'ne 2 Bin Lira para göndermiştir. Edirne Valisi Emin Bey, Edirne Hilal-i Ahmer Cemiyeti ve Ticaret Odası birlikteliğiyle bir komisyon kurularak yardıma ihtiyacı olan kişilere yardım edilmiştir.[334]

1932-1934 yılları arasında kentte su taşkınlıkları yaşanmazken, 1935 yılının Ocak ayına gelindiğinde Edirne kenti tekrardan bir sel felaketi ile karşılaşmıştı. Yağan şiddetli yağmurlar nedeniyle Meriç, Tunca, Arda nehirleri taşmış yine büyük zararlar ortaya çıkmıştı. Suların çekilmesinin ardından görevlilerin tespitleri sonucunda 59 ev yıkılmış ve bahçelerde 11.331 Lira zarar meydana gelmiştir.[335] Evlerinden ayrılarak güvenli bölgelere gönderilen halk için yiyecek ve ekmek tedariki Belediye, CHP Edirne Başkanlığı ve Hilal-i Ahmer Cemiyeti tarafından karşılanmış ve yakacak ihtiyaçları için odun yardımı yapılmıştır.[336] Yaşanan su baskının ardından Trakya Umumi Müfettişi Dr. İbrahim Tali Bey ve Edirne Valisi Salim Özdemir Günday, Dahiliye Vekaleti'ne yazdıkları yazı ile bilgilendirme yapmıştır. Vali

---

[331] ‘‘*Edirne'nin Su Tehlikesi"*, Edirne Postası, 14 Şubat 1930, s. 2.
[332] ‘‘*Edirne'yi Su Bastı"*, Edirne Millî Gazete, 19 Şubat 1931, s. 1-2.
[333] ‘‘*Edirne Sular Altında"*, Edirne Millî Gazete, 11 Haziran 1931, s. 1.
[334] ‘*Hilal-i Ahmer'in Muaveneti"*, ‘Edirne Millî Gazete, 26 Aralık 1931, s. 2.
[335] ‘‘*Edirne Sular Altında"*, Edirne Millî Gazete, 28 Ocak 1935, s. 1; ‘‘*Yıkılan Evler"*, 7 Şubat 1935, s. 1
[336] ‘‘*Trakya'da Sel"*, Cumhuriyet, 29 Ocak 1935, s. 6.

Günday'ın yazdığı raporda; Gazimihal, Türk oğlu, Tabakhane, Kirişhane, Kurtkoca mahallelerinde 300 evin sular altında kaldığı ve alınan önlemler ve yapılan çalışmalarla buradaki vatandaşların hepsinin tahliye edilip başka yerlere yerleştirildiği, vefat eden insan olmadığı fakat 2 atın boğulduğu bilgisi verilmiştir. İlaveten yaşanan bu sel baskınındaki felaketzedelere yardım etmek üzere Edirne Hilal-i Ahmer Cemiyeti 240 Lira ve Trakya Umumi Müfettişliği 100 Lira bağışta bulunduğu yazılmıştır.[337] Umumi Müfettiş Dr. İbrahim Tali Bey'in raporunda ise; selden yıkılan 17 eve ilaveten kerpiç ve ahşap bir veya iki odalı 59 evin daha yıkıldığı ve yıkılmayan ancak duvarları kerpiç olup sudan yumuşayan bazı evlerinde yıkılma olasılığı olduğu yazılmış, ayrıca selden etkilenen nehir kenarında oturan halkında buralardan tahliye edilmesi gerektiği, bahçe ve tarlalardaki zaiyatında 11.160 Lira olduğu yazılmıştır.[338] Dahiliye Vekaleti'nden gönderilen yazıda ''sel felaketine uğrayanlar için yardım etme görevinin Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti ve Hilal-i Ahmer Umumi Merkezine verildiği'' belirtilmiştir.[339]

1936 yılında da kentteki yağan yağmurlar nedeniyle nehirlerde taşma olmuştu. Önceki sene kadar zarar vermeyen selde Belediyenin Zabıta görevlileri her türlü tedbirleri alarak panik içerisinde evlerini terk eden halka yardım etmiştir. En fazla zararın olduğu Bosna köyünde 270 evden 200 tanesine su girmişti. Yeni ve Orta İmaret, Tabakhane, Bostanpazarı, Süleymaniye Küçük Pazarı, Uzunkaldırım, Kirişhane, Kasımpaşa'daki evlerin bazılarını su basmıştır. Belediye tarafından evlerinden ayrılan vatandaşlara yiyecek yardımı yapılmış, Bosna köy halkına da kayıklarla ekmek gönderilmiştir.[340]

1937 yılının Şubat ayında da gene aynı nedenlerden dolayı Meriç ve Tunca Nehirleri taşmıştır. Belediye Zabıtalarının yaptığı çalışmalar sonucunda su taşkınına uğrayan mahallelerdeki yaşayanlar evlerinden çıkarılmıştır. Etrafı tamamen sularla çevrili kalan Bosna köyüne sandallarla erzak, ekmek gönderimi yapılmıştır.[341] Ayşekadın, Tatar Paşa mahallesi tamamen, Kavaklı, Evliya Kasım, Ali Kuş

[337]BCA, 30.10.0.0, Y.No: 117. 821.13, Tarih: 10.02.1935, s. 3.
[338]BCA, 30.10.0.0, Y.No: 117. 821.13, Tarih: 10.02.1935, s. 8.
[339]BCA, 30.10.0.0, Y.No: 117. 821.13, Tarih: 10.02.1935, s. 13.
[340]''*Edirne Büyük Bir Felaket Daha Geçirdi*'', Buç, 21 Mart 1936, s. 1-2.
[341]''*Edirne'yi Gene Su Bastı*'', Cumhuriyet, 12 Şubat 1937, s. 1, 7.

mahalleleri kısmen, Yeni İmaret bölgesinde Saraçhane Karaağaç caddesinin Karaağaç köprüsü ile şehir istasyonu arasında kalan kısım su altında kalmıştır. Bundan ötürü Edirne treni hareket edememiştir. Edirne Belediyesi tarafından halka yardımlara başlanmış ve Hilal-i Ahmer Cemiyetinden de ayrıca yardım için bütçe istenmiştir.[342]

Kentte yağmurların yağmasının ardından her seferinde yaşanan bu durum karşısında 1938 yılında harekete geçilmiştir. 1938 kış aylarında Bayındırlık Vekaleti müşavirlerinin yaptığı incelemeler sonucunda Bosna köyünde yaşanan su istilalarının önüne geçmek için Meriç Nehri'ne sedde yapılması gerektiği kanısına varılmıştır. Ancak mevsimin kış olmasından yapımına başlanmayacağı ve projenin yaz aylarında başlanmasının uygun olacağı kararı verilmiştir. Bu süre içerisinde Bosna köyü'nün de Tayakadın çiftliğine taşınmasının uygun olacağı belirtilmiştir.[343] Edirne'nin su baskınlarından kurtulmasının bir yolu da Türk-Yunan İtilafnamesidir. Bu itilafname ile fazla suların kente varmadan bir deşarj kanalı ile uzaklaştırılması planlanmıştır. Yapılacak proje için Maliye Vekaleti'nden 75 Bin Lira bütçe ayrılmış ayrıca ek olarak da 60 Bin Lira istenmiştir.[344] Bosna köyü'nün su taşkınlıklarından kurtarılması için yapılacak projenin yararları Bayındırlık Vekaleti Müsteşarı tarafından rapor halinde sunulmuştur.

Bu raporda;

''*1-Edirne şehrinin su altında kalan birçok mahallelerini kurtarmak buralarda oturan 446 hane halkının yüksek yerlere nakil ve iskanlarına mecburiyet hasıl olduğundan Kızılay'ın yardımı ile büyük masrafların ihtiyarına karar verilmiş bulunmaktadır.*

2-Edirne'nin Karaağaç ile irtibatının kesilmesi ve bu sedde üzerinde bulunan tarihi kıymeti haiz muazzam köprülerin yıkılmak tehlikesinin ortadan kaldırılması

3-Bosna köy ile Meriç köprüsü arasında çift mahsul veren fevkalade münbit[345] *arazının tahripten kurtarılması*

[342]BCA, 30.10.0.0, Y.No: 118. 823. 14, Tarih: 11.02.1937, s. 2-3.
[343]BCA, 30.10.0.0, Y.No: 156. 96. 15, Tarih: 17.03.1938, s. 23,
[344]BCA, 30.10.0.0, Y.No: 156. 96. 15, Tarih: 17.03.1938, s. 3.
[345]Münbit: Verimli, bereketli

4-Bosna köyünün başka yere nakli için yapılacak masraflar ile vuku bulacak zararların önüne geçilmesi

5-Taşkınlıklardan husule gelen Sıtma gibi sıhhi mahzurların ortadan kalkması bütün faidelerin ehemmiyeti ve bilhassa bazılarının ihmal edilmeyecek derecede hayatı olan kıyametlerine muadil olduğu düşünülürse fazla görülmeyeceği tabiidir.''[346] şeklinde yazılmıştır.

1938 yılında incelemeler yapılmış olsa da Bosna köyünün taşınması 1941 yılında olmuştur.

4. Edirne'ye Gelen Göçmenlere Yapılan Sosyal Yardım Faaliyetleri

I. Dünya Savaşı'nın ardından Trakya Bölgesi'nde yaşanan nüfus azalmasına karşın çalışmanın yıllarını kapsayan 1923-1933 ve 1934-1938 yıllarında bölgeye çok sayıda göçmen yerleşmiştir.

İstiklal Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasının ardından 1923 yılında Lozan Barış görüşmelerinde Türk ve Yunan nüfusun yer değiştirmesine karar verilmiş, 30 Ocak 1923 tarihinde Türk Yunan Nüfus Mübadelesi'ne İlişkin Sözleşme ve Protokol imzalanarak yürürlüğe girmiştir. 1 Mayıs 1923 tarihinden itibaren İstanbul'da yaşayan Ortodoks Rumlar ve Batı Trakya'da yaşayan Müslümanlar haricindeki Rum ve Müslümanlar karşılıklı mübadele edecekti. Ülkeye gelecek mübadiller ile ilgilenmek ve süreci yönetmek için 13 Ekim 1923 tarihinde Mübadele İmar ve İskân Vekaleti kuruldu. Bu vekâlet mübadillerin geldiklerinde yerleştirilmeleri için on bölge belirlemişti. Belirlenen bölgelerden ikinci olanı Trakya Bölgesi olmuştur yani Edirne, Tekirdağ, Gelibolu, Kırklareli ve Çanakkale illerini kapsamıştır.[347] Trakya Bölgesi'nde gelecek göçmenler için indirme limanlarında ve kara yolu ile gelecekler için ise Edirne'de misafirhaneler açılmıştır. Hilal-i Ahmer tarafından kente gönderilen İmdadı Sıhhıye ekibi yurda inen mübadillerin sağlık kontrollerini yapmıştır. Sağlık muayenesinin ardından Hilal-i Ahmer görevlileri tarafından kendilerine aşı yapılmış

[346]BCA, 30.10.0.0, Y.No: 156. 96. 15, Tarih: 17.03.1938, s. 20-21.
[347]Aytaç Özkan, *Mübadelenin Edirne Vilayeti Uygulaması ve Sosyoekonomik Etkileri*, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2015, s. 40, 48, 55.

ve sıcak yemek dağıtılmıştır. 1924 yılının ilk aylarında gelen mübadillerin konaklamaları için Uzunköprü ve Keşan arasında Paşayiğit köyü ile Keşan ile Gelibolu arasında Adilhan köyünde 200 kişi kapasiteli yerler hazırlanmıştır.[348]

Edirne'ye ilk mübadil gelmeye 1924 yılında başlamış olup 1928 yılında Edirne Valiliği tarafından kente iskân edilenlerin sayısını gösteren bir belge yayınlanmıştır. Burada Edirne'ye iskân edilen mübadil sayısı 25.220 olarak gösterilmiştir. Bu yıllarda yalnızca Yunanistan'dan gelen olmamış Bulgaristan'dan da kente gelen göçmenler olmuştur. Bulgaristan'dan gelenlerin sayısı ise 17.421'dir.[349] 1925'te kente gelen göçmenlerin fazlalaşmaya başlaması üzerine İmar ve İskân Vekaleti kentteki göçmenlerin sağlık durumlarını kontrol etmek maksadıyla Dr. İsmail Saib Bey'i Edirne İskân Tabibi olarak atamış ve yanına bir sağlık görevlisi de tayin etmiştir. Ayrıca Yunanistan'dan gelmekte olan mübadillerin limanları olan Selanik ve Drama'da tifüs hastalığının görülmüş olmasından dolayı Tekirdağ İskân Müdürlüğü, Edirne İskân Müdürlüğü'ne bir yazı göndermiş ve yazıda bu yerlerden gelecek olanlar için dikkatli olunması ve karantina uygulamasının yapılması gerekebileceği yazılmıştır.[350]

Edirne'ye yerleşen göçmenler geldikleri yerlerden çok az denilecek miktarlarda para ile gelmiştir. Yoksullukla yerini yurdunu bırakıp gelen göçmenlere destek için gazetelerde yardım çağrıları yapılmış, Edirne halkı ve hayır kurumları destek olmaya davet edilmiştir. Ayrıyeten Edirne Belediyesi de kente dışarıdan gelen bazı mallardan vergi almaya başlamış ve alınan bu verginin bir kısmını göçmenler için kullanacağını açıklamıştır. Hilal-i Ahmer Cemiyeti de gazetede göçmenler için yardım topladıklarını bağış yapmak isteyenleri beklediğini duyurmuştur. Sadece kent merkezinde değil Keşan ve Uzunköprü İlçelerinde de yerli halk tarafından göçmenlere yardım edilmiş, Keşan'da misafirhanede kalan göçmenlerin yemek ihtiyaçlarının bir kısmı halk tarafından karşılanmıştır. Uzunköprü'de de yerli halk hiçbir karşılık beklemeden yerleşim yerlerine gidecek olan göçmenleri kendi araçları ile

[348]Aytaç Özkan, *a.g.t.*, s. 76, 56, 79.
[349]Ayşegül İnginar Kemaloğlu, *Trakya'ya İskân Edilen Göçmenler ve Bölgenin Sosyokültürel Yapısına Etkileri (1923-1960)*, (İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2020, s. 28, 54.
[350]Aytaç Özkan, *a.g.t.*, s. 94, 121.

götürmüşlerdir. Yardımlar Edirne İli sınırları içerisinden gelmekle kalmamış İstanbul Himaye-i Etfal Cemiyeti' de Edirne Valiliği'ne 2-14 yaş arasındaki yetimlere dağıtılmak üzere çamaşır ve kıyafet göndermiştir.[351]

1923 yılından itibaren Trakya'ya gelen göçmenler bölge nüfusunu istenilen kadar arttırmamıştı. Çünkü Balkan Savaşları öncesinde Trakya'da km2 başına düşen kişi sayısı 48 iken 1934 yılında halen bu rakam 26,8'di.[352] Bu durum Trakya Umumi Müfettiş Vekili Vehbi Demirel'in Başbakanlığa bölgenin genel durumu hakkında sunduğu raporda şöyle geçmektedir; ''*Balkan Harbinden evvel Trakya kasabalarıyla köylerinde oldukça mühim bir yekuna baliğ olan Rum ve Bulgar nüfusu mevcut idi. Kasabada oturanlar sanat ve ticaretle, köydekiler ise ziraatla iştigal ederlerdi. Bulgarlar Balkan harbinden sonra Bulgaristana, Rumlarda Lozan muahedesini müteakip Yunanistana gittiklerinden Trakya'da mühim bir boşluk hasıl olmuş idi. Balkan harbinden sonra Rumelinin muhtelif yerlerinden gelen göçmenlerle Yunanistandan mübadil sıfatıyla gelen Türkler köylerde hasıl olan boşluğu mehme emken doldurmuşlarsa da kasabalardaki boşluk doldurulamamıştır. Rumeliden ve son zamanlarda Bulgaristan ve Romanya'dan gelmeğe başlayan göçmenlerin yüzde doksan beşi çiftçi olup içlerinde sanat ve ticaret erbabı pek az olduğundan ve kasabalı halkın bir çoğu parasız gelmekte bulunduğundan Trakya kasabalarında görülen boşluğun halen doldurulmasına imkan görülemiyor.*'' [353]

Aynı zamanda bu yıl içerisinde 21 Haziran 1934'te İskân Kanunu[354] çıkarılmış ve ülke nüfusunun aynı dili konuşan, aynı kültüre sahip ve bir arada yaşama isteği olan kişiler ile arttırılması hedeflenmiştir. İşte bu yasanın uygulamaya konulacağı en uygun yer Trakya Bölgesi'dir. Ülkenin sınır bölgesinde olan Trakya'nın nüfus bakımından güçlenmesi, üretici hale gelmesi gerekmekteydi. Bundan ötürü Balkan ülkelerinden gelecek olan göçmenlerin Trakya Umumi Müfettişlik Bölgesi olan Edirne, Tekirdağ, Kırklareli ve Çanakkale'ye yerleştirilmesine karar verilmişti.[355] 1934 yılının ikinci yarısından itibaren Bulgaristan ve Romanya'dan göçmenler

[351]Aytaç Özkan, *a.g.t.*, s. 101-102.
[352] Murat Burgaç, *a.g.e.*, s. 200.
[353]BCA, 30.10.0.0, Y.No: 72.475.2, Tarih: 28.08.1935, s. 3.
[354]*Resmi Gazete*, Kanun No: 2510, Sayı: 2733, 21 Haziran 1934.
[355]Murat Burgaç, *a.g.e.*, s. 199, 202.

gelmeye başlamıştı. 1935 yılında ise yurda 100 bin göçmen gelmesi bunların 10 bininin doğu illerine gönderilip 15 bin Edirne, 30 bin Kırklareli, 15 bin Tekirdağ ve 30 bin Çanakkale olmak kalan 90 binin de Trakya illerinde yerleştirilmesi hedeflenmiştir.[356] Dönemin yerel basınına baktığımız zaman gazetelerin çıktığı günlerde gelen göçmenler hakkında haber yapılmış ve her sayısında göçmenlerin geldiğinden bahsedilmiştir. Gazetelerdeki yazılarda da Trakya Bölgesi'ne göçmenlerin gelmesi ve nüfusun fazlalaşması istenmektedir.[357] Umumi Müfettiş İbrahim Tali Bey sık sık yurda giriş yapan göçmenleri ziyaret etmiştir. 1934 yılının sonunda Edirne üzerinden giriş yapan göçmenler Umumi Müfettiş ve Edirne Valisi Salim Gündoğan tarafından Karaağaç konuk evinde ziyaret edilmiştir. Vali burada göçmenlerin birçoğu ile konuşmuş ve küçük çocuklara çamaşır verilmesi için Himaye-i Etfal Cemiyetine haber göndermiştir. Ayriyeten Himaye-i Etfal Cemiyeti Başkanı Dr. Fuat Bey'de buradaki göçmenleri ziyaret etmiştir. Cemiyet tarafından göçmenlere 150 parça eşya verilmiş, yoksul halde olanlara ise ekmek dağıtılmıştır.[358] 24 Aralık 1934 tarihinde çıkan haberde Trakya Bölgesi'ne o güne kadar 18.400 göçmen geldiği yazılmıştır. Gelenlerin 514'ü Edirne'ye 3200'ü Çanakkale'ye 1300'ü Kırklareli'ne ve 13.500'ü Tekirdağ'a yerleştirilmişlerdir. Bundan başka haberde göçmenlere yapılacak buğday yardımından da bahsedilmiş olup Edirne'deki göçmenler için 20.000 kilo buğdayın dağıtılacağı yazılmıştır.[359] Edirne yoluyla yurda giriş yapan ve burada birkaç gün konakladıktan sonra yerleştirilecekleri yerlere gönderilen göçmenlere de Hilal-i Ahmer aracılığıyla yardımlar yapılmıştır. Karaağaç konuk evinde kalan göçmenlere de kaldıkları süre boyunca Hilal-i Ahmer Edirne Şubesi odun, ekmek ve çamaşır dağıtımı yapmıştır. Yine parası olmayan göçmenlere ayakkabı alınması için genel merkez tarafından 2.000 Lira para gönderilmiştir. Karaağaç konuk evinde konaklayan göçmenlerin sağlık kontrolleri de ihmal edilmemiştir. Hem konuk evinde kalanlar hem de Edirne'ye yerleştirilen göçmenlerin arasında bulaşıcı hastalık olmadığı yapılan

[356]Ayşegül İnginar Kemaloğlu, *a.g.t.*, s. 105.
[357]''*Trakya'yı Dolduralım*'', Edirne Millî Gazete, 6 Aralık 1934, s. 2.
[358]''*Umumi Müfettişimiz ve Valimiz Göçmenler Arasında*'', Edirne Millî Gazete, 17 Aralık 1934, s. 1.
[359]''*Trakya'ya 7 Ayda 18.400 Göçmen Yerleştirildi*'', Edirne Millî Gazete, 24 Aralık 1934, s. 1.

kontroller sonucunda öğrenilmiştir.[360] Ayrıca Hilal-i Ahmer Edirne'ye yerleşen yoksul durumda olan 480 göçmen aileye de 893.62 liralık çamaşır eşyası verilmiştir.[361]

1935 yılında basında çıkan haberlere göre kente her gün göçmen gelmektedir. Gelen göçmenlerin sağlık durumlarına çok önem verilmiştir. Göçmenlerin muayeneleri yapılıp, kıyafetleri dezenfekte edilmiştir. Sıhhat Vekaleti göçmenlerin sağlık durumlarını takibi için Bulaşıcı Hastalıklar Uzmanı Dr. Kemal Bey'i görevlendirmiştir. Ayrıca daha sonra iki doktor ve bir sağlık müfettişi gönderimi yapılacağı belirtilmiştir. 1935 yılında gelen göçmenlerin sayısının artmasından dolayı Karaağaç konuk evine banyo dairesi yaptırılmıştır. Gelen göçmenlerin burada banyo ederek temizlenmesi ve kıyafetlerinin de etüv makinesinden geçirilerek dezenfekte edilmesi amaçlanmıştır.[362]

Göçmenlere yapılan yardımları sadece Edirne'deki yardım kurumları yapmamış ülkenin her yerinden yardımlar gelmiştir. Eskişehir ambarlarından Edirne'ye gelen göçmenlere verilmek üzere; 175 don Amerikan, 25 çocuk için don Amerikan, 175 gömlek Amerikan, 25 çocuk için gömlek Amerikan, 200 keten ceket, 200 pantolon, 200 kaput, 200 çift yün çorap, 200 yelek, 200 kasket, 18 pamuklu hırka gönderilmiştir.[363] Bu yıllarda Hilal-i Ahmer, Kavaklı da bir aşevi açmıştır. Gelen göçmenlerin sıcak yemek yiyebildiği, misafir edildikleri Kavak aşevine 30 Haziran-26 Kasım 1937 tarihleri arasında 7.271 yetişkin 4.017 küçük çocuk toplamda 11.288 göçmen misafir edilmiştir.

---

[360]' *'Hilal-i Ahmer'in Göçmenlere Yardımı''*, *Edirne* Millî Gazete, 17 Ocak 1935, s. 1-2.
[361]**Kızılay Arşivi,** 2231/480.
[362]''*Göçmen Akını Başladı''*, Edirne Millî Gazete, 13 Mayıs 1935, s. 1, ''*108 Göçmen Geldi''*, 29 Nisan 1935, s. 2
[363]Özlem Karapınar, ''Trakya'nın Yeni Sakinleri: Göçmenler (1934-1938), *History Studies*, C. 12, S. 2, 2020, s. 483.

Tablo 4- 30 Haziran-26 Kasım 1937 tarihleri arasında göçmenlere yapılan yardımların masrafları[364]

Yiyecek Masrafı	4735 Lira 33 Kuruş
Yakacak Masrafı	12 Lira
Eşya, Erzak, Nakliye, Sevk ve Hammaliye masrafı	237 Lira 87 Kuruş
Müteferrik Masraflar	66 Lira 27 Kuruş
Memur ve Müstahdem Ücretleri	78 Lira 50 Kuruş
Toplam Masraf Tutarı	5129 Lira 90 Kuruş

Ayrıca Kızılay Keşan, Çorlu ve Gelibolu'da göçmen hastaneleri açmıştır. Hastanelerin büyüklükleri ve yatak sayıları ihtiyaçlara cevap verebilecek ölçüde toplam 100 yatağı geçmemek koşuluyla Kızılay tarafından belirlenmiştir.[365] 1 Şubat 1936 tarihinde açılan Keşan Göçmen Hastanesi 30 yataklıdır. Hastane açılışından 30 Kasım 1936 tarihine kadar Kızılay Cemiyeti'ne 23.310 Lira 26 Kuruşa mal olmuştur. Bu hastanede 5776 göçmen muayene olmuş ve laboratuvar, röntgen tetkikleri yapılarak tedavi görmüşlerdir.[366]

Tablo 5- Keşan Kızılay Hastanesinin görevli sayısı ve maaşları şöyledir[367]

1 Doktor	150-200 Lira
1 Hemşire	60-75 Lira
1-2 Hasta Bakıcı	35 Lira
1 İdare Memuru	100 Lira
1 Aşçı	40 Lira
1-2 Hademe	25 Lira

[364]**Kızılay Arşivi,** 2231/241.
[365]**Kızılay Arşivi,** 2231/230.1.
[366]''*Kızılay İyi Çalıştı"*, Edirne Postası, 19 Ocak 1938, s. 1.
[367]**Kızılay Arşivi,** 2231/ 230.1.

Yapılan sosyal yardımların ve sağlık kontrollerinin yanı sıra gelen göçmenlerin ev sahibi yapılması, iskân edilmesi gerekmekteydi. 1935 yılının Kasım ayı itibariyle göçmenlerin iskân işleri Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaletine geçmiştir. Bunun üzerine göçmen iskân işlerini incelemek amacıyla görevli Müsteşar Hüsamettin Bey Edirne'ye gelmiş ve Edirne Valisi Osman Şahinbaş ve Umumi Müfettiş Kazım Dirik ile görüşmüştür.[368] Gelen göçmenlerin maddi durumları kötü bir halde olduğu için hükümet göçmenlere ev yapacaktı. Evler tamamlanana kadar ilk gelen göçmenler iskân edildikleri yerlerdeki bölge halkının yanına yerleştirildi. Göçmenlerin ev sahibi yapılmaları en maliyetli olan işti ve bir göçmen evinin maliyeti 60 Liraydı.[369] Göçmen evlerinin birer katlı, kırmızı kiremitli çatıları ve beyaz duvarları ile sıra sıra dizili olması, her evde iki oda, evin arkasında göçmenin hayvanı için ahır ve abdesthane bulunması düşünülerek yapılması planlanmıştır.[370] 1937 yılının sonuna kadar Trakya Bölgesinde yaklaşık 15.000 göçmen evi yapılarak tamamlandı. Bu zamana kadar bölgeye toplamda 78.000 göçmen gelmişti ve buna göre gelen göçmenlerin hepsi evlerine kavuşmuşlardı.[371] Havsa ilçesine yerleşen 87 kişilik Romanya göçmenleri için ilçede yeni bir mahalle kurulmuş ve adına da ''Yeni mahalle'' denilmiştir.[372] Bundan başka Edirne'nin Kıyık mahallesinde 65 evlik bir göçmen mahallesi yapılmıştır.[373]

Edirne'ye gelen göçmenler Bulgaristan'dan ve Romanya'dan gelmişlerdir.

Edirne'ye yerleşen Bulgaristan göçmeni sayısı[374]

1935	1936	1937	1938
2585 kişi	1014 kişi	18 kişi	813 kişi

[368]''*Sıhhiye Müşteşarı Gelmiş*'', Buç, 25 Kasım 1935, s. 3.
[369]Murat Burgaç, *a.g.e.*, s. 208-209.
[370]Özlem Kayapınar, *a.g.m.*, s. 486.
[371]Murat Burgaç, *a.g.e.*, s. 213.
[372]Ayşegül İnginar Kemaloğlu, *a.g.t.*, s. 160.
[373]Özlem Kayapınar, *a.g.m.*, s. 486.
[374]Ayşegül İnginar Kemaloğlu, *a.g.t.*, s. 117, 130, 144-145. 149-150.

Edirne'ye yerleşen Romanya göçmeni sayısı[375]

1935	1936	1937	1938
3116 kişi	466 kişi	201 kişi	2693 kişi

5. Edirne Halkı'nın Yaptığı Sosyal Yardımlar

Edirne halkı, esnafı ve yardım kurumları sadece Edirne kenti özelinde sosyal yardım çalışmalarını yürütmemiş, ülke içerisinde de doğal afetler yaşanması durumunda sosyal yardım kurumları bunlara da desteklerini esirgememiştir.

1928 yılında İzmir'de 6,5 büyüklüğünde deprem meydana gelmişti. Bu depremde 50 kişi hayatını kaybetmiş, birçok kişi yaralanmış ve çoğu ev yıkılıp kullanılamaz hale gelmişti. Depremin duyulmasının ardından ülke genelinde İzmir'deki depremzedelere yardım toplama işlerine başlanmıştır.[376] Edirne'de de Edirne Postası gazetesi aracılığıyla vatandaşlara destek çağrısında bulunulmuş, bağışları beklenmiştir. Edirne Hilal-i Ahmer Cemiyeti gazeteye verdiği beyanname ile evleri yıkılan, yakınlarını kaybeden ve zor durumda olan İzmir halkına, herkesin bütçesi elverdiği ölçüde yardım etmesini rica etmiştir.[377] İhtiyaç sahibinden desteğini esirgemeyen Edirne halkı bu çağrıya kayıtsız kalmamış ve yardımlarını göndermiştir. Yapılan yardımlar gazetede yayımlanmıştır.[378]

Ağustos 1929 yılında ise Rize, Of, Sürmene'de meydana gelen toprak kayması için Edirne halkının desteği istenmiştir. Hilal-i Ahmer Edirne Şubesi tarafından yardım kampanyası başlatılmış ve önceki sene İzmir'deki depremzedelere uzatılan yardım eli gibi şimdide Rize, Of ve Sürmene'ye yardım eli uzatması

---

[375]Ayşegül İnginar Kemaloğlu, *a.g.t.*, s. 160-162, 163, 182.
[376]Mehmet Tınal, ''1928 Torbalı (İzmir) Depremi'', *Turkish Studies Dergisi*, C. 4, S. 8, Ankara 2009, s. 2232-2233, 2237.
[377]''*Hareketzede Kardeşlerimizin İmdadına Koşalım*'', Edirne Postası, 12 Nisan 1928, s. 1.
[378]Edirne Postası, 12 Nisan 1928, s. 1. ''20 Lira Baro reisi Hayrettin Bey, 20 Lira Doktor Şükrü Fazıl, 10 Lira Meclisi Umumi Azasından Vahit, Mustafa ve Ahmet beyler, 2 Lira Meclisi Umumi Azasından Fethi ve Hüsamettin beyler, 3 Lira Meclisi Umumi Azasından Fuat ve Hüsnü beyler, 5 Lira Meclisi Umumi Azasından Ali Rıza Bey ve Nüfus Müdürü Muharrem Bey, 1 Lira Muhasebe-i Hususiye Müdürü Bey'' Edirne Postası, 29 Nisan 1928, s. 1. ''Edirne Kız orta mektebi heyeti ta'limiye ve talebesi tarafından 21 Lira 20 Kuruş, Kurtuluş Mektebi 26 Lira 46 Kuruş, Mithat Paşa Mektebi 7 Lira 25 Kuruş, Plevne Erkek Mektebi 1 Lira 15 Kuruş, Tatarlar Nahiyesi Hacı Umur mektebi talebeleri 3 Lira''

istenmiştir.[379] Yine 1936 yılında Adana'da 5,5 şiddetinde olan depreme de Edirne'nin Keşan ilçesindeki vatandaşlar destekte bulunmuşlardır. Yardımsever ilçe halkı 456 Lira 15 Kuruş yardımda bulunmuştur.[380]

Bundan başka Edirne'de sadece depremzedelere değil diğer ihtiyaç sahiplerine de yardım edilmiştir. Edirne İş Bankası Şubesi 1935 yılında ücret alınmaksızın Kırklareli'ne fakir çocuklara dağıtılmak üzere öğrenci defterlerinden göndermiştir.[381] Yine Edirne Çocuk Esirgeme Kurumu 1936'da komşu il olan Tekirdağ'daki fakir çocukların yardımına koşmuştur. Kentteki ihtiyaç sahibi 125 çocuğun öğlen yemeğini karşılamıştır. Tekirdağ'da ileriye yönelik planları olan kurum 200 çocuğun öğlen yemeği ihtiyacını gidermeyi hedeflemiştir.[382]

1938 yılında ise 19 Nisan'da Kırşehir'de 6,7 şiddetinde bir deprem meydana gelmişti. Bu depremde yaklaşık 200 kişi hayatını kaybetmişti.[383] Yaşanan bu üzücü durum karşısında Edirne Valisi Niyazi Mergen başkanlığında memurlar, müesseslerin temsilcileri ile bir toplantı yapılıp gönderilecek yardımlar hakkında görüşüldü. Edirne halkına da zor durumdaki depremzede vatandaşlara yardım etmeleri için çağrı yapıldı.[384]

---

[379]''*Felaketzedeler"*, Edirne Millî Gazete, 6 Ağustos 1929, s 1.
[380]''*Adana Felaketzedelerine Yardım"*, Cumhuriyet, 25 Aralık 1936, s. 2.
[381]''*İş Bankasının Bir Yardımı"*, Trakya'da Yeşilyurt, 21 Kasım 1935, s. 1.
[382]''*Fakir Çocuklara Yardım"*, Buç, 15 Şubat 1936, s. 2.
[383]Güneş Şahin, ''1938 Kırşehir (Akpınar) Depremi ve Bölgeye Etkileri'', *Tarih Okulu Dergisi*, S. 26, 2016, s. 316.
[384]''*Edirnemizin Felaketzedelere Yardımı Kararlaştırıldı"*, Edirne Postası, 4 Mayıs 1938, s. 1.

II.BÖLÜM

II. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA EDİRNE'DE SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM FAALİYETLERİ (1939-1945)

A. Edirne'nin Genel Durumu

10 Kasım 1938'de Cumhuriyetin kurucusu, ilk Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatı ile İsmet İnönü 2. Cumhurbaşkanı olmuştur. 11 Kasım 1938 tarihinde Cumhurbaşkanlığına seçilen İnönü dönemindeki yaşanan en önemli olay II. Dünya Savaşı'dır. Türkiye'nin savaşa girmesi durumu gündeme geldiğinde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve o dönemin bakanları yaptıkları görüşmelerle, oyalama taktikleriyle Türkiye'nin savaşa girmemesini sağlamışlardı. II. Dünya Savaşı yıllarında yaşanan sıkıntılar ve belirsizlik, ülkenin her yerinde hissedilirken bu durumdan en çok Trakya Bölgesi etkilenmişti. Edirne'de yapılabilecek saldırılara karşı tatbikatlar yapılmıştı. Hava saldırısı olması halinde ışıkların kapatılması, kentin karanlık içinde kalmış olması gerekliydi bu yüzden Ekim 1939'da ışıkları söndürme tatbikatı yapılmış ve 20 dakika boyunca ışıklar kapatılarak tatbikat olumlu sonuçlanmıştı. Bir ay sonra yeniden aynı tatbikat yapılmış, yangın kulesinden çalınan düdük sesiyle vatandaşlar karanlığa bürünüp evlerine en yakın sığınaklara gitmişlerdi.[385] Kasım 1940'a gelindiğindeyse ülkenin içinde bulunduğu koşullar sebebiyle Edirne'nin de içinde bulunduğu altı il de (Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Çanakkale, İstanbul, Kocaeli) 1 ay süreyle sıkıyönetim ilan edilmişti.[386] Bir ay süre için ilan edilen sıkıyönetim sürenin dolması üzerine TBMM'nin kararıyla üç ay, daha sonra da altı ay daha uzatılması kabul edildi. Bu durum Haziran 1947'de son kez sıkıyönetimin altı ay uzatılması kararı alınmasıyla son buldu.[387]

Savaş sürecinde Almanya'nın, Türkleri Trakya Bölgesi'nden çıkarmayı hedefleri arasına koyduğu öğrenilmesi sınır kenti olan Edirne'den göçlere neden olmuştur. Özellikle Almanya'nın Bulgaristan'ı işgal etmesi sebebiyle Bulgaristan'a

---

[385]Pelin Debreli, *Atatürk ve İnönü Döneminde Edirne Şehri*, (Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2012, s. 71.

[386]''*Edirne'nin Dahil Olduğu 6 Vilayette 1 Ay Müddetle Örfi İdare İlan Edildi*'', Edirne Postası, 27 Kasım 1940, s. 1.

[387]Alaattin Uca, ''İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'nin Altı Vilayetinde İlan Edilen Örfi İdare ve Buna Karşı Mecliste Gösterilen Demokratik Tepki'', *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 40, Erzurum 2009, s. 389.

yakın olan köyler ve Lalapaşa'dan yoğun göçler yaşanmıştır. Bulgaristan'ın ardından Yunanistan'ın da işgaliyle Edirne'de işgal korkusu başlamış ve insanlar kenti terk etmeye başlamıştı. Edirne Valiliği kentten gitmeyi gerektirecek bir durum olmadığını açıklamış ancak gitmek isteyenler olursa ulaşım aracı sağlanacağı bildirilmiştir.[388] Gitmek isteyenler için birtakım şartlar sunulmuştur bunlar ise şöyle sıralanabilir;

1- İkamet ettikleri yerlerde başka hiçbir iş gücü olmayan, emekli maaşıyla geçinen ve seferde de bir hizmet alamayacak olan Askeri ve Mülki emekli, dul veya yetim kişiler aileleri ile birlikte,
2- Gitmek için Trakya, İstanbul, İzmir, Ankara ve Erzurum illerine hariç olmak üzere, ailelerin yanlarında götürecekleri 50 kiloya kadar ki eşyaları ücret alınmadan istedikleri yerlerin istasyonlarına kadar devlete ait trenlerle yahut gemilerle götürülecekti.[389]

İşte bu yaşanan süreçte kenttin nüfusunda düşüşler meydana gelmişti, 1940 yılında Edirne'nin nüfusu 250.000 civarı iken 1945 yılında bu sayı 200.000'e düşmüştür. Bunun nedeni olarak Edirne'den göçlerin olması, işgal altında bulunan Balkan devletlerinden kente göç gelmemesi, doğum oranlarının düşmesi ve tekrardan görülmeye başlayan sıtma gibi bulaşıcı hastalıkların olması etkili olmuştur.[390]

II. Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında Edirne'de önemli bazı sorunlar da yaşanmıştır. 1939 yılının Mayıs ayı itibariyle kentte su sıkıntısı yaşanmaya başlamıştır. Su tesisatında uzun yıllardır bakımının yapılmaması sebebiyle günde 14 saat su verilip 10 saat su kesintisi yaşanmıştır. Bunun üzerine Edirne halkı durumdan fevkalade mağdur olmuş ve durum basına yansımıştır. Yapılan şikayetler dikkate alınmış ve Belediye Başkanı Şerif Bilgen su tesisatında bakım ve tamirat yapılacağını belirtmiştir.[391] Lakin yılın son ayına gelindiğinde halen kentte su sıkıntısı vardır.

---

[388] Okan Ceylan, ''İkinci Dünya Savaşı ve Tarım Ekonomisi: Edirne Vilayeti Örneği (1939-1945), *Türkiye'de Tarım Politikaları ve Ülke Ekonomisine Katkıları Sempozyumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları*, Şanlıurfa 2018, s. 627-628.

[389] Sabit Çetin, *İkinci Dünya Savaşında İstanbul ve Trakya'da Alınan Tedbirler: Pasif Koruma ve Tahliye*, (Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2008, s. 74.

[390] Okan Ceylan, *a.g.m.*, s. 627-628.

[391] ''*Günde 10 Saat Su"*, Edirne Postası, 27 Mayıs 1939, s. 1; ''*Şehrin Su ve Elektrik İşi Hallediliyor"*, 31 Mayıs 1939, s. 1.

Özellikle Edirne'nin köylerinde sağlık açısından riskli durumda olan kuyuların suları, sıtmanın bulunduğu birikintilerin ve derelerin suları kullanılmaktadır. Hal böyle olunca kentin su ihtiyacını karşılamak için birkaç adet artezyen kuyusu açılmasına karar verilmiştir.[392] Belediye Meclisinde bu işle alakalı olarak 2 bin Liralık bir tahsisat ayrılıp, artezyeni açacak olan uzman kente gelerek incelemeler yapmıştır ve ilk artezyen Arnavutköy civarında açılmıştır.[393] Daha sonra birkaç tane daha artezyen kuyusu açılmış ve Edirne'nin su meselesi halledilerek halk hem temiz hem de sağlıklı suya kavuşmuştur. Yaşanan bir diğer sorun ise tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yavaşlamasından kaynaklanmıştır. Erkek nüfusun yokluğundan dolayı bu iki alanda çalışmalarda duraksamalar olmuş, ekonomik ve beslenme sıkıntıları yaşanmıştır. Özellikle yoksul vatandaşlar yetersiz beslenmeleri sonucunda sağlıklarını kaybetmişler ve hastalanmışlardır.[394]

Bu dönemde Edirne kenti için önemli bir çalışma yapılmıştır. Edirne'nin tarihini anlatan eserin olmamasından dolayı Edirne tarihini anlatan bir kitabın yazılması için harekete geçilmiştir. Osman Nuri Peremeci tarafından yayımlanan ''Edirne Tarihi'' isimli eser Umumi Müfettiş Kazım Dirik'in vasıtasıyla Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye gönderilmiştir.[395] Ayrıca Cumhurbaşkanı İsmet İnönü bu dönemde Edirne'yi 3 kere ziyaret etmiştir. Cumhurbaşkanı olarak yaptığı ilk ziyareti halkta ve basında sevinç uyandırmıştır. 19.08.1939 tarihli Edirne Postası gazetesinin ''Milli Şefimiz İsmet İnönü Coşkun ve Emsalsiz Tezahüratla Karşılandı'' başlıklı haberinde İnönü'nün on binlerce halk ve öğrencinin ''Yaşa! Var ol Milli Şef!'' tezahüratlarıyla ve öğrencilerin kendilerine çiçekler vermesiyle karşıladığını yazmıştır. Cumhurbaşkanı İnönü, İl Numune Fidanlığı'nı, Umumi Müfettişlik konağını ve Edirne Halkevi'ni ziyaret ettikten sonra Edirne'den ayrılmıştır. Veda ederken Edirne ziyaretinden çok memnun olduğunu ve Edirne'nin gelişmesi için devletin tedbirler aldığını belirtip kentten ayrılmıştır.[396]

---

[392]''*Su Meselesi"*, Edirne Postası, 2 Aralık 1939, s. 1.
[393]''*Edirne'nin Su İşleri Hallediliyor"*, Edirne Postası, 16 Aralık 1939, s. 1.
[394]Nurten Çetin, *a.g.e.,* s. 129-130.
[395]Pelin Debreli, *a.g.t.,* s. 60.
[396]''*Milli Şefimiz İsmet İnönü Çoşkun ve Emsalsiz Tezahüratla Karşılandı"*, Edirne Postası, 19 Ağustos 1939, s. 1-3.

II. Dünya Savaşı döneminde Trakya Umumi Müfettişliği çalışmalarına devam etmiştir ancak 1941 yılında Müfettiş Kazım Dirik görevi başında vefat etmiştir, bunun üzerine Haziran 1943 yılında yerine I. Umumi Müfettişlik görevinde olan Zeynel Abidin Özmen atanmıştır.[397] Abidin Özmen 1948 yılında görevi gereği Trakya Bölgesi'nde yaptığı teftişler ve gözlemleri sonucunda edindiği bilgilerle ''Trakya'' isimli bir kitap yayınlamıştır. Kitapta bölgenin Türklere geçişi, illeri ve ilçeleri hakkında bilgi vermiş, coğrafi durumu, iklimi, ekonomi, tarım işleri konularına da değinmiştir.

1. Edirne'nin Genel Sağlık Durumu

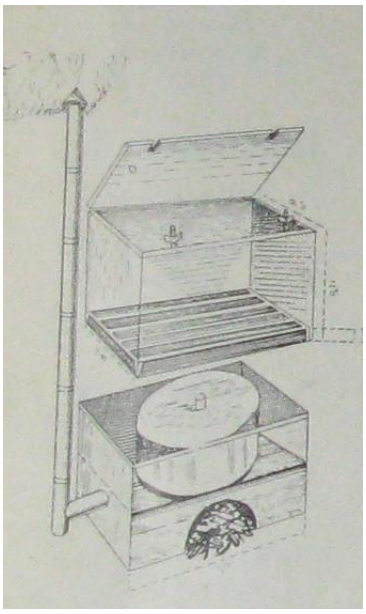
Erken Cumhuriyet döneminde Edirne kentinde bulaşıcı hastalıkların bulunduğu ve bu hastalıklar ile ilgili hem doktorların hem sağlık görevlilerinin hem de dönemin basın yayın organlarının fazlaca çaba gösterip halkı bu konularda aydınlatmaya çalışmıştı. Yapılan yoğun çalışmalar ile Edirne'deki çocuk hastalıkları ve çocuk ölümlerinin önüne geçilmiş çocukların sağlıklı olarak yetişmeleri sağlanmıştır. Burada en önemli etkenlerden biri de Azat Obalarının açılması olmuştur. Obalara giden zayıf ve hastalıklı çocuklar oradan ayrılırken sağlıklarına kavuşmuş olarak ayrılmışlardı. 1939-1945 yılları arasında da kentte çocuk hastalıkları az sayıda görülmüş ve neredeyse vefat yaşanmamıştır.

II. Dünya Savaşı yıllarında ise kentte önceki dönemde var olan kızamık, difteri, kuduz gibi hastalıklar nadir olarak görülmeye başlamış, hastalık görülse bile halkın artık hastalıklar için hekimlere başvurmasıyla can kayıpları yok denecek kadar az olmuştur. Artık Edirne halkı hastalıklara ve hekimlere karşı bilinçlenmiş ve batıl inançlarını kaybetmişlerdir. Bu dönemde Edirne'de görülen bulaşıcı hastalıklar arasında en sık rastlananlar, sıtma, tifüs ve çiçek hastalığı olmuştur. Ülke genelinde görülen tifüs hastalığı için Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti tarafından illere ''Tifüs salgınına karşı şiddetli mücadele'' yazısı gönderilmiş ve uyulması gereken noktalar belirtilmiştir.[398] Bu yıllarda kentteki hayvanlarda şap hastalığı vakaları

[397]Murat Burgaç, *a.g.e.,* s. 181. ''Kazım Dirik'in görevi sırasında vefat etmesinin ardından 2 yıl boyunca Trakya Umumi Müfettişliği görevine atama olmamıştır. Haziran 1942 tarihine kadar Müfettişliğe Sabri Öney, Haziran 1943'e kadar da Tekirdağ Valisi Salim Gündoğan vekalet etmiştir.
[398]'*Tifüs Salgınına Karşı Şiddetli Mücadele''*, 'Trakya'da Yeşilyurt, 21 Haziran 1943, s. 1.

çıkmasıyla bu hastalık üzerinde de çok durulmuş ve insanlara bulaşmaması için dönemin basınında yazılar yayımlanmıştır.

Yine bu yıllarda Trakya Bölgesi'nde bulaşıcı hastalıklara karşı ''buğu sandığı[399]'' adı verilen dezenfeksiyon işlemi için sandıklar kullanılmıştır. Edirne Sanatlar Okulu'nda yapılan sandıklar Trakya'nın her ilçe ve köyünde bulunup köy sağlık ekibi ve doktorunun hizmetine verilmiştir.[400]

Fotoğraf 8- Buğu Sandığı (Trakya'nın 5 Yıllık Köy Kalkınma Planı s. 38.)

II. Dünya Savaşı'nın başlamasının ardından oluşan ortamda Edirne'de yiyecek ve içecek satan işletmelerin denetiminde ihmaller yapılmış ve satıcılar uzun süre halk sağlığını tehdit edecek şekilde hijyen eksikliklerinin bulunduğu ortamlarda gıda satışı yapmışlardır. 1940 yılında Sağlık Müdürlüğü tarafından gelen şikayetler dikkate alınarak kentteki lokanta, kahvehane, kasap, kuruyemişçi gibi buna benzer işletmelerin sattıkları yiyecek ve içecekleri hijyen ve sağlık şartlarına uygun olarak

[399]Buğu Sandığı: Buğu sandığı bir kazan ve bir sandıktan oluşmaktadır. Kazan mutfaklardaki yemek kazanlarıdır. Kazan bir ocak üzerine gömme olarak yerleştirilir, onun üstüne de bir yüzü kazanın genişliğinde dairesel olarak delinmiş tahta sandık ters olarak konur. Kazan ile sandık arasında buhar kaçmaması için keçe kullanılır. Kazan su ile doldurup ocak yakılır. Sandığın içindeki ızgaralara elbise ve eşyalar yerleştirilir. Kazanla sandık arasında buhar çıkmaya başlayınca çengellerle sıkıştırılır. Yarım saat beklendikten sonra eşya çıkarılır. Dezenfeksiyon işlemi tamamlanmıştır. https://www.ttb.org.tr/TD/TD82/7.html (Erişim Tarihi: 3.10.2022)

[400]''*Trakya'da Bulaşık Hastalıklarla Mücadele*'', Cumhuriyet, 28 Ocak 1939, s. 2.

satmaları ile ilgili mecburiyet getirilmiştir.[401] Lakin 1941 yılında Edirne Postası gazetesinde Emin Necmi Bey'in yazdığı ''Temizlik Meselesi'' adlı yazıda kentin o zamanki kadar hiçbir zaman pis ve bakımsız olmadığı, yolların çamurlarından, pisliğinden başka bir de kentteki esnaf işletmelerin sağlık koşullarına uygun olarak çalışmadığı belirtilip Edirne Belediyesi'nin bu konuyla ilgili bir teşkilatının olup bu teşkilatı çalışmaya ve denetime davet etmiştir. [402]

Edirne'nin işgale uğraması endişesiyle yapılan göçler neticesinde kentin nüfusunda azalma meydana gelmiş ve evlenme ve doğum oranları düşüş olmuştur. Ülke genelinde de bu oranlarda düşme olunca tekrardan evlenme ve doğum oranlarını arttırmak için bir kanun layihası tasarlanmıştır. Buna göre evlenen memur çifte ikişer aylık avans verilmesi, serbest meslekten evlenen kişilere de maddi yardım yapılması planlanmıştır. Ayrıca doğacak bebekler için prim ödemesi yapılması tasarının içindedir.[403] II. Dünya Savaşı yıllarında Edirne kentinde en fazla olarak sıtma, tifüs ve çiçek hastalıklarının vakaları görülmüştür. Önceki yıllarda olduğu gibi büyük özveriyle çalışan sağlık görevlileri bu hastalıklar için de aynı çabayı sarfetmiş ve seyyar olarak hastalık çıkan köyleri ziyaret etmiş, hastalar ile ilgilenmiş ve durumu olmayan vatandaşlara ilaçlarını karşılık almaksızın vermiştir. Edirne Halkevi de bu dönemde yine yoksul vatandaşlara ücret alınmadan doktora muayene olmasını sağlamıştır. Yalnız Halkevi değil kendi muayenehanesi olan doktorlardan Dahiliye Uzmanı Ali Rıza Bey de her pazartesi günü fakir halka parasızca bakmıştır.[404]

2. Edirne'de Halk Sağlığı Çalışmaları

Cumhuriyetin kurulduğu ilk dönemde Edirne kentinde halk sağlığı adına çok fazla çalışmalar olmuş, dönemin kitle iletişim araçları olan dergi ve gazetelerde halk aydınlatılmaya çalışılmış, bunlara ek olarak da Halkevinde konferanslar verilmiş, bilgilendirici filimler izletilmişti. 1939-1945 yılları arasında da aynı çalışmalara devam edilmiş ancak savaşın olması durumundan ötürü çok fazla faaliyet yapılamamıştır. Özellikle önceki dönemde doktorları davet ederek konferanslar veren

---

401 ''*Şehrin Sıhhat İşleri*'', Edirne Postası, 16 Haziran 1940, s. 2.
402 ''*Temizlik Meselesi*'', Edirne Postası, 5 Şubat 1941, s. 1.
403 '*Nüfusu Arttırmaya Doğru*'', 'Edirne Postası, 1 Mart 1941, s. 2.
404 '*Doktor Ali Rıza*'', 'Edirne Postası, 25 Kasım 1939, s. 3.

Edirne Halkevi'nde bu süreçte sadece 2 doktor konferans vermiştir. Ama yine de dönemin gazetesinde kentte çıkan hastalıklar, vaka sayıları, bulaşıcı hastalıklar hakkında bilgi verilmiş, Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti'nin tebligatları yayınlanmıştır.

Halkın dikkatini çekmek ve görebileceği yerlere, Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti tarafından gönderilen afişler asılmış ve çiçek, tifo, kuduz, kuşpalazı, lekelihumma, sivrisinek, verem, pire, bağırsak kurtları hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca afişte okul çocuklarının 24 saat boyunca uyması gereken bilgileri belirten bir program, diş çürükleri ve çocuk ölümleriyle ilgili de bir bölüm yer almıştır.[405] Aynı zaman da kentin Cumhuriyet Bahçesi'nde Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti'nce özel olarak davetiyeler gönderilerek bir sıhhi film izletimi yapılmıştır. Bu filmin daha sonra Halkevi salonunda ücretsiz olarak halka da izletilmesi istenmiştir.[406]

Bu dönemde de yaz aylarında vakaları çoğalan sıtma hastalığı ile ilgili Trakya Sıtma Mücadele Teşkilat Başkanı Dr. İzzet Arkan yazılar yayınlamış, Edirne halkını sivrisineklere karşı tedbir almaya davet etmiştir.[407] Ayrıca sıtma hastalığı ile ilgili olarak 1943 yılında kurs açılmasına karar verilmiş ve müracaat için bilgiler gazetede yayınlanmıştır. Kursa başvurmak için yayınlanan ilan ise ''*14 Haziran 1943 günü Edirne'de açılması mukarrer Sıtma Mücadele kursuna orta veya bulunmadığı takdirde ilk mektep mezunları da alınacağından isteklilerin ayın 13'üncü günü akşamına kadar nüfus, askerlik ve hüsnühal ve diğer muktazi vesikalar ile birlikte Sıtma mücadele reisliğine müracaatları*'' [408] şeklindedir. 19 Haziran 1943 tarihli Edirne Postası gazetesindeki haberde ise adı geçen kursun açıldığı ve ilk, orta okul mezunları ile vakti uygun olan öğrencilerin katıldığı yazılmıştır.[409] 1943 yılından sonra 1945 yılında da Sıtma Mücadele Kursu açılmıştır. Mart 1945'te açılan kursa 11 kadın toplam 37 kişi katılım göstermiş, katılan kişilere belgeler verilip kendileri Sıtma Mücadele Teşkilatı'nda görevlendirilmesi planlanmıştır.[410]

---

[405]''*Sıhhi Afişler"*, Edirne Postası, 6 Mayıs 1939, s. 3.
[406]''*Faydalı Bir Film"*, Edirne Postası, 28 Temmuz 1943, s. 1.
[407]''*Sivrisineklerden Sakınınız",* Edirne Postası, 20 Temmuz 1938, s. 2.
[408]''*Trakya Sıtma Mücadele Reisliğinden"*, Edirne Postası, 5 Haziran 1943, s. 2.
[409]''*Sıtma Mücadele Kursu",* Edirne Postası, 19 Haziran 1943, s. 1.
[410]'*Sıtma Mücadele Kursu"*, 'Edirne Postası, 11 Nisan 1945, s. 1.

Sıtma hastalığı dışında 1943 tarihinden itibaren Edirne ve ilçelerinde vakaları görülmeye başlayan çiçek hastalığının, salgın derecesine varmaması için halka aşı olması çağrısı yapılmıştır. Merkez Hükümet Tabipliği, Sıtma Mücadele Başkanlığı, Memleket Hastanesi ve Belediye Sağlık Dairesi'nde halka parasızca aşı yapılmıştır.[411] Edirnelilerin yapılan bu çağrıya karşılık vermesi ve aşılarını olması üzerine hastalık kentte salgın vaziyetine gelmemiştir, fakat yaz aylarında komşu illerden gelen kişilerin aşı olmaması ve hastalığı taşımasıyla Edirne'de yeniden vakalar görülmeye başlamıştır. Bunun üzerine yine dönemin basınında aşı olunması konusunda yazılar yayınlanmıştır. 10 Temmuz 1943 tarihli Edirne Postası gazetesinde;

''*Çiçeğe karşı aşılanınız!*

Vilayetimiz merkez ve mülhakatında çiçek hastalığı tamamen söndüğü bir zamanda bazı şahısların aşılanmadığı civar vilayetlerden bu hastalığı tekrar vilayetimiz bölgesine getirdiği anlaşılmış ve bu sebepten tek tük vakalara sebebiyet verilmiştir. Umumi Hıfzıssıhha kanununun 88, 89, 90 ıncı maddeleri mucibince her vatandaşın aşılanması mecburidir. Binaenaleyh aşısı tutmamış ve aşılanmamış olanları mutlak surette tekrar tekrar aşılanma ve aşı için Sıhhat ve İçtimai Muavenet Müdürlüğü, merkez hükümet, Belediye tabipliklerine müracaat etmeleri ilan olunur.''[412] Şeklinde aşı ilanı yapılmıştır.

Sıtma ve çiçek hastalığı haricinde Edirne'de tifüs hastalığı da görülmüş hatta hastalık salgın denebilecek durumda çoğalmıştır. Ülke genelinde de tifüs vakalarının yoğun olmasından dolayı Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti'nce tüm illere tebligatlar gönderilmiş ve bu tebligatlar şehirlerin gazetelerinde vatandaşlara duyurulmuştur. Edirne'de de hastalığın fazlaca görülmesinin ardından Edirne Postası gazetesinde köşe yazarı Öğretmen Çetin Isbaha tarafından bir yazı kaleme alıp, kentin sağlık durumu hakkında yetkili kişilere seslenmiştir.[413] Edirne'de tifüse karşı aşılama çalışmaları da yapılmıştır. Kentte ve ilçelerin merkezlerinde vatandaşların kendilerinin doktorlara giderek yaptırdığı aşıları, köylerde gezici sağlık memurları köyleri tek tek gezerek yapmıştır. Aşılanmak istemeyenlere ise Hıfzıssıhha Kanunu'nun gerektiği adli

[411] ''*Çiçek Aşısı Yaptırınız"*, Edirne Postası, 20 Şubat 1943, s. 1.
[412] ''*Çiçeğe Karşı Aşılanınız"*, Edirne Postası, 10 Temmuz 1943, s. 2.
[413] ''*Tifüse Karşı Ne Gibi Tedbirler Aldık"*, Edirne Postası, 26 Haziran 1943, s. 1.

işlem yapılacağı belirtilmiştir.[414] Görülen bu bulaşıcı hastalıkların dışında Edirne'de halk sağlığını korumaya yönelik bir kurs daha verilmiştir. Gaz Arama Komutanlığı tarafından, gaz arama ve temizleme işiyle uğraşan kişilere yönelik ''Zehirli Gazlar'' kursu verilmiştir. Bu kurstan başarıyla ayrılan kişiler de kendileri illerinde zehirli gazlar kursu açmışlardır. Edirne'de de Halkevi'nde zehirli gazlar kursu açılmış ilk toplantısını 27 Mart 1940 tarihinde yapmıştır ayrıyeten İpsala ilçesinde de Halkevi tarafından bu kursun açılmasına karar verilmiştir.[415] Aynı yılda Edirne Halkevi tarafından çıkarılan Edirne dergisinde ''zehirli gazlar hakkında kısa ve pratik bilgiler'' başlıklı yazıda öğretmen İhsan Ertekin zehirli gazlar hakkında bilgi vermiş ve maruz kalınması halinde yapılacaklardan bahsetmiştir.[416]

Bu yıllarda Edirne'de halkın hastalıklara ve hekimlere karşı bakış açısı değişmişti önceki dönemde olduğu gibi değildi ancak Edirne halkının yanı sıra köylerde yaşayan köylü halkından bazı insanların halen daha hastalık-hekim-ilaç gibi konularda batıl inançlarına devam ettikleri görülmüş ve bunun üzerine Edirne Postası gazetesinde Nejat Köknar tarafından ''Sağlığımız'' isimli bir yazı kaleme alınmıştır. Yazılan yazıda şöyle ifade edilmiştir ki ''*...Bugün iki kere ikinin dört ettiği hakikati gibi fark gözetmeksizin herkesçe müsellemdir ki memleketimiz halkının ekseriyetini köylülerimiz teşkil etmekte ve maalesef onların çoğu da bilgi ve ihmale dayanan affedilmez sağlıklarını hem kendileri hem de memleket aleyhinde harcamakta devam etmektedirler. Bu harcayış bizde bilhassa çocuklarda, çocuk bakımında görülmektedir… Hükümetin karşılığı hiçbir şeyle ödenmeyecek büyük yardımları yanında hususi teşekküller, doktorlarımız ve onların salahiyetli yardımcıları bu zümre üzerinde ellerinden gelen vazife ve fedakarlığı yapmaktan çekinmemektedirler. Her yerde olduğu gibi Edirne'mizde de köylü şehirliyi her türlü istismar sebepleri dışında ve haftanın muayyen günlerinde parasız muayene ve tedavi eden ve onlara gerekli şifayı esirgemeyen hekimlerimiz bulunmasına rağmen maalesef hala çocuğunu ve kendisini şu veya bu gayri meşru vasıtalarla müracaat ile yok eden vatandaşlarımız*

[414]''*Tifüse Karşı Aşı"*, Edirne Postası, 16 Şubat 1946, s. 1.
[415]''*Zehirli Gazlar Kursu"*, Edirne Postası, 27 Mart 1940, s. 1; '*İpsala'da Zehirli Gazlar Kursu"*, 30 Mart 1940, s. 1.
[416]Edirne, Kasım 1940, s. 14-15, S. 4.

var. Biz bu yazımızla fark gözetmeksizin söylemek istiyoruz ki en ufak bir sağlık vakanıza ihmal etmeyiniz doğruca hekime koşunuz…''[417]

Yine Erken Cumhuriyet döneminin önemli uygulamalarından olan Azat obaları bu dönemde de açılmaya devam etmiştir. Lakin sayısında azalma meydana gelmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan dolayı Azat Obalarına ayrılan bütçenin başka yerlere çekilmesiyle obaların sayısı azalmıştır. 1941-1943 yılları arasında Azat Obaları açılıp açılmadığı hakkında bilgi olmamakla beraber 1939, 1940, 1944 yıllarında obalar açılmıştır.

B.1939-1945 Yılları Arasında Edirne'de Görülen Bulaşıcı Hastalıklar

1. Çiçek Hastalığı

Çiçek hastalığı geçmiş dönemlerde ciddi salgınlara ve ölümlere yol açan bir viral enfeksiyondur. Günümüzde neredeyse ortadan kalkan bu hastalık variola virüsü isimli bir virüsten ortaya çıkmıştır. En çok ölüme neden olan virüslerden biri olan bu hastalıkta iki tür vardır. Hastalık ani olarak başlayıp az zamanda ölümcül olabilen ateş, baş ve vücutta ağrı, pembe kabarcıklı döküntülere sebebiyet veren bir hastalıktır.[418] Çiçek aşılarının uygulanmaya başlamasıyla birlikte salgın büyüklüğünde vakalara rastlanmamıştır. Avrupa'ya çiçek aşısı uygulamasının duyurulması da Edirne'den olmuştur. 1717 yılında İngiltere'nin İstanbul Elçisinin eşi Lady Mary Montague, Edirne'den ülkesindeki dostuna yazdığı mektubunda çiçek hastalığına karşı Edirne ve İstanbul'da aşılama yapıldığını yazmıştır. Ayrıca bu aşının Osmanlı Devleti'nde uzun süreden beri var olduğunu belirtip kendisi de çocuğunu aşılattığını, aşıya güvendiğini belirtmiştir.[419]

Aşı yapılmasıyla daha kolay atlatılan ve salgın vaziyetine ulaşmayan çiçek hastalığının, 24 Nisan 1930 tarihinde çıkarılan Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ile

[417]Nejat Köknar, ''*Sağlığımız"*, Edirne Postası, 14 Mart 1944, s. 1.
[418]Ümmügülsüm Candeğer, ''Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Çiçek Hastalığı (1923-1960)'', **Tarihsel Süreçte Anadolu'da Çiçek**, (Editörler: Şükran Köse- Çağrı Buke- Fevzi Çakmak- Eren Akçiçek), Gece Kitaplığı, Ankara 2020, s. 95.
[419]Esin Karlıkaya, ''Edirne ve Çiçek Aşısı'', *Yöre Dergisi*, S. 15, Edirne 2001, s. 5.

ülkemizde aşısı yaptırılması mecburi hale getirilmiştir. Kanunun 88-94. Maddeleri çiçek hastalığının aşısı ile ilgilidir.[420]

Aşının mecburi olmasından dolayı Edirne'de Halkevi dergisi Altıok ikinci sayısında bu konuya değinmiş ve sağlık öğütleri köşesinde bundan bahsetmiştir. Dergide hastalığa karşı aşı olunması konusunda şöyle yazılmıştır;

''*Çiçek Hastalığı*

Eskiden çiçek hastalığı yüzünden sayısız kurbanlar verirdik. Çiçek aşısı bizi ölümden kurtardı. Çocuklarımızı iki aylık iken mutlaka aşılatmalıyız. Yalnız bir defa aşılanmak bütün bir ömrümüz için kifayet edemez; beş senede bir defa çiçek aşısını tekrarlamak lazımdır. Çiçek yüzünden ölmemek, kör ve çopur olmamak için kanun bizi aşılanmaya mecbur ediyor. Aşı için köylere giden sıhhat memurlarından kaçmayınız.''[421]

Erken Cumhuriyet döneminde Edirne'de çiçek hastalığı nadir olarak görülmüş ve hastalığa yakalanmamak için hemen aşılama yapılmıştır, lakin II. Dünya Savaşı yıllarına gelindiğinde kentte hastalığa yakalananlar olmuştur. 1942 yılının son ayında kente başka illerden geldiği anlaşılan kişilerde çiçek hastalığı tespit edilince Edirne halkı hastalığa karşı aşı olmaya teşvik edilmiştir.[422] Edirne'de ilk çiçek hastalığı vakasına ise Keşan ilçesinde rastlanmıştır. İlk vakanın çıkmasının ardından

---

[420]*Umumi Hıfzısıhha Kanunu,* Kanun No: 1593, Sayı: 1489, 24 Nisan 1930.
Madde 88- Türkiye dahilinde her fert çiçek aşısı ile mükerreren aşılanmağa mecburdur. Bu aşının, icrası tarzı ve vesikaların ne suretle ita olunacağı ve aşılarının fennen geri bırakılması icap eden kimseler 87 inci maddede yazan yönetmelikle zikredilir.
Madde 89- Türkiye hudutları dahilinde doğan her çocuk doğumu takip eden ilk dört ay zarfında aşılanır. Çocuğun peder ve validesi aşı mecburiyetinin ifa edilmesinden aynı suretle mesuldürler. Ebeveyni olmayan çocuklar veya ebeveyni nezdinde bulunmayan çocuklar için çocuğa bakmak üzere kabul edilen şahıslar veya müesseseler müdürleri mesuldürler.
Madde 90- Otuz yaşına kadar olan her şahıs çiçek aşısını beş senede bir tekrar ettirmeye mecburdur. Çiçek salgını vukuunda sıhhat memurları tarafından lüzum görülecek bütün eşhasa çiçek aşısı tatbiki mecburidir.
Madde 91- Çiçek aşısı hükümetçe hazırlanır ve meccanen tevzi ve tatbik olunur.
Madde 92- Askeri makamlar, askeri görevlerini ifa esnasında ve kanunen muayyen olan müddetlerde askerlerin çiçek aşılarını muntazaman ifaya mecburdurlar.
Madde 93- Ticari ve sınai bütün müesseseler sahipleri müstahdemlerini kendi vesaitiyle kanunun gösterdiği müddetlerde çiçek aşısı ile aşılamaya mecburdurlar.
Madde 94- Kanuni mühlet zarfında mükerreren aşılandığını vesikalarla ispat edemeyenlerin Devlet, belediye hizmetlerinde veya hususi ve umumi ticaret ve sanayi müesseselerinde, büyük çiftliklerde istihdamı veya mekteplere kabulü memnudur.
[421]Altıok, 15 Aralık 1933, s. 22, S. 2.
[422]''*Çiçek Aşısı Tatbikatı*", Edirne Postası, 16 Aralık 1942, s. 1.

vatandaşlar sağlıkları için tedbir almaya yöneltilmiş ve aşı çağrısı yapılmıştır.[423] 1943 yılının ortasına kadar çiçek hastalığı vakaları kentte görülmüş olmakla beraber ilkbahar aylarında vakalarda bir azalma yaşanmıştır. Burada en büyük etken aşı olmuştur. Sağlık Fen Memurları kentin belli bölgelerinde halka ücretsizce çiçek aşısı yapmıştır.[424] Bu yıllarda Edirne'nin komşu illerinde de çiçek hastalığı görülmüş ve bunun üzerine dönemin gazetelerinde hastalığın belirtilerinden bahsedilip, hastalığa yakalandıktan sonra kişinin kendini ev halkından ayırması ve hasta ile iletişimi olan kişilerin eşyalarını dezenfekte etmesi gerektiği yazılmıştır. Yine aynı şekilde en etkili çözümün aşı olduğu belirtilmiştir.[425]

1943 yılı bahar aylarının ardından uzun süre Edirne'de çiçek hastalığına yakalanan kişiler ender olarak görülmüştür. Fakat yılın son aylarında kentte tekrardan hastalık görülmeye başlanmıştır. Bunun üzerine yine sağlık tedbirleri alınmış ve hastalığa çare olarak tek çözüm yolu olan aşıyı herkesin yaptırması istenmiştir.[426] 1944 yılına gelindiğindeyse kentte çiçek hastalığı vakalarında büyük artış yaşanmıştır. Bundan dolayı Sağlık İdaresi hemen harekete geçmiş ve bir hafta içerisinde okullarda dahil olmak üzere 5.000 kişiye aşı yapılmıştır. Özellikle Edirne'nin Yeniimaret, Yıldırım ve Yusufhoca mahallelerinde hastalık yoğun olarak görülmüş ve ilk okullar hastalık sebebiyle kapatılmıştır. Belediye doktorları, bu mahallede yaşayanlar ve hastalığa yakalanmış olan vatandaşları sık sık ziyaret ederek durumlarını kontrol etmiş, ayrıyeten de aşı olmak istemeyen kişilere de zorunlu olarak aşı yapmışlardır.[427]

1944 yılının Şubat ayında bir hafta içeresinde çiçek hastalığına yakalananların sayısı 37 kişi olmuştur.[428] Kış aylarının ardından Edirne halkının aşı yapılması konusunda çağrıya karşılık vermeleri ve Belediye Doktoru Ragıp Üner'in başkanlığında 10 aşı memurunun, 10 mahalleye gönderilerek tarama yapmaları ile, çiçek aşısı olmayanların aşıları yapılmıştır. Sağlık İdaresinin aldığı tedbirler ile aşının

---

[423] ''*Çiçek Aşısı Yaptırınız*'', Edirne Postası, 20 Şubat 1943, s. 1.
[424] ''*Çiçek ve Tifüs Hastalığı ile Mücadele*'', Edirne Postası, 8 Mayıs 1943, s. 1.
[425] '*Çiçek Hastalığı*'', 'Trakya'da Yeşilyurt, 24 Aralık 1942, s. 1; ''*Çiçek Hastalığı*'', 31 Aralık 1942, s. 1.
[426] '*Lekeli Humma ve Çiçek Yine Baş Gösterdi*'', Edirne Postası, 17 Kasım 1943, s. 1.
[427] ''*Bir Haftada 5000 Kişiye Çiçek Aşısı Tatbik Edildi*'', Edirne Postası, 19 Ocak 1944, s. 1; ''*Çiçek Salgını ile Mücadele*'', 29 Ocak 1944, s. 1.
[428] ''*Çiçek ve Tifüs Vukuatı*'', Edirne Postası, 2 Şubat 1944, s. 2.

sonucunda kentte çiçek hastalığına tutulan kişilerde azalma meydana gelmiştir. Mart ayında kentte üç kişi hastalığa yakalanmıştır, bunlarında başka kentlerden buraya geldiği öğrenilmiştir.[429] Tek tük vakalar çıksa da bunlar basına yansımamış ancak sık sık vatandaşlar aşılanmaya teşvik edilmiştir.

2. Tifüs

Tifüs ya da diğer bir ismiyle lekeli humma hastalığı Edirne'de Balkan Savaşları döneminde görülmeye başlanmıştır.1914 yılında Edirne Askeri Hastanesi'nin bahçesine, Balkan Savaşı'nda salgın hastalıklardan ölen doktor ve halkın anısına bir çeşme yaptırılmıştır. Bu çeşmenin mimarisi Dr. Rıfat Osman Bey tarafından çizilmiş olup bir de çeşmeye kitabe yazılmıştır. İşte bu kitabeden o dönemde 984 kişinin tifüsten hastaneye yatırıldığını ve 334'ünün hayatını kaybettiğini öğrenilmiştir.[430] Cumhuriyet kurulduktan sonra ise kentte tifüs hastalığı tek tük olarak görülmüştür. Fakat II. Dünya Savaşı'nın yaşandığı yıllara gelindiğindeyse hastalık Edirne'de salgın vaziyetinde olmuştur.

Bu dönemde Edirne'de görülen ilk vaka 27 Şubat 1943 tarihinde olmuştur. Edirne'nin Muradiye mahallesinde görülen hastalık, yetkili kişilere bildirildiği andan itibaren konu üzerinde durulmuş ve gerekenler yapılmıştır.[431] 1943 yılının Nisan ayında da ilk kez Edirne Cezaevi mahkumları arasında tifüs hastalığı görülmüştür, hastalık Sağlık İdaresine bildirilmiş ve gerekli sağlık önlemleri alınmıştır. Mayıs ayında ise hastalık artık kentteki vatandaşlar arasında da görülmeye başlanmış ve üstündeki eşyaları pis halde olan kişiler hamama gönderilmiştir. Bu kişilerin kıyafetleri de dezenfekte edilmiştir.[432] Hastalık bu yıllarda yurdun her bölgesinde görülmüştür. Bundan dolayı dönemin Sıhhat Vekili Hulusi Alataş 25 Mayıs 1943'te tifüs hastalığı hakkında mecliste bir konuşma yapmış ve şöyle demiştir; ''*Elde muntazaman istatistikler vardır. 1905'ten beri hiçbir senenin hiçbir ayı yoktur ki lekeli humma olmasın. Bu vaziyet gösteriyor ki hastalık esasen memleketimizde andenik*

[429]'*Çiçekle Mücadele*'', Edirne Postası, 11 Nisan 1944, s. 1.
[430]Nilüfer Gökçe-Esin Karlıkaya, ''Edirne Merkez Askeri Hastanesi'', *Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, S. 18, Edirne 2001, s. 145.
[431]'*Tifüs Salgını ile Mücadele*'', 'Edirne Postası, 30 Haziran 1943, s. 1.
[432]'*Tifüs Hastalığı Vakaları*'', 'Edirne Postası, 7 Nisan 1943, s. 2; ''*Çiçek ve Tifüs Hastalığı ile Mücadele*'', 8 Mayıs 1943, s. 1.

haldedir… Muhtelif yerlerdeki vaziyete göre İzmir'de 112 si cezaevinde olmak üzere 325 vaka, Edirne'de 45'i cezaevinde olmak üzere 96, İstanbul'da 58'i cezaevinde olmak üzere 269, Zonguldak'ta 113, Kütahya'da 33, Konya Ereğli'sinde 55, Ankara'da 1'i cezaevinde olmak üzere 75, İçel'de 159, Seyhan'da 80, Mardin'de 45, Sivas'ta 127, Erzurum'da 65, Van'da 45 vaka vardır. Maalesef erken haber alamamak vaziyeti güçlendirmektedir. Haber alınan yerlerde bütün kuvvetler teksif edilmiştir. Bastırmak için çalışılıyor.''[433] Sıhhat Vekilinin de konuşmasında anlattığı gibi ülkenin her bir köşesinde bu hastalık ile mücadele edilmektedir.

Tifüs hastalığı ile mücadele etmek için Haziran 1943'te Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti tarafından ülkenin bütün illerine ''Tifüs Salgınına Karşı Şiddetli Mücadele'' başlıklı tebliğ gönderilmiştir. Gönderilen bu tebliğ basında yayınlanarak vatandaşlarında okuması sağlanmıştır. Gönderilen tebliğde;

''*Sıhhat Vekaletinin Tebliği*

Ankara- Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti tarafından tebliğ edilmiştir.

Bütün hastalıklarda olduğu gibi Lekeli humma mücadelesi işinde de muvaffakiyetin en mühim amili hastaların vakti ile haber alınmasıdır. Bu itibarla:

1-Tabipler tesadüf ettikleri ve yahut öğrendikleri lekeli humma vakalarını muhtemel bulaşma yollarını da göstermek üzere derakap ve en kısa zaman zarfında alakadar sıhhat makamlarına bildirecekler ve bu haber verme için kan muayenesi neticesini beklemeyeceklerdir.

2-Şüpheli vakalarında haber verilmesi kanunen mecburi olduğundan yüksek ateşi üç gün devam eden şüpheli hastalarında hemen bildirilmesi icap eder.

3-Umumi hıfzıssıhha kanununun 61.maddesi mucibince hastalıkları haber vermekle mükellef olan mektep, fabrika, imalathane, hayır müesseseleri, ticarethane, ve mağaza, otel, pansiyon, han, hamam, hapishane sahip veya müstecirleri ve müdürleri, apartman kapıcıları bulundukları mahallelerde ve köy ihtiyar heyetleri köylerinde zuhur eden vakaları ve eczacılar, diş tabipleri ve ebeler, hasta bakıcılar, ölü

[433]Sevilay Özer, ''II. Dünya Savaşı Yıllarında İstanbul'da Tifüs'', *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S. 30, 2015, s. 175-176.

tabutlayan ve yıkayanların da sanatlarını icra hesabı ile muttali oldukları ve şüphe ettikleri her vakayı Sıhhat makamlarına veya en yakın polis, jandarma karakoluna haber vermeleri lazımdır.

Kanunun emrettiği bu mecburiyetleri yapmayanlar hakkında hemen takibat yapılarak mahkemeye verileceklerdir.''[434] şeklinde yazılarak şüpheli görülen bütün vakaların ihbarının yapılması bildirilerek, bunu yapmanın her ferdin bir görevi olduğu ifade edilmiştir.

1943 yılının Mayıs ayının sonunda Edirne'de toplam 96 vaka bulunup bunların 45 tanesinin cezaevinde olduğunu öğrenilmiştir. Hasta olan mahkumlar sık sık hamamlara gönderilmiş ve eşyaları da dezenfekte edilmiştir. Ayrıca Edirne'de Bostan pazarındaki Abdullah hamamı üstü başı kötü durumda olan ihtiyaç sahibi vatandaşlar için kiralanmıştır. Hastalığın en önemli bulaş yolu olan bitlerle mücadele kapsamında kentte halkın ortak kullandığı alanların temizliğine özen gösterilmeye başlanmıştır.[435] Edirne'de hastalığa karşı önlemler alınmaya başlanınca basında bu konuyla ilgili yazılar yayınlanmıştır. Bunlardan biri 26 Haziran 1943'te öğretmen Çetin Isbaha tarafından ''Tifüse Karşı Ne Gibi Tedbirler Aldık?'' başlığıyla kaleme alınan köşe yazısı olmuştur.

Çetin Isbaha yazısında; ''*Harple beraber; harbin doğurduğu yokluk ve pahalılık icabi bulaşıcı hastalıkların arttığı daima görülür. Bundan 6 ay evvel Suriye'den gelen çiçek hastalığı ve son aylarda ondan daha beter; öldürücü tifüs; harp dışı memleketimizi hırpalayan birer dert oldular. Bilhassa büyük ve kalabalık şehirlerimizde, ikinci olarak fakir ve yoksulu fazla Edirne gibi yerlerde tifüsün artışını beklemek lazımdır. Tifüsün sirayet vasıtası, bit, çaresi de, su ve sabun olduğunu bilmeyen kalmadı.*

Acaba Edirne'de tifüse karşı ne gibi tedbirler alındı? Bunu açık ve kesin olarak bilmiyoruz. Yalnız Edirne'de kenar ve fakir halkın oturduğu semtlerdeki evlerin kapılarında sarı levhalar bize tifüslülerin tespit ve tecrit edildiğini gösteriyor. Fakat bu asla kâfi değildir. Edirne sokaklarını dolduran yüzlerce dilenci ve fakirin tifüs

[434] ''*Tifüs Salgınına Karşı Şiddetli Mücadele*'', Trakya'da Yeşilyurt, 21 Haziran 1943, s. 1.
[435] ''*Çiçek Vukuatı Azaldı, Tifüsle Mücadele Ediliyor*'', Edirne Postası, 29 Mayıs 1943, s. 1.

yayıcısı bitlerle dolu olduğuna hiç şüphe etmiyoruz. Bunlar sabahtan akşama kadar kaşınmakta, bitlerini etrafa düşürmekte, dilenmek için girdikleri evlerin kapılarına bırakmaktadırlar.

Bunlara neler yapıldı? Halkevi; sosyal yardım kolu, belediye ve nihayet vilayet sıhhat idaresi ne gibi tedbirler aldı? Hali görüldükten sonra üzülmemek imkansızdır. Halbuki bu kabil insanları, tahta kale hamamına muntazaman sevketmek; orada elbiselerini etüvden geçirmek, evlerini dezenfekte etme, masraflı da olsa zaruri bir keyfiyettir. Ekmek almak için halkın fırınlar önünde olan izdihamı da bitin sirayeti için iyi bir imkân hazırlıyor. Bu hale de şiddetle mâni olmak; tedbir almakta her an mümkündür. Elimizde esaslı rakamlar olmadığı için tifüse tutulanların hakiki durumunu ve sayısını bilmiyoruz. Ancak bunlar azımsanmayacak kadar çoktur.

Buna karşı tedbirler alınmazsa Edirnemizi felaketli bir kışın beklediğini üzülerek söyleyebiliriz. Şehrin genel sıhhati namına alakadar makamların vakit kaybetmeden harekete geçmesini istemek sarih bir hakkımızdır.''[436] yazarak kentteki yetkili kişilere seslenmiştir.

1943 yılının Haziran ayında tifüs hastalığı vakaları Edirne'de yapılan çalışmalar ve alınan sağlık tedbirleri ile azalmaya başlamıştır. Bunun üzerine Edirne Postası gazetesi 30 Haziran 1943 tarihindeki sayısında hastalığın görüldüğü ilk tarihten itibaren yapılanları yayınlamıştır.

Bu yazıda; ''*Vilayet ilk olarak tedbir olarak elde mevcut etüv makineleri ile buğu sandıklarını faaliyete geçirmiş ve bitliler için bir hamam tahsis ederek bunları yıkanmağa sevketmiştir. Hamamdaki temizlik için kullanılan odun ve sabun Sıhhat Vekaleti tarafından temin olunmuştur. Hastalık hakkındaki ihbarlar üzerine hastalar derhal hastaneye kaldırılmakta ve vaka evleri dezenfekte edilerek eşyalar etüvden geçirilmektedir. Merkez cezaevinde zuhur eden lekeli hummanın da son günlerde önü alınmıştır. Tifüs salgınının tamamen önlenmesi için şehir içinde beş altı koldan temizlik ve mücadele ekipleri faaliyete geçirilmiş ve eski eşya alışverişi men olmuştur. Gerek zabıta, gerekse belediye memurları her gün sokak, cadde ve mahalle aralarında topladıkları sefil ve pejmürde kıyafetli adamları hamama sevketmekte ve eşyalarını*

[436]Çetin Isbaha, ''*Tifüse Karşı Ne Gibi Tedbirler Aldık*'', Edirne Postası, 26 Haziran 1943, s. 1.

etüvden geçirtmektedir. Gerek trenle, gerekse karadan şehre gelenler kontrola tabi tutulmakta ve yolcu vagonları sık sık muayene edilmektedir. 26 Nisan tarihinde açılan hamamda 27 Haziran tarihine kadar 1807 erkek, 3460 kadın olmak üzere 5367 kişi yıkanmış ve bunların üzerlerindeki 34.237 parça eşya etüvden geçirilmiştir… Edirne'ye bağlı kazalarda tifüs vakası pek azdır. Gerek Edirne merkezinde gerekse kaza ve köylerinde tifüs musapları arasındaki vefat miktarının yüzde yediyi geçmediği anlaşılmaktadır.''[437] yazılmış ve Şubat ayından Haziran sonuna kadar yapılan çalışmalar halka açıklanmıştır.

Yine aynı yılın sonbahar aylarına gelinince Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti her ile bir yazı göndermiştir. Gönderdiği yazıda kış mevsimine girilmesi üzerine, tifüs hastalığı ile mücadele konusuna önem verilmesi ve her ilde bir hamam kiralanması, fakir halkın ücret vermeden yıkanması ve parasızca sabun verilmesi yazılmıştır.[438] Hastalık ile yapılan mücadele çabaları yılın sonlarına doğru Edirne'de kendisini göstermeye başlamıştır. 1 Ekim- 20 Ekim tarihleri arasında kentte hiç yeni tifüs hastalığına yakalanan olmamıştır. Lakin bu sürede vaka görülmemesi sebebiyle hiçbir tedbir gevşetilmemiş, aynı şekilde sağlık tedbirleri devam etmiştir.[439]

Hastalıkla yapılan mücadelenin sonuçlarını vermesi üzerine Edirne Postası gazetesinde Emin Necmi Bey köşe yazısında bu konuya değinmiştir.

''Yeni Mevsime Girerken..'' başlıklı yazısında; ''*Bazı şehirlerimizle Edirne'de görülen ve bir müddettir devam ederek vatandaşlar arasında müteessif tahribat yapan tifüs- lekeli humma hastalığının son günlerde hafiflediğini ve hatta bir aya yakın bir zamandan beri menhus hastalığa ait hiçbir vakanın kaydedilmediğini sevinçle öğrenmiş bulunuyoruz. Pisliğin, bakımsızlığın doğurduğu bu bulaşıcı hastalığın sirayeti vasıtası malum olduğu üzere sadece (bit) denilen haşeredir.*

Hastalığın önlenmesini şüphe yoktur ki, başta devlet teşkilatının aldığı sıkı ve ehemmiyetli tedbirlerde ve halkımızın temizliğe karşı gösterdiği yerinde titizlikte aramak en doğru bir iştir. Şehrimizde bir aydır (tifüs) vakasının görülmemesi ile

[437] '*Tifüs Salgını ile Mücadele*", 'Edirne Postası, 30 Haziran 1943, s. 1.
[438] '*Tifüs Mücadelesi*", 'Edirne Postası, 9 Ekim 1943, s. 1.
[439] '*20 Gündür Tifüs Vakası Yok*", Edirne Postası, 20 Ekim 1943, s. 1.

mücadele safhasında gevşeklik husule gelmediği, bilakis savaşın daha şumullu şekilde devam ettiği ve edeceği hakkında verilen resmi teminat sıhhatimize karşı gösterilen en yakın alakanın en büyük delilidir. Bilhassa kışın eşiğinde bulunduğumuz bu günlerden sonra ki mevsim bu gibi bulaşıcı ve öldürücü hastalıkların her zamandan fazla tahribat yapmasına ve yayılmasına müsaittir. Alınacak ehemmiyetli sıhhi tedbirler sayesindedir ki böyle hastalıkların çıkmasına ve vatandaşlar arasında vefiyata sebep olmasına mani olunabilir. Devletin aldığı tedbirleri kuvvetlendirecek ve ona bu yolda yardımcı olacak ta halkımızdır. Bulaşıcı hastalıkların çıkmaması veya herhangi bir vesile ile çıkması takdirinde onunla mücadele şekillerini öğrenmek ve alınacak sıhhi tedbirlere noktası noktasına riayet eylemek ancak halkımıza düşen bir vazifedir.

Çok iyi biliriz ki, memleketimiz için nüfus fazlalığının çok büyük bir kıymeti vardır. Herhangi bir hastalığın aramızdan alacağı bu insan kıymetinin ehemmiyetini idrakten aciz değiliz. Şu halde, sıhhi durumumuz üzerinde en yakın alakayı göstermeli ve alınacak tedbirler üzerinde cidden titiz olmalıyız. Kış mevsimine girerken bu önemli noktayı yurttaşlarımıza bir defa daha hatırlatmayı ve bu yolda uyanık bulunmalarını kendilerine ihtar etmeyi bizde kendimiz için bir vazife sayıyoruz.''[440] diye yazarak Edirne halkından hastalığa karşı önlemlerinde rahatlamamasını, aynı şeklide devam etmelerini istemiş ve hastalıklardan kaynaklı ölümlerin artmamasının ülke için çok önemli olduğunu belirtmiştir.

Edirne'de hastalık vakalarının sıfırlanmasının ardından 1944 yılına girmeden tekrardan kentte hastalık görülmeye başlamıştır. Kasım ayının sonlarına doğru 2 Edirne'de 1 de Osmanlı köyünde olmak üzere 3 kişi hastalığa yakalanmıştır. Bu vakaların çıkmasıyla birlikte Sağlık İdaresi tarafından tedbirler bir kat daha fazlalaştırılmıştır. Ayrıyeten hastalığın bulaşmasını engellemek amacıyla yoksul halkın ve üstü başı pis durumda olan kişilerin bedel ödemeden yararlanması için Bostan pazarındaki hamam hizmete açılmış ve kıyafetlerinin dezenfekte edilmesi sağlanmıştır.[441]

---

[440]Emin Necmi Gücüyener, ''*Yeni Mevsime Girerken"*, Edirne Postası, 23 Ekim 1943, s. 1.
[441]'*Lekeli Humma ve Çiçek Yine Baş Gösterdi"*, 'Edirne Postası, 17 Kasım 1943, s. 1; ''*Tifüse Karşı Tedbir",* 25 Kasım 1943, s. 3.

Kentte yeniden hastalık çıkmaya başlayınca Edirne Postası yazarı Emin Necmi Bey gazete köşesinde bu duruma da değinmiştir. ‘‘Kış Mevsimi Eşiğinde’’ başlığıyla; ‘‘*Kış mevsimine girmek üzereyiz. Bu mevsim diğer mevsimlere benzemez. İnsanın bu mevsimde kendini hava şiddetinden koruması ve vücut mukavemetini arttırması için de iyi gıda alması şarttır. Mamafih, iş yalnız bununla bitmez. Kış mevsimi aynı zamanda bulaşıcı hastalıkların süratle yayılmasına gayet müsaittir. Bunun için iyi giyinmek ve iyi gıda almakla beraber temizlik ve sıhhi şartlara büyük bir ivedilikle riayet etmek lazımdır. Kışın arifesinde olduğumuz şu günlerde şehrimizde birkaç tifüs-lekeli humma kaydedildiği hakkındaki kötü haberler halkımızın bu icaplara hakkı ile riayet etmediğini göstermektedir ki, bu bizim için çok acı bir hadisedir. Devlet, bu gibi bulaşıcı aynı zamanda öldürücü hastalıkların önlenmesi ve sirayetine meydan verilmemesi için halka her türlü kolaylığı göstermekte ve gösterirken himmeti esirgememektedir.*

Fakat bu yolda yalnız hükümetini çalışması kâfi değildir. Her şeyden evvel halkımızın bu gibi hastalıkların zuhuruna ve sirayetine meydan verilmemesi için lüzumlu tedbirleri bilmesi ve yapması icap eder. Sirayet vasıtası pislik ve bunun doğurduğu bitler olan lekeli hummadan kurtulmak için yegane çare temizliktir. Üstüne, başına, vücuduna bakan, temizliğe riayet edinen, pisliğe yer vermeyen bir cemiyet bu gibi afetten daima uzaktır. Bu halde temizlik gibi insana, insanlığa yaraşır bir (?) biz niçin uzak kalalım da bu mendebur hastalığa yakalanıp kayıplar verdirmeğe sevk olalım?

Bir tek kişinin bile büyük kıymet olduğu bir zamanda (?okunamadı) lakayıdılar ve ihmaller yüzünden nufüs zaiyatı vermek (?okunamadı) vakit doğru bir iş değildir. Zengin, kendi parası ile temiz olabilir ve temiz bir insan olarak yaşayabilir. Üstü başı yeni olmayan ve hatta yamalar içinde bulunan bir fakir de pek ala temiz bir insan olabilir. Eğer bu temizliği temin için gücü kafi değilse hükümetin halka açtığı (?okunamadı) hamamlara giderek vücudunu temizleyebilir ve elbiselerini etüvden geçirtmek suretiyle pislikten kurtulabilir. Bu imkanlar varken pis gezmeyle yaşamak ve bu suretle (?okunamadı) tehlikeye sokmak (?okunamadı) hakiki bir fenalıkta

bulunmak demek olmaz mı?''[442] şeklinde Edirne halkına sağlık kurallarına uymadıkları için sitem etmiş ve hangi tabakadan olursa olsun herkesin temizliğine dikkat etmesini rica etmiştir.

1944 yılının ilk on bir ayında Edirne'de tifüs hastalığına vakaları yok denecek kadar az olmuştur. Yalnız Şubat ayında iki vatandaşın hastalığa tutulduğu bilgisi vardır.[443] Ancak geçen on bir ayın ardından Aralık ayında tifüs hastalığı yeniden kentte kendini göstermeye başlamıştır. Başka illerden kente gelen hastalıkta önceki yıldakine göre daha hafif geçmiş ve yakalanan kişilerde vefat olmamıştır. 11 Aralık günü valilikte bir Hıfzıssıhha Meclisi toplanarak Edirne'deki bulaşıcı hastalıklar hakkında yapılması gereken önlemler konuşulmuş ve tifüsün dışarıdan gelmesinden dolayı kente gelen trenlerin vagonlarının temizletilmesi kararı alınmıştır.[444] Edirne'de tekrardan tifüs hastalığı görülmeye başlayınca Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti tarafından bir yazı gönderilmiştir. Gelen bu yazıda hükümetin gerekli önlemleri aldığı ancak halkın desteği olmadan bu işte başarılı olamayacağını belirterek, vatandaşlardan isteklerde bulunmuşlardır.[445] Edirne'de Aralık 1944 tarihinde Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti'nin yaptığı açıklamaya göre 16 kişinin hastalığa yakalandığı

---

[442]Emin Necmi Gücüyener, ''*Kış Mevsimi Eşiğinde"*, Edirne Postası, 28 Kasım 1943, s. 1.
[443]''*Çiçek ve Tifüs Vukuatı"*, Edirne Postası, 2 Şubat 1944, s. 2.
[444]''*Tifüs Yine Baş Gösterdi"*, Edirne Postası, 2 Aralık 1944, s. 1; ''*Tifüs Salgını Başladı"*, 13 Aralık 1944, s. 1.
[445]Edirne Postası, 13 Aralık 1944, s. 1. Kış yaklaştıkça zorluk zamanlarının doğurduğu felaketlerden biri olan lekeli hummanın artması ihtimali ziyadeleşmektedir. Geçen senelerde çıkan salgınlar teşkilatımızın gayreti ve halkımızın inanlı yardımı sayesinde büyük bir afet halini almadan önlendi. Bugün bu hastalıkla mücadele için her zamankinden daha ziyade hazır bulunmaktayız. Hükümetçe icap eden tedbirler alınmış ve alınmaktadır. Fakat yine halkın yardımı olmadıkça bunların muvaffak olması imkanı azdır. Halktan istediğimiz şunlardır.
1-Temizliğe dikkat etmek bunun için mahalli idarelerce temin edilmiş ve edilecek bedava yahut ucuz yıkanma imkanlarından istifadeyi de ihmal etmemelidir.
2-Bitlenmemeye çalışmak ve bitlenmek ihtimali olan yerlerden mümkün olduğu kadar kaçınmak
3-Bu şartlara uygun olmayan pis ve bitli kimseleri alakadar memurlara haber vermek
4-Hastalığı vaktinde ihbar etmek ve bilhassa uzun süren ateşli ve kırmızı lekeli olan hastaları en yakın hükümet, belediye tabiplerine, polis jandarma karakollarına bildirmek
Lekeli hummaya karşı aşıdan istifade olunabilir. Aşı vekaletçe her türlü ihtiyaca cevap verecek surette emre amade bulundurulmaktadır. Satış merkezi İstanbul'da Kızılay satış deposudur. Eczanelerin buradan tedarik ederek daima elde hazır aşı bulundurmaları icap eder. Bununla beraber aşı hastalığa yakalananların hastalığın hafif geçmesine yardım ederse de mutlaka hastalıktan korumaz. En birinci koruma çaresi temizlik ve bitlenmemektir. Halkımızdan da kendi sağlıkları ve yurdun selameti için bunu beklemekteyiz.

öğrenilmiştir. Bu rakamlarla Edirne yurtta en çok tifüs vakası görülen illerden biri olmuştur.[446]

1945 yılının başlarında kentte tifüs hastalığı görülmeye devam etmiştir. Bunun üzerine sağlık önlemlerinde daha sıkıya gidilmesi kararı alınmıştır. Sağlık İdaresi tarafından bazı camiler kapatılarak dezenfekte ettirilmiştir. Fakat bu yapılanlar halk tarafından yetersiz bulunmuştur. Vatandaşlar hastalığa neden olan bitlerin çıktıkları köklerin yok edilmesini ve Avrupa'dan gelen vagonlar ile yolcuların Karaağaç istasyonunda dezenfekte edilmesini istemişlerdir.[447] Yıl içerisinde kentte hastalığa tutulanların sayısında azalma meydana gelmiştir. Nadir olarak vakalar çıksa da sayıları çok olmamıştır.

3. Sıtma

Erken Cumhuriyet döneminde Edirne'de ve Trakya Bölgesi'nde en fazla görülen ve salgın mahiyetinde olan tek hastalık sıtma hastalığıdır. Hastalığın yurtta yoğun olarak görülmesi ve kayıplara yol açmasından dolayı Sıtma Mücadele Teşkilatları kurulmuş ve bunların arasına 1936 yılında Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatı'da girmiştir. Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatı'nın 1936'dan 1939'a kadar ki yaptığı faaliyetler önceki bölümde aktarıldı. Bu bölümde de II. Dünya Savaşı yıllarında Edirne kentinde hastalığın vaziyetini açıklanacaktır.

1936 yılında kurulan Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatı'nın ilk Başkanı Dr. Niyazi İzzet Arkan'dır. Dr. Arkan bu görevine Konya Sıtma Mücadele Teşkilatı Başkanlığı'ndan atanmıştır.[448] 1941 yılına kadar Trakya Sıtma Mıntıkasının Başkanlığı görevini sürdürmüş ve birçok başarılı çalışmalar yapmıştır. 1941 yılında Bursa Sıtma Mücadele Başkanlığı'na atanarak Edirne'den ayrılmıştır. Yerine Dr. Rıdvan Mehmet Önal atanmıştır. 1944 yılına dek görevini sürdüren Önal, Antalya Sıtma Mücadele Teşkilatı Başkanı olarak tayin olmuştur. Yerine 1944' de Sıtma

[446] ''*Geçen Ayda Tifüs Salgın*'', Edirne Postası, 10 Ocak 1945, s. 1.
[447] ''*Tifüs Salgını Çoğaldı*'', Edirne Postası, 25 Ocak 1945, s. 1.
[448] ''*Sıtma Mücadelesi*'', Tan, 2 Temmuz 1936, s. 3.

Mücadele Teşkilatının Başkanlığı'na Dr. Cevat Eke atanmıştır. Eke 1948 yılında görevinden ayrılıp Edirne İl Sağlık Müdürü olmuştur.[449]

Sıtma mücadelesinde önceki yıllarda olduğu gibi bu dönemde de aynı özveriyle çalışılmış ve özellikle sıtmanın çoğaldığı yaz aylarında çalışmalara hız verilmiştir. Trakya'nın bütün il ve ilçelerinde çalışmalar yapan Sıtma Mücadele Teşkilatına 1939 yılı itibariyle Çorlu ve Gelibolu'da kurulan iki göçmen köyü de eklemiş ve buralarda da sıtma hastalığı ile mücadele edilmiştir. Teşkilatın içine eklenen iki göçmen köyünde 41.584 kişi muayene edilmiş ve bunlardan 33.250 kişisi sıtma hastalığından tedavi edilmiştir. Başkaca bu köylerde 251,591 kilogram kinin komprimesi ile 55.452 tane ökinin verilmiş, 603 kinin aşısı da yapılmıştır. 1.168 kilo mazot, 285 kilo paris yeşili de göçmen köylerinde sivri sinekler ile mücadelede kullanılmıştır. Yine bu yıl 4.979 metre kanal, 2.530 metre ark açılmış, 304.229 metre büyüklüğünde bataklık kurutulmuş ve ziraat için kullanıma açılmıştır. Trakya Bölgesi'nde hastalığın doğduğu yerler olan derelerin temizletilmesi konusuna bu yıl da aynı önem verilerek 68.949 metre dere, 21.853 metre ark ve 3.100 metre uzunluğunda kanal temizlettirilmiştir. Ayrıca Trakya'da çeltik ekiminin dağınık bir şekilde yapılmasından kurtarmak ve çeltik ekiminin civarındaki köylere zararını önlemesi amacıyla 1940 yılından itibaren çeltiklerin İpsala'ya kaldırılması kararı alınmıştır. İpsala'da bulunan 50.000 dekarlık boş ve köylerden uzak arazinin Trakya Bölgesi'nde çeltik ekimi için en münasip yer olduğu belirlenip böyle bir karar verilmiştir.[450] 1939 yılında bölgede 54.954 kişi sıtma tedavisi görüp sağlıklarına kavuşmuştur.[451] Ayrıyeten 1939 yılında Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti tarafından sıtma mücadelesinin yapıldığı bölgelerin teşkilatlarına bir yazı gönderilmiş ve bu gazetelere yansımıştır. Gönderilen yazıda; *''Sıtma mücadele mıntıkaları dahilinde bulunan yerlerde tesis ve küşat edilecek tuğla, kiremit, kerpiç ocaklarının meskûn mahallere olan mesafesinin arazinin topografik vaziyeti de nazarı itibara alınarak Sıtma Kanununun sureti tatbikine dair talimatnamenin 13. Maddesine göre tespiti lazım gelmekte olduğundan sıtma mücadele teşkilatı olan yerlerde açılacak bu gibi birinci sınıf gayri sıhhi müesseseler hakkındaki tetkikatın mahalli sıtma mücadele*

[449]Ratıp Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, Ender Bilar, *a.g.e.,* C. 2, s. 54.
[450]''*Trakya'da Sıtma Mücadele Faaliyeti''*, Cumhuriyet, 4 Kasım 1939, s. 2.
[451]''*Sıtma Mücadelesinin Çok İyi Neticeleri''*, Edirne Postası, 13 Temmuz 1940, s. 1.

tabipleri ile birlikte yapılarak müşterek raporlarının alınması lüzumu sıhhat ve içtimai muavenet vekaletinden alakadarlara bildirilmiştir.''[452] yazılarak sıtma mücadelesinin bulunduğu illerde ve ilçelerde açılacak olan sağlık için olumsuz yönü bulunduğu yerlerin sıtma mücadele hekimleri ile incelemenin yapılarak açılması ve raporla bildirilmesi istenmiştir.

Aynı yıl Yarım Ay dergisinde Kadri Oğuz ''Koca Sazlık Yanarken Halk: KURTULDUK!... Diye Bağırıyordu.'' başlıklı yazısında önceki bölümde bahsi geçen Gölbaba bataklığının sazlığının yakılması sırasında Edirneli köylülerle konuşmasından ve köylülerin bayram ediyoruz şeklindeki açıklamaları hakkında bilgi vermiştir. Bunlara ek olarak Kadri Oğuz, Trakya'da sıtma mücadelesinde yapılanları görmek için Uzunköprü ilçesindeki Sıtma Mücadele Teşkilatı Şubesine gitmiş ve Mücadele Teşkilat Başkanı Dr. İzzet Arkan ile karşılaştığını yazmış ve kendisiyle konuyla alakalı olarak görüştüğünü belirtmiştir. Dr. Arkan, Kadri Oğuz'a geçen 3 yıl içerisinde Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatı'nın yaptıklarını kısaca şöyle anlatmıştır;

''*Trakya'da bu müddet zarfında 39.557 metre kanal, 12.012 metre ark (dar kanal) açılmış, ve bu sayede 2237 hektar 8564 metre murabbaı bataklık kurutularak ziraate el verişli bir hale konulmuştur. Ayrıca 51.036 metre mikabı çukur doldurulmuş, 119 metre uzunluğunda dere temizlettirilmiş, 6 adet köprü ve 4076 metre boyunda da bent yaptırılmıştır. Bunlardan başka Trakya'da şimdiye kadar 117.709 kişi tedavi edilmiş ve bunların tedavisi için 1410.980 kilogram kinin, 192.802 kilogram tatlı sulfato dağıtılmış; 2336 adet de kinin ampulü tatbik edilmiştir. Kışın kahil sivrisinekler için 6158 kilo whiz mayii, yazın sivrisinek sürfeleri için 337 kilo paris yeşili ve 4189 kilo da mazot sarf edilmek suretiyle mücadeleye devam edilmiştir.*

Merkezi Edirne olan sıtma mücadele teşkilatının Edirne'den maada Uzunköprü, Keşan, Hayrabolu, Lüleburgaz ve Çorlu şubeleri vardır. Ve bu şubelerdeki mücadele doktor ve memurları yaz kış durmaksızın mücadele ederek halkın ve köylünün de yardımları ile Trakya'yı sıtma belasından kurtarmaya çalışmaktadırlar. Yukarıda sıraladığım rakamlar; müspet çalışmaların bir hulasası olmakla beraber son yıllarda Trakya'nın en büyük kazançlarından birinin ve belki

[452] ''*Sıtmaya Karşı Tedbirler*'', Edirne Postası, 25 Kasım 1939, s. 2.

birincisinin: sıtma gibi halkın hayat kabiliyetini körelten müthiş bir sağlık düşmanından kurtarılmış ve kurtarılmakta bulunmuş olmasının en beliğ bir ifadesidir de.''[453] diyerek Dr. İzzet Arkan halkın en büyük sağlık sorunu olan sıtma hastalığı ile ilgili çalışmaları açıklamış ve halkı bu hastalıktan kurtarmanın en önemli karları olduğunu belirtmiştir.

1940 yılında da çalışmalarına hız kesmeden devam eden Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatı, Temmuz ayına kadar 90.105 metre uzunluğunda dere temizliği yaptırmış ve sıtmanın üremesine neden olacak göl ve bataklıklar için birçok kanal açtırılıp temizlettirilmiştir. İlk 6 ayda 31.040 metre genişliğinde bataklık kurutulmuştur. Yine Haziran ayının sonuna kadar 13.447 kişi sıtma hastalığı için muayene edilmiş ve 6.806 kişi tedavi görmüştür. Sıtma Mücadele Teşkilatı özellikle köylerde çalışmalarını artırmış ve köylerdeki sıtmalılar belirlenip, sağlıklarına kavuşmuştur.[454] 1940 yılının Şubat ayından 1941 yılının Mart ayına kadar 160.433 kişi muayene edilmiştir. 65.418 kişi sıtmaya yakalanmış olup hastalıktan tedavi görmüştür. Hastalık ile savaşmak için 483.823 kilo kinin, 76.379 ökinin, 78 adet stebrin, 12.290 kuvvet komprimeleri ve 1353 kinin aşısı yapılmıştır. Sivrisinekleri yok etmek için 223.475 kilogram paris yeşili ile 1772 kilogram mazot kullanılmıştır. Yine 1940 Şubat'ından 1941 Mart'ına kadar 14.815 metre kanal ve ark açtırılmış, 475 metre kanal, 57.575 metre ark, 111.805 metre dere ve 4176 metre büyüklüğünde göl temizlettirilmiştir. 57.812 metre genişliğinde bataklık kurutulmuş, 9.234 metre çukur doldurulmuş ve 1 köprü, 3 bend yaptırılmıştır.[455] Yaz aylarında faaliyetlerine daha da yoğunlaşan Sıtma Mücadele Teşkilatı Şubeleri halka ücretsiz olarak kinin dağıtmış ve şüpheli olanları muayene ederek hasta çıkanları tedavi etmiştir. Ayrıca Edirne'de 1941 yılının kış aylarının yağışlı geçmesinden ve nehirlerin taşarak su birikintileri oluşturmasından ötürü sıtmanın artmasına karşı gereken tedbirler alınmıştır.[456]

[453]Yarım Ay, 1 Şubat 1939, s. 10-11, S. 95.
[454]''*Sıtma Mücadelesinin Çok İyi Neticeleri"*, Edirne Postası, 13 Temmuz 1940, s. 1.
[455]''*Trakyada Sıtma Mücadele Teşkilatının Faaliyeti"*, Cumhuriyet, 26 Mart 1941, s. 2.
[456]''*Trakya'da Sıtma Mücadelesi"*, Edirne Postası, 11 Haziran 1941, s. 2.

Bu dönemde de gazetelerde sıtmaya karşı dikkatli olunması hakkında yazılar yazılmış vatandaşlar bu şekilde uyarılmıştır. 15 Temmuz 1942 tarihli Edirne Postası gazetesinde ‘‘Sağlık Konuşması: Sıtmadan Korununuz’’ başlıklı yazıda;

‘‘*Kinin ithalinin de güçleştiği bu aylarda, sıtmaya karşı daha dikkatli olmak lazımdır. Sıtma herkesin bildiği gibi sivrisinekler vasıtasıyla insana geçer. Anofel denilen sivri sinek cinsinin dişisi kan emerek geçinir. Kendine gıda arayan dişi sinek Sıtmalı bir insanın kanında bulunan sıtma mikrobunu alır, gene gıda ararken sağlam bir insanın kanını emerken mikrobu da bırakır. Kanın al yuvarlaklarına musallat olan bu hayvan cinsinden mikrop çok çabuk çoğalır. Sağlam, kanlı canlı bir adamı az zamanda kansız dermansız bir hale getirir.*

Zamanında önlenmezse zayıf vücutlara diğer hastalıklar da musallat olacağından ucu ölüme kadar gider. Devlet sıtma mücadele heyetleri vasıtasıyla geniş ölçüde bu hastalıkla mücadele etmektedir. Bu sayede: Vaktiyle her yıl yüz binlerce vatandaşın ölümüne sebep olan nesli kökünden kemiren bu kötü hastalığın tahripkar tesiri haylice kırılmıştır. Halkta bu mücadele kolları ile el birliği ederek kendine düşen vazifeyi yaparsa sıtmayı iyice mahlup etmek imkanı elde etmiş olur. Bu hususta halka düşen vazifeler:

1-Sıtmaya tutulmuş olan derhal doktora veya sıtma mücadelesine müracaat etmeli

2-Sivrisineklerle mücadele

A-Sivrisineklerin barındıkları, üredikleri yer; sulak bataklık yerlerdir.

Büyük bataklıklarla devlet teşkilatı uğraşmaktadır, küçük sel ve su birikintilerini kurutmak evdeki kuyu ve sarnıçları kapalı tutmak, balık ve kurbağalar bunun yumurta ve sürfelerini yediği için kurutulması mümkün olmayan yerlerde Bh. Havuzlarda balık ve kurbağa üretmek.

Mecbur kalmadıkça açıkta yatmamak, cibinlik kullanmak, pencerelere tel kafesler gererek sivrisineğin ısırmasına mani olmak. Filit, petrol, mazotla sivrisinekleri öldürmek ve sair. Hulasa; yerine göre yapılması kolay ve mümkün olan her vasıtaya baş vurarak sivrisinekle ve sıtmayla mücadele sağlık ve insanlık

borcudur.''[457] şeklinde yazılmış ve hastalık hakkında bilgi verilerek, halktan yapması beklenenler hatırlatılmıştır. Bundan başka gazetenin sonraki sayısında yine ‘‘Sağlık Hakkında Konuşma: Kara Sineklerden Korununuz’’ başlığıyla yazı yazılmıştır. Bu yazıda ise; karasineklerin çok fazla mikrop taşıdığı, tifo, verem, dizanteri gibi hastalıklara neden olduğu yazılarak karasineklerin üremesini engellemek için yapılması gerekenler belirtilmiştir. Sineklerle yapılacak mücadelenin yalnız başına yapılmaması iş birliği ile kent yahut köy, kasaba halkının birlikte hareket etmesi gerektiği konusunda tavsiyeler verilmiştir.[458]

Daha sonraki yıllarda da gazetede sıtmayla ilgili uyarıcı yazılar yazılmıştır. 1945 yılında hastalıkla ilgili olarak Edirne Postası’nda şöyle küpürler görülmektedir. ‘‘*Yeryüzünde her yıl 700 milyon kişi sıtmadan hastalanmaktadır. Bu, dünya nüfusunun üçte biridir. 6 milyon kişide sıtmadan ölüyor. Eski zamanlarda şüphesiz sıtmalılar ve sıtmadan ölenler bundan çoktu. Fakat bugün, korunması bilinen davası olan bu hastalığa tutulmak ve ölmek bizim için çok acıdır.*’’ Başka bir sayıda ise ‘‘*Hekimiyle ilacıyla seni koruyan sana sağlığını veren devletin sevgisini sevinçle karşıla! Seni sıtmadan kurtaracak her şey parasız olarak emrindedir*.’’[459] Sıtmanın hastalığının yoğun olarak görüldüğü aylarda gazetelerde vatandaşlara uyarıcı bilgiler yazılarak hastalık için iş birliği istenmiştir.

1943 yılına gelindiğinde Sıtma Mücadele Teşkilatı, faaliyetlerini yine sürdürmüştür. Hastalığa neden olan sivrisineklerin yoğun olarak görüldüğü göl ve bataklıklar, yapılan program ile kurutulmuştur. Yine sıtmaya tutulan vatandaşlar bölgelerindeki Sıtma Mücadele Şubeleri’nin sağlık görevlileri tarafından tedavi ve takip edilmiştir. Özellikle bu yılda Lüleburgaz Şubesi’nde çalışmalar arttırılmış ve kadro genişletmesine gidilmiştir.[460]

Lüleburgaz’daki sıtma mücadelesinin faaliyetlerinin fazlalaşmasının yanı sıra Edirne’nin Keşan ilçesinde de Kızkapan isimdeki bataklığın kurutulması işlemine de başlanmıştır. Malkara’dan başlayıp Keşan’a varan Kızkapan göllerine dökülen derenin

---

[457] ‘‘*Sıtmadan Korununuz*’’, Edirne Postası, 15 Temmuz 1942, s. 1-2.
[458] ‘‘*Karasineklerden Korununuz*’’, Edirne Postası, 18 Temmuz 1942, s. 2.
[459] Edirne Postası, 2 Mayıs 1945, s. 1; 9 Mayıs 1945, s. 1.
[460] ‘‘*Sıtma ile Mücadele Devam Ediyor”*, Edirne Postası, 29 Ekim 1943, s. 1.

sahillerinde oluşan bataklığın kurutulması işlemleri yapılmıştır. Bataklığın Keşan ilçesi ve köylerinde sıtma hastalığına sebebiyet vermesinden dolayı Keşan Kaymakam Vekili Orhan Hancerlioğlu ve Keşan Sıtma Mücadele Şubesi Doktoru Hasan bey'in gayretleriyle bu faaliyet planlanmıştır. Kurutma işlemlerine Sıtma Mücadele Kanunu hükümlerine uygun olarak Keşan'dan 400, köylerinden 1.500 mükellef katılmıştır, birde Keşan ilçe merkezi 2 Bin Liralık mükellefiyet parası ile işleme katılmıştır. Kızkapan bataklığının kurutulması çalışması ile hem sıtma hastalığı ile mücadelede önemli bir adım atılmış hem de binlerce dekar arazi ziraate elverişli hale getirilecektir.[461]

1944 yılında da sıtma savaşı için yaz aylarında çalışmalarını arttıran Sıtma Mücadele Teşkilatı bu yılda da sıtmanın doğduğu yerlerde özellikle Meriç, Ergene nehirleri ile bu nehirlere dökülen çaylar, nehirler ve vadilerin bulunduğu köy ve kasabalara 3 kilometre yakınlığı olan su birikintileriyle, küçük çaplı bataklıkları, köy iç ve dışında bulunan havuzlar, gölcükler ile tuğla, kerpiç çukurlarını doldurarak kurutmuş ya da köylerdeki İhtiyar Heyetlerini bu iş ile görevlendirmiştir. Köylülerin desteğini alarak mecralar açtırmış ve büyük bataklıkları ve su birikintilerini kurutmuşlardır. Bu dönemde de sıtmalı hasta bulunan yerlere haftada bir ya da iki defa sağlık görevlileri gönderilmiş ve bunlar aracılığıyla kinin, sıtmayı önleyici ilaçlar ücret alınmadan verilmiştir. Bu sene mücadeleye hız verilmesi istenmiş bundan dolayı sıtma mücadelesiyle alakası olmadığı gözlemlenen sağlık görevlileri sıkı takip ve gözlemlerin sonucunda cezalandırılmış ve yerlerine başkaları tayin edilmiştir. Yoğun çalışmaların sonucunda 1944'te Trakya Mıntıkası'nda sivrisineklerin ikinci nesillerinin üremesine fırsat verilmemiş ve halk önceki yıllara nazaran daha az zararla karşılaşmıştır.[462]

1945 yılında Bakanlar Kurulu, Olağanüstü Sıtma Savaşı Yasasına[463] dayanarak 53 ilde Olağanüstü Sıtma Savaşı ilan etmiştir. Bu 53 ilin arasında Trakya

[461] ''*Keşan'da Çok Hayırlı Bir İşe Başlandı*'', Edirne Postası, 25 Kasım 1943, s. 2.
[462] ''*Trakya'da Sıtma ile Mücadele Çok İyi Neticeler Verdi*'', Edirne Postası, 2 Eylül 1944, s. 1.
[463] Sıtma ile Olağanüstü Savaş Yapılmasına Dair Kanun (28.03.1945) ''Sıtma ile Olağanüstü Savaş Yapılmasına Dair Kanun'' adıyla bilinen bu yasa öteki sıtma yasalarına benzer nitelik ve kapsamda olmasına karşın, geçicidir ve dokuz ay gibi kısa süre yürürlükte kalmıştır. İkinci Dünya Savaşı yıllarında sıtma vakalarında artışlar meydana gelince bu yasa çıkarılmıştır. Bu geçici yasanın yürürlüğe girmesindeki amaç ise sıtma hastalığının önüne geçebilmek için hazırlanacak yeni yasaya kadar, sıtma

Sıtma Mücadele Teşkilatı'nın illeri olan Edirne, Tekirdağ, Kırklareli ve Çanakkale'de girmiştir.[464] Bu yılda da Edirne'de sıtma mücadelesine devam edilmiştir. Edirne-Karaağaç yolu üzerinde hemen Karaağaç'ın bitişiğinde Karlovalı köprüsü altındaki kaynağın oluşturduğu ve hiçbir mevsimde kurumayan su birikintisi mükellefiyet usulü ile iki aylık çalışmalar sonucunda açılan kanal vasıtasıyla Meriç Nehri'ne akıtılmıştır. Açılan kanalın uzunluğu 7 kilometre, derinliği de 3 metredir. Ayrıyeten bu işlemler yapılırken 1941 yılında büyük su taşkınlığından Edirne-Karaağaç demiryolu hattı üstünde açılan büyük su çukurunun da doldurulması çalışmalarına başlanmıştır.[465] Aynı zamanda hem Edirne'de hem de Trakya'nın köy ve kasabalarında su birikintileri ve bataklıkları kurutmak için mükellefiyet usulü çalışmaya gidilmiştir. Bunun için gazetede ilan verilmiş ve şöyle yazılmıştır;

''*Edirne Sıtma Komisyonu Başkanlığından*

1-839 sayılı sıtma kanununun 6 ıncı maddesi gereğince Edirne il merkezinde mevcut sivri sinek Yıvalarının kurutulması için 15 yaşından 65 yaşına kadar şehirde oturan erkek yurttaşların Trakya bölgesi sıtma savaş Bakanlığının göstereceği yerlerde beşer gün çalışmaları bu mükellefiyeti nakden ifa etmek isteyenelerin komisyon tahsildarlığına beher gün için ikişer liradan 10 lira vermek suretiyle mükellefiyetlerini ifa eylemeleri;

2-Mükellefiyetlerini bedenen veya nakden ifa etmiyenler hakkında 4707 sayılı kanunun 17 inci maddesi hükümleri tatbik edileceği ilan olunur.[466]

Keşan ilçesinde de yapılan bataklık kurutma, kanal açma işlemlerine 1945'te devam edilmiştir. Bataklıklardan kurtarılan arazilerin kullanılabilir hale gelmesi sağlanmıştır. Ayrıca ilçedeki bütün evler tek tek gezilerek en küçük su birikintilerine bile mazot ve antiseptik ilaçlar dökülmüştür. Keşan Kaymakamı, Sıtma Mücadele

savaşında atılım yapma ve sıtma teşkilatlarının genişletilip güçlendirilmesidir. https://www.ttb.org.tr/kutuphane/sitma.pdf (Erişim Tarihi: 17.10.2022)

[464] ''*Olağanüstü Sıtma Savaşı Yapılacak İller''*, Edirne Postası, 26 Nisan 1945, s. 1.

[465] ''*Sıtma Savaşı Başarı ile Yürüyor''*, Edirne Postası, 3 Kasım 1945, s. 1.

[466] ''*Edirne Sıtma Komisyonu Başkanlığından''*, Edirne Postası, 23 Haziran 1945, s. 2.

Doktoru ve Hükümet Doktoru birlikte hareket ederek sık sık kontroller yaparak çalışmaları hızlandırmışlar ve sıtma tetkiki yapmışlardır.[467]

1945'te bataklıkların kurutulması işlemleri köy, kasaba gezerek Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatı Başkanı tarafından incelenmiştir. Mücadele Başkanı Dr. Cevat Eke, Babaeski Sıtma Mücadele Doktoru Esat Güllügil ile beraber Çorlu'da inceleme gezisi yapmıştır. Yapılan gezide Dr. Cevat Eke sıtma mücadelesi hakkında bilgiler vermiş ve şunları söylemiştir;

''*Bir Mayıs'tan itibaren normal kadromuzla birlikte olağanüstü sıtma savaşına başladık. Trakya bölgesinde 1937 senesinden beri verimli bir şekilde çalışan bu teşekküller olağanüstü kadro ile de takviye edilmiştir. Milli bir dava halini alan bu önemli mevzuda olağan üstü bir başarı elde edebilmek için bilhassa arazi üzerinde hummalı bir faaliyet sarfederek halkı sıtmadan kurtarmaya çalışıyoruz. Öğrendiğime göre halkın da teşekküllere yardımını ve sıtma ile savaşmasını sağlayabilmek gayesi ile ''durgun sular avı'' adlı bir savaş şekli bulunmuş ve buna uyarak köy öğretmenleri hayat bilgisi derslerinde köylerinin çevresindeki durgun sular, sazlık ve bataklıkların akıtma ve kurutulmaları üzerinde öğrencilerine tatbiki ve ameli ders vermiş olacaklar ve hem de bu suretle çalışmalarda devletle el ele vererek sıtma müşterek ve mahalli bir çalışma ile de muhittin kovulmuş bulunacaktır.*''[468] açıklamasını yaparak Trakya Bölgesi'nde halkın sıtma savaşında etkin rol oynadığından bahsetmiştir. ''Durgun Sular Avı'' ismini verdikleri bir yöntem bularak öğretmenler derslerinde sıtmadan, bataklıklardan bahsetmiş ve öğrencilerinde bu şekilde hastalığa karşı bilinçli yetişmesi sağlanmıştır.

Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatı Başkanı Dr. Cevat Eke, Çorlu'da inceleme çalışmalarına devam ederken Son Posta gazetesine Trakya'daki sıtma mücadelesinde yapılan çalışmalarla ilgili tekrardan bir açıklamada bulunmuştur.

Bu açıklamasında ise;

''*Bütün Trakya'da aynı tarih ve zamanda toprak ve su işleri üzerine hummalı bir çalışma başlamış ve sıtma kaynağı olan Hayrabolu Çimli göl bataklığı yedi*

[467]''*Keşan Haberleri''*, Tanin, 10 Temmuz 1945, s. 7.
[468]Cevat Eke, ''*Çorlu'da Sıtma Savaşı Çalışmaları''*, Son Posta, 24 Mayıs 1945, s. 6

kilometrelik bir kanalla akıtılmış ve kurutulmuş, Babaeski durgun deresi ve Havsa bucağından geçen Süloğlu deresi de mecra değişikliği ile tevlit ettiği zarar ortadan kaldırılarak Havsa Osmanlı köyü ve civarındaki köyler bu bataklık arazinin tehdidinden kurtarılmışlardır. Bundan başka bütün köy ve kaza merkezlerinde ve icap eden yerlerde su ve toprak işleriyle bertaraf edilemeyen sivrisinek bataklığının kurutulmasına önemle başlanmıştır.''[469]

Edirne'de ve Trakya'da sıtma mücadelesinde yapılanları incelemek amacıyla 8 Ağustos 1945 tarihinde Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekili Dr. Sadi Konu Edirne'ye gelmiştir.[470] Trakya Umumi Müfettişi Abidin Özmen, Edirne Valisi Süheyl Karanfiloğlu, doktorlar ve şehrin ileri gelenleri ile birlikte yaptığı inceleme gezisinin ardından Bakan Dr. Sadi Konuk sıtma mücadelesinin daha verimli şekilde yapılması için ilgili kişilere gerekli direktifleri vermiştir. Bakan Konuk üç günlük inceleme gezisinde Keşan, Malkara, Tekirdağ, Alpullu, Hayrabolu ve Lüleburgaz'a da gitmiş ve sonra Trakya Bölgesi'nden ayrılmıştır.[471]

Ağustos 1936 yılında kurulan Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatı konumuz olan 1945 yılının sonuna dek sıtma mücadelesini sürdürmüştür. Bölgenin sıtmadan kurtarılması için bataklıklar kurutulmuş, kanallar açılmış, köprüler bendler yapılmıştır. Yapılan bu işlemler mükellefiyet usulü ile yapılmış, gerektiğinde de hükümetten destek istenmiştir. Edirne merkezli Sıtma Mücadele Teşkilatı'nın bölgenin bütün il ve hemen hemen tüm ilçelerinde faaliyetleri bulunmakta olup 15 doktor, 1 toprak ve su işlerine bakan mühendis, 78 sağlık görevlisi ve 1 laboratuvar şefi doktor olmak üzere kadrosu bulunmaktadır. Bu yıla kadar kent ve kasabalarda sivrisinek üremesini engellemek maksadıyla sürekli mazotaj yapılmıştır. Devamlı olarak sıtmanın çıktığı köy ve kasabalara seyyar sağlık görevlileri gönderilmiş ve sıtmalı kişilerin ilaçları ücretsizce getirilmiş ve muayeneleri yapılmıştır. Bu dönemde bölgenin 619 köyünde yaşayan köylüler, köylerine hangi gün hangi saatte sağlık görevlilerinin geleceklerini, kendilerine bakacaklarını ve ilaç getireceklerini bilmektedirler. Aynı şekilde kent ve kasabalar da Halkevleri hangi gün mazotaj yapılmaya geleceğini bilmektedir. 1936-

[469]Cevat Eke, ''*Trakya ve Mudanya'da Sıtma Savaşı Çalışmaları''*, Son Posta, 7 Haziran 1945, s. 6.
[470]''*Sağlık Bakanımız Geliyor''*, Edirne Postası, 8 Ağustos 1945, s. 1.
[471]''*Trakyada Sıtma Savaşı Çalışmaları''*, Tanin, 18 Ağustos 1945, s. 7.

1945 yılları arasında Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatı yaptığı çalışmalarla hem bölge halkını hastalık hakkında aydınlatmış hem de arazilerin kullanılmasını sağlamıştır.[472]

4. Kuş Palazı

II. Dünya Savaşı yıllarında Edirne'de çocuk hastalıkları çok ender olarak görülmüştür. 1945 yılının ilk ayında birkaç çocuk arasında kuş palazı hastalığı görülmüştür. Hastalığın görülmesi üzerine diğer çocuklara da bulaşmaması için Vilayet Sağlık Meclisi hastalığın çıktığı okulları bir süreliğine kapatma kararı almıştır. Böylece hastalığın önüne geçilmeye çalışılmıştır.[473]

5. Kuduz

Erken Cumhuriyet döneminde olduğu gibi bu yıllarda da kentte kuduz vakaları görülmüştür. 1942 yılında Edirne'de kuduz vakaların artış olmuştur. Başıboş köpeklerin serbertçe dolaşmasından ötürü ilk olarak Bostan pazarında 15 kişi kuduz köpekler tarafından ısırılmıştır. Bunu takiben benzer bir olay da Yıldırım'da yaşanmıştır. Durum karşısında her geçen gün sayıları artan kuduz köpeklerin kentten toplatılması yahut itlaf edilmesi ile sorunun çözülmesi için yetkililere gazete aracılığıyla seslenilmiştir.[474]

6. Uyuz

1943 yılında Edirne'de tifüs vakalarının haricinde bir de uyuz vakaları görülmüştür. Tifüse neden olan bitlerin ve üstü başı pis olanların hamama gönderilmesiyle bu kişilerin arasında uyuz hastalığı olanların da olduğu belirlenmiştir. 1943'te 2 ayda hamamda 5.367 kişi yıkanmış ve bunların içinde 727 kişinin uyuz olduğu tespit edilmiştir. Bu hastalığı olan kişilere de ilaçları verilerek tedavileri yapılmıştır. Hastalığın bulaşmaması için kadınlardan saçları uzun olanların saçları kesilmiş ve böylece 2.030 kişiye saç tıraşı yapılmıştır. Köylerde de 150 kişi uyuz hastalığından tedavi edilmiş, ayrıyeten 456 ev ve 37 kahvehane dezenfekte edilmiştir.[475]

---

[472] ''*Trakyada Sıtma Savaşı Çalışmaları*'', Tanin, 18 Ağustos 1945, s. 7.
[473] ''*Tifüs ve Difteri Hastalıkları*'', Edirne Postası, 31 Ocak 1945, s. 1.
[474] ''*Kuduz Vakası Çoğalıyor*'', Edirne Postası, 26 Eylül 1942, s. 1.
[475] ''*Tifüs Salgını ile Mücadele*'', Edirne Postası, 30 Haziran 1943, s. 1

7. Kızamık

Bu dönemde Edirne'de görülen ikinci çocuk hastalığı kızamık olmuştur. Kentteki çocuklar arasında hastalık görülünce Sağlık İdaresi tarafından hastalığın bulaşmaması için önlemler alınmıştır.[476] Kızamık ve kuş palazı hastalıklarının dışında çocuklar arasında hastalık görülmemiştir.

8. Şap Hastalığı

1939 yılından itibaren Edirne ve ilçelerindeki bazı hayvanlarda şap hastalığı görülemeye başlamıştır. Hemen sağlık tedbirleri alınmış ve hastalığın insanlara geçmesine mani olunmaya çalışılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda Edirne'deki hastalık insanlara bulaşmadan sona ermiştir. Lakin Uzunköprü, Keşan, İpsala ve Meriç'te hastalığın uzun süre geçmemesi nedeniyle sıkı tedbirler alınmıştır.[477] 1939 yılında hastalığın önlenmesinin ardından 1945 yılında tekrardan hastalık hayvanlar arasında görülmeye başlamıştır. Bunun üzerine Mayıs 1945 tarihinde yapılması planlanan eşya ve hayvan panayırları ertelenmiştir. Sağlık şartları el verdiği takdirde Lüleburgaz panayırı 4 Haziran'da, Babaeski panayırı 9 Haziran'da ve Uzunköprü panayırı da 22 Mayıs'ta açılmasına karar verilmiştir.[478]

---

[476] ''*Çiçekle Mücadele'',* Edirne Postası, 11 Nisan 1944, s. 1.
[477] ''*Şap Hastalığı''*, Edirne Postası, 5 Ağustos 1939, s. 1; ''*Şap Hastalığı Kalmadı*'', 9 Eylül 1939, s. 1.
[478] ''*Şap Hastalığı ve Panayırlar''*, Edirne Postası, 16 Mayıs 1945, s. 1.

C. Köylü ’nün Sağlığını Korumaya Yönelik Tedbirler ve İdeal Cumhuriyet Köyü Projesi

1. Trakya’nın 5 Yıllık Kalkınma Programında Sağlık İşleri 1939-1940

Trakya Umumi Müfettişi 1936 yılında Trakya’ya da köylerin kalkınması için 5 Yıllık Köy Kalkınma Programı hazırlamıştır. 1939-1940 yıllarını da kapsayan Köy Kalkınma Programının sağlık işleri bölümünde bu yıllarda yapılması planlanan maddeler şunlardır;

1939 Yılı

1-Köyün Demir Borulu ve Künklü Suları, Su Depoları, Köy Çeşme ve Yalakları: 1936’daki düşüncelere göre devam ettirilecektir.

2-Köy Çocuk Yurtları (Azat Obaları): Geçen yıldan devam edecektir.

3-Buğu Sandığı ve Etüv Makinesi: Birlikler kurularak geçen yılki düşüncelere göre devam edilecektir.

4-Köyün Ecza Dolabı veya Sandığı: Geçen yıldaki düşünceler dairesinde eksiklerin tamamlanmasına devam edilecektir.

5-Köy Kabirliği: Geçen yıldaki düşüncelere göre devam edecektir.

6-Köy Küçük Artezyenleri: Geçen yıldaki düşüncelere göre devam edecektir.

7-Hayvan Ahırları ile Köylü Odalarının Birbirinden Ayrılması: Geçen yıllardan devam edecektir.

8-Köy Çamaşırlığı: Bu yıl eksikleri tamamlanacaktır.

9-Köy Hamam ve Duş Yerleri: Geçen yılki düşüncelere göre devam edecektir.[479]

1940 Yılı

1-Köyün Demir Borulu ve Künklü Suları, Su Depoları, Köy Çeşme ve Yalakları: Geçen yıllardan devam eden bu iş yıl sonunda bitirilecektir.

---

[479] *Trakya’nın 5 Yıllık Köy Kalkınma Programı*, Devlet Basımevi, İstanbul 1936, s. 25

2-Köy Çocuk Yurtları (Azat Obaları): Her yıl kovalanacak işlerdendir. Bu yılda eksikleri tamamlanacaktır.

3-Buğu Sandığı ve Etüv Makinesi: Bu yıl içinde bölgenin bütün köyleri bu bakımdan ilgili birliklerle bağlanmış olmalıdır.

4-Köyün Ecza Dolabı veya Sandığı: Üçüncü maddedeki iş hakkında yazılan düşünce gibi bu durum sonuca bağlanmalıdır.

5-Köy Kabirliği: Çizilen beş yıllık programa göre işin, erişmesi gereken sonuca bağlanması lazımdır.

6-Köy Küçük Artezyenleri: Beş yıllık programda nerelerde açılması saptanmamışsa oralarda bu yıla kadar eksikler tamamlanmalı ve gelecek beş yıllık programa yapılmış olan kuyu veya artezyenlerin eksiği geçirilmelidir.

7-Köy Hamamı ve Duş Yerleri: Bu yıl bitmiş olacaktır.[480]

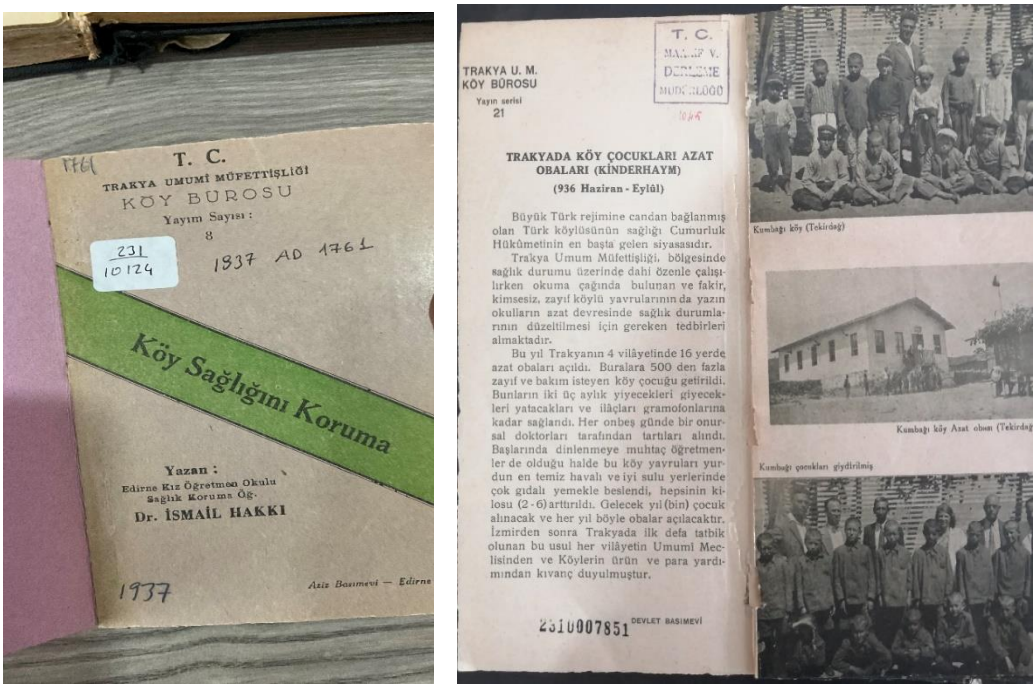
5 Yıllık Köy Kalkınma Programında ayrıca sağlık alanına girmeyen ancak bu konuyu da ilgilendiren başka maddelerde vardır bunlar;

Bayındırlık İşleri bölümünden **Çocuk Spor Alanı** ve **Gençler İçin Spor Alanı** maddeleridir. Bu maddeler büyük ve örnek köylerde yapılacaktır ve çocukların hava, güneş ve spor faaliyetlerinden faydalanmaları, sağlıklı bireyler olarak yetişmeleri amaçlanmıştır. Ayrıca **Köy Gezici Projeksiyonu, Öğretici Filimler** maddesi de konumuzu kapsamaktadır. 1936 yılının yaz aylarından itibaren köylerde gezmeye başlayacak olan projeksiyon makinesinde sağlık, iskân, kültür, tarım, ekonomi, bayındırlık filmleri gösterilecektir. Film gösterimi karşılığında büyük küçük fark etmeksizin bütün köyler bütçelerine 3-5 lira para koyacaklardır.[481]

Trakya Umumi Müfettişliği döneminde köyü ve köylüyü kalkındırmak için yapılan diğer bir çalışma ise köylünün her alanda bilgisini attırmak ve ufkunu açmak için el kitapçıkları çıkarmak olmuştur. Çıkarılan bu kitapçıklar 5 Yıllık Köy Kalkınma Programı'nın içindeki bölümleri içermekte olup sağlık ve sosyal yardım ile ilgili de

[480] *A.g.e.*, s. 27.
[481] *A.g.e.*, s. 16-17.

kitapçıklar basılmıştır. Köy ruhuna yakın, köylü vatandaşın anlayabileceği dilden, az ve kısa yazılı birkaç resimli olarak 15-25 sayfayı geçmemesi planlanarak yapıldı. Kitapların hazırlanması işinde yazmayı seven, köylü vatandaşlar ile arasında gönül bağı olan bilgili ve işinin ehli kişilerden faydalanılmıştır.[482] Sağlık ve Sosyal Yardım alanında basılan kitaplar, köy sağlığını koruma, çocuk hastalıkları, sıtma ile savaş, köylüye kızıl- kızamık hastalıkları hakkında öğütler, verem, frengi, içki-kumar, kokain-eroin, azat obaları şeklinde sıralanabilir.[483]

Fotoğraf 9- Trakya Umumi Müfettişliği Yayınları tarafından hazırlanan kitapçıklara örnekler (Milli Kütüphane Arşivi)

2. İdeal Cumhuriyet Köyü Projesi

Trakya Umumi Müfettişliği, 1936 yılında hazırlanan Trakya'nın 5 yıllık Köy Kalkınma Programı'nı kapsayan son yıl olan 1940 yılında Trakya Bölgesinde köylünün ve köylerin kalkınması için yeni bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmanın adı ''İdeal Cumhuriyet Köyü'' olmuştur. Trakya Umumi Müfettişi Kazım Dirik ideal köy denilince olması gerekenleri şöyle sıralamıştır;

[482]BCA, 30.10.0.0 Y.No: 72.475.5, Tarih: 07.01.1936, s. 2.
[483]BCA, 30.10.0.0 Y.No: 72.475.5, Tarih: 07.01.1936, s. 4.

‘‘ *a-Yurttaşları okutarak bilgisizlikten kurtarmak, sağlık ve düzen şartlarını şahsında, evinde ve köyünde toplamak, sazlı ve kamışlı damlardan kiremide doğru yürütmek, bol ziya, temiz su ve havaya kavuşturmak, köylünün okuması kadar onun beden terbiyesi kanunundaki isteklere uygun tarzda sporunu, atletizmini kurmak, kafasını ve duygularını okuma odalarında, konferans yerlerinde aydınlatarak terbiye etmek, radyolar ve gezici filmlerle onun neşesini ve işlek vasıflarını arttırmak ve bir tek kelime ile cumhuriyetin ve büyük inkılabımızın dinamik ruhuna bağlamak.*

b-Hayvanlarını iyi yerlerde ve sağlık şartları altında bakmak ve barındırmak, cinsini ıslah ile üretmek, iyi damızlıklarla sütlü, verimli ve ihraç maddesi olacak kadar kıymetlendirmek, hayvan gıdasını saman denilen boş ve avutucu nesneden uzaklaştırmak ve hiç değilse ona yonca, hayvan pancarı, fiğ ve küspe gibi gıdalı maddeler katmak.

c-Ziraatta ıslah edilmiş tohumu ele almak, temiz bol ve kıymetli maddeleri (yağlı yağsız, şekerli şekersiz, nebati maddeler) ve onların küçük küçük değirmenleri ile motorlarını kurmak ve çeşitli ekime (poli kültüre) doğru yürütmek… Meyveli meyvesiz geniş ölçüde ağaçlanmak, koruluklarını kurmak, yakacağını tarla gıdası olan gübreden değil bu koruluklardan çıkarmak.

d-Her çeşit damızlıklarını arı, tavuk, tavşan gibi Fransa'yı ve Macaristan'ı medeni kültü varlıkları ile tanınmış her yeri saran ve milli servetin büyük kaynaklarından sayılan işleri ziraat kültürünün başına geçirmek, köylüyü yeni avadanlıklara teçhiz eylemek, kıymet, kolaylık, çabukluk, standart ve maliyette ucuzluk gibi devlet ve millet ekonomisinin akışını kurarak köylüyü ve devleti zengin etmek, köylerde küçük endüstriyi, el, ev işlerini organize etmek.

e-Bütün bunlar için kooperatif yollarını genişletmek, teşkilatlanmak ve tefecilerin pençesinden kurtararak kıymetini kıymetlendirmek, yolunu, köprüsünü, bayındırlık yol ve yönetimini kurmak.

f-Köylünün tek başına yapamadığı işleri yine kanunların şartları ve kolaylıkları içinde birlikler kurarak yaratmak.

g-İşte bu varlık vasıtalarına düzen veren iş ve hayat kadrosunun temeli: öğretmen, eğitmen, bölgenin ebesi, sağlık korucusu, hayvan sağlık memuru, fenni nalbant, tarımbaşı gibi hepsi de kurslardan yetişmiş bir kadrodur.''[484]

Planlanan İdeal Cumhuriyet Köy'ünde sağlık alanında bulunması lazım olanlar şunlardır.

1-Ebe ve Sağlık Korucusu.

2-Hamam ve Banyo.

3-Bidon, Etüv ve Buğu Sandığı.

4-Köyün kapalı içme suları.

5-Büyük yalaklı çeşmeler, ''Yunak'' Çamaşır yıkama yeri.

6-Bilezikli, Tulumbalı kuyular.

7-Köy Artezyenleri.

8-Fıçılı Su Arabası.

9-Çöp kutuları, Çöp arabası.

10-Köyün çevre duvar mezarlığı.

11-Revir: 2-4 yataklı (Bulaşıcı hastalıklar için tecrithane olarak kullanılacak).

12-Genel Ayakyolu.

13-Ecza dolabı.

14-Hayvan mezarlığı.[485]

Tüm bu projelerden başka köylünün sağlığını korumak ve köylünün sağlığını tehdit eden sıtma hastalığının artık köylülerin hayatını etkilememesi için Dahiliye Vekaleti bir yazı yayınlamış ve yazıda halk sağlığını bozan, vatandaşların çalışmalarını kötü etkileyen durumların ortadan kaldırılması amacıyla ülkenin her

[484]BCA, 490.1.0.0, Y.No: 1583.454.1, Tarih: 28.09.1943, s. 8-9
[485]BCA, 490.1.0.0, Y.No: 1583.454.1, Tarih: 28.09.1943, s. 14

yerinde belediye ve köy idarelerinin Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti ile iş birliği yaptığı yazılmıştır. Ayrıca yapılan çalışmaların olumlu sonuçlar doğurabilmesi için görevli idare amirlerinin de mesaiyi ciddi ve devamlı şekilde takip etmesi gerektiği belirtilmiştir. Özellikle gezici sağlık memurlarının ve köy sağlık kurumlarının su birikintilerinin kurutulmasında, tuvalet, lağım ve çukurları ile çeşme, kuyu, pınar, ark, değirmen yolu gibi su birikinti ve akıntılarının ortadan kaldırılmasında ve sazlıkların temizlettirilmesinde Ziraat ve Orman memurlarından bu işe yarar bilgiler alması istenip vatandaşların zaman ve emeğinin heba olmaması için özen gösterilmesini istemiştir.[486]

[486] ‘‘*Köylünün Sağlığına Ait Yeni Tedbirler’’*, Edirne Postası, 5 Nisan 1941, s. 1.

Ç. Edirne Memleket Hastanesi'nin Durumu

1929 yılında Edirne Memleket Hastanesi adını alan hastane o yıldan itibaren yoğun çalışmalar, tadilatlar görmüş ve doktor kadrosunda genişlemeye gidilmiştir. Özellikle Dr. Yusuf Ziya Bey'in hastaneye Başhekim olmasının ardından hastane için yeni faaliyetler yapılmış, yeni doktorlar tayin edilmiştir. Yapılan faaliyetler Edirne halkının da takdirini kazanmış emeği geçenlere şükranlar bildirilmiştir. 1937 yılıyla birlikte artık tam teşekküllü hastane halini alan Edirne Memleket Hastanesi'nde birçok ameliyat yapılmış, Bakteriyoloji doktorunun atanması ile tahlil tetkiki olmaya başlamış ve kuduz hastalarının tedavileri yapılmaya başlanmıştı.

II. Dünya Savaşı yıllarında ise Edirne Memleket Hastanesi çalışmalarına devam etmiş, yeni bölümler açılmış ve doktor kadrosuna yeni kişiler tayin edilmiştir. 1939 yılında hastanede Göz Hastalıkları bölümü açılmış ve Dr.Raif Gür hekim olarak atanmıştır. Yine 1941 yılında Diş Sağlığı bölümü açılarak Dr. Nuri Gunyal kadroya atanmıştır. Radyoloji bölümüne de atamalar gerçekleştirilmiş, 1942 yılında Dr. Sezai Konukgil Radyoloji hekimi olarak hastaneye tayin olmuştur. Dr. Konukgil 1944 yılında hastanenin Başhekimliği'ni de yapmıştır. Hastanenin cerrah kadrosuna bu yıllarda iki doktor ataması yapılmıştır. Bunlar Dr. Muhsin Başak ve Dr. Recep Şevik Soykan olmuştur. 1940 yılında Bakteriyoloji bölümüne de Dr. Şevket Çoğar tayin edilmiştir. Erken Cumhuriyet yıllarından beri hastanede çalışan doktorlardan da Radyoloji hekimi Dr. Celal Yüksekel, Cerrah Dr. Burhanettin Üney ve Dahiliye hekimi Dr. İsmail Hakkı Kutkam bu yıllarda hastanenin hekim kadrosunda bulunmaktadır.[487] Fakat Dr. İsmail Hakkı Kutkam 1944 yılında Çorum Memleket Hastanesine atanmıştır. Boşalan Dahiliye hekimliğine de Denizli Memleket Hastanesi Dahiliye hekimi Sait Keskin geçmiştir.[488]

1939-1944 yılları arasında Edirne Memleket Hastanesi faal olarak çalışmakta olan ve doktor kadrosu zengin bir hastanedir. 1943 yılında Sıhhat Vekili Hulusi Alataş Edirne'ye gelerek Memlekete Hastanesini teftiş ederek hastanede çalışan doktorlarla

[487] Ratıp Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, Ender Bilar, *a.g.e.,* C. 2, s. 77
[488] ''*Doktorlar Arasında",* Edirne Postası, 3 Mayıs 1944, s. 1.

görüşmüştür. Sıhhat Vekili yaptığı çeşitli incelemelerin ardından kentten ayrılırken gördüğü temizlikten memnun kaldığını dile getirmiştir.[489] Lakin 1944 yılıyla birlikte Edirne Memleket Hastanesi doktorları hastaneden ayrılmaya ve bölümler de kapanmaya başlamıştır. 1 Haziran 1944 tarihinde hastanenin Diş Sağlığı bölümü kapatılmış, Bakteriyoloji doktoru da Denizli Memleket Hastanesi'ne atanmıştır.[490] Ayrıca hastanede Radyoloji hekimi bulunmasına rağmen röntgen makinesinin çalışmadığı bundan dolayı da hasta kişilerin mağdur olduğu basına yansımıştır.[491] Edirne Milletvekilleri 1944'te kentte bir inceleme yapmış ve bir rapor yayınlamışlardır. CHP Genel Sekreterliği'ne sunulan bu raporda Edirne Memleket Hastanesi'nde röntgen cihazının çalışmadığı bu cihazın tamir edilerek röntgen muayenesine gerek görülen hastaların bakılması için lüzumlu olduğu Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaletine bildirilmiştir.[492] 1 ay sonra Sıhhat Vekaleti tarafından röntgen cihazının tamirinin gerektiği Edirne Valiliğine bildirilmiş ve cihaz tamir edilerek kullanıma uygun vaziyete getirilip, hastanedeki Radyoloji hekimine teslim edilmiştir.[493]

1944 yılından itibaren Memleket Hastanesi'nde ciddi anlamda tadilata ihtiyacı vardır, tek bir pavyon hariç diğer kısımları kullanılamayacak kadar kötü vaziyettedir. Hastanenin tadilat işlerine alternatif olarak başka bir binaya nakledilmesi konusu İl Özel İdaresi'nde gündeme gelmiş ise de bir sonuca bağlanmamıştır. İl Özel İdare bütçesi de harap vaziyette olan bölümleri tamir ettirmek için yetersiz kalmıştır. Hastanenin tadilat ve başka binaya taşınması konularının yanında bir de hastanede hekim eksiği bulunmaktadır. Tek hekim olarak görev yapan Dahiliye hekimi Dr. Sait Keskin'dir. Hastanede görevli bulunan Radyoloji hekimi askerlik görevini yapmak üzere hastaneden ayrılmıştır, yeni atanan Bakteriyoloji hekimi ve cerrahta henüz hastaneye gelmemiştir. Bu durum karşısında kent halkı Trakya Bölgesi'nin merkezi durumundaki Edirne'nin hastanesinin böyle acıklı bir şekilde olmasına gazete aracılığıyla yakınmış ve durumun iyileştirilmesini dilemiştir.[494]

---

[489] ''*Sıhhat Vekili Şehrimizde"*, Edirne Postası, 14 Ağustos 1943, s. 1.
[490] ''*Doktorlar Arasında*'', Edirne Postası, 3 Mayıs 1944, s. 1
[491] ''*Bu Nasıl Röntgen"*, Edirne Postası, 30 Haziran 1943, s. 2.
[492] BCA, 490.1.0.0, Y.No: 644.134.2, Tarih: 27.02.1947, s. 37.
[493] BCA, 490.1.0.0, Y.No: 644.134.2, Tarih: 27.02.1947, s. 33.
[494] ''*Memleket Hastanesi Meselesi"*, Edirne Postası, 25 Ocak 1945, s. 1.

Edirne Milletvekillerinin 1945 yılında yaptıkları inceleme gezisinde önemli ihtiyaç ve dilekler 07.05.1945 tarihinde CHP Genel Sekreterliğine sunulmuştur. Bunlar içerisinde Sıhhat Vekaleti'ni ilgilendiren bir yazı da yer almıştır. Raporda şöyle yazılmıştır; ''*...Edirne memleket hastanesi zaten pek harap bir halde iken son deprem neticesinde ameliyat koğuşu kullanılamayacak bir hale gelmiştir. Bu hal karşısında kadrosunda mevcut operatör Sağlık Bakanlığınca başka bir yerde vücudundan faydalanılmak üzere kaldırılmış olduğundan Edirne halkı devletin sağlık yardımından mahrum kalmak durumuna düşmüştür. Her ne kadar sağlık bakanlığı Edirne İlbaylığının teklifini dikkate alarak orada birkaç yıldanberi metruk bir halde bulunan ve ancak muhafazasını ve haraplıktan korunmasını temin için askerlik şubesince işgal olunan eski askeri lise binasını hastane haline getirmeği ve merkezden idare etmeği muvafık bulmuş ve burasının Bakanlığa devrini Milli Müdafaa Bakanlığına arzeylemiş ise de bu istekler kabul olunmadığından bu teşebbüsten iyi bir sonuç alınamamıştır... Bundan başka Edirne halkının acil ve zaruri sağlık ihtiyacını karşılamak üzere Umumi Müfettişlikçe işgal edilmekte olan ve Müfettişliğin ihtiyacına nisbetle çok geniş ve çok büyük bulunan eski müşirlik binasının dahi bu maksada tahsisi düşünülebilir. Edirne Vilayet bütçesinin 943 de tahsil edilen miktarı 657272 liradır. Bunun sıhhat kısmına ancak %10,86'sı ayrılmış ve miktar değil hastane tamirine, hastaların gıdasına ve ilacına bile kafi gelmemektedir. Bu bakımdan Edirne'de hastane işinin doğrudan doğruya Sağlık Bakanlığınca idaresi ve ele alınması bir zaruret halini almış bulunmakla beraber o zamana kadar bugünkü hastanenin acil ve lüzumlu tamiri için Maliye Bakanlığının Edirne Hususi İdaresine yardım etmesi gerekli bulunmaktadır.*''[495]

Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti tarafından 24.05.1945 tarihinde gönderilen cevabında ise; ''*...2- Bakanlık esas itibariyle Edirne hastanesinin Umumi Muvazeneye alınmasına karar vermiştir. Ancak ilk önce bina temini lazımdır. Bunun için halen askerlik şubesinin işgali altına bulunan eski Harbiye kışlasının tahliye edilmesi için Milli Savunma Bakanlığına yazılmışsa da tahliyesine muvafakat edilmemiştir. 3- Halen hastanenin işgali altında bulunan binaların tamiri için bütçeye 180.000 lira konulması Maliye Bakanlığına yazılmışsa da alınan cevapta bunun da*

[495]BCA, 490.1.0.0, Y.No: 644.134.2, Tarih: 27.02.1947, s. 17.

mümkün olmadığı bildirilmiştir. 4- Netice itibarile, dileklerde yazılı bulunan Umumi Müfettişlik binasının bir kısmının hastaneye tahsisi hususu kalıyor. Bunun evvela Valilikten sorularak binanın hakikaten bu işe yarayıp yaramadığının öğrenilmesi ve neticeye göre bir karar verilmesi kalmaktadır.''[496]

Hastane binasının sorunları yaşanırken 1945 yılının ortalarında hastaneye Dahiliye hekiminin yanına bir hekim daha atanmıştır fakat yılın sonlarına doğru iki doktorun çalıştığı hastanede hiç doktor kalmamıştır. Uzun süre tek doktor olarak görev yapan Dahiliye hekimi de sağlık sorunları yaşadığı için hastaneden ayrılmıştır, Radyoloji hekimi askere gittiği için görevinde değildir, cerrah tayin edilen Dr. Recep Sayhan'ın da Antalya'ya Memleket Hastanesine görevlendirilmesiyle[497] iki ay önce hastaneden ayrılması üzerine yerine cerrah olarak tayin edilen kimse olmamıştır. Boş vakitlerinde Askeriyenin garnizon doktoru Memleket Hastanesi'nin sabah vizitelerine bakmaktadır. Hal böyle olunca kentin basın yayın organı olan Edirne Postası gazetesinde şikayetler dile getirilerek hastanenin kapatılması dahi istenmiştir. ''*Bugün tek bir doktoru dahi bulunmayan bir hastane varsa oda ancak Edirne memleket hastanesidir!*'' ve ''*Bize kalırsa, bu şekilde bir hastanenin yaşatılmasında mana ve fayda yoktur…*'' ve ''*Doktorsuz hastane olur mu? Demek ki, olurmuş!*'' şeklinde yazılar yazılmıştır.[498]

1946 yılının ilk ayında ise tek bir doktoru bile bulunmayan Edirne Memleket Hastanesi, Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti'ne devredilmiştir ve ''Devlet Hastanesi'' adını almıştır. Sıhhat Vekaleti'ne devredilen hastanenin iyileştirilmesi için çalışmalara başlanmış ve hastanenin eskisi gibi tam teşekküllü bir hale getirilmesi planlanmıştır. İl Özel İdaresi'nden, Sıhhat Vekaleti'ne devredilen hastanenin eksiklerinin giderileceğini haber alan Edirne halkı bundan büyük memnuniyet duymuştur.[499] Devir işlemleri gerçekleştikten sonra hastaneye hem Başhekim olmak hem de hastanenin cerrahı olmak üzere bir operatör doktor ataması gerçekleştirilmiştir. Birde Memleket Hastanesi'nin yeri Edirne Belediyesi'ne ait olduğu için Sıhhat

[496]BCA, 490.1.0.0, Y.No: 644.134.2, Tarih: 27.02.1947, s. 5.
[497]Edirne Postası, 3 Kasım 1945, s. 1.
[498]''*Doktorsuz Hastane*'', Edirne Postası, 21 Kasım 1945, s. 1; ''*Memleket Hastanesinin Son Doktoru da Ayrıldı*'', 23 Ocak 1946, s. 1.
[499]''*Edirne Hastanesi Sağlık Bakanlığına Devredildi*'', Edirne Postası, 12 Ocak 1946, s. 1.

Vekaleti binayı satın almak için belediyeye başvurmuştur. Belediye hastane binaları için 30 Bin Lira para istemiştir.[500]

Edirne Devlet Hastanesi, Sıhhat Vekaleti'ne devredilmesinin ardından tekrardan bir süre doktorsuz olarak kalmıştır. Başhekim olarak tayin edilen operatör doktorun da kente gelmemesi üzerine Edirne Postası'nda hastanede doktor bulunmamasıyla alakalı olarak bir köşe yazısı kaleme alınmıştır. O yazıda şöyle yazmaktadır;

''*Edirne ili civar kaza ve bucakları ile bütün köyleri dahil olmak üzere koca bir vilayet halkının ani vakalar karşısında başvuracakları ilk tedbir hasta veya kazazedelerini bir vasıta bulup hemen Edirne hastanesine yetiştirmekten ibarettir. Röntgeni, laboratuvarı ve tam teşekküllü kadrosu ile ihtiyacımızı mükemmelen karşılayan hastanemizin bazı hekimleri başka yerlere tayin edilmek, bazısı emekliye ayrılmak suretiyle birer ikişer Edirne'den ayrıldıktan sonra son hekim olarak hastanede kalan, iç hastalıkları uzmanı da hastalanmış, iki ay kadar evvel bir daha Edirne'ye gelmemek fikriyle rapor alıp gitmiştir. Doktorsuz ve eczacısız kalan bu hastaneye bir zaruretle yatmış ve yahut ta kapatıldığı ilan edilmeyen hastanemizin durumunu bilmeden taşradan tedavi için buraya getirilmiş biçare talihsiz hasta ve yaralıların acıklı hallerini düşünmek bile vicdanları titretmeye kafidir. Bugün birer asker hekimi olan Dr. Tevfik Zarakol ve Mustafa Cengiz, boş kaldıkça hastaların vizitelerini lütfen ve hamiyeten yapmaya ve poliklinik muayenelerini idare etmeye gayret etmekte iseler de her an vuku bulması muhtemel acil vakaları hesaba katmak sağlık bakanlığının görevidir. Bu hususta bizden beklenen iş, genelin isteklerini yazmaktan ibaret olup bunu birkaç haftadan beri yazmakta olmamıza rağmen neşriyatımıza cevap bile verilmeye lüzum görülmemiş ve yalnız hastanenin hususi hesaplar bütçesinden Bakanlığa Devredilmesine karar verilmek ve Edirne'ye bir müfettiş bir de genel müdür gönderilmekle iktifa edilmiştir.*

Bolu'dan tayin edildiği il katına bildirilen operatörde henüz gelip işe başlamamıştır. Geçen gün askerlik şube başkanı Albay İhsan Dalkılıç bir kaza sonucu attan düşerek koma halinde hastaneye getirildiği zaman bu feryatlarımızın ne derecede haklı olduğu

[500] ''*Edirne Hastanesi''*, Edirne Postası, 2 Şubat 1946, s. 1.

Çorlu'dan gece vakti otomobille operatör getirilmesiyle sabit olmuştur. Buna rağmen yetişmiş bir albayı kaybettik. Halbuki her vakada bu şekilde herkes için operatör celbetmek esasen kabil değildir. Artık yazı çizi, havale celbi, mahallinde tektik için müdür veya müfettiş göndermek gibi sadra şifa vermeyen masraf ve tedbirleri bir tarafa bırakarak adeta uçakla sorumlu uzmanlar yetiştirilmesini Sağlık Bakanlığından bir daha dilemek zorunda kaldık.''[501]

Aynı yılın sonuna doğru gelindiğinde basında çıkan haberlere bakıldığında Edirne Devlet Hastanesi'nin durumunun kentin ihtiyacına cevap verebilecek bir vaziyete yükseltildiği görülmüştür. Hastanenin doktor kadrosunda eksikler devam etse de hastanenin iyi durumda olduğu, vatandaşların durumdan sevinç duyduğu belirtilmiştir.[502] Başkaca bu yıl içerisinde Sıhhat Vekili Behçet Uz Edirne'yi ziyaret etmiştir. 18 Eylül tarihinde kente gelen Behçet Uz Merkez, Uzunköprü, Keşan, İpsala ve Meriç ilçelerini ziyaret etmiş ve Edirne merkezde yetkililerle Devlet Hastanesi ile ilgili görüşmeler yapılmıştır.[503] Sıhhat Vekili görüşmelerinin sonunda Edirne'nin ihtiyacı olan bir hastanenin kentte inşa edileceği haberini Edirnelilere verilmiştir.[504]

1939-1945 yılları arasında Edirne'nin ilçesi Keşan'da ise 1936 yılından itibaren Kızılay Hastanesi olarak çalışan Keşan Kızılay Hastanesi 1939 haziran ayı itibariyle Kızılay tarafından vilayete devredilerek Memleket Hastanesi adını almıştır. Hastanede eskiden olduğu gibi operatör Cemil Bey çalışmaktadır.[505] 5 Temmuz 1939 tarihinde çıkan gazetedeki ''Keşan Memleket Hastanesi Tababetinden'' başlıklı ilanda hastanenin Memleket Hastanesi adını aldığını doğrular niteliktedir.[506] Daha sonraki yıllarda ise Keşan Hastanesi'nin yatak kapasitesi 25 yataktan 15 yatağa düşürülmüştür ve hastanede yalnızca bir operatör doktor çalışmıştır.[507]

Bu yıllarda Edirne'de başka hastane bulunmayıp dispanserler vardır. Erken Cumhuriyet döneminde hastane olarak geçen Uzunköprü Hastanesi 5 yataklı dispanser

---

[501] ''*Edirne'nin Doktorsuz Hastanesi*'', Edirne Postası, 20 Şubat 1946, s. 1.
[502] ''*Hastanemiz Çok İyi Durumda*'', Edirne Postası, 21 Aralık 1946, s. 1.
[503] ''*Sağlık Bakanı Edirne'de*'', Edirne Postası, 21 Eylül 1946, s. 1.
[504] ''*Sağlık Bakanı Trakya Gezisinde*'', Edirne Postası, 21 Eylül 1946, s. 3.
[505] ''*Keşan Hastanesi Vilayete Geçecek*'', Edirne Postası, 11 Mart 1939, s. 1, ''*Keşan Hastanesi*'', 14 Haziran 1939, s. 1.
[506] ''*Keşan Memleket Hastanesi Tababetinden*'', *Edirne* Postası, 5 Temmuz 1939, s. 3.
[507] Abidin Özmen, *Trakya*, Kanaat Basımevi, Ankara 1948, s. 49.

haline dönüştürülmüştür. Ayrıyeten birde İpsala ve Meriç ilçelerinde de 5 yataklı dispanserler bulunmaktadır.[508]

D. 1939-1945 Yılları Arasında Edirne'de Sosyal Yardım Faaliyetleri

Erken Cumhuriyet yıllarında Edirne'de Halkevi ve Çocuk Esirgeme Kurumu özellikle yardıma muhtaç çocuklar için destekler yapmış, okul beslenme ihtiyaçları karşılanmıştır. Bu kurumlar yalnızca çocuklara yardım etmemiş, ihtiyaç sahibi yurttaşlara da şefkat eli uzatmışlardı. Kente gelen göçmenlere de sağlık ve sosyal yardım alanlarında yardımlar yapılmış, her türlü yardımdan faydalanmaları sağlanmıştı. Yine kentte nehirlerin taşması sonucunda su altında kalan bölge ve köylere de yardım edilmiş, uğranılan zararların karşılanmasında katkıda bulunulmuştur. Edirne'de sadece kentte yaşayan ve yardım bekleyen vatandaşlara değil ülke de yaşanan doğal afetler sonucunda zor durumda olup yardım bekleyenlere de bağışlar yapılmıştır.

1.Edirne Çocuk Esirgeme Kurumu'nun Sosyal Yardım Faaliyetleri

Edirne Çocuk Esirgeme Kurumu önceki döneminde olduğu gibi bu döneminde de aynı şekilde çalışmalarına devam etmiş kimsesi olmayan, muhtaç ve düşkün halde olan çocuklara yardım eli uzatarak onları mutlu etmeye devam etmiştir. Kurumun önceden de olduğu gibi yaptığı çalışmalar Edirne basının da yer almış, halkın ve esnafında bu kuruma destek olunması istenmiştir.

Çocuk Esirgeme Kurumu bu yıllarda da dini bayramlar gibi özel günleri atlamamış yoksul vaziyette olan çocukları sevindirmiştir. 1939 yılının Şubat ayında olan Kurban Bayramı'nda 250 kız çocuğuna kıyafet, 150 çocuğa da elbise ve ayakkabı bağışı yapmıştır. Bayram münasebeti dolayısıyla 6 çocuğu olan ailelere de un yardımı yapmış, ayrıca bu zamana kadar 30 ihtiyaç sahibi ailenin de çocuklarının doğumlarında destekte bulunmuşlardır. Kurumun yaptığı çalışmalara istinaden Edirnelilerden de katkı gelmiş tüccarlardan Bekir Kara Bey Çocuk Esirgeme Kurumu'na 100 Lira,[509] İstanbul tüccarlarından Edirneli Hilmi Net Bey 100 Lira, Edirne Gümrük İdaresi

[508]Abidin Özmen, *a.g.e.*, s. 49.
[509]''*Çocuk Esirgeme Kurumu Yoksul Yavruları Sevindirdi''*, Edirne Postası, 8 Şubat 1939, s. 1.

10.000 kilo fasulye, Edirne Valisi Niyazi Mergen 70 çift çocuk ayakkabısı ve Edirne milletvekili Dr. Fatma Şakir Memik 5 Sterling bağışta bulunmuşlardır. Kurumun 1939 yılı yıllık kongresinde kendilerine Edirne Postası gazetesi vasıtasıyla teşekkürleri iletilmiştir.[510] Kent tüccarlarından Bekir Kara Bey yılın sonlarına doğru Çocuk Esirgeme Kurumu'na yeniden bin kilo çeltik bağışı yapmıştır.[511]

Yapılan bazı bağışlara da Edirne Postası'nda özel olarak teşekkür edilerek tüm halka örnek teşkil etmesi için gazetede yayınlanmıştır. Buna örnek vermek gerekirse;

''*Çocuk Esirgeme Kurumu Edirne Vilayet merkez heyetinden:*

İstanbul Çarşıkapı da kavafiye (ucuz, özenmeden yapılmış ayakkabı, kemer, cüzdan vb.ürünler) ticareti ile iştigal eden ve Edirne'nin yetiştirdiği gençlerden Hilmi Net bu yıl 23 Nisan Çocuk bayramında yoksul çocuklara tevzi edilmek üzere 10 çift keten lastik ayakkabı ve Abacılarbaşında hazır ayakkabı ticarethanesi sahibi köseleci Ahmet Esmen de 12 çift keten lastik ayakkabı teberru etmiştir.

Bu hamiyetli ve yoksul sever yurttaşlara kurumumuz aleni teşekkürlerini sunar.''[512]

Fotoğraf 10- Edirne Çocuk Esirgeme Kurumu İdare Heyeti (Edirne Postası 7.12.1939)

[510]''*Çocuk Esirgeme Kurumunun Yıllık Kongresi"*, Edirne Postası, 22 Mart 1939, s. 2.
[511]''*Hamiyetli Bir Tüccarımız"*, Edirne Postası, 10 Kasım 1939, s. 3.
[512]''*Çocuk Esirgeme Kurumu Edirne Vilayet Merkez Heyetinden"*, Edirne Postası, 27 Nisan 1939, s. 2.

Okulların açılış zamanlarında çalışmalarını daha da hızlı şekilde yürüten Çocuk Esirgeme Kurumu 1939 yılında durumu iyi olmayan ilk ve orta okul öğrencilerinin ders kitaplarını ve defterlerini temin etmiş, 326 kız çocuğuna çorap ve göğüslük dağıtmış, erkek çocuklar içinde kışlık kıyafet yaptırmıştır.[513] Yıl sonuna gelindiğindeyse Edirne Çocuk Esirgeme Kurumu'nun okulların açıldığı zamandan yıl sonuna kadar kısa zamanda yaptıkları faaliyetler basında yer almıştır. Yapılan faaliyetler şu şeklidedir;

1-İlk ve orta okula giden 60 yoksul öğrenciye 207 Liralık kitap,

2-115 öğrenciye 105 kat kıyafet, 6 pantolon, 50 çift iskarpin lastiği, 63 çift çorap, 12 çift iskarpin, 141,50 metre gömleklik grizet, 12 metre Amerikan, 2 havlu, 2 gömlek

3-10 Yoksul çocuğa röntgen filmi

4-339 kız çocuğuna 16 çift ayakkabı lastiği, 72 metre basma, 158 çift çorap, 580 metre göğüslük için grizet, 9 çift sandal ayakkabı, 2 çift iskarpin, 2 atkı, 1 entari

5-Okullarına devam etmeyen yoksul erkek ve kız 92 çocuğa 14 çift ayakkabı lastiği, 122 metre basma, 22 çift çorap, 7 çift patik, 78 metre Amerikan, 2 metre siyah saten, 26 çift keten ayakkabı, 2 iskarpin ve 340 kilo un ile 15 kilo tereyağı

6-379 kız ve erkek öğrenciye de 783 kilo pirinç

7-2 fakir öğrenciye 15 Lira yol parası

8-2 fakir öğrencinin 45 Liralık yurt ücreti

9-40 ailenin bebeklerinin doğumunda destek olunmuş, 40 kundak, 19 patik ve 90 kilo süt verilmiştir.

10-6 çocuğu olan bir ailenin de hasta olan bir çocuğu İstanbul'daki bir hastaneye yatırılarak sağlığına kavuşmuştur.[514]

1940 yılı içerisinde de kurumun yaptığı faaliyetler açıklanmıştır. Yapılan açıklamada Edirne Merkezi 199, Keşan Şubesi 190, Uzunköprü Şubesi 646 ve diğer

---

[513] ''*Çocuk Esirgeme Kurumunun Yavrularımıza Yardımları"*, Edirne Postası, 18 Ekim 1939, s. 1.
[514] ''*Edirne Çocuk Esirgeme Kurumu Kısa Zamanda Çok İşler Gördü"*, Edirne Postası, 9 Aralık 1939, s. 2.

ilçelerle birlikte Edirne ilinde toplam 1.114 fakir çocuğa yardım edilmiştir. Çocuk Esirgeme Kurumu Edirne Şubesi'nin 1940 yılında yaptığı çalışmalardan ötürü Edirne Postası gazetesinde şöyle yazılmıştır; ''*Çocuk esirgeme kurumu merkez ve kollarından sütü olmayan annelerin çocuklarına çocuk sütü, kundak takımı, zayıf çocuklara sıcak yemek, hasta çocukların muayene ve tedavileri, kitap alamayan çocuklara kitap ve mektep levazımı, elbise, ayakkabı, çamaşır ve para yardımı yapılmak suretiyle yardım görmüşlerdir.*

Halkımızın kuruma karşı vaki iliği ve muhabbetinden kuvvet alan çocuk esirgeme kurumu merkez ve kolları 1941 çalışmalarını bir programla tespit ederek yardıma muhtaç çocukları yaşatma ve sürekli korumalarla yurtta sağlam bir nesil meydana getirmeye bu suretle nüfusumuzun artımı gayesine doğru yardımlarına devam edecekleri memnuniyetle öğrenilmiştir.''[515]

Geçmiş yıllarda olduğu gibi bu yıllarda da Çocuk Esirgeme Kurumu, balo organizasyonları yapmıştır. Ancak 17 Nisan 1940 tarihinde düzenlenen Çocuk Esirgeme Kurumu balosu ayrı bir önem taşımaktadır. Bu balo, Trakya Umumi Müfettişi Kazım Dirik'in eşi Maide Dirik ve Edirne Valisi Ferit Nomer'in eşi Münire Nomer'in öncülüğünde kimsesi olmayan kadınların doğumlarında destek yapmak amacıyla ve yoksul vaziyette olan çocuklar için Halkevi salonunda düzenlenmiştir. Düzenlenen baloya Edirne'nin belli başlı aileleri katılım göstermiştir, ayrıca baloda eşya piyangosu da çekilerek eşya yardımı da yapılmıştır.[516]

Bu dönemde Çocuk Esirgeme Kurumu şubelerinde artışa gidilmiştir. Kurum, köylerde yaşayan çocukların kentte yaşayan çocuklardan daha fazla yardıma ihtiyacı olduğunu düşünerek köylerdeki çalışmalarını arttırmış ve oralarda da şubeler açma kararı almıştır. Köylerde bulunan şubelerde köy mümessili ve bir çiftçi aza toplamda 3 kişiden oluşacaktı. Bu şubeler bölgelerindeki muhtaç çocukları tespit edip ihtiyaçlarını karşılamakla görevli olmuştur.[517]

---

[515] ''*Çocuk Esirgeme Kurumunun 1940 Yılında Yaptığı Yardımlar''*, Edirne Postası, 12 Şubat 1941, s. 1.
[516] ''*Çocuk Esirgeme Balosu''*, Edirne Postası, 17 Nisan 1940, s. 1.
[517] ''*Köylerde Çocuk Esirgeme Kurumu Şubeleri Açılıyor''*, Edirne Postası, 23 Temmuz 1941, s. 1.

1939-1945 arasındaki yıllarda da Edirne'de fakir öğrencilere beslenme zamanlarında gıda yardımı yapılmıştır. Özellikle İlk okul çocuklarına ve kimsesi olmayan çocuklara öğlen yemeği yardımı yapılmış ve bu süreç okullar kapanana kadar devam etmiştir.[518] Çocuk Esirgeme Kurumu'nun öğrencilere yemek yardımının yanında hali vakti yerinde olan vatandaşlardan da durumu olmayan öğrencilere yemek yardımı gelmiştir. Keşan ilçesinde bir hayırsever kişi 25 Kasım 1942'den 15 Nisan 1942 tarihine kadar 55 yoksul çocuğa sıcak öğlen yemeği vermiştir.[519] Bunlardan başka Çocuk Esirgeme Kurumu babası olmayan ve kimsesiz erkek çocuklarını sünnet ettirme faaliyetlerini bu yıllarda da sürdürmüştür. Edirne'nin haricinde ilçe şubelerinde de sünnet cemiyetleri düzenlenmiştir. Lalapaşa Şubesi, köylerinde bulunan babası olmayan 200 çocuğu 30-31 Mayıs 1942 günlerinde sünnet ettirmiştir. Düzenlenen sünnet cemiyetine hem Edirne halkının hem de Lalapaşa halkından arzu eden kişilerin katılması rica edilmiştir.[520]

Çocuk Esirgeme Kurumu'nun en önemli çalışmalarından biri 23 Nisan Çocuk Bayramlarında etkinlikler düzenlemek, müsabakalar yapmaktı. II. Dünya Savaşı yıllarında da bu tarzda çalışmalarına devam etmiş ve Çocuk Bayramları oldukça neşeli geçmiştir. 23 Nisan Çocuk Bayramı haftasında basında Çocuk Esirgeme Kurumu'nun genel merkezinin gazetelerde yayınlamak üzere gönderdiği sloganlar yazılmıştır. Bu sloganlarda; ''*Yavrularımızın bayramlıklarını hazırlarken milletin yardım ve şefkatine muhtaç çocukları da sevindirmek için çocuk esirgeme kurumunu yardımlarınızla kuvvetlendiriniz. Çocuksuz aile yuvası suyu çekilmiş değirmene benzer. Yardıma muhtaç çocukları sevelim ve yaşatalım!*''[521] gibi yazılar yazılmıştır. Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından çocuk haftalarında gürbüz çocuk müsabakaları yapılmaya devam edilmiştir. Halkevinin salonunda yapılan müsabakalarda derece alan çocuklara kurum tarafından nakdi olarak ödülleri verilmiştir. 1 ve 5 yaş arasındaki çocukların katıldığı çocuk müsabakalarında ilk üçe girenler Edirne Postası gazetesinde yayınlanmıştır.[522]

---

[518]''*Fakir Çocuklara Sıcak Yemek Verilecek*'', Edirne Postası, 11 Kasım 1942, s. 2.
[519]''*Keşan'da Fakir Çocuklara Sıcak Yemek Verildi*'', Edirne Postası, 16 Nisan 1942, s. 1.
[520]''*Sünnet Cemiyetine Davet*'', Edirne Postası, 7 Mayıs 1942, s. 1.
[521]Edirne Postası, 23 Nisan 1941, s. 1.
[522]''*Gürbüz Çocuk Müsabakası*'', Edirne Postası, 27 Nisan 1940, s. 1. Müsabakada derece alan çocuklarımızın yaşları sırasıyla isimlerini aşağıya yazıyoruz:
Bir yaşındakiler: Yüksel Akay birinci, Ziya Cengiz ikinci, Şükriye Türk üçüncü
İki yaşındakiler: Filiz Özer birinci, Ülkü Atalkın ikinci, Atkun Tunay üçüncü

Bu dönemde Çocuk Bayramları kentte çok çoşkulu geçmiş, Umumi Müfettiş günün anlamına binaen günün küçüğü yarının büyüğü mantığıyla küçük çocukların bayramlarını tebrik etmiştir. Ayrıca Çocuk Esirgeme Kurumu bayramda halka ve çocuklara rozet dağıtımı yapmıştır.[523] 1942 yılındaki Çocuk Bayramı'nda resmi törenlerin ardından Halkevinde ikinci kez toplanılmış ve burada orta okul öğrencileri tarafından bir müsamere gösterisi yapılmıştır. Katılan kişilerin çok beğendiği bir gösteri olmuştur.[524]

Bu yıllarda Edirne Çocuk Esirgeme Kurumu kentte bir Çocuk Yuvası açmak için girişimler başlatmıştır. Trakya Bölgesi'nde açılmaya başlanan çocuk yuvalarının ardından Edirne'de de tek eksiğin bu olduğu tespit edilerek 1943 yılında çalışmalara başlanmıştır. Çocuk Yuvası'nın kurulması planlanan bina Edirne Halkevi binasının arkasındaki konak olarak belirlenmiş ve bu konak Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından sahibinden 12.000 Lira karşılığında satın alınmıştır. İlk olarak 25 yataklı olarak açılması belirlenmiştir ancak sayının kent için yetersiz kaldığı düşünülerek bu sayının 50 olması kararlaştırılmıştır.[525] Fakat Çocuk Yuvası planlandığı gibi hızlı bir şekilde açılmamıştır. Bundan dolayı 10 Mayıs 1944 tarihinde açılan Kırklareli Çocuk Yuvası'na Edirne'den de kimsesiz çocuklar kabul edilmiştir. 14 Mart 1945 tarihli Edirne Postası gazetesine Edirne Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanlığı tarafından verilen ilanda; ''*Kırklareli vilayetinde 50 yataklı bir çocuk yuvası açılmıştır. Bu yuvaya ilimiz çevresinden de çocuk kabul edilecektir. Yedi yaşına kadar olan anasız babasız veyahut çok fakir köylü, amele ve erat yavrularından himayeye muhtaç olanlarının nüfus hüviyet cüzdanları ile birlikte en geç Mart 1945 sonuna kadar kurumumuza müracaatları ilan olunur.*''[526] diye yazılarak kentteki kimsesi olmayan çocukların Kırklareli'ndeki yuvaya gidebilecekleri açıklanmıştır. Edirne Çocuk Yuvası ise 1947 yılının Şubat ayında açılmıştır. Yuvanın yatak kapasitesi 25 olmuş ve alınacak çocuklar içinde şart getirilmiştir. Bu şart; yuvaya alınacak çocukların anasız,

---

Üç yaşındakiler: Cemal Deveci birinci, Güner Aysel ikinci, Utku İlban üçüncü
Dört yaşındakiler: Sahir Kuruoğlu birinci, Oya Şıpka ikinci, Murat Cengiz üçüncü
Beş yaşındakiler: Hayri Özsepeci birinci, Şahin Argun ikinci

[523]Edirne Postası, 23 Nisan 1941, s. 1; ''*23 Nisan Bayramı Nasıl Geçti"*, 30 Nisan 1941, s. 1.
[524]''*Kırkpınar Güreşleri Nasıl Olacak?"*, Edirne Postası, 30 Nisan 1942, s. 1.
[525]''*Çocuk Yuvası Açılıyor"*, Edirne Postası, 8 Mayıs 1943, s. 1.
[526]''*Edirne Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanlığından"*, Edirne Postası, 14 Mart 1945, s. 1.

babasız ve akrabasının olmaması şartıdır. Çocuk Yuvası'nda 0-2 yaş bebeklere ve 2-11 yaş çocuklara olmak üzere iki bölüm yer almıştır.[527] 1943 yılında açılması için hazırlıklarına başlanan yuva 1947 yılında açılarak Edirne'deki kimsesi olmayan çocukların hizmetine girmiştir.

2. Edirne Halkevi'nin Sosyal Yardım Faaliyetleri

Edirne Halkevi, II. Dünya Savaşı yıllarında önceki dönemde olduğu gibi sosyal yardım çalışmaları yapmaya devam etmiştir. Lakin yaşanan savaş döneminden ötürü yapılan tüm çalışmalarda bir durgunluk olmuştur. Bu durum Parti Müfettişleri'nin teftişleri sırasında da fark edilmiş ve raporlarında belirtilmiştir. 1940 yılında Parti Müfettişlerinden Ragıp Akça Edirne Halkevinde yaptığı incelemelerin ardından bir rapor yazmıştır. Yazdığı raporda Halkevinden memnun kalmadığından bahsederek şunları yazmıştır; ''*Muhitin takat ve ihtiyaçlarına uygun bulunan halkevi şubelerinin idare heyeti ve azaları işlerinin ehli ve vazifelerini yürütüp yüksek gayelere vardırabilecek kabiliyette iseler de şüphelerin kendi varlıklarına gösterecek şekil ve maiyette çalışmadıkları görülmüş ve anlaşılmıştır. Bu sönük vaziyeti ancak son zamanlarda görebilen vilayet idare heyeti şubelerin devamsızlığı ve gayretsiz hareketleri ve halkevinin idare heyetini teşkil eden arkadaşların partide kayıtsız olmaları nazarı dikkatlerini celp ederek şubelere idare heyetlerinin feshile yeniden seçim yapılması ve tevazu edecek şekle göre çalışması hususi vilayet idare heyetinden halkevi reisliğine yazılmış bulunmaktadır.*''[528] Bundan başka Ragıp Akça Halkevindeki üye sayısını da yetersiz bulmuş ve 449 kişiden oluşan üye sayısının Merkezi 39.000 nüfusu olan Edirne halkı için pek az ve acıklı bulmuştur. Ragıp Akça'nın gönderdiği bu rapora Parti Genel Sekreteri ve Erzurum Milletvekili Ahmet Fikri Tüzer'de gönderdiği cevapta Edirne Halkevi'nin halini beğenmediğini yazmıştır; ''*Edirne halkevinin bugünkü durumundan memnun değilim. İsmi var cismi yok bir hale gelmiştir. Raporunuzun Edirne halkevine ait kısmında pek isabetli bir surette tebarüz ettirildiği üzere bu ev halen hiçbir faaliyet göstermediği gibi buna niyetlide görünmemektedir. Gerek raporunuzda gerekse evin altı aylık raporunda 449 azaları olduğu görüldü. Bunların ekseriyeti münevver kimselerdir. İş görmeleri, bir hareket*

[527]''*Çocuk Yuvası Açıldı*'', Edirne Postası, 8 Şubat 1947, s. 2.
[528]BCA, 490.1.0.0, Y.No: 996.851.1, Tarih: 04.09.1945, s. 62.

yapmaları icap eder. Demek ki ilgilenmiyorlar. Veyahut imkân ve zemin bulamıyorlar. Bu ilgisizliğe sebep nedir?'' diyerek Edirne gibi önemli bir kentte halkevi çalışmalarının fazla ve sürekli olması lazım olduğunu belirterek halkevini kurtarmak ve vazifesine iade etmek gerektiğini açıklamıştır.[529]

İşte bu süreç içerisinde Halkevinin sosyal yardım kolunun da yaptığı çalışmalarda aksamalar olmuş önceki döneme göre tam verimli çalışmalar yapılamamıştır.

Edirne Halkevi sosyal yardım kolunun 1939-1945 yıllarında yaptığı çalışmaları kısaca şöyledir;

*1940 yılında meydana gelen Erzincan depreminde zarar gören depremzedeler için 2 Mart 1940 yılında Halkevi salonunda bir balo organize edilmiştir. Elde edilen hasılat depremzedelere gönderilmiştir.[530]

*1940 yılında Edirne Halkevi sosyal yardım kolu ve Kültürspor tarafından balo düzenlenmiştir. Toplanan gelir ihtiyacı olan kişilere yapılacak yardımlarda kullanılmıştır. Ayrıca aynı yıl sosyal yardım kolu tarafından 5 düğün töreni düzenlenmiş olup düğünlere 1.700 kişi katılmıştır.[531]

Kentteki Halkevinin ikinci dergisi olan Edirne isimli dergide de 1940 yılı sosyal yardım kolu çalışmalarına yer verilmiştir. Dergide şöyle yazılmıştır; ''…Zelzele felaketzedelerine yardım maksadı ile bir balo tertip edilmiş ve fakir hastalara bakmak üzere halk partisi kaza merkezi binasında da tesis edilen klinikte fiilen yardımlara devam edilmektedir. Bu kolun köylere kadar uzanacak teselli edici ve kurtarıcı elinin temasındaki sıcaklığın füsunkar tesirlerini hissetmek mümkün değildir…*''[532]

*1941 yılında kentte başka bir balo organizasyonu daha olmuş, bu balo da elde edilen paranın yurtta kalan öğrencilere ve Halkevi tarafından yemek yardımı yapılan

[529] BCA, 490.1.0.0, Y.No: 996.851.1, Tarih: 04.09.1945, s. 78; Mehmet Korkud Aydın, ''Edirne Halkevi'nin Kuruluş ve Faaliyetleri'', *Eğitim ve Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, S. 3, Eylül 2021, s. 137-138.
[530]''*Halkevi Balosu*'', Edirne Postası, 14 Şubat 1940, s. 1.
[531]Mehmet Korkud Aydın, *a.g.m.*, s. 129.
[532]Gökhan Durak, *a.g.t.*, s. 218.

öğrenciler için toplandığı belirtilmiştir. Baloda 268 Lira 29 Kuruş hasılat toplanmıştır.[533]

*Edirne ve ilçelerindeki Halkevleri zehirli gazlardan korunmak için kurs açmıştır. Bu kurs uzmanlarca verilmiştir.[534] Kurslara 15 yaşını bitirmiş ve 60 yaşını doldurmayan kadın erkek herkesin katılabileceği açıklanmıştır. Haftada bir gün olarak yapılan kurslarda kadınlar sabahları 9.00'dan 10.30'a kadar, erkekler de akşamları 17.30'dan 19.00'a kadar eğitim görmüşlerdir.[535]

*1942 yılında ''Halkevleri ve Halkodalarının 1942 yılı'' isimli eserde Edirne Halkevi'nin sosyal yardım kolu hakkında bilgi verilmiştir. ''…*Edirne halkevi sosyal yardım komiteleri mevzuunu en iyi başaran evlerimizdendir. Diğer yardım kolları ile iş birliği yapmasını ve komitelerine gelir temin etmesinin bilmiştir. Temin edilen gelirde tamamıyla yoksullara sarf edilmiştir...*'' Şeklinde açıklanmıştır.[536]

*1943 yılında Uzunköprü Halkevi tarafından 600 yoksul halka haftalık olarak 250 gram mısır unu ücretsizce dağıtılmıştır.[537]

*1945 yılının son aylarında Edirne Halkevi Sosyal Yardım Kolu kış aylarında yakacak sıkıntısı olan vatandaşlara yardım etmek maksadıyla hayırseverlerden bağış toplamak için en az 5 kilo kömür bağışı kampanyası başlatmıştır. Kampanyaya ilk destek olanlar Trakya Umumi Müfettişi Abidin Özmen olmuştur. Özmen 50 kilo kömür bağışı yapmıştır. Başkaca Üsteğmen Fikret Aygen ve eşi 40 kilo, PTT Müdürü Ahmet Akıncan 20 kilo kömür bağışlamıştır.[538]

*Bu dönemde de önceki yıllarda olduğu gibi Halkevinde durumu olmayan vatandaşlar para alınmadan muayene edilmiştir. Her hafta perşembe günleri Dahiliye hekimi Dr. Ali Rıza Bey fakir halkın muayene ve tedavilerini yapmıştır.[539]

---

[533]Mehmet Korkud Aydın, *a.g.m.,* s. 129.
[534]''*Zehirli Gazlar Kursu''*, Edirne Postası, 27 Mart 1940, s. 1; ''*İpsala'da Zehirli Gazlar Kursu''*, 30 Mart 1940, s. 1.
[535]''*Zehirli Gazlar Kursları Açıldı''*, Edirne Postası, 8 Haziran 1940, s. 1.
[536]Gökhan Durak, *a.g.t.,* s. 218.
[537]''*Uzunköprü'de Sosyal Yardım''*, Edirne Postası, 17 Şubat 1943, s. 1.
[538]''*Fakir Halka Kömür*'', Edirne Postası, 26 Ocak 1946, s. 1.
[539]''*Doktor Ali Rıza''*, Edirne Postası, 25 Kasım 1939, s. 3.

*Edirne Halkevi düzenlediği konferanslara bu süreçte de devam etmiştir. Çeşitli alanlarda uzmanlar gelerek kent halkını bilgilendirmişlerdir. Lakin sağlık alanında bu yıllarda sadece 2 konferans düzenlenmiştir. Bunlardan ilki 20 Şubat 1941 tarihinde olmuştur. Prof. Dr. Muhittin Erel ‘‘Nasıl Besleniriz’’ konulu bir konferans vermiştir. İkincisi ise 22 Şubat 1941 tarihinde olmuştur. Dahiliye uzmanı Doç. Dr. A. İsmet Çetingil ‘‘İnsan Bünyesi ile Cemiyet Bünyesi Arasındaki Büyük Benzerlik’’ konulu bir konferans vermiştir. Her iki konferansa da Edirne halkının katılımı yoğun olmuştur.[540]

3. Yaşanan Su Baskınları ve Bosna Köyü ’nün Taşınması Meselesi

1930’lu yıllarda Edirne’de nehirlerin taşmasından ötürü birçok sel meydana gelmiş ve kentin bir kısmı mağdur olmuştu. Bu dönemde de Edirne’de yoğun yağışlar sonucunda taşan nehirlerin meydana getirdiği su baskınları olmuştur. Özellikle 1941 yılında yaşanan sağanak yağışın ardından en fazla etkilenen bölge olan Bosna köyünün taşınması için hazırlıklar yapılmıştır. Bu yıllarda da yaşanan su baskınlarının ardından mağdur olan kişilere sosyal yardımlar yapılmış, Kızılay Cemiyeti de yoğun çalışmalar yaparak selden etkilenen Edirne halkına destek olmuşlardır.

Bu dönemde Edirne’de ilk sel 1940 yılında meydana gelmiştir. Yılın ilk ayında yağan şiddetli yağışların ve eriyen karların neticesinde Meriç, Tunca ve Arda nehirlerinin suları yükselmiştir. Suların yükselmesi kentin nehir kıyısındaki semtleri olan Yıldırım, Kirişhane, Yeniimaret, Göl’de su baskınına sebep olmuştur. Özellikle Kirişhane semtinde 30 ev su baskınına uğramıştır. Adı geçen bölgelerde ekilmiş ya da ekilmemiş bütün araziler su altında kalmıştır. Bu semtlerdeki selden etkilenen vatandaşlara kayıklar ve askeri tombazlarla (askeri yüzücü araç) yemek ve ilaç yardımı yapılmıştır.[541] 1940 yılında ikinci su baskını 7 Nisan’da olmuştur. Yağan yağmurların nedeniyle nehirler yükselmiş ve 7 Nisan’dan 8 Nisan akşamına kadar bu yükselme devam etmiştir. Yaşanacak seli tahmin eden Edirne Belediyesi ve Umumi Müfettişlik erken davranarak önlemler almış ve olası can kaybının önüne geçilmiştir. Yağmurdan

[540]BCA, 490.1.0.0, Y.No: 1009.894.1, Tarih: 28.04.1941, s. 17,19.
[541]‘‘*Nehirler Bu Senede Taştı, Bütün Ovalar Adeta Koca Bir Deniz Halini Alıverdi*’’, Edirne Postası, 27 Ocak 1940, s. 1.

dolayı Edirne'deki tren yolunun 144 kilometre ve Yunan arazisindeki 126 kilometrelik kısmı tahrip olduğu için İstanbul'dan Ekspres treni gelememiştir. Yaşanan selde 1.280 ev su altında kalmış ve evlerdeki birçoğu kişi başka mahallelerdeki evlere misafir olarak yerleştirilmiştir. 173 ev yıkılmış ve 189 kadarı da fazlaca zarar görmüştür. Başka evlerde misafir kalan vatandaşlara Kızılay yiyecek yardımı yapmıştır. Ayrıca Kızılay evlerinden ayrılmayanlara da 15 kayık ve askeri tombazlarla yiyecek ve ilaç yardımı göndermiştir.[542] Nisan ayında yaşanan bu sel Edirne'de o güne kadar yaşanan en büyük sel felaketi olmuştu. Ondan öncekiler daha az zaiyatla atlatılmış olup bu selde çok fazla ev yıkılmış ve fazla kişi mağdur olmuştur. Öyle ki yaşanan bu su baskınları birkaç hafta hep tekrar etmiş hatta 17 Nisan günü Bosna köyünde bir taşkın daha meydana gelmiştir. 1939 yılında köyde su baskınına karşı yapılan 1.800 metrelik setin 500 metresi bu taşkında yıkılmıştır. Köyde yaşayanlar Edirne Valisi Ferit Nomer'in gönderdiği balıkçı kayıkları ile köyden alınmıştır.[543] Osman Nuri Peremeci ''Edirne Tarihi'' adlı eserinde Bosna köyüne yapılan setten bahsetmiş ve şöyle demiştir; ''*…Meriç boyunda, Meriç köprüsü ile Yunan hududu arasında Bosna köyü denilen 250 evli, arazisi geniş bir köyümüzü hemen her sene Meriç nehri basmaktadır. Bu köy ya herhangi bir su baskınında kökünden gidecek veyahut köyün doğu kenarlarına ve asfalt yol boyuna doğru yerini değiştirmek icab edecekti. Devlet, bu işte de vefakâr köylüyü yerinden oynatmayarak 60 bin lira sarfile nehire karşı onu büyük sedlerle korudu…*''[544]

1940 yılının son ayında kentte yeniden su baskını olmuştur. Beklenilmeyen yağışların ardından Edirne'nin nehir kenarındaki bütün mahallelerini su basmış, Karaağaç ile olan irtibat tamamen kesilmiştir. Taşkına maruz kalan bazı mahallelerdeki vatandaşlar kurtarılmıştır. Lakin bazı yerlerde de can kayıpları olmuştur. Bosna köyü de selden etkilenmiştir. Hava sıcaklığı 0 derecenin altında olduğu için sular donmuş ve bölgeye kayık veya askeri yüzücü araç girememiştir. Bundan dolayı köylüler birkaç gün köyde güvenli evlere gitmişlerdir. Karaağaç'tan Bosna köyüne yardım götürülmeye çalışılmıştır. Köy halkından 500 kişi ancak 14

[542]BCA, 30.10.0.0, Y.No: 118.828.8, Tarih: 09.04.1940, s. 2, 5-6.
[543]''*Su Tahribatı*'', Edirne Postası, 20 Nisan 1940, s. 1.
[544]Osman Nuri Peremeci, *Edirne Tarihi*, Resimli Ay Matbaası, İstanbul 1940, s. 438.

Aralık tarihinde buzların erimesi sonucunda kayıklarla kurtarılmıştır.[545] Köyden çıkarılanlar çadırlara alınarak sıcak yemek ve çay verilmiş ve daha sonrada civardaki köylere sevk edilmişlerdir. Köyde kalanlar için ise ekmek, yiyecek, şeker, çay, sigara ve sağlık malzemesi ile memur gönderilmiştir. Köye gönderilen sağlık memuru köylünün sağlığının iyi vaziyette olduğunu ve köyde hastalık bulunmadığını söylemiştir.[546] Edirne elektrik fabrikasının olduğu bölgede sular altında kalmış ve kente bir süre elektrik verilmemiştir. Bu sel felaketinin ardından etkilenen kişilere de yardım etmek üzere Belediye, Zabıta, Jandarma ve İtfaiye hummalı bir çalışma yürütmüştür.[547] Edirne Valisi Ferit Nomer 'de selde mağdur olan Edirnelilere yardım etmek maksadıyla bir komisyon kurmuş ve Kızılay'ın da iş birliği ile yardımlar edilmiştir.[548] Kızılay Cemiyeti bu su baskınında yaptığı nakdi yardımların yanı sıra üç sandık içerisinde battaniye, ayakkabı, gömlek, çorap ve manto gibi 1.940 parça eşya göndermiştir. Önceden de 1.384 parça eşya dağıtımı yapılmıştır.[549] Sel felaketinde evleri yıkılan, su altında kalan 500 kişi Karaağaç'taki göçmen evine yerleştirilmiştir. Buraya getirilen kişilere sağlık muayenesi yapılmış ve sağlık tedbirleri alınarak aşılanmışlardır.[550]

1941 yılında Edirne'deki su baskınının zararlarını ve selden mağdur olan kişilerin halini incelemek için Kızılay Umumi Müfettişi Erzincan Milletvekili Salih Oraç, Edirne'ye gelmiştir. Tetkiklerin ardı sıra Ankara'ya döndükten sonra Kızılay Edirne Şubesi'ne 5.850 Lira para gönderilmiştir. Bu paranın 100 Lirası sel bölgesindeki evlerinde bulunan eşyaları zarar gören 5 Polis Memuruna, 50 lirası Edeköy'deki selden etkilenen vatandaşları kurtarırken boğulan askerin Ordu'nun Anızlar köyündeki ailesine, geri kalanı da Edirne'deki kimsesiz ve ihtiyacı olan 1.200 kişinin Mart ayı sonuna kadar ki giderleri karşılanmasına karar verilmiştir.[551]

---

[545]BCA, 30.10.0.0, Y.No: 118.832.9, Tarih: 12.12.1940, s. 16, 25.
[546]BCA, 30.10.0.0, Y.No: 118.832.9, Tarih: 12.12.1940, s. 36, 47.
[547]''*Meriç Tunca Nehirleri Yine Geniş Mikyasta Taştı*'', Edirne Postası, 11 Aralık 1940, s. 1-2.
[548]Edirne Postası, 1 Ocak 1941, s. 1.
[549]'*Kızılay'ın Seylapzedelere Yardımı*'', 'Edirne Postası, 8 Ocak 1941, s. 1.
[550] BCA, 30.10.0.0, Y.No: 118.832.9, Tarih: 12.12.1940, s. 30.
[551]''*Kızılay Kurumunun Edirne Seylapzedelerine Çok Kıymetli Yardımları*'', Edirne Postası, 12 Şubat 1941, s. 1.

Edirne'de yaşanan sel taşkınlıklarında en fazla zarara uğrayan yer olan Bosna köyün 1941 yılının Şubat ayında taşınmasına karar verilmiştir. Su taşkınlıklarında çok zarar görmesi ayrıyeten yaşayan köylülerinde maddi manevi olarak mağdur olması durumu olunca köyün taşınması kararı alınmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda bu köyün karşısında Meriç Nehrinin sol sahilinde Tayakadın Çiftliği bulunmaktadır. Bu çiftlik İtalyan tabiiyetli Boceti ailesinindir.[552] Mart ayının ortalarında hükümet tarafından çiftliğin istimlak bedeli olan 30 küsür Bin Lira kente gönderilmiştir.[553] Köyün 1941 yılında taşındığı kesin olarak bilinse de dönemin basını yahut arşiv belgelerinde tam tarihine rastlanılmamıştır. 1941 yılında köyün taşınması ile 330 haneli ''Tayakadın Köyü'' kurulmuştur. Köydeki bu 330 haneye toprak dağıtılmıştır. Herkese eşit olarak 72 dönüm toprak verilmiştir. Bu topraklar köyün her bölgesinden olmak üzere 3 parça 20 dönüm, 2 parça 5 dönüm, 1 parça 2 dönüm olarak dağıtılmıştır.[554]

Bundan sonraki yıllarda Edirne'de pek fazla su baskınları meydana gelmemiştir. Mart 1942 tarihinde yoğun yağışlardan kaynaklı olarak taşkın olsa da zamanında alınan tedbirlerle hiçbir zaiyat verilmemiştir.[555] Eylül 1942'de de kentte yaşanan sel felaketlerinin tekrardan olmaması amacıyla Meriç Nehrinin sağ sahilinde ve Nazmi Bey Çiftliği civarında mahmuz[556] inşa edilmesi kararı alınmıştır. Bayındırlık Bakanlığı tarafından bu iş için 12.637 Liralık ödenek gönderilmiştir. Ayrıyeten olarak Bayındırlık Bakanlığı suların yükselme ve alçalmasını ölçmek için Meriç Köprüsü yanına eşel istasyonu kurulmasını istemiştir.[557]

4. Türk Kızılay Cemiyeti'nin Edirne'deki Sosyal Yardım Faaliyetleri

Türk Kızılay Cemiyeti Edirne Şubesi'nin sosyal yardım çalışmaları fazlaca olarak 1940 yılı ve sonrasında yapılmıştır. Kızılay, kent halkından yoksul ve ihtiyaç sahibi vatandaşlara her yönden desteklerini sürdürmüştür. Ayrıca sel

---

[552] ''*Bosna Köyü Başka Bir Yere Kaldırılıyor*'', Edirne Postası, 8 Şubat 1941, s. 1.
[553] ''*Bosna Köyünün Tayakadına Kaldırılması*'', Edirne Postası, 19 Mart 1941, s. 1.
[554] https://www.tayakadinkoyuedirne.com/?SyfNmb=2&pt=Köyümüzün+Tarihçesi (Erişim Tarihi: 08.11.2022)
[555] ''*Nehirler Taştı*'', Edirne Postası, 4 Mart 1942, s. 1.
[556] Mahmuz: Köprü ayaklarında basıncı azaltmak için suyun geldiği ve gittiği yanlardaki çıkıntı
[557] ''*Su Baskınlarına Karşı Tedbir*'', Edirne Postası, 5 Eylül 1942, s. 1.

felaketlerinden etkilenenlere de yardımlarını esirgememiş, tüm insani yardımların yapılmasında ön safhalarda yer almıştır.

Önceki başlıkta aktarıldığı üzere Kızılay'ın bu yıllarda sel baskınları için yardımlarının ilki 1940 yılında olmuştur. Daha sonra da yaşanan sel baskınlarında etkilenen vatandaşlara hem nakdi hem de yiyecek ve giyecek yardımları yapılmıştır. Bu dönemde Edirne'de yaşanan diğer bir önemli sorun da ekmek meselesi olmuştur. 1942 yılında kentte ekmeklerin gramajı buğdayın eksikliğinden ötürü 300 gramdan 150 grama düşürülmüştür. Karne ile ekmek verilmeye başlanmış, durum Edirne basınına yansımıştır. Basında yazılan köşe yazısında ''*...Fiat mevzubahsi olmaksızın her yerde halka 300 gram üzerinden ekmek tevzi edilirken Edirne belediyesinin günde ancak 150 gram ekmek vermek zorunda kalmasına her halde iddiamızın kuvvetli delili olarak ileri sürebiliriz. Hayatında belki bir kilo buğday almamış, piyasa borsa ve alışveriş denilen nesnenin mana ve maiyetini dahi bilmeyen kimselerin buğday mubayaasına memur edilmiş olmaları elbette ki bugünkü ekmek darlığını hazırlayan amilin başına gelir...*'' şeklinde yazılmıştır.[558] Kentte ekmek sorunu 1943 yılının ilk aylarına kadar sürmüştür, ekmekler eski gramajlarına kavuşmuştur ancak fiyatı aynı kalıp ekmeğin içine farklı unlar katılmıştır ve böyle yapıldığı için ekmeğin tadı kötü olmuştur.[559] Ekmeğin fiyatının yüksek olması üzerine yoksul vatandaşı fazla olan Edirne halkında kış şartlarında evine ekmek götüremeyenler olmuştur. Durumun farkında olan Hükümet, yoksul vatandaşlarının aynı memurlar gibi ekmeği ucuz fiyatla alması için çalışmalar yapmış ve bu Edirne'de memnuniyetle karşılanmıştır. Aynı zamanda Edirne Kızılay Şubesi de kentteki hali vakti yerinde olmayanlar için sıcak yemek verilmesi maksadıyla aşevi açılması için Edirne Belediyesine başvurmuştur. Alınan olumlu sonuçların ardından Kızılay Cemiyeti'nin merkezinden gönderilen 20 Bin Liralık bütçe ile dört aşevi açılmıştır. 22 Ocak 1943 tarihinden itibaren sıcak yemek vermeye başlayan aşevlerinde ilk günde bin küsür kişiye sıcak yemek verilmiştir. Durumdan son derece mutlu olan Edirne halkı aşevleri açan Kızılay Cemiyeti'ne şükranlarını gazete aracılığıyla iletmiştir.[560] Aşevi açılışından yaklaşık 20

[558] ''*Ekmek Meselesi''*, Edirne Postası, 17 Ekim 1942, s. 1.
[559] ''*Ekmeğe Darı Karıştırılıyor''*, Edirne Postası, 2 Ocak 1943, s. 1.
[560] ''*Yoksul Halka Ucuz Ekmek Verilecek''*, Edirne Postası, 23 Ocak 1943, s. 1.

gün sonra ise sıcak yemek yiyenlerin sayısı 5.000 kişiye ulaşmıştır.[561] Aşevi faaliyete başladıktan sonra yalnızca sivil vatandaşlar değil durumu olmayan öğrenciler de bu aşevine gelerek sıcak yemeklerden ücretsizce faydalanmışlardır.[562] Mayıs 1943'de ise Kızılay Cemiyeti Merkezi tarafından yoksul vatandaşlara verilen sıcak yemeklerin devamının sağlanması amacıyla Edirne Şubesi'ne 10 Bin Liralık bir tahsisat gönderilmiştir. Bu tahsisatın 4.750 Lirası Edirne Merkez, 2.000 Lirası Uzunköprü, 1.000 Lirası Keşan, 500 Lirası İpsala ve 1.250 Lirası da ile bağlı köylerdeki yoksullar için gönderilmiştir. Ayrıyeten Edirne Şubesi kilosu 40 Kuruştan 25.000 kilo çavdar alarak parasız olarak yoksul halka dağıtılmış, durumu iyi olan vatandaşlara da maliyet fiyatı üzerinden satış yapmıştır.[563] 1944 yılının kış aylarında da Kızılay Edirne Şubesi hiçbir ücret alınmadan ihtiyaç sahibi halka nüfus başına yedişer kilo çavdar ve mısır dağıtımı yapmıştır. Bundan başka birde Kızılay Merkezi tarafından tahsisat gönderimi yapılmış ve gönderilen bu para ile okullarda kimsesi olmayan ve fakir öğrencilere sıcak öğlen yemeği verilmiştir.[564]

1945 yılına gelindiğindeyse Kızılay kentteki çalışmalarının yanı sıra Edirne'nin ilçelerinde de çalışmalarına hız vermiştir. Ocak 1945' te Uzunköprü ilçesinde de bir aşevi açılmıştır. Açılan bu aşevinde çoğunlukla yoksul durumdaki öğrencilere yemek verilmesi planlanmıştır. Açılışından ay sonuna kadar 254 öğrenciye sıcak yemek verilmiştir.[565] Bundan başka Kızılay Cemiyeti Uzunköprü'nün Kırcasalih köyünde iki ve Salarlı köyünde bir tane olmak üzere okul yaptırmıştır. 1945 yılında başlanan inşaat 1946 yılının yaz aylarında tamamlanmıştır. [566] Yine bu dönemde Edirne merkezdeki yoksul vaziyetteki öğrenciler için de Kızılay Merkezi tarafından 3.000 Lira para gönderilmiştir. Gönderilen bu para ile kentteki Dört İlkokulda okuyan 235 öğrenciye ayakkabı yaptırılmıştır.[567] Durumu olmayan öğrencilere ayakkabı yapımı devam etmiş Şubat ayında da 244 öğrenciye ayakkabı yaptırılmış ve bu ayda her gün 36 fakir öğrenciye yarımşar ekmek verilerek öğlen yemekleri giderleri

---

561 ''*Yoksullara Sıcak Yemek"*, Edirne Postası, 17 Şubat 1943, s. 2.
562 ''*Edirne Aşevleri"*, Trakya'da Yeşilyurt, 23 Ocak 1943, s. 1.
563 ''*Kızılayın Yardımları"*, Edirne Postası, 19 Mayıs 1943, s. 1.
564 ''*Kızılayın Yoksullara Yardımları"*, Edirne Postası, 16 Şubat 1944, s. 1; ''*Kızılay Çavdar Veriyor"*, 7 Mart 1944, s. 1.
565 ''*Uzunköprüde Aşevi"*, Edirne Postası, 25 Ocak 1945, s. 1.
566 ''*Kızılayın Yardımları"*, Edirne Postası, 12 Ocak 1946, s. 1.
567 ''*Yoksul Çocuklara Kundura"*, Edirne Postası, 18 Ocak 1946, s. 1.

karşılanmıştır.[568] Ayrıca bu yıllarda basında Kızılay haftası kutlamaları yapılmış ve kent halkından Kızılay'a üye olmaları için teşviklerde bulunulmuştur.[569]

Edirne'deki yardım cemiyetlerinin listesini ve idare heyetlerini 1943 yılının Aralık ayında Edirne Halkevi Başkanı Dr. İsmail Hakkı Kutkam, CHP Genel Sekreterlik Yüksek Makamına göndermiştir. Gönderilen liste şu şekildedir;

1-Türk Hava Kurumu: 16.02.1925 tarihinde kurulmuştur. Amacı: Hava müdafaasını kuvvetlendirmektir. 6087 üyesi vardır. Başkanı Yusuf Cemil Üner'dir.

2-Kızılay Kurumu: 1920-1921 yılında kurulmuştur. Amacı: Hayır işlerine bakmak, hazerde ve seferde felakete uğrayanların imdadına koşmaktır. 359 üyesi vardır. Selami Taluy başkanıdır.

3-Çocuk Esirgeme Kurumu: 1923 yılında kurulmuştur. Amacı: Yoksullara yardım ve kimsesiz çocukları himaye etmektir. Kayıtlı hiç üyesi yoktur. Gönüllülük esası ile yapılmaktadır. S. Kıyıcı başkanıdır.

4-Malul Gaziler Cemiyeti: 12.07.1932 tarihinde kurulmuştur. Amacı: Harp malullerini himayedir. Başkanı Avni Demirkaya'dır.

5-Edirne Eski Eserleri Sevenler Kurumu: 4.10.1935 tarihinde kurulmuştur. Amacı: Asarı atikayı korumaktır. Başkanı Yusuf Cemil Üner'dir.

6-Edirne Şehir Kulübü: 14.11.1941 tarihinde kurulmuştur. Amacı: Yurttaşların bir araya toplanarak yekdiğerleri ile tanışmak ve samimiyetlerini arttırmaktır. Başkanı Cemil Gölge'dir.

7-Edirne Malul Gaziler Cemiyeti: 18.07.1927 tarihinde kurulmuştur. Amacı: Harp Malullerini himayedir. Dr. Muammer Baydur başkanıdır.

Bu cemiyetlerden başka Edirne'de yaşayan Yahudilerin kurduğu hayır cemiyetleri de vardır. Bunların adları ise; Musevi Muaveneti Hayriye Cemiyeti,

---

[568] ''*Yoksul Çocuklara Ayakkabı*'', Edirne Postası, 9 Şubat 1946, s. 1.
[569] ''*Kızılay Haftası*'', Edirne Postası, 13 Ekim 1945, s. 1.

Musevi Düşkünlere Yardım Cemiyeti, Musevi İşçiler Cemiyeti, Musevi Fakir Hastalara Yardım Cemiyetidir.[570]

5. Edirne Halkı'nın Yaptığı Sosyal Yardımlar

Yardımsever Edirne halkı önceki dönemde olduğu gibi bu dönemde de yurt içerisinde yaşanan olaylar, depremler karşısında desteklerini esirgememiştir. İlk olarak kendi içerisindeki zor durumda olanlara destek olan hamiyetli Edirne halkına basın yoluyla da yardım yapılması çağrısında bulunulmuştur. 27 Aralık 1939 tarihinde 7,9 şiddetinde merkez üssü Erzincan olan büyük bir deprem meydana gelmiştir. Depremde resmi kayıtlara göre 32,968 kişi hayatını kaybetmiş, 116.720 ev yıkılmıştır.[571] 1939 depremi günümüze kadar gerçekleşen depremlerde 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 7.7 ve 7.6 şiddetlerindeki depremlerden sonra yitirdiğimiz canlarımızın ardından en fazla kişinin can verdiği deprem olmuştur. Çevre illerinde de zararlar oluşturan bu deprem sonrasında Edirne basınında depremzedelere destek olunması için çağrılar yapılmıştır. Yardımsever Edirne halkı zor durumda olan Erzincanlılara desteklerini esirgememiştir. Özellikle Kızılay aracılığıyla kış şartlarından dolayı para, giyecek, örtünecek eşya gönderimi yapılmıştır. Bu işte Edirne Valisi'nin eşi de büyük rol oynamıştır.[572] Yalnızca Edirne merkezi değil ilçelerinden de depremzedelere birçok bağış yapılmıştır. Edirne'den 11.690 Lira, Uzunköprü'den 4.616 Lira, Keşan'dan 2.250 Lira, İpsala'dan 1.058 Lira, Meriç'ten 405 Lira para desteği gönderilmiştir. Ayrıca Merkezden 1 kilogram, Lalapaşa'dan da 850 gram buğday gönderimi yapılmıştır.[573] Günden güne yapılan nakdi ve yiyecek, giyecek yardımlarıyla Edirne'den toplamda 31.683 Lira para yardımı yapılmıştır. [574]27 Kasım 1943 tarihinde de Kastamonu'nun Tosya ilçesinde 7,2 şiddetinde bir deprem meydana gelmiştir. 4.000'i geçkin kişinin hayatını kaybettiği[575] depremde yine depremzedelere

[570]BCA, 490.1.0.0, Y.No: 595.57.10, Tarih :02.02.1944, s. 1-2-3.
[571]İlhan Haçin, ''1939 Erzincan Büyük Depremi'', *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* S.88, Mart 2014 Ankara, s. 40.
[572]''*Zelzele Tahribatı Tahminin Çok Fevkinde"*, Edirne Postası, 3 Ocak 1940, s. 1.
[573]''*Vilayetimizin Bugüne Kadar Felaketzedelere Olan Yardımı",* Edirne Postası, 10 Ocak 1940, s. 1.
[574]''*Zelzele Felaketzedelerine Yardım Yekunu Gün Geçtikçe Kabarıyor*'', Edirne Postası, 17 Ocak 1940, s. 1.
[575]https://www.academia.edu/44405659/Ladik_Depremi (Erişim Tarihi: 15.11.2022)

yoğun yardımlar yapılmıştır. Bu depremde de Edirne Kızılay Şubesi vasıtasıyla bölgeye 9.549 Lira para yardımı yapılmıştır.[576]

[576]‘‘*Zelzele Felaketzedelerine Edirnelilerin Yardımı’’*, Edirne Postası, 29 Ocak 1944, s. 1.

III. BÖLÜM

II. DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA EDİRNE'DE SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM FAALİYETLERİ (1946-1960)

A. Edirne'nin Genel Sağlık Durumu

1946-1960 yılları arasında Edirne kentinin genel sağlık durumu hakkında önceki bölümlerde anlatılan ve halk arasında fazlaca görülen bulaşıcı hastalıklardan kızamık ve grip hastalıklarının salgın olarak, çiçek ve tifüs hastalıklarının ise pek nadir olarak görüldüğü tespit edilmiştir. Sıtma hastalığı vakaları bu yıllarda da görülmeye devam etmiş ve 1936 yılında kurulan Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatı çalışmalarını sürdürmüştür. Edirne ve ilçelerinde sıtma savaşı devam etmiştir. Bu yıllarda kentte kuduz hastalığı az olsa da hastalığa sebep olan köpeklerin sokaklarda fazlaca görüldüğü basına yansımış ve Edirneliler köpeklere karşı uyarılıp yetkililerden çözüm bulmaları istenmiştir.[577]

Erken Cumhuriyet yıllarında Trakya Bölgesi'nde, Umumi Müfettiş Kazım Dirik'in gayretleri ile açılan Azat Obaları ''Kızılay Kampları'' adıyla 1946-1950 yılları arasında da bölgede açılarak faaliyetini sürdürmüştür. II. Dünya Savaşı'nın başladığı 1939-1940 yıllarında çalışmalarına devam eden obaların sonraki yıllarda açılıp açılmadığı bilinmemekle beraber 1944 yılında Tekirdağ'ın Barbaros köyünde açılan Azat Obası ile yeniden faaliyetine başlayan oba farklı bir isimle 1951 yılına dek açılmaya devam etmiştir. Bu yıllarda Azat Obaları ya da Kızılay Kampları hakkında sayısının yetersiz olduğu ve bölgedeki çocukların sağlıklarına kavuşmaları için tekrardan sayıca fazla olarak açılması gerektiği basında yazılmıştır.

II. Dünya Savaşı'nın son yıllarında Edirne Memleket Hastanesi'nden doktorların ayrılması ve 1944-1945 yılları arasında hastanenin doktorsuz kalması üzerine hastane Sağlık Bakanlığı'na devredilmişti. Bu yıllarda ise Edirne Devlet Hastanesi'ne doktor atamaları yapılmış ve hastane teşekküllü bir hastane haline getirilmeye çalışılmıştır. 18 Eylül 1946 tarihinde Sağlık Bakanı Behçet Uz Edirne'yi ziyareti esnasında bir müjde vererek Edirne'nin ihtiyacı olan, halka yetecek vaziyette

[577] ''*Kaldırım Köpekleri*'', Edirne Postası, 21 Ağustos 1948, s. 2.

tam teşekküllü bir hastane yapılacağını bildirmiştir.[578] Nitekim müjdelenen bu hastane 1955 yılında tamamlanmış ve Edirne halkının hizmetine açılmıştır. Ayrıca bu yıllarda kentte verem hastalığı vakalarında artış olmuştur. Fakirliğin ve sefaletin hastalığı olarak geçen verem hastalığı ile ilgili olarak 1948 yılında kaldırılan Umumi Müfettişlik Konağı'nda Edirne basınına göre bir Verem Hastanesi açılması istenmiş, verem hastalarının burada tedavi görmeleri amaçlanmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda Umumi Müfettişlik Konağının hastane olarak kullanılmasına izin verilmiştir, fakat Edirne Verem Hastanesi olarak değil Edirne Devlet Hastanesine bağlı Verem Pavyonu olarak açılmıştır.

1.Edirne'de Halk Sağlığı Çalışmaları

1923-1938 ve 1939-1945 yılları arasında Edirne'de halk sağlığı adına çok faydalı çalışmalar yapılmış, halk bu alanda bilgilendirilmeye çalışılmıştı. Gerek basın gerek sinema yoluyla etkinlikler yürütülmüştü. Halkevi konunun uzmanı kişilerin konferanslar vermelerini sağlamış ve doktorlar tarafından konferanslar verilmişti. II. Dünya Savaşı döneminde bu konferansların sayısında bir düşüş meydana gelmiş ve verilen konferanslardan sadece iki tanesi sağlık alanında olmuştu. 1946-1951 yılları arasında ise Edirne Halkevi'nde çeşitli konularda konferanslar verilmeye devam etse de sağlık konulu konferans verilmemiştir. Fakat Halkevi Köycülük Şubesi 1947 yılında Edirne köylerine gezi düzenlemesi yapmıştır. Orhaniye ve Karakasım köyleri ziyareti yapılırken giden ekibe Sıtma Mücadele Merkez Doktoru ve Laboratuvar Şefi Şerif Küçükoğlu'da katılmış ve gidilen iki köyde sıtma davası, sıtmadan korunma, sıtma ilacının nasıl kullanılacağı hakkında bilgilendirme yapmıştır. Ayrıyeten sıtma hastalarının bulunduğu evleri de ziyaret ederek, öğütler vermiştir.[579]

Kentte bu yıllarda sağlık alanında iki konferans verilmiştir, bunlardan ilki 1953 yılından itibaren yapılmaya başlanan verem aşısı hakkında Sağlık Müdürlüğü binasında B.C.G. Aşısı Kampanya Başkanı Dr. Niyazi Erzin tarafından verilen konferans olmuştur.[580] İkincisi konferansta Edirne Kültür Lokali'nde Pedagog Hamdi Arda tarafından Çocuk Terbiyesi konusunda verilmiş ve anne babalar

[578] ''*Edirnede Yeni Tesisler"*, Edirne Postası, 21 Eylül 1946, s. 3.
[579] ''*Halkevinin Köy Gezisi"*, Edirne Postası, 26 Nisan 1947, s. 1.
[580] ''*Konferans",* Yeni Edirne, 20 Ocak 1953, s. 2.

bilgilendirilmeye çalışılmıştır.[581] Bu yıllarda kentte yeni gazeteler çıkmaya başlamış ve önceden olduğu gibi basın aracılığıyla, Edirnelilere kentin sağlık sorunları, hastalıklar ve aşı kampanyaları hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıyeten 1955 yılında Amerika Haberler Merkezi tarafından Edirne Belediyesine bir film makinesi gönderilmiş ve halka kültür sağlık filmleri izletilmiştir.[582]

Vatandaşları hastalıklara karşı korumada kentte aşı yapılması için çağrılara bu yıllarda da devam edilmiştir. Özellikle önceki bölümde bahsedilen II. Dünya Savaşı yıllarında ülke ve Edirne'de salgın vaziyetini alan tifüs hastalığına karşı kentte aşı yapılması sürdürülmüştür. Hastalığa tutulanların sayısında azalma olmuşsa da tedbir amacıyla tifüs aşısı yapılmıştır. Köylerde gezici aşı ekipleri ve kent merkezi ve ilçelerde de hükümet ve belediye doktorları tarafından tifüs aşısı uygulanmıştır. Aşı olmak istemeyen vatandaşlara ise Hıfzıssıhha Kanunu gereğince işlem yapılacağı bildirilmiştir.[583] Bundan başka çiçek hastalığı ile ilgili de aşı yapılması gerektiği ve aşı olmayan kimsenin kalmaması Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından bildirilmiştir. Edirne'de hükümet ve belediye doktorlarınca çiçek aşısının yapıldığı basın yoluyla halka duyurulmuştur.[584] Aralık 1947'de bir başka aşı çağrısı da kolera hastalığına karşı yapılmıştır. Bu çağrı Edirne Postası'nda şöyle yayınlanmıştır;

''*Edirne Sağlık ve Sosyal Yardım Müdürlüğünden:*

Mısırda çıkan kolera salgını dolayısiyle yurdumuzda alınan tedbirler meyanında ilimizde yapılmakta olan Kolera aşısı tatbikatına genel olarak devam edileceğinden şehir merkezinde oturan halkımızın merkez Hükümet, Belediye, Hastane ve Sıtma Savaş Tabipliklerine müracaatla aşılarını yaptırmaları, köylerde oturan halkımızın da aşıları köylerinde yapılacağından gönderilecek Sağlık memurlarına aşılarını yaptırmaları lüzumlu tebliğ ve ilan olunur.'' [585]

Önlem amacıyla ilkokullarda okuyan öğrencilere de Difteri (Kuş Palazı) aşısı yapılmıştır.[586] Ayrıca Edirne'nin köylerinde de esnafa ve öğrencilere tifo-tifüs karma

---

[581]''*Kültür Lokalinde Konferans"*, Yeni Edirne, 25 Aralık 1953, s. 1.
[582]''*Belediyemizin Film Servisi"*, Yeni Edirne, 23 Mart 1955, s. 1.
[583]''*Tifüse Karşı Aşı"*, Edirne Postası, 16 Şubat 1946, s. 1.
[584]''*Çiçek Aşısı Yaptıralım"*, Edirne Postası, 11 Aralık 1946, s. 2.
[585]''*Koleraya Karşı Aşılanmayı İhmal Etmeyelim"*, Edirne Postası, 13 Aralık 1947, s. 1.
[586]''*İlkokullarda Difteri Aşısı",* Yeni Edirne, 5 Ocak 1956, s. 1.

aşısı uygulanmıştır.[587] Aşı çağrılarının dışında Cumhuriyet'in kurulduğu dönemden beri Edirne ve Trakya'nın en büyük sağlık sorunu olan sıtma hastalığı ile ilgili önceki yıllarda olduğu gibi basında hastalık hakkında bilgiler verilmiş ve mücadelede halkın etkin katılımı istenmiştir. Yaz aylarında çoğalan hastalıkla ilgili Edirne Postası gazetesinin hemen her sayısında bir paragraflık bir yazı yayınlanmıştır. Sıtmaya karşı yazılan yazılara örnek vermek gerekirse; ''*Yazın köşeler arasında, yollar şoseler üzerinde ve ücra bucaklarda sivrisinek üremesine yarar durgun ve birikinti sularını görenler hemen sıtma mücadele memurlarına ve böyle yerlerin temizlenip kurutulmasını sağlamalıdır. Bu suretle yurdumuzdaki sıtma savaşına da katılmış olursunuz.*''[588]

Sıtma hastalığı ile ilgili olarak 1943 ve 1945 yıllarında açılan sıtma mücadele kursuna benzer şekilde ''Sıtma Sağlık Koruculuğu'' kursu açılmıştır. Bu kurs daha sonra 1953 yılında da açılmış ve başvuru yapmak isteyenler için gerekenler Edirne Postası gazetesinde yer almıştır. Kursa başvurmak için gerekli bilgiler şunlardır;

''*Trakya Sıtma Savaş Başkanlığından:*

Bölgemizde açılacak 45 günlük Sıtma Sağlık Koruculuğu kursuna girmek isteyenlerden aşağıda yazılı evsafı haiz olanların 20.05.1947 gününe kadar evrakı müspiteleriyle birlikte Başkanlığımıza müracaatları ilan olunur.

1-Ortaokul mezunu ve icabederse diğer tahsil vesikası olmak.

2-Nufüs cüzdanı sureti.

3-Askerlik vesikası sureti.

4-Sıhhat raporu (Memurin kanununun 5 inci maddesinin D. Fırkasında yazılı olduğu gibi.

5-İyihuy kağıdı.

6-Hali medeni beyannamesi.

[587]''*Aşı*'', Yeni Edirne, 7 Aralık 1951, s. 3.
[588]Edirne Postası, 29 Haziran 1946, s. 2.

7-İaşesiyle mükellef olduğu kimselere ait beyanname.

8-3 adet 4x6 eb'adında fotoğraf.

9-Tercümeihal varakası.

10-18 yaşından aşağı 30 yaşından yukarı olmamak.''[589]

Sıtma hastalığından başka Edirne'de hayvanlarda görülen lakin insanlara sirayeti çok kolay şekilde olan Şarbon hastalığı da salgın haline gelmiştir. II. Dünya Savaşı döneminde hiç görülmeyen hastalık hakkında kent halkının bilgi sahibi olması maksadıyla köşe yazıları yazılmış, korunma çareleri anlatılmıştır.[590] Kentte görülen hastalıklardan başka tavsiye verici yazılarda kaleme alınmıştır. Özellikle okul çocuklarının sık sık hastalanmalarına ve eğitimlerinden uzak kalmalarının sebebinin okulların ve özellikle de tuvaletlerin yeterince temizlenmemesi olarak görülmüştür. Okul hekimi ve okul aile birliği tarafından anne babaların hastalıklara karşı uyarılması gerektiği belirtilerek, hali vakti yerinde olmayan, çocuğuna sağlığını koruyacak ölçüde yemek veremeyen velilerin yetkili kişilerden destek istemesinin doğru olacağı belirtilmiştir.[591] Okul çocuklarının her gün içmesi gereken süt hakkında da faydaları, besin değeri ve zararları ile ilgili ebeveynlerin faydalanabileceği bir yazı kaleme alınmıştır. Bu çalışmayı Edirne Merkez Veteriner Müdürü yazmıştır.[592]

Okulların temizliği ve öğrencilerin hasta olmamasına dikkat edildiği kadar şehrin ortak kullanılan alanlarının temizliğine de dikkat edilmiştir. Edirne Belediye Doktoru' nun uygun gördüğü mağaza ve dükkanlarla umumi tuvaletler D.D.T. adı verilen böcek öldürücü olarak kullanılan ilaçla temizlenmiştir.[593] Ayrıca Edirne Belediyesi otobüs şoförlerine sağlık muayenesi olma şartı getirmiştir. Muayenenin tam teşekküllü hastanelerde yapılması istenmiş ve sağlık muayenesi yaptırmayan şoförler hakkında kanuni işlem başlatılacağı bildirilmiştir.[594] 1946-1950 yıllarında da önceki dönemlerde olduğu gibi yoksul halkın hastalandığında doktora gitmesi için para

---

[589]''*Trakya Sıtma Savaş Başkanlığından''*, Edirne Postası, 10 Mayıs 1947, s. 4.
[590]''*Şarbon''*, Edirne Postası, 12 Ekim 1946, s. 2; ''*Şarbon Hastalığından Korunma Çareleri''*, 23 Ekim 1946, s. 3.
[591]''*Temizlik Sağlık Meselesi''*, Edirne Postası, 15 Şubat 1947, s. 2.
[592]Edirne Postası, 25 Mayıs 1949, s. 2; ''*Sütten Gelen Tehlikeler''*, 3 Eylül 1949, s. 2.
[593]''*Temizlik İşleri*'', Yeni Edirne, 13 Ekim 1950, s. 2.
[594]''*Şöförler Sıhhi Muayeneye Tabi Tutuldular''*, Edirne Postası, 1 Haziran 1949, s. 3.

alınmadan muayene olmaları sağlanmıştır. Dr. R. Sami Haras, Tavukkapı caddesindeki muayenehanesinde Çarşamba günleri ücretsizce hasta kabul etmiştir.[595]

B. 1946-1960 Yılları Arasında Edirne'de Görülen Bulaşıcı Hastalıklar

1946-1960 yıllarında Edirne'de görülen hastalıklar başta sıtma olmak üzere grip, kızamık, çiçek, tifüs ve kuduz olmuştur. Önceki dönemlere nazaran hastalanan kişilerin daha az olduğu ve bu hastalıkların büyük boyutlarda salgın halini almadıkları görülmüştür. Bu yıllarda da hastalıklara karşı çağrılar yapılmış ve halk uyarılmıştır.

1.Sıtma

II. Dünya Savaşı yıllarında yurttaki sıtma mücadelesinde birtakım aksaklıklar yaşanmış, yağışlarda artış meydana gelmiş, hastalık vakalarında yükselmeler olmuştur. Bundan dolayı 4871 sayılı ‘‘Sıtma Savaşı Kanunu’’ 15 Şubat 1946 tarihinde yürürlüğe konularak hastalıkla savaşa daha güçlü şekilde devam edilmek istenmiştir. Bu kanunla sıtma hastalığı ile mücadele edilen yerlerin sayısı artış olmuş, 54 ilin tamamı veya gerek görülen yerlerinde 403 doktor ve 1.663 sağlık memuru ile birlikte çalışmaların sürdürülmesi hedeflenmiştir. Ayrıca bu kanunla beraber her bir yurttaş kendi ve aile fertlerini Sıtma Savaş Teşkilatları 'nın yaptığı tahlil ve muayenelere getirmekle zorunlu tutuldu.[596] II. Dünya Savaşı'nın ardından sıtma mücadelesinde farklı bir dezenfeksiyon işlemi de yapılmaya başladı. D.D.T. denilen zehirli ilaçla sivrisinekler imha edilmeye çalışıldı.[597] D.D.T. işlemi yapılmaya başlandıktan sonra basında bu işlemin yapılışı, ne olduğu, ne için kullanıldığını içeren bilgi yazıları yayınlanmıştır. 4 Eylül 1946 tarihli Vakit gazetesinde D.D.T. Nedir? Başlıklı yazı da D.D.T. harflerinin açılımını ‘‘Derde Deva Tozu’’ olarak isimlendiren insanların olduğu yazılmıştır. Ayrıyeten sivrisineklerin bu madde ile karşılaştıkları vakit ilk olarak serinlediklerini, sonrasında felce uğrayıp bir saat içinde öldüklerinin bilgisi verilmiştir.[598]

---

[595]‘‘*Dr. R. Sami Haras”*, Edirne Postası, 25 Ocak 1950, s. 2.
[596]Fatih Tuğluoğlu, ‘‘Türkiye'de Sıtma Mücadelesi (1924-1950)’’, *Türkiye Parazitoloji Dergisi*, S. 32, 2008, s. 358.
[597]Fatih Tuğluoğlu, *a.g.m.,* s. 358.
[598]‘‘*D.D.T. Nedir”*, Vakit, 4 Eylül 1946, s. 5.

Edirne merkezli olmak üzere yapılan sıtma mücadelesine yaz aylarında vakaların daha da artmasından dolayı bu yıllar arasında da devam edilmiştir. 1944 yılında Trakya Sıtma Mücadele Başkanlığı'na atanan Dr. Cevat Eke, 1948 yılının Temmuz ayında görevinden ayrılmıştır. Yerine Şubat 1949'da Dr. Demir Erel atanmış ve 19 Mayıs 1950 tarihinde Ankara Sıtma Mücadele Teşkilatı'na tayin edilmiştir. Boş kalan Sıtma Mücadele Başkanlığı'na da Dr. Ratıp Kazancıgil atanmıştır. Kazancıgil görevinden 1963 yılında Edirne Sağlık ve Sosyal Yardım Müdürü olarak ayrılmıştır.[599]

1946 yılında faaliyetlerine devam eden Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatı'nın faydalı çalışmaları ile görevli memurlar Edirne başta olmak üzere Trakya illerinde kentlerdeki evleri birer birer gezerek mazotaj çalışması yapmışlardır. Önceden olduğu gibi sivrisineklerin üredikleri yerler olan su birikintileri ve göllerin mükellefiyet usulü çalışma yapılarak kurutulması sağlanmıştır.[600] Bunlar yapılırken basında eskiden olduğu gibi propaganda yazıları yer almış, bir paragraflık kısa yazılar mücadelenin etkin yapıldığı zamanlarda yayınlanmıştır.[601] 1947 ve 1948 yıllarında da havaların ısınmasıyla sivrisineklerin canlanmaya ve sıtma hastalığını yaymaya başlama zamanında Trakya Bölgesi'nde sıtma mücadelesine her yıl olduğu gibi aynı çaba ile devam edilmiştir.[602] 1948'deki çalışmalara ilaveten Eylül ayı sonlarında Edirne Milletvekilleri Mahmud Nedim Gündüzalp ve Edip Ağaoğlu Edirne'de ve köylerinde inceleme gezisi yapmışlar ve bu gezide sıtma savaşı hakkında ''*...Meriç yollarında sıtma çeken mıntıkalar, sıtma savaşının hizmetlerini şükranla karşılamaktadırlar. Mücadele doktorları her hafta köyleri gezerek D.D.T. tatbikatını bizzat kontrol etmektedirler. Bu sayede köylerimiz her türlü haşerelerden kurtulmuş bulunmaktadırlar...*''[603] şeklinde bir açıklama yapmıştır.

Büyük özverilerle yapılan sıtma savaşı Trakya Umumi Müfettişliği kaldırıldığında da çalışmalarını sürdürmüş ve son müfettiş Abidin Özmen ''Trakya''

---

[599]Ratıp Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, Ender Bilar, *a.g.e.,* C. 2, s. 54.
[600]''*Sıtma Savaşı Başladı"*, Edirne Postası, 27 Nisan 1946, s. 1.
[601]Edirne Postası, 19 Haziran 1946, s. 1. ''Her yıl ilkbaharda eski sıtmalıların nöbetleri tekrarlar. Bunlar hastalıklarını iyi tedavi ettirmeyen, eskiten hastalardır. Sıtma salgınları yaz sonbahar aylarında başlar. Çünkü bu mevsimde milyonlarca sivrisinek üremiş, kanatlanmış ve havaya uçarak etrafımızı almışlardır. Ödevimiz daha sıcaklar başlamadan sivrisinek üreme yerlerini temizlemektir.''
[602]''*Sıtma Savaşı'',* Edirne Postası, 22 Mayıs 1948, s. 2.
[603]''*Edirne Milletvekilleri Köyleri Gezdiler"*, Edirne Postası, 9 Ekim 1948, s. 1.

isimli eserinde sıtma savaşından şu şekilde bahsetmiştir; ‘‘*Merkezi Edirne olmak üzere bir sıtma savaşı başkanlığı vardır. Bu kurul Trakyanın bin bir deresinin, çayırının ve azmağının yarattığı durgun sularda, bataklıklarda yaptığı, yaptırdığı mücadele ile Trakyada sıtmanın tevessüüne meydan bırakmamaktadır.*’’[604]

1949’da ise o yıl ki çalışmalara daha erken başlanmış ve Mart ayından itibaren Mücadele Teşkilatı görevlileri ilk olarak ahır ve ağıl gibi yerleri dezenfekte etmişlerdir. Ayrıyeten 1949 yazında hastalıkla savaşmak için daha fazla önem verilmiş ve Ankara’da Sıtma Mücadele Başkanları’nın bulunduğu bir kongre düzenlenmiştir. Bu kongreye Dr. Demir Erel’de katılım sağlamıştır.[605] Daha sonra da Edirne’de Trakya Sıtma Mücadele doktorları ile bir toplantı düzenleyen Dr. Erel sıtma savaşının 1949 yılı programını oluşturmuştur. Bu program dahilinde kent ve köylerdeki sivrisinek yuvalarının imhası için dezenfekte ekipleri faaliyete geçirilmiştir. Su birikintileri, kuyu ve çeşme başlarındaki bataklıklar, ahır ve gübrelikler, tuvaletler temizlenip dezenfekte edilmek suretiyle sivrisineklerin kökünün kurutulması amaçlanmıştır.[606]

1949 yılında çalışmalarına hız veren teşkilat başkanı Dr. Demir Erel, Trakya Bölgesi’ndeki sıtma hastalığını ve sıtma savaşını Edirne Vatandaş gazetesine röportaj vermek suretiyle açıklamıştır. Üç soru üç cevap şeklinde yapılan röportaj şu şekildedir;

‘‘*Bir müddet evvel İpsala’ya gelmiş olan Trakya Sıtma Savaş Başkanı Doktor Demir Erel ile Başyazarımız arasında yapılan görüşmeyi aynen yayınlıyoruz.*

Sual: Trakya Bölgesindeki Sıtma vaziyeti hakkında malumat verebilirmisiniz?

Cevap: Trakyada Sıtma hastalığı korkulacak derecede fazla değildir. Yalnız bu demek Trakyada sıtma yok demek değildir. Bence Trakyadaki sıtmalı yerleri iki bölgeye ayırmak daha doğru olur. 1-Çeltik bölgeleri 2-Çeltik bölgesi dışında kalan mıntıkalarda sizinde tahmin buyuracağınız gibi sıtma gayet azdır. Fakat çeltik bölgesine dahil bulunan Edirne Vilayeti ve daha ziyade İpsala, Meriç, Uzunköprü ve Edirnede sıtma diğer bölgelere nispeten gözle görülür derecede fazladır.

---

[604] Abidin Özmen, *a.g.e*, s. 49.
[605] ‘*Yeni Yıl İçin Sıtma Hazırlığı”*, ‘Edirne Postası, 5 Mart 1949, s. 1; ‘‘*Sıtma Savaş Hazırlıkları”*, 19 Mart 1949, s. 1.
[606] ‘‘*Sıtma Hazırlığı Hazırlığı”*, Edirne Postası, 9 Nisan 1949, s. 1; ‘‘*Sıtma Savaşı Faaliyetine Hız Verildi”*, 13 Nisan 1949, s. 1.

Sual: Trakya Bölgesinde sıtmanın azalması veya tamamen yok edilmesi için neler düşünüyorsunuz?

Cevap: Esasen Trakyanın Çeltik bölgesi haricindeki mıntıkalarında sıtma, teşkilatımızın daimi çalışmalarile hissedilir derecede azalmıştır. Bu sene köyler bütçelerine konan tahsisatlar ile Amerikadan doğrudan doğruya D.D.T. getirtiyoruz. Bölgemiz dahilindeki köylerin bütçelerine sıtma savaşı için konan paraların tutarı 20-30 bin lirayı bulmaktadır. Bu para ile kilosu 4,5 liradan D.D.T. temini mümkün olacak bu suretle sıtma savaş işinde yeni bir başarı daha sağlanmış olacaktır. Çeltik bölgelerindeki vaziyete gelince bu mesele üzerinde peşinen hüküm vermek biraz güçtür, Teşkilatımız bu sahalarda üzerine düşen vazifeyi yapmakta her gün biraz daha şümullü olarak devam etmektedir. Ne derece müessir olduğunu bu bölgelerde yaşamakla sizlerde bizim kadar bilmektesiniz. Kanaatimce çeltik bölgelerinde sıtmanın tamamen önlenebilmesi için yegane çare çeltik kanununun her maddesinin harfiyen tatbik edilmesidir. Yoksa kasaba ve köylerin dibine çeltik ekildikçe ve buralarda fevkalade mücadele tedbirleri alınmadıkça umduğumuz neticeyi elde etmek biraz güç olacaktır. İpsaladaki çeltikler için çeltik komisyonunca 7000 liraya bir doktor tutulmuş fakat bu bence beyhudedir. Bu 7000 lirayı doktora vermektense D.D.T. Petrol ve dezenfekte işlerine sarfetmek daha doğru olurdu.

Sual: Çeltik bölgeleri için fevkalade bir tedbir düşünmüyormusunuz?

Cevap: Fevkalade bir tedbir düşünmüyorum. Esasen deminde söylediğim gibi çeltik kanunu harfiyen tatbik edilirse esasen buna lüzum da kalmaz. Yalnız İpsala bölgesindeki sağlık korucusu adedinin üçten beşe çıkarılması için bakanlığa teklifte bulundum. Teklifimiz kabul edildi. Bu suretle daha iki tane sağlık koruyucusu ile bu bölgedeki faaliyetimiz biraz daha arttırılmış olacaktır.''[607]

Trakya Sıtma Mücadele Başkanı Dr. Demir Erel verdiği röportajda Edirne ve ilçeleri dışında Trakya Bölgesi'nde yapılan çalışmalar ile sıtmanın bir hayli azaldığını lakin çeltik ekimi yapılan Edirne ve ilçelerinde hastalığın halen var olduğunu belirtmiştir. Çeltik Ekimi Kanunu'nun uygulanması sonucunda buralarda da sorun

[607]Demir Erel, ''*Trakya Bölgesi Sıtma Savaş Başkanı*'', Vatandaş, 4 Mayıs 1949, s. 1.

kalmayacağı kanısındadır. 3039 sayılı 11 Haziran 1936 tarihinde çıkarılan Çeltik Ekimi Kanunu'nun sıtma hastalığı hakkındaki maddelerine bakıldığında ise;

''*Madde 19- Kanunun 20 inci maddesinde yazılı şartları haiz bataklıklar civarında yapılacak çeltik ekiminden evvel komisyonlar bölgeleri içindeki bu bataklıkların en kurak zamanlardaki köylere olan mesafelerini tesbit ve tayin edeceklerdir.*

Madde 20- Kanunun 21 inci maddesindeki sarahat dairesinde çeltikliklere su getiren kanalların taşma veya sızıntı suretiyle etraflarına su birikintileri yapmaları ve çeltiklik kenarlarının su sızdıracak şekilde olmaları yasaktır. Bunun için kanallar muntazam ve şivli yapılarak lüzum görüldükçe otları ve toprak yığıntı ve çöküntüleri, saz ve taşları temizlendiği gibi her ana yol veya tarla yollarına tetabuk eden noktalara sağlam köprüler ve geçitler konulacaktır. Çeltiklikten çıkan su da aynı şartları haiz kanallarla hiçbir yerde durgun bir hale gelmeden ve taşkınlık yaparak birikinti husule getirmeden dere, göl veya denize akıtılması mecburidir. Bu itibarla bir tarladan çıkan su hiçbir zaman diğer bir çeltik tarlasına verilemez. Çeltik tarlalarına su almak için tutulan su bentlerinden dolayı sıhhi mazarratı varsa bu bentlerin veya bunlardan baş gösterecek su durgunluklarının şehir, kasaba veya köylere olan uzaklıkları üç kilometreden daha az olamaz. Şu kadar ki bu mesafe bendin arkasındaki durgunluğun en son noktasından hesaplanır. Savaklı olan bentlerin muayyen zamanlarda kapakları açılarak durgun sulara cereyan verilmesi gerekir. Bu şeraiti haiz bentlerde mesafe kesik sulama usulünde olduğu gibidir…

Madde 23- Kanunun 26 ıncı maddesindeki sarahat dairesinde çeltik sahipleri kullanacakları işçilerin sıhhatlerinin korunması için kanunda yazılı bütün tedbirleri ve sıtma mücadele veya diğer resmi hekimler tarafından tavsiye edilen her türlü sıhhi tedbirleri yaparlar. Ayrıca amelesine parasız kinin vermeğe de mecburdurlar. Bu kinin sıtma mücadele teşkilatı olan yerlerde mücadele takib ve sıhhat memurlarının ve olmayan yerlerde Hükümet tabiblerinin daimi teftiş ve murakabesine hazır bulundurulur. (Çeltikliklerde çalıştırılacak ameleye tatbik olunacak vafi ve şafi tedavi resmi şemaya göre yapılır.)''[608]

[608]*Resmi Gazete*, Kanun No: 3039, Sayı: 3337, 11 Haziran 1936.

1949 yılının son ayında İpsala ve Meriç ilçelerindeki sıtma savaşı hakkında bir değerlendirilme yapılmıştır. Buna göre İpsala Şubesi faaliyetlerine hız vermiştir. İlçede sıtma mücadele doktoru bulunmamasına rağmen Sağlık Koruyucuları'nın özverili çalışmaları doktorun yokluğunu aratmamaktadır. 3.000 kilo mazot ve 150 kilo D.D.T. uygulanarak dezenfekte çalışmaları yapılmıştır. İpsala ile birlikte Meriç'in köylerinde de sıtma ve dalak muayenelerine devam edilmiş, hasta olanların vaziyetleri tespit edilerek yeterli miktarda ilaç verilmiştir. Önceki yıllara nazaran bu iki ilçede sıtma ve dalaklı kişilerin sayısında azalma olmuştur.[609] 1950 yılında Trakya Sıtma Mücadele Başkanı Dr. Demir Erel görevinden ayrılmış, yerine Dr. Ratıp Kazancıgil tayin olmuştur. Bu yılda sıtma savaşına devam edilmiş, D.D.T. ile tatbikat yapılmıştır.

1951 yılı yaz aylarında sivrisineklerin önceki yıllara göre fazlalaştığı görülmüş ve sıtma savaşı için D.D.T uygulanmasına başlanmış, halkın yardımcı olması istenmiştir. Lakin bu yılda yapılan dezenfekte çalışması pek fayda etmemiş kentte sivrisinekler daha da çoğalmıştır. Bunun sebebi kent çöplerinin Belediye tarafından birinci köprüye atılması olarak görülmüştür. Bunun düzeltilmesi için Belediyeye başvurulmuş, gereğinin yapılması istenmiştir.[610] Ayrıca bu yıl Bakanlık bütçesi ile alınmayıp Marshall yardımlarıyla ithal edilen D.D.T'nin uzun süre gelmemesi üzerine Edirne basınında eleştiri yazıları yayınlanmıştır. İpsala ve Meriç ilçelerinde sıtma savaşının yetersiz olduğu belirtilmiştir.[611]

1952 yılında yapılan sıtma çalışmaları hakkında bilgi eksikliği bulunmaktadır. Fakat D.D.T yapıldığı yazılmış, herkesin belirtilen gün ve saatlerde evinde olması istenmiştir. Buna göre 10 gün süren D.D.T uygulamasının yapılacağı mahalleler şu şekildedir; 5 Mayıs- Kaleiçi, 6 Mayıs- Ağaçpazarı, Molla Fahrettin-Süpürgeciler, 7 Mayıs- Karanfiloğlu Şahabettin Paşa, 8 Mayıs- Muradiye Küçükpazarı, Meydan Mahallesi, Umurbey, Ayazbey, 9 Mayıs- Kıyık, Şehçelebi, 10 Mayıs- Musalla, Kadirhane, Sabun Mahallesi, 12 Mayıs- Tahtakale Bostanpazarı, Hasfırın, 13 Mayıs- Ayşekadın, Kirişhane, 14 Mayıs- Yıldırım, Yeni İmaret, 15

---

609 ''*İpsala ve Meriç İlçelerinde Sıtma Savaşı"*, Vatandaş, 3 Aralık 1949, s. 3.
610 ''*Karasinek Afeti"*, Edirne Postası, 23 Haziran 1951, s. 1; '*Sıtma Savaş İşleri"*, 'Yeni Edirne, 5 Haziran 1951, s. 2.
611 ''*Sıtma Mücadelesi Pek Keyfiyetsiz"*, Vatandaş, 16 Haziran 1951, s. 2; ''*Sıtma Savaşındaki İmkansızlıklar"*, 23 Haziran 1951, s. 3.

Mayıs- Karaağaç[612] Ayrıyeten 1952 yılında Edirne Belediyesi, Yeni Edirne gazetesinde 1952 yılı boyunca yaptığı çalışmaları açıklamıştır. Sıtma mücadelesi hakkında da ‘‘Sıtma İle Savaş’’ başlığı altında yapılan açıklama ‘‘*Sıtma savaş kanununun şehirlerde belediyelere tahmil ettiği mecburi vazaif meyanında sivrisinekle ve haşaratla şehir dahili savaşı belediyelere tevdi eylemiş ve bu işe mektevi tulumbalar ve teşkilata sarf olunacak para 15000 lirayı bulacağından Edirnede mevcut bakanlık sıtma mücadele başkanlığının yardımı ile ve bu teşkilattan faydalanmak suretile bütçemizde mevcut 2500 liraya saf D.D.T. münakasa ile mübayaa edilerek buna muktezi tonlarca gazı da Sıtma Savaş mücadele başkanlığınca verilmek suretile esaslı olarak bu sene şehrin merkezinde muntazam olarak bütün ev ve dükkanlara D.D.T. tatbik ve belediyemize kanunen tahmil edilen vazifeyi belediyece nakden mücadele teşkilatınca, teşkilatı ile birlikte yardımda bulunan Bakanlık Sıtma Savaş mücadele başkanlığına teşekkürü borç bilirim.*’’ şeklinde olmuştur.[613]

Edirne’nin sıtması bol olan ilçelerinden İpsala’da ise 1953 yılında yapılan çalışmalar ile çok başarılı sonuçlar elde edilmiştir. Önceki yıllarda geceleri sivrisinek çokluğundan ötürü dışarı çıkamayan İpsala halkının rahat bir şekilde dışarıya çıktıkları ve ilçenin köyleri de sürekli olarak kontrol altında tutulup, devamlı olarak dezenfekte edilmiştir. Yapılanlar ilçe halkı tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.[614] Ayrıca 1953 yılında Edirne’de Trakya Sıtma Savaş Bölge Başkanlığı tarafından ‘‘Sıtma Sağlık Koruculuğu Kursu’’[615] açılmış ve sıtma mücadelesinde vatandaşlarında etkin katılımı istenmiştir.

Çalışmalarına devam eden Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatı, 1954 yılında kentte yaptığı sıtma savaş faaliyetlerini Yeni Edirne gazetesine bir röportaj vererek açıklamıştır. Sıtma Savaş Başkanı ile yapılan röportajda; ‘‘*Bu sene şehir dahilinde Belediye, Sıhhat müdürlüğü ve sıtma savaş teşkilatının iş birliği (?okunamayan) ve kara sinek ile diğer haşerata karşı mücadeleye başlanmıştır. Mevzu bidayetinden bugüne kadar 2485 kilo Gaz yağı belediyeden, 720 kilo saf DDT. İle 600 kilo Powder Sıhhat Müdürlüğünden, (?okunamayan) kilo petrol, 4000 litre DDT. Solüsyonu ile 600*

[612]‘‘*D.D.T. Yapılıyor*’’, Yeni Edirne, 6 Mayıs 1952, s. 2.
[613]‘‘*Sıtma ile Savaş*’’, Yeni Edirne, 31 Ekim 1952, s. 3.
[614]‘‘*İpsalada Sıtma Savaşı*’’, Vatandaş, 20 Ağustos 1953, s. 1.
[615]‘*Trakya Sıtma Savaş Başkanlığından*’’, Yeni Edirne, 27 Ocak 1953, s. 3.

gram klordanlı solüsyon, 70 kilo Mazot Sıtma savaş teşkilatından temin edilmek suretile şehrin büyük meskenlerine kalıcı DDT. Tatbikatı yapılmıştır. Bu tatbikattan beklenen neticeyi almak için vatandaşlara düşen vazifeler vardır.

DDT. Tatbik olunan sahaları silmeme ve üzerine badana yapmamalıdır. Zira DDT. Cevheri sahalar üzerinde kaldıkça (?okunamayan) temas eden Sivri kara sineklerle tahta kurusu vesair haşerat ayağından başlıyarak bütün vücudunun sinir sistemine uğramak suretile ölür. Ölüm ani olmayıp temastan 10-15 dakika sonra vaki olmaktadır. Kara sinek menbalarının fazla olması dolayısiyle bir taraftan ölmekle beraber yenilerinin yine göze çarpması vatandaşlar üzerinde ilacın tesirsizliğine kanaat hasıl etmekte ise de hal böyle değildir. Tatbik olunan solüsyonlar tecrübe laboratuvarında denendikten sonra tatbik edilmektedir. DDT. Ye mukavemet kazanmış olan kara sineklerin yok edilmesi için her vatandaşında bu mücadeleye yardımcı olması icab etmektedir. Bu da gübrelerin şehir dışına çıkarılması, kavun kabukları ile sair müzehrefatın öteye beriye atılmaması şehrin temiz tutulmasına son derece dikkat edilmesi suretiyle kabil olacaktır.''[616]

Bundan sonraki yıllarda da sivrisinek ve böceklerin ortaya çıktıkları zamanlarda sıtma mücadelesine başlanmış ve yaz ayları boyunca devam etmiştir. Ayrıca 1955'te Enez'de de sivrisineklerin çokluğundan ötürü mücadeleye başlanması istenmiş ve basın yoluyla duyurulmuştur.[617] Zaman içerisinde seddeler den dolayı nehirlerin çevresinde oluşan çukurlar sivrisinek yuvası olmuştur. 1957 yılında Mücadele Teşkilatı bu çukurların sıtma yatağı olmaması için mazotaj çalışması yapılmıştır.[618]

Yurtta ise 1956 yılının Ağustos ayında Sıtma Savaşı Umum Müdürü tarafından Sıtma Mücadele Başkanları Ankara'ya çağırılmış, sıtma için hazırlanan ''eradikasyon'' programı tanıtılmıştır. Bu eradikasyon programı ile beş yıl içerisinde

[616]''*Sıtma Savaş Teşkilatının Mevsim Faaliyeti"*, Yeni Edirne, 24 Ağustos 1954, s. 1.
[617]''*Enezliler Sıtma Savaşı İstiyor"*, Vatandaş, 10 Haziran 1955, s. 1.
[618]''*Sıtma Savaş İşleri"*, Yeni Edirne, 28 Mayıs 1957, s. 1.

sıtma hastalığını kökünden çözmek planlanmıştır.[619] 4 Ocak 1960 tarihinde Sıtmanın İmhası Hakkında Kanun kabul edilmiş ve faaliyetin beş yıl süreceği belirtilmiştir.[620]

2.Kızamık

Erken Cumhuriyet devrinde çocuklar arasında görülen kızamık hastalığı bu yıllar arasında da kentte görülmüştür. 1948 yılının son günlerinde ilkokul öğrencileri arasında görülmeye başlayan hastalık Ocak 1949'a gelindiğinde salgın halini almıştır. Özellikle İstiklal ve Yusufhoca İlkokulu öğrencileri arasında yoğun olarak hastalık çıkmıştır. 13 Ocak 1949 tarihinde toplanan İl Sağlık Kurulu, kızamık hastalığının salgın vaziyetinde olduğunu göz önüne alarak kentteki ilkokulların 10 gün tatil edilmesi kararını almıştır.[621] Fakat önlemlere karşın hastalığın önü alınamamıştır. Salgının şiddetli bir şekilde devam etmesinden dolayı 2 Şubat'ta ilkokullar yeniden 10 gün tatil edilmiştir.[622] İpsala ilçesinin Hacı köyünde de aynı dönemde kızamık vakaları görülmüştür. Hükümet Tabibi Cemal Göral'ın vaktinde almış olduğu tedbirler sayesinde hastalık çok yayılmadan atlatılmıştır.[623] 1949 yılından sonra 1951'de tekrardan Edirne İstiklal ve Yusufhoca İlkokullarında hastalığa yakalanan öğrenciler olmuştur. Eğitime 10 gün ara verilmesi kararı alınmıştır. Haberi yayınlayan Yeni Edirne gazetesi haberin altına ''*Kızamıklı evlere gitmemeli, Çocukları korumalı*'' şeklinde uyarıcı bir cümle yazmıştır.[624] 1954 yılının Mart ayında da kentte ve köylerde kızamık hastalığı görülmüştür. Köylülere bu hastalık hakkında bilgi verilmesinin uygun olacağı basında belirtilmiştir.[625]

3.Grip

1947 yılının Şubat ayında yabancı ülkelerde grip salgını yaşanmıştır. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bu durumun ülkemizde de yaşanmaması için tedbirler almaya başlamıştır. İlk olarak Sağlık Teşkilatının çok dikkatli olması gerektiğini vurgulamış ve vatandaşların her vasıta ile hastalığa karşı bilgilendirilmesini

[619] ''*Yurdumuzda Sıtma Hastalığı"*, Vatandaş, 9 Ağustos 1956, s. 1.
[620] *Resmi Gazete*, Kanun No: 7402, Sayı: 10402, 4 Ocak 1960.
[621] ''*Kızamık Salgını Var"*, Edirne Postası, 15 Ocak 1949, s. 1.
[622] ''*Kızamık Salgını"*, Edirne Postası, 2 Şubat 1949, s. 1.
[623] ''*Kızamık Hastalığı"*, Vatandaş, 12 Ocak 1949, s. 2.
[624] ''*Kızamık"*, Yeni Edirne, 6 Mart 1951, s. 2.
[625] ''*Çocuklarda Kızamık"*, Yeni Edirne, 5 Mart 1954, s. 2.

bildirmiştir. İlk vakaların tecrit edilmesinin önemi açıklanmıştır. Bu açıklamalar üzerine zaten kentte de grip vakaları olmasından dolayı Edirne Sağlık Müdürlüğü de durumla ilgilenmiş ve önlemler almıştır. Alınan ilk önlem kent genelindeki tüm ilk ve orta öğretim kurumlarının 26 Şubat'tan 3 Mart'a kadar kapatılması kararı olmuştur. Edirne Postası gazetesi bu karar hakkında düşüncesini haberin altında yayınlamıştır; ''*Bu karar zamanında verilmiştir. Yalnız verilen bu karar maksadı temine kafi gelmez. Burada öğrenci velilerine büyük bir vazife düşmektedir. Çocuklarının hastalanmamasını isteyen öğrenci velileri bu tatil günlerinde yavrularını kollamakta büyük dikkat göstermelidirler. Onları hasta kimselerle temas ettirmemeli mümkün mertebe az sokağa çıkarmalıdır.*''[626] 1 hafta sonra yeniden okullar açılmış eğitime devam edilmiştir. Alınan bu tedbir neticesinde grip hastalığı kentte eski şiddetini kaybetmiştir.[627]

Kış ve sonbahar aylarında etkisini arttıran hastalığa karşı Edirne basınında önleyici bilgiler yer almıştır. 25 Aralık 1948 tarihli Edirne Postası gazetesinde ''Nezle Olmayabilirsiniz'' başlıklı yazıda hastalığa karşı yapılması gerekenler hakkında şu bilgiler yer almıştır; ''*…Vücudun içeriden ve dışarıdan sıcak tutulmasına dikkat ediniz. Bunun için de evde oturmak, saatte bir sıcak şeyler içmek gerekir. Böylelikle Boğaz ve burun zarları bol ifrazatta bulunarak iltihaba mani olurlar. Sıcak buhar teneffüs etmekte çok faydalıdır. Sıcak suya batırılıp sıkılmış bir havluyu arada bir ağzınıza ve burnunuza tutarsanız maksad hasıl olur. Hastalığın başlangıcından aspirin gibi salisilatlar fayda edebilir. Demek ki nezleye tutulmağa mani olacak kati ilaçlar keşfedilinceye kadar ancak yorgun iken çok dikkatli olmak, nezlelilere yaklaşmamak, havaya göre giyinmek veya sarınmak sayesinde nezleye tutulmayabilirsiniz.*''[628]

Grip hastalığı 1949 yılında Trakya Bölgesi'nde salgın haline gelmiştir. Edirne'de Mart ayının sonu itibariyle hastalık yoğun olarak görülmüştür. Baş ağrısı, halsizlik ile başlayan hastalığın ateş, ürperme ve üşüme gibi belirtileri olmuştur.[629] Edirne dışında Lüleburgaz'da ve Kırklareli'nde de grip salgını görülmüştür. Vakalar

[626] ''*Grip Salgını Başladı Korunalım"*, Edirne Postası, 26 Şubat 1947, s. 1.
[627] ''*Grip Salgını Devam Ediyor",* Edirne Postası, 5 Mart 1947, s. 2.
[628] ''*Nezle Olmayabilirsiniz"*, Edirne Postası, 25 Aralık 1948, s. 2.
[629] ''*Grip Salgını"*, Edirne Postası, 2 Nisan 1949, s. 1.

artınca Lüleburgaz'da bütün okullar 1 hafta, Kırklareli Merkezde ve Pınarhisar, Babaeski ilçelerinde 10 gün tatil edilmiştir.[630] 1953 yılının başlarında da kentte grip salgını görülmüştür. Havaların günde birkaç defa değişmesiyle normal olmayan seyir takip etmesi insanların bu değişiklikten kendilerini koruyamamalarına neden olmuştur. Neticesinde hastalık vakalarında çok artış yaşanmış, özellikle de küçük çocuklarda salgın şeklinde görülmüştür.[631] 1954 ve 1955 yıllarında da grip hastalığı vakalarında artışlar yaşanmıştır. 1955 yılının Mart ayında hastalık salgın vaziyetini alınca bulaş yaşanmaması için Kız Öğretmen Okulu bir hafta tatil edilmiştir.[632]

Ayrıca 1957-1958 yıllarında Çin'de ortaya çıkan ''Asya Gribi'' adı verilen bir hastalık tüm dünyada yayılmıştır. Buna karşılık Asya gribi Türkiye'de de görülmüştür. Hızla yayılan hastalık bir süre sonra Edirne'de görülmüş ve hastalığa karşı tedbirler alınmıştır. Kentte özellikle askeri birlikler arasında görülen hastalığın en iyi tedavisinin dinlenmek olduğu belirtilerek, ateş ve ishal belirtileri olan kişilerin istirahat etmeleri tavsiye edilmiştir.[633] Yine önlem olması maksadıyla Edirne'deki İlk ve orta okullar ve liseler 10 gün tatil edilmiştir.[634]

4.Kuduz

Bu yıllarda kuduz hastalığına sebep olan köpekler Edirne'de yeniden görülmeye başlamıştır. Önceki dönemde kent halkının endişeleri üzerine zabıta harekete geçmiş ve başı boş köpekler etkisiz hale getirilmişti. Lakin 1948 yılından itibaren yine kentte sahipsiz köpeklerin fazlaca olduğu ve insanlara saldırmak suretiyle korkuttuklarından Edirnelilerin endişe içinde bulunduğu basına yansımıştır. Köpeklere karşı bir önlem alınması için Edirne Belediyesi ve Sağlık Müdürlüğü'nden yardım istendiği dile getirilmiştir.[635] Nitekim 1948 yılının son ayında belli bölgelerde kuduz hastalığı vakaları ortaya çıkınca hastalığın yayılmaması için kuduz belirtisi olan köpeklerin etkisiz hale getirilmesine başlanmıştır.[636] Ayrıca 1949 yılında Edirne'nin

---

630 ''*Grip Hastalığı İlerliyor"*, Edirne Postası, 19 Mart 1949, s. 1; ''*Grip Salgını"*, 23 Mart 1949, s. 1.
631 ''*Şehirde Grip Salgını",* Vatandaş, 12 Ocak 1953, s. 1.
632 ''*Grip Salgını"*, Edirne Postası, 13 Mart 1954, s. 1; ''*Grip Salgını"*, 14 Mart 1955, s. 1.
633 ''*Asya Gribi Şehrimizde*'', Vatandaş, 29 Ağustos 1957, s. 1.
634 ''*Asya Gribi"*,Vatandaş, 10 Ekim 1957, s. 1.
635 ''*Kaldırım Köpekleri"*, Edirne Postası, 21 Ağustos 1948, s. 2; ''*Başıboş köpekler Çoğaldı"*, 27 Ekim 1948, s. 1.
636 ''*Kuduz ve Çiçek Salgını"*, Edirne Postası, 11 Aralık 1948, s. 1.

Keşan ilçesinin Memleket Hastanesi'nde kuduz tedavi merkezi açılmıştır. Önceleri kuduz tedavisi olmak için Edirne'ye gelen hastaların artık buraya gelmelerine gerek kalmayacaktır.[637] 1953 yılında da kentte kuduz köpeklerin sayısında artış yaşanmıştır. Buna karşılık halkın köpeklere karşı dikkatli olması ve Belediyenin sürü halinde dolaşan köpekleri toplaması istenmiştir.[638] Edirne Belediyesi 1952'de Yeni Edirne gazetesinde yaptığı hayvan hastalıkları ve kuduzla mücadele başlığında; ''*...Şehir dahilinde bir sene zarfında 3102 başıboş köpek itlaf edilmiştir. 21 köpeğe de kuduz olduğundan muayeneleri yapılmış hastalık görülenler itlaf edilmiş, görülmeyenler sahipli olması itibariyle sahiplerine iade edilmiştir...*'' açıklamasını yapmıştır.[639]

5.Çiçek

II. Dünya Savaşı yıllarında kentte salgın halinde olan çiçek hastalığına karşı aşı çağrıları yapılmıştır. 1946 yılında tedbir amacıyla Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından çiçek aşısı uygulanması istenmiştir. Bu maksat ile halkın aşı olması için çağrı yapılmıştır.[640] 1948 yılının sonunda da o sıralar görülen çiçek hastalığı vakalarının önlenmesi için halka, aşı uygulanmıştır.[641] Nisan 1951'de de kentte Sağlık ve Sosyal Yardım Müdürlüğünce önlem amacıyla çiçek aşısı yapılmıştır.[642]

6.Tifüs

Edirne'de 1945 yılında görülen tifüs vakalarından sonra 1946 ve 1947 yıllarında hastalığa yakalanan kişi olmamıştır. Fakat önceki yıllarda çok yoğun olarak görülen hastalığa karşı aşılamalar yapılmıştır. Bu yıllarda ilk kez 1948 yılında kentte tifüs vakası görülmüştür. Ağustos ayında görülen hastalık için, bulaşma yapmaması amacıyla sağlık tedbirleri alınmıştır. Ayrıyeten kent merkezinin dışında Edirne'nin bazı köylerinde de hastalığa tutulan kişiler olmuştur.[643]

---

[637] ''*Keşan'da Kuduz Tedavisi*'', Edirne Postası, 13 Nisan 1949, s. 1.
[638] ''*Kuduz Hastalığı*'', Edirne Postası, 30 Eylül 1953, s. 1.
[639] ''*Kuduzla Mücadele*'', Yeni Edirne, 11 Kasım 1952, s. 3.
[640] ''*Çiçek Aşısı Yaptıralım*'', Edirne Postası, 11 Aralık 1946, s. 2.
[641] ''*Kuduz ve Çiçek Salgını*'', Edirne Postası, 11 Aralık 1948, s. 1.
[642] ''*Sağlık İşleri*'', Yeni Edirne, 27 Nisan 1951, s. 2.
[643] ''*Tifüs Vakası Var*'', Edirne Postası, 14 Ağustos 1948, s. 1.

7.Kabakulak

Çoğunlukla 5-9 yaş arasındaki çocuklarda görülen bir hastalık olan Kabakulak hastalığı 1950 yılının Ocak ayında Edirne'deki İlkokullarda okuyan bazı öğrencilerde görülmüştür. Bulaşıcı olan bu hastalığın önlenebilmesi için gerekli sağlık tedbirleri alınmış ve hastalık görülen okullardan bazıları tatil edilmiştir.[644]

8.Şarbon

1946 yılında Edirne'de ve bağlı köylerindeki hayvanlarda salgın halinde şarbon hastalığı görülmüştür. Hayvanlardan insanlara kolaylıkla geçen bu tehlikeli hastalık için kullanılan serum kentteki eczanelerde ve Sağlık Dairesi'nde tükenmiştir. Hastalığın insanlara bulaşmaması için basında Sağlık Teşkilatı önlem almaya davet edilmiştir.[645] Bu süreçte şarbon hastalığının çok fazla artmasından dolayı vatandaşlara uyarıcı ve bilgilendirici yazılar yayınlanmıştır. Edirne Postası gazetesinin 12 Ekim 1946 tarihindeki sayısında hastalık hakkında bilgi verilmiştir. 23 Ekim 1946 tarihindeki sayısında ise şarbonun insanlara bulaş yolları ve korunma çareleri yazılmıştır.[646] 1947 yılında da 1 Mayıs tarihinden itibaren şarbon hastalığı ile mücadeleye başlanmıştır. Süloğlu'ndan 2, Lalapaşa'dan 2, Havsa'dan 8, Sırpsındığı'dan 7, Edirne merkezden 11, İpsala'dan 16, Meriç'ten 13, Uzunköprü'den 39, Keşan'dan da 34 köy mücadeleye katılmıştır.[647] Tarım Bakanlığı'nın düzenlediği program dahilinde yapılan bu mücadele de büyük ve küçük baş hayvanlara şarbon aşısı yapılmıştır. Bu yıl yapılan bu mücadele sayesinde sonraki yıllarda hastalığın olmaması için önlemler alınmıştır.[648]

9.Tifo

1955 yılında Enez ilçesinin Çavuşköy köyünde tifo hastalığı görülmüştür. Hızlı bir şekilde yayılan hastalığa 48 kişi yakalanmış ve 3 kişi hayatını kaybetmiştir. Hastalığın bulaşmasının hızlı olması üzerine acil olarak tedbir alınmış ve Sağlık

---

644 ''*İlkokullarda Hastalık"*, Edirne Postası, 28 Ocak 1950, s. 1.
645 '*Şarbon Hastalığı Salgın Halinde"*, 'Edirne Postası, 25 Eylül 1946, s. 1.
646 '*Şarbon"*, 'Edirne Postası, 12 Ekim 1946, s. 2; ''*Şarbon Hastalığı ve Korunma Çareleri"*, 23 Ekim 1946, s. 3.
647 ''*Edirne İlinde Şarbon ile Mücadele"*, Edirne Postası, 12 Nisan 1947, s. 2.
648 ''*Şarbon Savaşı Sona Erdi"*, Edirne Postası, 30 Temmuz 1947, s. 1

Müdürü yanında doktor ve sağlık memurları köye gitmişlerdir. Hastalığın daha da yayılmasını engellemek için önlem çalışmaları yapılmıştır.[649] İpsala ve Keşan ilçelerinde de 1960 yılında tifo vakaları çıkmış ve İpsala'da bir kişi hastalıktan vefat etmiştir. Hastalık için sağlık tedbirleri alınmış ve iki ilçe halkının aşılanmasına başlanmıştır.[650] Ayrıca kentte hastalık görülmediği zamanlarda da Belediye Sağlık Dairesi kararı üzerine önlem amacıyla okullardaki öğrencilere tifo aşısı yapılmıştır.[651]

10.Çocuk Felci

Edirne'nin İpsala ilçesinde 1956 yılında çocuk hastalıklarında artış yaşanmıştır. İlçeden edinilen bilgiler ile bu çocuk hastalığının çocuk felci olduğu öğrenilmiştir.[652] Hastalık Ekim ayında Edirne'deki Tayakadın köyündeki çocuklar arasında da görülmüş, bunun üzerine Sağlık Müdürü Abdülkadir Yücel, köye giderek gerekli tedbirler alınmıştır.[653]

[649] ''*Enezde Tifo Salgını*'', Vatandaş, 15 Ağustos 1955, s. 1.
[650] ''*Keşan ve İpsalada Tifo Vakaları*'', Vatandaş, 30 Ocak 1960, s. 1.
[651] ''*Öğrencilere Tifo Aşısı Yapılıyor*'', Yeni Edirne, 10 Kasım 1953, s. 2.
[652] ''*İpsala'da Çocuk Felci Mi*'', Vatandaş, 21 Mayıs 1956, s. 1.
[653] ''*Çocuk Felci Görüldü*'', Vatandaş, 29 Ekim 1956, s. 1.

C. Edirne Devlet Hastanesi

1945 yılı itibariyle doktor eksikliği yaşayan Edirne Memleket Hastanesi 1946 yılının ilk günlerinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na devredilmiş ve ‘‘Edirne Devlet Hastanesi’’ adını almıştı. Aynı yıl içerisinde de doktorsuzluk sorunları yaşayan hastane Aralık 1946'da halkın ihtiyacına cevap verebilecek vaziyete yükselmişti. Fakat hastane binasının eskimiş olması nedeniyle yeni bir binaya geçilmesine ihtiyaç vardı. Nitekim 18 Eylül 1946 tarihinde kenti ziyaret eden Sağlık Bakanı Behçet Uz, hastane için yeni bir bina yapılacağı haberini vermişti.

1947 yılının Şubat ayında yeni hastanenin yeri tespit edildi. Hastanenin Kurşunlu fırınından başlayarak Çukur çeşme ve Sarıcapaşa Camii ve Lise yokuşuna kadar olan alan içerisinde yapılmasına karar verilmiştir.[654] Edirne Devlet Hastanesi'nin yeni yapılacak binasının yeri konusunda Edirne Postası gazetesinin bazı endişeleri olmuş ve bunu 8 Şubat 1947 tarihli sayısında kaleme almıştır. Yazıda ‘‘hastanenin kentin içerisinde yapılmasını doğru bulmadıklarını, hastanenin gürültü, toz ve çamurdan uzak yerlerde inşa edilmesi gerektiğini yazmıştır. Ayrıca okul bölgesinde yapılması planlanan hastanenin küçük öğrencilerin akşama kadar hastane binasını seyretmelerine, orada yaşananları ve yeri geldiğinde acı olayları görmelerine neden olacağını belirtmiştir. Bulaşıcı hastalıklarında bu hastanede tedavi edileceği göz önüne alınınca böyle bir hastanenin kent merkezinde kurulmasının uygun olmayacağı’’ anlatılmıştır.

8 Mart 1947 tarihinde gazetenin yazısına karşılık olarak Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'ndan bir yazı gelmiştir. Bu cevabi yazıda ise ‘‘Edirne gazetesinde çıkan yazının incelenerek, yapılacak hastane binasının muhitinde bir tehlike oluşturmayacağı, bulaşıcı hastalıklar bölümünün de hastanede bulunmasının insanlara mikrop saçacağı gibi düşüncelerin hayalden ibaret olduğunu yazmıştır. Kent merkezinden uzak bir alanda yapılması gidip gelinmesi zor olacağı ve kullanılacak vasıta ücretlerinin yüksek meblağ tutacağı belirtilerek hastanenin yerinin her türlü incelemeler yapıldıktan sonra seçildiği’’ yazılmıştır.[655]

---

[654]‘‘*Hastane Binasının Yeri Tespit Edildi”,* Edirne Postası, 15 Şubat 1947, s. 1.
[655]Ratıp Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, Ender Bilar, *a.g.e.,* C. 2, s. 95.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın gönderdiği cevap Edirne Postası'nda yayınlanmıştır. Ancak Edirne Postası gazetesi düşüncelerinde ısrar etmekte ve halen aynı kararda olduğunu bildirmiştir. 16 Nisan 1947 tarihinde gazetede ''Hastanemizin Yeri'' başlıklı bir yazıyla bunları dile getirmişlerdir. Yazıda ''Biz eski düşüncemizin doğruluğuna inanıyoruz, Bakanlığın yazısı bizi kandırmamıştır diye yazılmıştır. Nedeni olarak ise 20 Temmuz 1940 tarihinde İcra Vekilleri Heyetinin İçtimasında kabul edilen 696 sayılı yürürlüğe giren hastaneler talimatnamesidir. Talimatnamenin birinci kısım birinci maddesinde hastanelerin kent dışında, hafif meyilli ve insanlardan uzak bir alanda inşa edilmesi yazmaktadır. Eğer bu talimatname yürürlükte ise birinci maddesi gereği Edirne Devlet Hastanesi'nin yerinin seçilmesinde bir yanlışlık bulunduğu''[656] yazılarak fikirlerinde değişim olmadığı belirtilmiştir.

Yaşanan bu tartışmalı sürece Trakya Umumi Müfettişi Abidin Özmen tarafından bir yazı gönderilerek son nokta konulmuştur. Özmen'in gönderdiği yazı ''Hastanemizin Yeri'' başlığıyla yayınlanmıştır; ''*Gazetenizin 6/4/947 günlü baş yazısında yeni yapılacak hastane için seçilen yerin şehir ortasında ve mektepler civarında olması dolayısiyle hem hastalar ve hemde şehir halkı için mahzurlu bulunduğu ileri sürülmektedir. Mahzur işi mevzubahis olmadığı önce Sağlık Bakanlığından etraflıca açıklanmıştır. Yerin tayini işine gelince (İcra vekilleri heyetinin 20/Temmuz/1340 tarihli içtimaında kabul edilen 696) sayılı kararname hükmüne göre yürürlüğe giren hastaneler talimatnamesinin 1 inci maddesine istinat edilmektedir. Adı geçen bu talimatnamenin sonradan birçok tadillere oğramış olduğu. en son yürürlükte bulunan 25/2/942 tarih ve 17413/2 sayılı hey'eti vekile kararnamesiile kabul edilen hastaneler talimatnamesinde ise bildirdiğiniz 1 inci maddenin tamamile kaldırıldığı ve hastane yerlerinin tayin ve tespiti Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının tasvip ve kararına bırakılmış olduğu ve buna göre mütehassısların yerinde yaptıkları incelemeler üzerine hastane yerinin tespit edilmiş bulunduğu açıklanır.*[657]

Trakya Genel Müfettişi Abidin Özmen

[656] ''*Hastanemizin Yeri"*, Edirne Postası, 16 Nisan 1947, s. 1.
[657] Abidin Özmen, ''*Hastanemizin Yeri"*, Edirne Postası, 26 Nisan 1947, s. 1.

Bu açıklamanın ardından hastanenin yeri meselesi ortadan kalkmış olup, hastanenin yukarıda adı geçen bölgede yapılması kesinleşmiştir. Hastane hakkında bir diğer önemli meselede doktor eksikliği sorunudur. 1947 yılından itibaren kente doktor atamaları yapılmaya başlanmış ve bu durum basında memnuniyetle karşılanmıştır. Edirne Postası gazetesinin köşe yazarı Nejat Köknar ‘‘Edirnemizin Sağlık kadrosu tamamlanıyor’’ başlığıyla bir yazı kaleme almıştır. Köknar yazısında ‘‘Edirne’de hasta olmayan kişilerin bile fark ettiği ölçüde doktor sayısında artış olduğunu yazıp bunun nedeninin kentte hastalığın artmasının değil, Edirne’de büyüyüp tıp eğitimleri için başka yerlere giden Edirneli genç doktorların tekrardan kente dönmesine bağlamıştır. Edirne’de okuyup, büyüyen Kadın Doğum Hastalıkları Uzmanı Operatör Rahmi Bankacı’nın ülkenin başka bir yerine gitme imkanı var iken yeniden Edirne’ye gelmeyi tercih etmesini mutlulukla karşılamıştır. Ancak Edirne’nin göz, kulak-burun-boğaz ve çocuk doktorlarına da ihtiyacı olduğunu belirtip İstanbul ve Ankara Üniversiteleri Tıp Fakültelerinde bu uzmanlık alanında eğitim alan Edirneli genç doktorları Rahmi Bankacı’yı örnek almaya davet etmiştir.’’[658]

Haziran 1947’de hastanenin başhekimlik kadrosuna da Operatör Suzan Güney atanmıştır.[659] Dr. Suzan Güney’in feragatli çalışmaları ile hastane gün geçtikçe gelişerek ihtiyaçlara cevap verebilecek duruma gelmiştir. Dr. Suzan Güney’in çalışmalarının yanında hastalarına yaklaşımı ve onları ameliyat ederek hastalıklardan kurtarmış olması kentte kendisine karşı bir sevgi uyandırmış ve basında teşekkür yazıları yayınlanmıştır.[660] 1950 yılının Şubat ayında 4 yıldan beri Edirne Devlet Hastanesi Başhekimliği yapan Dr. Suzan Güney İstanbul Darülaceze Hastanesi’ne atanmıştır. Yerine ise hastane operatörlüğüne Ankara Numune Hastanesinden Dr. Mustafa Alper tayin edilmiştir.[661] Hastanenin boşalan başhekimliği kadrosuna ise İç Hastalıkları doktoru Sabri Sidal atanmıştır.[662]

Bu yıllarda hastanede bulunan işlemez durumda olan röntgen cihazının bir an evvel işler hale getirilmesi ve röntgen doktorunun tayin edilmesi Edirneliler tarafından

---

[658] ‘‘*Hastanemizin Sağlık Kadrosu Tamamlanıyor’’*, Edirne Postası, 28 Mayıs 1947, s. 2.
[659] ‘‘*Hastane Başhekimliği’’*, Edirne Postası, 14 Haziran 1947, s. 2.
[660] ‘‘*Açık Teşekkür’’*, Edirne Postası, 10 Kasım1948, s. 2.
[661] ‘‘*Dr. Suzan Güney Edirne’den Ayrılıyor’’,* Edirne Postası, 22 Şubat 1950, s. 1.
[662] ‘‘*Hastane Operatörlüğü’’*, Edirne Postası, 29 Mart 1950, s. 1.

istenmiştir.[663] Ayrıca 1949 yılında hastaneye Göz Hastalıkları Uzmanı İ. Aktürk atanmış olup hastanenin eksik doktor kadroları tamamlanmaya çalışılmıştır.[664] Trakya Umumi Müfettişi Abidin Özmen'in 1948 yılında yayımlanan ''Trakya'' adlı eserinde Edirne Hastanesi hakkında bilgi verilmiştir. Eserde ''*Edirne'de Sağlık Bakanlığına ait altmış beş yataklı bir hastane vardır. Teşkilatı tam değil, röntgeni tam işletilememekte ise de önümüzdeki seneler içerisinde muntazam, sıhhi ve modern binayı sahip ve iki yüz yataklı bir numune hastanesi olmak üzere gereken işlerin yapılması mukarrer bulunmaktadır.*''[665] Şeklinde yazılmıştır.

Tablo 6- Edirne Devlet Hastanesi'nde çalışan personelin sayısı ve aldıkları ücret[666]

Yetişmiş Hasta Bakıcı	1 Kişi	115 Lira
Hasta Bakıcı	4 Kişi	40 Lira
Hasta Bakıcı	4 Kişi	60 Lira
Hasta Bakıcı	4 Kişi	30 Lira
Hademe	4 Kişi	50 Lira
Hademe	6 Kişi	45 Lira
Aşçı	1 Kişi	125 Lira
Aşçı Yamağı	1 Kişi	55 Lira
Terzi	1 Kişi	100 Lira
Çamaşırcı	1 Kişi	75 Lira
Çamaşırcı Yardımcısı	1 Kişi	45 Lira
Bahçıvan	1 Kişi	100 Lira
Bahçıvan Yamağı	1 Kişi	45 Lira
Pansumancı	1 Kişi	90 Lira

[663]''*Röntgen Uzmanı İstiyoruz"*, Edirne Postası, 21 Şubat 1948, s. 1.
[664]Vatandaş, 9 Şubat 1949, s. 1.
[665]Abidin Özmen, *a.g.e.*, s. 49.
[666]**TBMM Tutanak Dergisi**, D:8, C:8, 23.Birleşim, 26 Aralık 1947, s. 594.

Laboratuvar Müstahzırı	1 Kişi	90 lira
Eczacı Kalfası	1 Kişi	150 Lira
Laborant	1 Kişi	75 Lira
Berber	1 Kişi	100 Lira
Marangoz	1 Kişi	100 Lira

Edirne Devlet Hastanesi'nde doktor kadrosu tamamlanmaya başlamış, yeni binanın yeri kesinleşmiş olsa da 1950 yılına dek hastanenin yeni binası ile ilgili bir gelişme olmamıştır. Zaman zaman bu durum basında eleştirilmiş ve yeni hastane binasından vaz mı geçildi şeklinde yorumlar yapılmıştır. 1950 yılında hastanenin halinin her geçen zaman daha da kötüleşmesi üzerine Edirne Postası gazetesinde bir köşe yazısı yayınlanmıştır. Bu yazıda ''*...Edirne memleket hastanesi Devlet hastanesine inkılab ettikten sonra yeni bir binanın yapılması için Erkek Lisesi civarında istimlakler yapılmış ve teşebbüs başlaması ile beraber burada nihayet bulmuş ve bin (?okunamadı) aradan yıllar geçtiği halde Edirne yeni bir hastane binasına kavuşamamıştır. Bu arada harabe haline gelen ve her gün bir tarafı çöken belediyeye ait Devlet hastanesi pavyonlarında artık içinde durulamaz ve tamir kabul etmez bir hale gelmiştir. Netekim birkaç gün önce iç hastalıklarına ait pavyonlarda yer kaymasiyle vukua gelen çöküntü müesseseyi büsbütün müşkül duruma düşürmüştür. Edirne Devlet hastanesinin yerleşme durumu bugün şöyledir. Müessesenin birkaç koğuşu ile idari teşkilatı iki binadadır. Verem pavyonu hastaneye yarım kilometre kadar uzaklıkta eski Genel Müfettişlik konağıdır. Dahiliye ve Nisaiye koğuşları hastaneye bir kilometre kadar mesafede, Kaleiçindeki Şehir kulübündedir.*

Elhasıl, üç yere taksim olmuş ve hiçbiri hastane olmaya katiyen elverişli bulunmayan bu binalarda yerleşen Edirne Devlet hastanesinin ne müşküller karşısında çalıştığını anlamak o kadar zor bir şey olmasa gerekir. Binaenaleyh, Edirne şehri Devletten ihtiyaca kafi gelebilecek yepyeni bir hastane binası istiyor. Memleketin

sağlık ve sosyal durumu itibariyle bu mühim ihtiyacın karşılanmasının çabuklaştırılması lazım ve hatta elzemdir.''[667]

Aralık 1950'de Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Dr. Ekrem Hayri Üstündağ Edirne'ye gelmiştir. Yaptığı ziyaretler ve incelemelerin ardından kentten ayrılırken Edirnelilere Edirne'deki sağlık kurumları ile ilgili bir açıklama yapmıştır. Yaptığı açıklamada;

''*1- Evvelce hastane yapılmak üzere istimlak edilen arsayı gördüm, yeri muvafıktır. 1951 senesi bütçesine hastanenin inşası için 450 bin lira konmuştur. Hastane 100 yataklı olacaktır.*

2-Kıyıktaki verem pavyonundaki yatak sayısı 30 dan 40 a çıkarılacaktır. Pavyona bir seyyar röntgen makinası da gönderilecektir.

3-Verem pavyonundaki hastaların yemeklerinin pavyonda pişirilmesi için icap eden tedbirler alınacaktır.

4-Memleket hastanesine yılbaşından itibaren 1 röntgen mütehassısı verilecektir.''[668]

9 Ekim 1951 tarihinde Edirne Devlet Hastanesi'nin temel atma töreni yapılmıştır. Yeni bina için temel atılırken aynı zamanda mevcut kullanılan hastanede de iyileştirmeler yapılmış ve bu basında yazılmıştır. Edirne Postası gazetesinin 27 Ekim 1951 günkü sayısında Edirne Devlet Hastanesinden bahsedilmiştir. Yazıda hastanenin durumundan Edirne halkının memnun olduğu belirtilerek, hastane hakkında bilgi verilmiştir. Hastanenin üç ayrı binada hizmet verdiği yazılmış ve birinci binanın Umumi Müfettişlik'ten kalma olan yatak kapasitesi 40 yatağa çıkabilen Verem Pavyonu olduğu ve burada da sürekli olarak bir dahiliye doktorunun bulunduğu belirtilmiştir. İkinci bina olarak hastanenin eski binası olduğu burada da geceleri bir operatörün kaldığı, üçüncü binanın da Kaleiçi'ndeki Dahiliye ve Nisaiye pavyonları olduğunu burayı da her sabah Başhekim ve Nisaiye Doktoru tarafından ziyaret edildiği yazılmıştır. Yazıda üç ayrı binası bulunan hastanede çalışan doktorlara teşekkür

[667] ''*Hastanemizin Acınacak Hali"*, Edirne Postası, 6 Nisan 1950, s. 1.
[668] ''*Sağlık Bakanımızın Edirnelilere Müjdesi"*, Yeni Edirne, 19 Aralık 1950, s. 1-2.

edilmiştir.[669] Hastanenin kötü durumunda iyileştirmeler yapılsa da hasta bakıcı kadrosunda eksilmeler yaşanmıştır. Bundan dolayı hastanede ‘‘Gönüllü Hasta Bakıcı Kursu’’ verilmiş, kursa katılmak isteyenler için şartlar yerel gazetelerde yayınlanmıştır.[670] Ayrıca 1952 yılının Ağustos ayında Edirne Devlet Hastanesi Dahiliye Doktorluğu’na Ali Rıza Alperat atanmış ve 1960 yılına dek bu görevini sürdürmüştür.[671]

Edirne Devlet Hastanesi yeni binası 1955 yılında tamamlanarak 1 Şubat 1955 tarihinden itibaren hasta kabulüne başlamıştır.[672] Devlet Hastanesi Başhekimliği 31 Ocak’ta yaptığı bildiriye göre üç binada çalışmakta olan hastanenin 1 Şubat 1955 tarihinden itibaren Sarıcapaşa semtindeki yeni inşa edilen hastane pavyonu ile Kıyık pavyonu halinde iki binada çalışmasına karar verilmiştir.

Buna göre; Kaleiçi’ndeki idare teşkilatı ile Dahiliye, Çocuk Hastalıkları Bölümü ve Bakteriyoloji Laboratuvarı 29 Ocak 1955’te yeni binaya nakledilmiştir.

*Kıyık’taki Hariciye, Kadın Hastalıkları ve Göz Hastalıkları bölümleri ile ameliyathane ve röntgen laboratuvarı 30 Ocak 1955’te yeni binaya nakledilmiştir.

*Şahabettinpaşa semtinde olan Verem servisi de 31 Ocak 1955’te Kıyık’taki binaya nakledilmiştir.

*31 Ocak 1955’ten itibaren verem hastalarının poliklinik ve yatış servisleri dışında bütün hastane hizmetleri Sarıcapaşa semtindeki yeni binaya aktarılmıştır. 5 Şubat 1955’ten itibaren de veremli hastaların yatış ve poliklinik tedavileri Kıyık’taki binada yapılacaktır.[673]

---

669 ‘‘*Edirne Devlet Hastanesi”*, Edirne Postası, 27 Ekim 1951, s. 1-2.

670 ‘‘*Gönüllü Hasta Bakıcı”*, Vatandaş, 20 Mart 1952, s. 1. ‘‘Şehrimiz Devlet Hastanesinin Şahabettinpaşa mahallesindeki kısmında 1 Nisan 1952 Salı günü saat 11 de ailelere mahsus bir (Gönüllü Hasta Bakıcı Kursu) açılması kararlaştırılmıştır. Kursa iştirak edebilmek için İlkokul mezunu olmak, yaş 20 ila 50 arasında bulunmak lazımdır. Kursa her aile bayanı iştirak edebilecektir. Arzu edenler her gün Hastaneye müracaatla kayıtlarını yaptırabileceklerdir. Fasılalı olarak 3 ay devam edecek olan bu kursa iştirak edeceklere kurs sonunda Gönüllü Hasta Bakıcı Diploması verilecektir.’’

671 ‘‘*Yeni Bir Doktor”,* Vatandaş, 11 Ağustos 1952, s. 1; ‘‘*Dr. Ali Rıza Alperat*’’, 11 Temmuz 1960, s. 1.

672 ‘‘*Yeni Yapılan Devlet Hastanesi”*, Yeni Edirne, 2 Şubat 1955, s. 1.

673 ‘‘*Devlet Hastanesi Başhekimliği Bildirisi”,* Yeni Edirne, 31 Ocak 1955, s. 1.

Hastane Başhekimi Ali Rıza Alperat basına yeni hastane hakkında bilgi vermiştir. Dr. Alperat verdiği beyanda hastanede her gün saat 11.00-12.00 arasındaki Dahiliye-Hariciye-Kadın Hastalıkları-Çocuk Hastalıkları-Göz Hastalıkları bölümlerinde para alınmadan hasta muayenesi ve lüzum görülürse röntgen skopi ve grafileri yapılacağını açıklamıştır. Ayrıyeten Kıyık'taki Verem Pavyonu binasında da her gün 11.00-12.00 saatleri arasında ücretsizce verem hastalarına bakılacağı, haftanın Salı ve Perşembe günlerinde aynı saatlerde parasız olarak göğüs ve karın havaları verileceğini belirtmiştir.[674]

Yeni hastane binası açılışının ardından Vatandaş gazetesinden Kemal Özer tarafından ziyaret edilmiş ve 22 Aralık 1955 tarihinde gazetede ''Hastanemiz'' başlığıyla köşe yazısı yayınlanmıştır. ''*D.P. İktidarının Edirnemize hediye ettiği Güzel faideli eserlerden biri de hiç şüphe yokki modern hastanedir. Bir defa ilk zamanlar ziyaret ettiğim hastaneyi evvelki günde bir vesile ile ziyaret etmek fırsatını buldum. Niye yalan söylemeli hastanede bir hayli yenilik gördüm. İlk nazarda göze çarpan hastane etrafındaki pislik ve mezbereliğin temizlenmiş olması, Burası adeta bir futbol sahası kadar düz ve temiz öğrendiğime göre başhekim Mustafa Alper bu temizliği devlete beş para yük olmadan şahsi gayreti ile yapmış. Şimdi de bu arsayı çam fidanları ile örtmeyi düşünüyormuş. İki buçuk ay evvel baş hekimlik vazifesini deruhte etmiş olan Mustafa Alperle karşı karşıyayız. Büyük bir nezaketle Bizi karşılayan Alper cevap veriyor. ''Hastanede yeni bir kütüphane tesis ettik. Gerçi bu tatminkar değil ama imkanlarımız bu kadar. Otuz kişilik ebe okulumuz 1 Kasımdan beri faaliyette, Bir senelik tedrisattan sonra Bütün talebeler geldikleri köylere giderek vazifeye başlayacaklar. Yeni bir de arşiv tesis ediyoruz. 35 senelik derlenmiş ve tasnife tabi tutulmuştur. Hastanemizin temizlik ve hasta bakımı işleri muntazamdır. Noksanlarımızda yok değil. Asabiye, Kulak burun boğaz ve birde göz doktoru bekliyoruz. Bir kaç tane daha hemşire ve ebe verilirse hastanemizin daha ideal bir müessese haline geleceğine şüphe yoktur. Binanın asansörü ile İhata duvarları da temin edilirse hiç noksanımız kalmaz.''...*''[675]

[674]''*Devlet Hastanesi Başhekimliği Bildirisi"*, Yeni Edirne, 1 Şubat 1955, s. 1.
[675]Kemal Özer, ''*Hastanemiz"*, Vatandaş, 22 Aralık 1955, s. 1.

Yeni hastane açıldıktan sonra Edirne halkı hastaneden çok memnun kalmış ve bu durum sık sık basında yer almıştır. 1956 yılı itibariyle hastanede her türlü ameliyatlar yapılmış, Dahiliye, İntaniye, Göğüs, Kadın Hastalıkları, Çocuk Hastalıkları bölümlerinde hasta kabul edilmiştir.[676] 25 Mayıs 1956'da Edirne'yi ziyaret eden Sağlık Bakanı Nafiz Körez, Edirne Devlet Hastanesi'ni ziyaret etmiş ve hastanenin eksiği bulunan asansör konusunu ve Göz ve Asabiye Doktorlarının kısa zamanda atanacağını belirtmiştir.[677] Temmuz 1956'da da Edirne Devlet Hastanesi'ne Göz Hastalıkları Doktoru Ömer Faruk Çaylı tayin edilmiştir.[678] Hastanenin sevilen ve başarılı Başhekimi Mustafa Alper ise 1 Haziran 1957'de Yozgat'a atanmıştır. Beklenmeyen bir tayin olması ve kent halkının gönlünde taht kuran Mustafa Alper'in gidişi büyük üzüntü yaratmıştır.[679] 1955'ten 2015'e kadar aynı binada hizmet veren Edirne Devlet Hastanesi 2015 yılında yeni binasına taşınarak Edirne Sultan 1.Murat Devlet Hastanesi adını almıştır ve günümüzde de burada hizmet vermektedir.[680]

Edirne Devlet Hastanesi'nin 1954 yılında yeni binası yapımı devam ederken hastane yeni binasına taşındıktan sonra boşta kalan Kaleiçi'ndeki binanın kullanımı ile ilgili planlar yapılmıştır. İlk ve Orta öğrenimini tamamladıktan sonra eğitimlerine devam etmeyen genç kızlar için kentte Ebe Okulu açılması düşünülmüş bunun içinde Devlet Hastanesi'nden boşalacak olan Kaleiçi binası seçilmiştir.[681] İlkokul mezunu 18-25 yaş arasındaki genç kızların alınacağı okulun kayıtları Ekim 1955'te yapılmaya başlamıştır. 1 Kasım'da 30 öğrenci ile faaliyete geçen Ebe Okulu bir yıllık eğitim verdikten sonra mezun olarak ayrılan kızlar köylerde görev yapacaktır.[682] Ebe Okulu 17 Eylül 1956'da ilk mezunlarını vermiştir. Bir yıllık eğitimlerinin ardından ebe olan

---

[676] ''*Örnek Bir Sağlık Müessesesi"*, Vatandaş, 18 Nisan 1956, s. 1-2.
[677] ''*Sağlık Vekilimiz"*, Vatandaş, 28 Mayıs 1956, s. 1.
[678] ''*Göz Doktoru Tayin Edildi"*, Vatandaş, 12 Temmuz 1956, s. 1.
[679] ''*Operatör Dr. Mustafa Alper*'', Vatandaş, 1 Haziran 1957, s. 1.
[680] Ratıp Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, Ender Bilar, *a.g.e.,* C. 2, s. 96-97. https://hipokratist.com/edirne-sultan-1-murat-devlet-hastanesi/ (Erişim Tarihi: 24.10.2022)
[681] ''*Ebe Okulu Açılıyor"*, Vatandaş, 30 Eylül 1954, s. 1; ''*Şehrimiz Ebe ve Hemşire Okulu"*, Edirne Postası, 22 Mart 1955, s. 1.
[682] ''*Ebe Mektebi Açılacak"*, Yeni Edirne, 17 Ekim 1955, s. 1; ''*Ebe Okulu"*, Vatandaş, 27 Aralık 1955, s. 1.

28 kız öğrenci yapılan bir merasimle mezuniyet belgelerini almışlardır. [683] Ebe Okulu 1958 yılında da 29 öğrencisini mezun etmiştir.[684]

1.Edirne'nin İlçelerindeki Sağlık Kurumları

1.1.Keşan Devlet Hastanesi: II. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde Edirne'nin Keşan ilçesinde Memleket Hastanesi bulunmaktaydı. Bu hastanede 1953 yılının son ayında vilayet bütçesinden ayrılarak Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlandı.[685] Daha sonra ise Keşan Devlet Hastanesi, sağlık merkezine dönüştürülmüştür. Buna göre hastanenin iki doktorunun yanına Hükümet Doktoru, Belediye Doktoru, Sıtma Savaş Doktoru da gelerek vatandaş sağlığının korunması için birlikte çalışma kararı almışlardır. Sağlık merkezine dönüştürülmesinin ardından halkın ücretsizce tedavi ve muayene olacağı açıklanmıştır.[686] Keşan Devlet Hastanesi'nin uzun bir süre Başhekimliğini ve operatörlüğünü Dr. Abdullah Türel yapmıştır. 1954 yılının Ekim ayında Siirt Devlet Hastanesi'ne tayini çıkan Dr. Türel'in Keşan'dan ayrılması kent halkında büyük üzüntüye neden olmuştur.[687] 1955 yılının ilk ayına kadar boş bulunan hastane operatörlüğü Karadeniz Ereğlisi Devlet Hastanesi Operatörü Necati Uranus'un atanması ile doktoruna kavuşmuştur. Ayrıca Bursa Devlet Hastanesi hemşirelerinden Mediha Atay 'da Keşan Sağlık Merkezine hemşire olarak atanmıştır.[688]

1.2.İpsala Dispanseri: Keşan haricindeki diğer ilçelerden olan Meriç'te beş yataklı muayene ve tedavi evi vardır. İpsala ve Uzunköprü ve Lalapaşa'da da beşer yataklı özel idare dispanseri bulunmaktadır.[689] 1953 yılında bu ilçelerde bulunan dispanserler için tadilat kararı alınmış ve vatandaşların ihtiyaçlarına daha iyi cevap verebilecek bir hale getirilmişlerdir.[690] 1955 yılının ilk günlerinde tadilatı tamamlanan İpsala Dispanseri, vilayetin verdiği 3.000 Lira ile tamir edilmiş ve kullanılacak bir duruma

---

[683]''*Ebe Okulumuz 28 Mezun Verdi"*, Vatandaş, 18 Eylül 1956, s. 1.
[684]''*Köy Ebe Okulu 29 Mezun Verdi"*, Vatandaş, 4 Ekim 1958, s. 1.
[685]''*Keşan Hastanesi"*, Edirne Postası, 4 Aralık 1953, s. 1.
[686]''*Keşan Devlet Hastanesi"*, Yeni Edirne, 6 Aralık 1954, s. 1-2.
[687]''*Dr. Abdullah Türel"*, Vatandaş, 7 Ekim 1954, s. 1.
[688]''*Keşan Hastanesi"*, Yeni Edirne, 7 Şubat 1955, s. 1.
[689]**TBMM Tutanak Dergisi**, D:9, C:4, 31.Birleşim, 17 Ocak 1951, s. 258,260, Vatandaş, 1 Ocak 1953, s. 1.
[690]''*İlçelerdeki Dispanserler"*, Vatandaş, 1 Ocak 1953, s. 2.

sokulmuştur. Dispanserin yanına doktor lojmanı da yapıldığı için dispanser doktoru bütün gününü dispanserde geçirmiş ve her zaman hasta kabul edebilmiştir.[691] Daha sonra İpsala'da sağlık merkezi tesis edilmek istenmiş, Belediye binanın yapılacağı yeri tespit etmiştir.[692] Lakin planlanan sağlık merkezi projesi hayata geçirilememiştir.

1.3.Uzunköprü Sağlık Merkezi: 1953 yılının son çeyreğinde Uzunköprü'de bir sağlık merkezi kurulması kararı alınmıştır. Bu merkezin içinde doktor evi, garaj, sıhhi tesisat ve elektrik yapımı planlanmış, bu işte harcanmak için 139.153 Liralık bir bütçe konulmuştur.[693] 5 Nisan 1954 tarihinde inşaatına başlanan Uzunköprü Sağlık Merkezi'nin temel atma töreninde Edirne Valisi Emin Akıncı, Bayındırlık ve Sağlık Müdürleri, ilçedeki doktorlar ve kalabalık halk kitlesi bulunmuştur. Yalnızca Uzunköprü için değil civarındaki yerleşim yerleri içinde çok faydalı olacak olan bu sağlık merkezinin yapılacak olması Uzunköprülüler tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.[694] Sağlık merkezinin açılışı 31 Mart 1955 tarihinde olmuştur. 14 yatak kapasiteli, doktor lojmanı ve garajı bulunan Sağlık Merkezinin açılışını Edirne Valisi Emin Akıncı yapmıştır.[695]

1.4.Karaağaç Sağlık Merkezi: 12 Nisan 1954 tarihinde Karaağaç Sağlık Merkezi açılmıştır. Kent merkezine uzaklığından ötürü Karaağaç'ta yaşayan vatandaşlar burada bir sağlık merkezi olmasını istemiştir. İsteklerine kulak verilmiş ve 12 Nisan 1954'te sağlık merkezi açılmıştır. [696]

1.5.Enez Sağlık Merkezi: Edirne'nin ufak kasabalarından olan Enez'de 1957 yılına dek bir sağlık kuruluşu yoktur. Yalnızca bir hükümet doktorunun bulunduğu Enez'de gerekli sağlık malzemeleri de bulunmamaktadır. Sağlık alanında çok yetersiz olan bu yerin Edirne'ye uzak mesafe olması ve yolların kötü bir vaziyette olmasından dolayı bir dispanser açılması istenmiştir.[697] 1957 yılının Nisan ayında kentin yerli halkından Bekir Kara isimli vatandaş vefat etmeden Enez'de bir sağlık merkezi açılmasını vasiyet etmiştir. Merhum Bekir Kara'nın oğulları Turgut ve İlhan Kara babalarının

---

691 ''*İpsala'da Dispanser*'', Vatandaş, 28 Ocak 1955, s. 1.
692 ''*İpsala Sağlık Merkezi*'', Vatandaş, 9 Eylül 1955, s. 1
693 ''*Yeni Bir Sağlık Merkezi Yapılıyor*'', Edirne Postası, 1 Ağustos 1953, s. 2.
694 ''*Uzunköprü Sağlık Merkezine Kavuşuyor*'', Vatandaş, 8 Nisan 1954, s. 1.
695 ''*Uzunköprü'de Sağlık Merkezi*'', Vatandaş, 4 Nisan 1955, s. 1.
696 ''*Karaağaç Sağlık Merkezi*'', Vatandaş, 12 Nisan 1954, s. 1.
697 ''*Enezliler Dispanser İstiyor*'', Vatandaş, 26 Aralık 1955, s. 1.

vasiyetini yerine getirmeye karar vermişlerdir. [698] 16 Mayıs 1957 tarihinde sağlık merkezinin temel atma töreni gerçekleştirilmiş, törene Edirne Valisi, Parti Müfettişleri, D.P İl Başkanı, Bayındırlık Müdürü katılmıştır. 200.000 Liraya mal olan bu sağlık merkezine ‘‘Bekir Kara Sağlık Merkezi’’ adı verilmiştir.[699]

1.6.Havsa Sağlık Merkezi: Edirne’de sağlık kuruluşu olmayan bir diğer yer de Havsa’dır. 1958 yılında kasaba da bir sağlık merkezi yapılmasına karar verilmiş ve 21 Mayıs 1958 tarihinde temel atma töreni yapılmıştır. Tören, Bayındırlık Müdürü Sırrı Yaraş’ın kısa konuşmasının ardından başlamış, Edirne Valisi hayırlı olsun dilekleri ile beraber temele ilk harcı koymuştur. 18 yataklı olarak inşa edilmesi planlanan sağlık merkezinin maliyeti 346 Bin 27 Kuruştur.[700]

[698] ‘‘*Enezde Yapılacak Sağlık Merkezi”*, ‘Vatandaş, 12 Nisan 1957, s. 1.
[699] ‘‘*Enez Sağlık Merkezi”*, Vatandaş, 16 Mayıs 1957, s. 1; ‘‘*Enez Bekir Kara Sağlık Merkezi”*, 20 Mayıs 1957, s. 1.
[700] ‘‘*Dün Yapılan Temel Atma Töreni”*, Vatandaş, 22 Mayıs 1958, s. 1.

Ç. Edirne Verem Pavyonu ’nun Açılması ve Verem ile Mücadele

Yurtta II. Dünya Savaşı ve sonrasındaki yıllarda artan verem hastalığı vakaları Edirne’de de görülmüştür. Ancak Trakya Bölgesi’nde erken Cumhuriyet döneminde de hastalığa yakalananlar olmuş bundan dolayı 1937 yılında Trakya Umumi Müfettişliği yayınlarında, Edirne Memleket Hastanesi Dahiliye Doktoru İsmail Hakkı Kutkam tarafından ‘‘Köylüye Öğütlerim Verem’’ isimli bir kitapçık çıkarılmıştır. Köylü vatandaşlar için hazırlanan kitapçıkta veremin bulaşma yolları, veremin çeşitleri, korunma çareleri ve hastanın bakımı hakkında önemli bilgiler yer almıştır. Kitapçıkta sık sık bilgilendirici kısa cümlelere yer verilmiştir. Bunlardan bazıları;

‘‘*Tükürmek çok fena bir adettir. Veremler balgamlarını ya mendillerine, daha iyisi kapaklı cam tükürük hokkalarına tükürür ve onu temizce yıkar ve kaynatır, ceplerinde taşırlar. Çoluğunu, çocuğunu, kardeşini, ulusunu seven böyle yapmalıdır.*

Oğullarınıza veremli ve şüpheli gelin almayınız. Kızlarınızı hastalıklı damada vermeyiniz nesliniz tükenir.

Veremli bir ana çocuğuna süt değil zehir verir. Doğar doğmaz çocuğu ayırmalı, sağlam bir süt anneye ve temiz bir inek sütüne bırakmalıdır.

Çocuklarınızı herkese öptürmeyiniz.’’

Ayrıca kitapçıkta verem olan hastanın iyi beslenmesi gerektiği belirtilerek örnek bir yemek listesi oluşturulmuştur. İştahları yerinde olmayan hastalara kuvvetli yemekler yedirilerek hastalığa karşı daha dirençli olmaları için bilgilendirme yapılmıştır.[701]

II. Dünya Savaşı döneminde 1939’da Edirne kentinde veremden ölenlerin oranı 100 binde 171’di.[702] Daha sonraki yıllarda bu oranın kaç olduğu hakkında bir bilgiye rastlanılmadı, lakin 1947 yılının son ayında Edirne Verem Savaş Derneği’nin bilinen ilk kongresi yapıldı.[703] Kentte hastalık için bir dernek kurulduğuna göre verem

[701]İsmail Hakkı Kutkam, *Köylüye Öğütlerim Verem*, İstanbul Halk Basımevi, İstanbul 1937, s. 10,12,17.
[702]İsmail Çakırçoban, *İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye’de Bulaşıcı Hastalıklarla Mücadele*, (Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2010, s. 106.
[703]‘‘*Verem Savaş Derneği İdare Kurulu”*, Edirne Postası, 7 Şubat 1948, s. 1.

vakalarında artışlar yaşanmıştır. Ayrıca 1948 Ocak ayından itibaren gazetede Edirne Veremle Savaş Derneği Tüzüğü yayınlanmıştır. 9 bölüm 33 maddeden oluşan tüzükte önemli bilgiler yer almıştır. Buna göre derneğin kurucuları, konusu ve amacı açıklanmıştır;

‘‘*Madde 2- Derneğin konusu ve amacı Sağlık ve Sosyal bakımdan veremle savaştır. Bu gayeyi gerçekleştirmek için dernek:*

A) Veremin yurt ve millet için doğurduğu tehlikeleri halka öğretir.

B) Veremin yayılmasını ve bulaşmasını önlemek için gerekli her türlü tedbiri alır.

C) Verem Savaş Dispanserleri, Prevantoryumları, Sanatoryumları, hastaneleri açar ve işletir. Veremli aileleri tecrit etme, barındırma ve tıbbi kontrol altında bulundurma imkanlarını sağlar.

D) Düşkün hastaları parasız muayene ve tedavi eder. Bunlara ilaç ve yiyecek yardımında ve diğer sosyal yardımlarda bulunur. Dernek siyasetle uğraşmaz.

Madde 3- Derneğin kurucu üyelerinin öz ve soyadları aşağıda gösterilmiştir.

Kazım Demirer, Dr. A. Vefik Giray, Dr. Cevat Eke, Dr. Suzan Güney, Tahsin Şıpka, Dr. A. Fuat Koman, Aziz İşbilen, Dr. Abdülkadir Yücel, Dr. Kemal Kumova, Dr. Nesim Asa, Dr. Yasef Bayar, Kemal Şağban, Albert Hallevi, Suat Sıdar, Fazıl Soysal.’’[704]

1 Ocak 1948 tarihinde Umumi Müfettişliklerin kaldırılmasının ardından Trakya Umumi Müfettişi Abidin Özmen 11 Ocak 1948’de Edirne’den ayrılmıştır. Müfettişliklerin kaldırılmasıyla bu iş için kullanılan bina boş kalmıştır. Boşalan müfettişlik binasının kullanılması için Edirne Postası gazetesi yazarı Vedad Pınar üç tane alternatif sunmuştur. Bunlar;

1-Doğum evi yapmak

2-Verem Dispanseri yapmak

[704] ‘‘*Edirne Veremle Savaş Derneği Tüzüğü*’’, Edirne Postası, 31 Ocak 1948, s. 2.

3-Arıcılık ve ipekböcekçiliği istasyonu yapmak

Alternatif olarak sunduğu üç maddenin de yarar ve zararlarını açıklayarak halka sunmuştur.[705]

Buna göre Müfettişlik binası Verem Dispanseri olursa faydaları şunlardır;

''*1-Verem cemiyetimizin insan varlığını kemiren kuvvetli ve sinsi bir düşman olduğuna göre ona karşı memlekette bir teşekkülün mevcudiyeti elbette faydalıdır.*

2-Orada nihayet 15 20 yataklı bir dispanser açılacağına ve burada da senenin her ayında gelip geçen hastalar bulunacağına göre senede ortalama 100 vatandaşın kurtarılması, bir kısmı da evinde yatıp orada tedavi görmesi de düşünülürse senede 200 vatandaşın fayda görmesi ve bunların aileleri de hesaba katılınca beşer nüfustan 1000 kimsenin bulaşmaktan kabil olacaktır. Her ne kadar Trakyanın ne de Edirnenin ihtiyacını tamamen karşılayamazsa da böyle bir teşekkülün faydasını küçümsemek katiyen hata olur.''

Binanın verem dispanseri olması halinde ortaya çıkabilecek zararları da şöyle açıklanmıştır;

''1-Dispanser filvaki hava itibariyle, mevki itibariyle yüksektir. Ancak bizim bildiğimiz Verem hastaneleri daima arazinin cenup marazında kurulur. Şimal marazının sertliği bu hastalığa yaramaz. Buna ise tamamen Şimal taraftadır.

2-Verem Dispanseri bir doğumevinden çok masraflıdır. Bir defa daimi olarak 15 20 hastaya kuvvetli gıda ve ilaç lazımdır. Ayrıca evlerinde tedavi görenlere de başka yardımlar gerekir. Bundan başka poliklinik masrafları da vardır. Şöyle böyle sene de 30.000 liradan aşağı masrafı olduğu takdirde katiyen idare etmez. Hatta sene de 50 veya 100 bin lira dahi masrafı olabilecektir. Bugün böyle bir teşekkül kurulursa orada tabibliği parasız yapacağını vadeden doktorlarımızın ekserisi memurdur. Yarın onlar başka yere nakledildikleri ve yerine gelenler böyle vaidlerle bağlı olmadıkları düşünülürse ayrıca tabib, baştabib, hemşire, hademe, aşçı, bahçıvan vesaire birçok

[705]Vedad Pınar, ''*Müfettişlik Konağı*'', Edirne Postası, 4 Şubat 1948, s. 1.

maaş masraflarını da düşünmek gerektir. Yatak başına senede 1000 lira formülü bu davayı izaha kafi gelemez.

3-Trakyanın değil, Edirne'nin dahi ihtiyacını tamamen karşılıyamayan böyle bit teşekkülün masraflarını Edirne'nin sayın halkının hamiyetine bağlıyarak işe girişmek bilmem ne derece doğrudur. Devamlı ve aksaksız gelir kaynağı olmadan böyle bir işe teşebbüsü doğru bulamayız.

4-Devletten yardım görüleceği ümid ediliyorsa o dahi biraz güç olacaktır. Çünkü Devlet Edirnede yeni ve modern bir hastane yapmağa karar vermiş vaziyettedir. Eski hastanenin bu takdirde Verem dispanseri olarak kullanılması veya modern hastaneye bağlı bir şube olarak idare edilmesi mümkündür. Bu takdirde ayrı bir yerde ayrı bir teşkilat daha kurmak bilmem ne dereceye kadar iktisadi olur.''[706]

Fotoğraf 11- Trakya Umumi Müfettişliği Binası (Cumhuriyetin 15. Yılında Edirne s. 42.)

Umumi Müfettişlik binasının hangi amaçla kullanması için belirlemeler yapılmıştır. 9 Ocak 1949 tarihinde Edirne Verem Savaş Derneği bir kongre düzenleyerek Edirne'de 30 yataklı Verem Savaş Hastanesi açmak istediklerini ve hastane binası olarak ta Umumi Müfettişlik binasını kullanılmasını Sağlık

[706]Vedad Pınar, ''*Müfettişlik Konağı*'', Edirne Postası, 4 Şubat 1948, s. 1.

Bakanlığı'ndan talep etmişlerdir. Bunun üzerine Sağlık Bakanlığı tarafından idare edilecek bir hastanenin açılmasına karar verilmiştir.[707] Hastanenin açılmasının kesinleşmesi Nisan ayında olmuştur.[708] Nitekim zaten Verem Savaş Kanunu'nun gerekçesinde ilk olarak 10 ilde 10 adet müstakil Verem Hastanesi açılması planlanmıştır. Açılması planlanan hastanelerin içerisinde Edirne Verem Hastanesi 'de yer almış, yatak sayısı da 100 olarak belirtilmiştir. Hastanenin açılacağı yer olarak ta ''Müfettişlik binalarında tesis edilecektir'' yazılmıştır.[709] Ayrıca kentte 1948 yılının Temmuz ayında da Balıkpazarı'ndaki eski Sağlık Müdürlüğü binasında on yataklı bir Verem Dispanseri açılmıştır.[710]

Edirne'de verem hastalığı hakkında faaliyetler yapılırken Uzunköprü ilçesinde de 1949 yılının sonlarında Verem Savaş Derneği kurulmuştur. Edirne eski Milletvekili ve Trakya Çalışma Müdürü olan Ekrem Demiray'ın öncülüğünde açılmıştır. Bu derece faydalı kuruluşların açılması halk tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.[711]

Ocak 1949'da eski Umumi Müfettişlik binasının Verem Hastanesi olacağı açıklanmıştı. Lakin Mayıs ayına gelindiğinde binada hiçbir çalışma olmamış, hastane için kadro ve malzeme gönderilmemiştir. Hastane açılana kadar bina ve bahçesinin kötü bir vaziyete geleceği şeklinde sitemler basında yer almıştır.[712] Hastanenin açılış zamanı hakkında bilinmezlik yaşanırken Temmuz ayında Edirne Valisi Rükneddin Nasuhioğlu, Edirne Postası gazetesine verdiği bir demeçte; ''*...Verem hastanesini hazırlamakla meşgulüz. Ağustos içinde hastane vazifesine başlıyabilecektir...*''şeklinde bir açıklama yapmıştır.[713] Nihayetinde Edirne Verem Hastanesi 30 Ağustos 1949 tarihinde saat 17.00'da açılmıştır. Açılış törenine Edirne Valisi başta olmak üzere halktan da yoğun katılım gerçekleştirilmiştir. [714]

---

[707]''*Verem Savaş Derneği Kongresi"*, Edirne Postası, 26 Ocak 1949, s. 1.
[708]''*Şehrimizde 30 Yataklı Bir Verem Hastanesi Açılıyor"*, Edirne Postası, 9 Nisan 1949, s. 1.
[709]BCA, 30.1.0.0, Y.No: 77.482.6, Tarih: 00.00.1944, s. 17- 20.
[710]''*Verem Dispanseri Açıldı"*, Edirne Postası, 14 Temmuz 1948, s. 2.
[711]''*Uzunköprüde Verem Savaş Derneği Kuruldu"*, Vatandaş, 3 Aralık 1949, s. 2.
[712]'*Verem Hastanesi Ne Vakit Açılacak"*, 'Edirne Postası, 21 Mayıs 1949, s. 2.
[713]''*Edirne Valisi Demeçte"*, Edirne Postası, 6 Temmuz 1949, s. 1.
[714]''*Verem Hastanesi Dün Açıldı"*, Edirne Postası, 31 Ağustos 1949, s. 1.

Fotoğraf 12- Edirne Verem Pavyonunun günümüzdeki hali

Verem Hastanesi'nin açılışından sonra Edirne Postası gazetesinden Nejat Köknar tarafından ''Verem Hastanesi Açılırken'' başlıklı bir köşe yazısı kaleme alınmıştır. Yazıda hastane hakkında şunlar yazılmıştır;

''*Büyük zaferin 27 inci yıldönümünde Edirneliler çifte bayram yapmışlardır. Sabahleyin büyük taaruzu 27 yıl önceki cesaret ve heyecanla yaşayan hemşerilerimiz öğlenden sonra kıyıkta açılan Verem hastanesini gezmekle sevinç ve saadetin zirvesine çıkmışlar bu eseri bize ve memlekete hediye eden değerli idare ve sağlık teşkilatına minnetlerini arzetmişlerdir. Hastanenin 30 Ağustosta açılışı bizce tesadüfi değildir. Yalnız sayının ve nüfusun bir mana ifade edemiyeceğini bilhassa (?okunamadı) ikinci dünya savaşı tecrübesinde idrak eden, bünyenin vücutlarında sağlam olması gerektiğine inanan bizler için bu sağlık yurdunun bir başka manası vardır. Türlü engel karşısında yılmayarak veremin en çok tahribat yaptığı memleketlerden biri olan Edirnemizde bu şifa yurdunu bizlere hediye edenler aynı zamanda mücadelesine giriştiğimiz bir zihniyetinde içinden alınlarının ve yüzlerinin akı ile çıktıklarını ispat etmişlerdir. Bu eser memlekette dedikodu ile şunu bunu çekiştirmekle vakit geçirenlere ''resmi ve gayri resmi elemanlara'' çalışmanın hakiki yolunu gösteren bir ihtardır. Bu sağlık abidesi ile biz ayni zamanda batıya açılan bu sınır kapısında manasız yere bedbin olmamak gerektiğini de anlamış bulunuyoruz.*

Hastaların, hakiki sahibi ve dert ortağı olan biz Edirnelilerin bu lütuf karşısında duyduğumuz gönüller dolusu minnettir!! Bu milletin benliğini kemiren sıtmayı yenen Türk enerji ve azminin yarın Veremi de yere sereceğinden şüphemiz yoktur. Vatandaşta uyanan mücadele şuuru olgunluk yolundadır artık. Hüsnüniyet içinde ve memleket için çalışan sağlık organlarımızı daima desteklemek ve onlara muzahir olmak vazifemizdir. Hastanenin memlekete hayırlı ve şifalı olmasını dileriz.''[715]

Açılmasının ardından randımanlı olarak çalışmaya başlayan Verem Hastanesi basın tarafından ziyaret edilmiş ve yapılanlar gazetede yayınlanmıştır. Edirne Postası gazetesinde 25 Şubat 1950 tarihinde yayınlanan ''Verem Pavyonu Mükemmel Bir Müessese Halinde Çalışıyor'' başlıklı köşe yazısında hastanenin ziyaret edilmesinin ardından edinilen izlenimler verilmiştir. Buna göre yazıda; ''*Mülga Trakya Genel Müfettişliğinin kıyıktaki konağında geçen 30 Ağustos Zafer Bayramı günü Edirne Devlet hastanesine bağlı Verem pavyonu törenle açıldı. Henüz daha on yaşlarında olan bu yeni bina kaloriferi ve bütün mefruşat ve eşyasiyle her türlü konföru haiz bulunmaktadır. Çevrenin büyük bir ihtiyacına cevap vermeğe çalışan bu lüzumlu müessesenin kuruluşu Edirnemiz için bir kazançtır. Halen otuz yataklı bir hasta kadrosu olan ve içinde 33 hastanın tedavi görmekte bulunduğu bu pavyonu ziyaret ettikten sonra memleket hesabına sevinç duymamak mümkün değildir.*

Ziyaretimizde, müessesenin yeni tayin edilen mütehassıs doktoru Burhan Bengisu'yu hastaları ile meşgul bulduk. Bu arada bizimle alakadar olarak müesseseyi gezdiren ve arzu ettiğimiz izahatı veren, mumaileyhe teşekkürü bir borç biliriz. Verem pavyonunun üst kat odaları kadın, alt kat odalarıda erkek hastalara tahsis edilmiş. Pavyonda hastaları rahatsız edecek ve süküneti bozacak hiç bir hareket yok. Bakım tarzından, tedavilere gösterilen itinadan, temizlikten, yiyeceklerin nefasatından memnun olduklarını söylediler. Müesseseye pek bitkin bir halde yatırılan hastaların bir çoğunun benizlerine kan gelmiş ve bir hayli de kilo almışlar.

Vakti hali müsait hastalara bedeli karşılığında Stroptomozin adlı verem ilacı yapıldığı gibi, bu ilaç yoksullara parasız tatbik edilmektedir. Müessesenin

[715]Nejat Köknar, ''*Verem Hastanesi Açılırken*'', Edirne Postası, 3 Eylül 1949, s. 1.

kuruluşunda ve tekamülünde büyük hizmetleri geçen D. Hastanesi eski Operatörü Suzan Güneyi takdirle anmak bir borçtur.''[716] gazetede yayınlanan bu yazının ardından Verem Hastanesi'nin, Edirne Devlet Hastanesi'ne bağlı bir pavyon olduğu anlaşılmıştır. Bunu destekleyen diğer bir açıklama da Aralık 1950'de Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Dr. Ekrem Hayri Üstündağ'ın Edirne'yi ziyaretinde yaptığı açıklamalardır. Sağlık Bakanı bu açıklamasında; Kıyık'taki verem pavyonunun yatak sayısının 30'dan 40'a çıkarılacağını ve buraya seyyar röntgen makinasının gönderileceğini açıklamıştır.[717]

Yurtta verem hastalığı ile mücadelede İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük kentlerde B.C.G. verem aşısı tatbiki yapılırken Edirne'de verem aşısı uygulanmaya 1953 yılı Ocak ayı itibariyle başlamıştır. Aşının Edirne'de de yapılmaya başlanması için verilen kararın ardından Ankara Refik Saydam Hıfzıssıhha Enstitüsü Müdürü Dr. Niyazi Erzin, kente gelerek görüşmeler yapmıştır.[718] 12 Ocak 1953 tarihinde Edirne'de ilk verem aşısı yapılmıştır. Bu iş için Refik Saydam Hıfzıssıhha Enstitüsü Müdürü'nün görevlendirdiği beş Türk ve Dünya Sağlık Teşkilatından iki doktor ile 40 sağlık memuru kente gelmiştir. Kentte ilk olarak Belediye tabipliği ile Sıtma Savaş Müdürlüğü'nde açılan istasyonlarda uygulaması yapılan aşının faydalı olduğu ve Edirne halkının aşılanmalarını ihmal etmemeleri gerektiği basında yer almış, aşılamanın saatleri haftanın her günü sabahtan akşama kadar yapıldığı belirtilmiştir.[719]

Edirne'de verem aşısı tatbikine başlanmasının ardından Edirne Devlet Hastanesi Başhekimi Ali Rıza Alderat tarafından verem hakkında bilgilendirici makaleler yayınlanarak halk hastalık ile ilgili bilgilendirilmeye çalışılmıştır. 1953 yılı itibariyle Yeni Edirne Gazetesinde çıkan makaleler ve çıktıkları tarihler şöyledir;

2-6 Ocak 1953: Dünya'da Verem

9-13 Ocak 1953: Türkiye'de Verem

16 Ocak 1953: Verem Savaşı

---

[716]''*Verem Pavyonu"*, Edirne Postası, 25 Şubat 1950, s. 1.
[717]''*Sağlık Bakanımızın Edirnelilere Müjdesi"*, Yeni Edirne, 19 Aralık 1950, s. 1-2.
[718]'*Verem Aşısı"*, 'Vatandaş, 28 Ocak 1950, s. 1-3, ''*B.C.G. Verem Aşısı"*, 29 Aralık 1952, s. 1.
[719]'*B.C.G. Aşısı Başladı"*, 'Vatandaş, 15 Ocak 1953, s. 1; ''*Verem Aşısı Tatbikatı*'', Edirne Postası, 17 Ocak 1953, s. 1; ''*Türkiyede Verem Aşısı"*, Yeni Edirne, 16 Ocak 1953, s. 2.

23-27-30 Ocak, 3-6 Şubat 1953: Verem Savaşının Ana Hatları

3-6 Mart 1953: Verem Mikrobu

10-13-17 Mart 1953: Verem Kaynağı

24-31 Mart, 3-7-10 Nisan 1953: Veremin Bulaşma Yolları

17-21 Nisan 1953: Verem Hastalığında İrsiyet

24-28 Nisan, 1-12-15-19-22-26 Mayıs 1953: Veremden Korunma Çareleri

5 Haziran 1953: Veremde Muafiyet

9-12-19 Haziran 1953: Veremde Alerji

30 Haziran, 3-10-16 Temmuz 1953: B.C.G. Aşısı[720]

Ayrıca 1953 yılında İstanbul'dan Dr. Fuat Sabit Ağacık, Edirne Vatandaş gazetesine 30 Mart tarihinde bir yazı göndererek verem aşısı için çalışan hocasının vefat ettiğini ve kendisine vasiyet olarak dil, din, milliyet fark etmeksizin veremlileri ücretsizce tedavi edeceği bir müessese kurulmasını bildirdiğini belirterek Edirne'den de 10 kişiye ücretsizce verem aşısı yapacağını yazmıştır. Vatandaş gazetesi de yapılacak bu parasız aşıdan gerçekten fakir vatandaşların yararlanmasını istemiştir. Bu yüzden başvuracak kişilerin iki tane vesikalık fotoğraf, nüfus kağıdı sureti ve bir fakir ilmühaberi ile gazeteye başvurmaları istenmiştir. Bu 10 verem aşısının dört tanesi Edirne merkezden, diğer altı tanesi de Uzunköprü, Keşan, Lalapaşa, İpsala, Enez ve Meriç ilçelerinden altı kişiye uygulanması planlanmıştır.[721] 16 Nisan'da Edirne merkezden iki hasta yol paraları da ödenerek verem aşısı için İstanbul'a gönderilmiştir.[722] 18 Mayıs'ta ise gönderilenlerin sayısı yedi kişi olmuştur, üç kişilik

[720]Yeni Edirne, 2 Ocak 1953, s. 3, 6 Ocak 1953, s. 3, 9 Ocak 1953, s. 3, 13 Ocak 1953, s. 3, 16 Ocak 1953, s. 3, 23 Ocak 1953, s. 3, 27 Ocak 1953, s. 3, 30 Ocak 1953, s. 3, 3 Şubat 1953, s. 3, 6 Şubat 1953, s. 3, 3 Mart 1953, s. 3, 6 Mart 1953, s. 3, 10 Mart 1953, s. 3, 13 Mart 1953, s. 3, 17 Mart 1953, s. 3, 24 Mart 1953, s. 3, 31 Mart 1953, s. 3, 3 Nisan 1953, s. 3, 7 Nisan 1953, s. 3, 10 Nisan 1953, s. 3, 17 Nisan 1953, s. 3, 21 Nisan 1953, s. 3, 24 Nisan 1953, s. 3, 28 Nisan 1953, s. 3, 1 Mayıs 1953, s. 3, 12 Mayıs 1953, s. 3, 15 Mayıs 1953, s. 3, 19 Mayıs 1953, s. 3, 22 Mayıs 1953, s. 3, 26 Mayıs 1953, s. 3, 5 Haziran 1953, s. 3, 9 Haziran 1953, s. 3, 12 Haziran 1953, s. 3, 19 Haziran 1953, s. 3, 30 Haziran 1953, s. 3, 3 Temmuz 1953, s. 3, 10 Temmuz 1953, s. 3, 16 Temmuz 1953, s. 3.

[721]''*Gazetemiz 10 Fakir Veremliyi Tedavi Ettirecek''*, Vatandaş, 30 Mart 1953, s. 1-2.

[722]''*Tedavi Ettireceğimiz Veremliler''*, Vatandaş, 16 Nisan 1953, s. 1.

boşluk bulunmakta olup halen fakir verem hastası vatandaşlar var ise gazeteye başvurmaları bildirilmiştir.[723]

Verem hastalığı hakkında vatandaşları bilinçlendirmek maksadıyla Ocak ayının ilk Pazartesisi ile başlayan hafta ‘‘Verem Eğitimi ve Farkındalık Haftası’’ olmuştur. Bu kapsamda büyük şehirlerde hastalıkla ilgili filmler ve konferanslar verilmiştir. Edirne’de de isteyenlere parasız olarak B.C.G. aşısı yapılmış ve Sağlık Müdürlüğü ve Verem Savaş Derneği tarafından el broşürleri dağıtılmıştır.[724] 1955 yılında Edirne basınında da verem haftasında Edirne Devlet Hastanesi Başhekimi tarafından ‘‘Verem Haftası’’ başlıklı köşe yazıları yayınlanmıştır.[725] 1959 yılında da verem haftası olması münasebetiyle 7-8-9 Ocak tarihlerinde Dr. Necati Sevilgen tarafından ‘‘Verem’’ başlıklı yazı yayınlanmış olup yazıda verem haftasından, veremi hazırlayan sebeplerden ve veremin belirtileri ile korunma çarelerinden bahsedilmiştir.[726] Edirne Verem Savaş Derneği’nce yılbaşı baloları organize edilmiş ve balolarda elde edilen gelir derneğin yararına olmuştur.[727] Edirne halkı verem aşısı olması için yerel basında çıkan gazetelerde B.C.G. aşısı ile ilgili birer paragraflık veya birer cümlelik propaganda yazıları yayınlanmıştır. Edirne Postası gazetesinde çıkan; ‘‘*Havadan, tozdan ve yiyecekden, hiç bilmediğin bir zamanda verem mikrobunu alabilirsin. Aşılı isen, ondan korkma Aşılı değilsen hastalık kapının eşiğindedir. Son pişmanlık para etmez. Şimdi ayağına kadar gelmiş olan B.C.G. aşısı ile derhal aşılan çoluk çocuğunu da aşılat. B.C.G. aşısından korkma. Bu en zararsız bir aşıdır. Seni veremden koruyacak tek vasıta odur.*’’[728] Yeni Edirne gazetesinde çıkan; ‘‘*B.C.G. aşısı tamamen zararsız bir aşıdır. Büyük, küçük, kadın, erkek, herkese çok kolay tatbik edilmektedir.*’’[729]

1957 yılında kentte veremle mücadele için yeni bir dernek faaliyete başlamıştır. Merkezi İstanbul’da bulunan ‘‘Veremli Hastalara Yardım Derneği’’ isimli bir dernek Edirne şubesini açmıştır. Ayrıca bu dernek Edirne’de birde veremli hastalar

---

[723]‘‘*Tedaviye Gönderdiğimiz Veremliler”,* Vatandaş, 18 Mayıs 1953, s. 1-2.
[724]‘‘*Verem Haftası Devam Ediyor*’’, Vatandaş, 15 Ocak 1954, s. 1.
[725]‘*Verem Haftası”*, ‘Yeni Edirne, 19-20-21-22-23-24 Ocak 1955, s. 2.
[726]‘*Verem”*, ‘Vatandaş, 7-8-9 Ocak 1959, s. 1.
[727]‘*Akşamki Balo”*, ‘Vatandaş, 1 Ocak 1954, s. 1.
[728]‘‘*B.C.G.”,* Edirne Postası, 7 Şubat 1953, s. 2.
[729]Yeni Edirne, 23 Ocak 1953, s. 3.

için poliklinik açmaya karar vermiş olup, Dernek Başkanı Zehra Aksoy kente gelerek bu işler hakkında görüşmeler yapmıştır.[730] Haziran 1959'da kentte yeni bir verem dispanseri yapımına karar verilmiştir. Verem Savaş Derneğinin, Balıkpazarı Osmaniye caddesinde temin ettiği arsa üzerinde yeni verem dispanseri yapılması kararı alınmış ve 12 Haziran 1959'da temeli atılmıştır.[731]

[730] ''*Şehrimizde Veremli Hastalar İçin Poliklinik*'', Vatandaş, 31 Temmuz 1957, s. 1.
[731] ''*Verem Dispanseri Temel Atma*'', Vatandaş, 12 Haziran 1959, s. 1.

D. Azat Obası (Kızılay Kampı)

Erken Cumhuriyet döneminde Trakya Bölgesi'nde, Umumi Müfettiş Kazım Dirik'in gayretleriyle açılan Azat Obaları çok faydalı sonuçlar doğurmuştu. Okulların yaz tatilleri zamanında açılan obalara zayıf, cılız ve hastalıklı özellikle de sıtmalı çocuklar alınmıştı. Çocuklar obalarda bulundukları süre boyunca hem eğitim almış hem de sağlıklarına kavuşmuş ve kilo almış olarak oradan ayrılmışlardı. Azat Obaları 1936-1937-1938-1939-1940 yılları arasında düzenli olarak açılmıştır. Fakat 1944 yılına kadar obaların açılıp açılmadığı ile ilgili bilgi eksikliği mevcuttur. 1944 yılında Tekirdağ'ın Barbaros köyünde Azat Obası açılmış, bu obanın masrafının karşılanması için Kızılay ve Çocuk Esirgeme Kurumu destek vermişti.

Trakya Bölgesi'nde bu yıldan sonra Azat Obası açılmaya devam etmiştir. Lakin bu obalar basında kimi zaman Azat Obası olarak kimi zaman ise Kızılay Kampları veya Sağlık Kampları olarak geçmiştir. 1936 yılından itibaren açılan Kızılay Gençlik ve Sağlık Kampları da ''*Yoksul, zayıf ve bilhassa okulların tatil zamanlarında evlerinde yeter derecede beslenemeyen çocuklar için Yurdun bazı bölgelerinde Sağlık kampları açmak, İllerin böyle kamplar açmasını teşvik etmek ve bunlara mümkün olan her türlü yardımı yapmak, kampların faydalı olmasını temin için iyi önderler yetiştirmek*'' amaçlarıyla açılmıştır.[732] 1944 yılında açılan Azat Obası ilk defa Kızılay yardımları ile açılan oba olduğu için kaynaklarda Kızılay'ın Tekirdağ Barbaros köyünde açtığı Gençlik ve Sağlık Kampı olarak geçmiştir.[733]

1946 yılında Trakya Bölgesi'nde Azat Obası veya bir diğer ismiyle Kızılay Kampı açılmıştır. Fakat açılan bu obadan çocukların yaz tatillerinde faydalanmalarını eleştiren bir köşe yazısı yayınlanmıştır. İbrahim Tunçer tarafından Edirne Postası'nda kaleme alınan Kızılay Kampları başlıklı yazıda;

''*Okul çağındaki fakir çocukların tatil aylarında sağlık durumlarını düzeltmek ve daha iyi beslenmelerini temin etmek maksadıyla açılan Kızılay kamplarının eğitimsel, sosyal ve sağlık bakımından temin edecekleri faydalar inkar*

[732]Taner Bulut, ''Cumhuriyet'in Bir Gençlik Projesi Olarak Kızılay Kampları (1936-1950), *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, C. 6, S. 14, s.115.
[733]*A.g.m.,* s. 119.

edilmemekle beraber bu kamplara sarfolunan tahsisatın topluluğa daha faydalı olabileceği kanaatindeyiz. Kamplar yaz aylarında, okulların tatil mevsiminde açılmaktadır. Bu mevsimde ise, çiftçi memleketi olan yurdumuzda en ufak bir çocuğa bile günlük gıdasını temin edecek bir iş bulmak mümkündür. Esasen okullar tatil edilince bu çocuklar tarlada çalışarak, şeker, simit veşaire satarak çobanlık yaparak ailelerine yardım bile edebilmektedirler. Ayni zamanda bu mevsimde gündelikçi sınıfı için iş de boldur. Bu itibarla bu çocuklar güz ve kış aylarına nazaran daha iyi bakılabilirler. Fakir çocukların yardımına şiddetle muhtaç oldukları mevsim kış mevsimidir. Karlı havalarda boş mide ve çıplak ayakla, ders araçlarından mahrum ve tipi ile boğuşarak okula koşan zavallı yavrular işte böyle zamanlarda yardıma muhtaçtır. Böyle bir zamanda çocuğa verilecek bir kap sıcak yemek, bir palto, bir çift kundura belki bir hayat bağışlar. Hülasa: Geçimin kolay olduğu bir mevsimde ve çocukların ailelerine yardımcı olabilecekleri halde bunları kampa götürmek görüşümüze göre bir fantezidir. Yazın bir çift çetik bir hafif gömlek ve ince kumaştan yapılmış kısa bir pantolon giyim ihtiyacını karşılar. Gündelikle geçimini temin edenler için kazanç da bu mevsimde kış mevsimine nazaran daha kolaydır. Bu tahsisatı kış aylarında sefaletle boğuşan yavrulara tahsis etmenin daha yerinde olacağı kanaatindeyiz.''[734]

1947 yılında 27 Temmuz tarihinde Tekirdağ Barbaros köyünde Kızılay Sağlık Kampı açılmıştır. Kampa katılan çocuklar Cumhuriyet Meydanı'ndaki anıta çelenk bıraktıktan sonra kamplarına uğurlanmışlardır. Yardımseverler Derneği de bu sağlık kampına katılan çocuklara verilmek üzere 70 kaput bezi bağışı yapmıştır.[735] 1948 ve 1949 yıllarında yaz aylarında çocukların gitmesi için kamplar açılmıştır. Ancak bu yıllarda kamplar basında Kızılay Derneği tarafından açılan Azat Obaları olarak geçmektedirler.[736]

1944 yılından itibaren Trakya Bölgesi'nde yalnızca 1 tane Azat Obası ya da Kızılay Sağlık Kampı açılmıştır. 1950 yılında Edirne'de verem hastalarında artış meydana gelince ilk okul çocuklarını bu hastalıktan kurtarmak maksadıyla daha fazla

[734]İbrahim Tunçer, ''*Kızılay Kampları"*, Edirne Postası, 21 Eylül 1946, s. 1.
[735]''*Kızılay Sağlık Kampı"*, Edirne Postası, 26 Temmuz 1947, s. 1.
[736]''*Azat Kampı Açılıyor"*, Edirne Postası, 26 Haziran 1948, s. 1; ''*Azat Obası Açılıyor"*, 1 Haziran 1949, s. 3.

obanın açılması istenmiştir. Bu durum 21 Haziran 1950 tarihli Edirne Postası gazetesinde Öğretmen Çetin Isbaha tarafından dile getirilmiştir. ‘‘Tatil Kampları’’ isimli köşe yazısında bu isteği şöyle yayınlamıştır;

‘‘*İlkokulların tatil ayları başladı, fakat işimiz sona ermedi. Vilayetimiz içinde ilkokullara devam eden çocuklarımız arasında kansız, zaif, vereme müstait yüzlerce çocuğumuz olduğunu yakından biliyoruz. Fakirlik, bilgisizlik, yoksulluk gibi sebepler buna amil olmaktadır. Bundan bir ay evvel şehrimiz ilkokullarındaki çocuklara tatbik edilen verem aşısı çocuklarımız arasında veremin müsait bir zemin bulduğu korkunç hakikatini bütün acılığiyle meydana koymuştur. Bu hakikat karşısında Verem savaş teşkilatı ile Milli Eğitim müdürlüğü şüphesiz mütenebbih olmuştur. İnanıyoruz ki bu aşı tatbiki sırf istatistik yapmak merakının mahsulü değil, tedbir almak için girişilen müsbet bir harekettir.*

Teferruatı alakadarlara bırakarak, ilkokul çağındaki çocuklarımızı verem afetinden kurtarmak için aklımıza gelen ilk tedbir, tatil kamplarıdır. Geçen sene bizzat tatbik etmeğe fırsat bulduğumuz Pendikteki kızılay çadırlı kampı İstanbul’un fakir, bakımsız çocukları için bulunmaz bir sıhhat kaynağı halindeydi.

Saroz körfezi yakınlarında rahmetli Kazım Dirik zamanlarında, böyle (azat obaları) açıldığını hatırlıyoruz. Sonraları bu müsbet işler her nedense unutuldu; ihmal edildi. İyi gıdalı, bol havalı ve güneşli bir kampta dinlenmeğe muhtaç çocuk; bulunamadı mı? Hiç zannetmiyoruz. Nitekim verem aşısı bize bu sene korkunç hakikatini bütün acılığiyle gözlerimizin önüne sermiştir.

Kızılay, çocuk esirgeme kurumu, Okul-aile Birlikleri, Verem savaş derneği, bu ilkokul çağındaki çocukları veremin korkunç tahribatından korumak için maddi, manevi yardımlarını esirgememelidir. Bu işler için başka gelir kaynakları da bulunabilir. İlkokullarda okuyan veremin tehdidi altındaki çocuklarımızı kurtarmak için deniz kenarlarında dinlenme kamplarına şiddetle ihtiyaç olduğunu görüyoruz. Milli Eğitim Müdürlüğünün, Verem Savaş derneğiyle işbirliği yaparak tatil kampları

açacaklarını ve çocuklarımızı vakit geçirmeden kurtaracaklarını kuvvetle umuyoruz.''[737]

Çetin Isbaha'nın çağrısı karşılıksız kalmış, bir sonraki yılda sadece Barbaros köyünde çocuk kampı açılmıştır.[738] Lakin Çetin Isbaha'nın yazısında 1950 yılında ilkokul çocuklarına verem aşısı yapıldığı yazılmıştır. Edirne basını taramalarında bu yazının dışında hiçbir yerde böyle bir bilgiye rastlanılmamış, Edirne'de ilk verem aşısının 1953 yılının Ocak ayında uygulandığı yazılmıştır.

1 Ağustos 1951 tarihinde açılan Kızılay kampı, açılan son kamp olmuştur. Bu tarihten sonra yapılan gazete taramalarında Azat Obası yahut Kızılay Kampı'nın açıldığına dair bilgi bulunmamaktadır. 1944 yılından sonra açılan Kızılay kampı Murat Burgaç'ın da belirttiği üzere Trakya Bölgesi'nde, Azat Obalarının boşluğunu doldurmaya çalışmıştır, lakin sadece 1 adet kamp açılmasından dolayı bu boşluk doldurulamamıştır.[739]

[737]Çetin Isbaha, ''*Tatil Kampları*'', Edirne Postası, 21 Haziran 1950, s. 1.
[738]''*Sağlık Kampı*'', Edirne Postası, 28 Temmuz 1951, s. 2.
[739]Murat Burgaç, *a.g.m.*, s. 665.

E. Edirne'de Sosyal Yardım Faaliyetleri

1. Çocuklara Yönelik Sosyal Yardım Faaliyetleri

Edirne'deki kimsesi olmayan ve fakir çocuklara yönelik destek çalışmaları yapan kurum Çocuk Esirgeme Kurumu'dur. Fakat bu yıllarda başka dernekler ve kişilerde fakir çocuklar için faaliyetler yürütmüştür.

Kentin kimsesiz çocuklarının en büyük destekçisi olan Çocuk Esirgeme Kurumu bu yıllar içerisinde çalışmalarını sürdürmüştür. Fakat yapılan faaliyetlerde bir düşüş meydana gelmiş yahut yapılanlar basında duyurulmamıştır. Bu durum daha sonra basında eleştirilere maruz kalmıştır. Önceki bölümde anlatıldığı üzere 1947 yılının Şubat ayında kentte açılan Çocuk Yuvası 6 ay gibi kısa bir süre sonra kapanmıştır. Gerekçe olarak istenilen şartlar dahilinde çocuk bulunamadığı söylenmiş ve Edirne Çocuk Yuvası'nın eşyaları Kırklareli Çocuk Yuvası'na nakledilmiştir.[740] Anne-baba ve akrabası olmayan 0-2 ve 2-11 yaş grubu için hazırlanan bu yuvanın halbuki Edirne gibi fakir halkı bol olan bir kentte çok faydalı olacağı söylenerek açılmıştı.

Çocuk Esirgeme Kurumu 1947 yılının son ayında da fakir okul çocuklarına yardıma devam etmiştir. 500 Lira değerinde okul malzemesi, 257 öğrenciye de 1.200 Lira tutarında birer çift lastik yardımı yapılmıştır. 1947 yılında basında çıkan tek yardımın bu olması Çocuk Esirgeme Kurumu'nun bütçesinde bir daralmaya gidildiğini ve düşük bütçe ile ancak bu kadar desteğin yapılabildiği açıklanmıştır.[741] 1948 yılında kurumun yıllık toplantısı 15 Mart tarihinde yapılmış ve 1948 yılı bütçesi 6.295 Lira 98 Kuruş olarak belirlenmiştir. Ayrıca yönetim kurulunda değişikliğe gidilmiştir. Kurumun başkanlığına İsmetpaşa okulu Başöğretmeni Hüseyin Gücüyener geçmiştir. İkinci başkanlığa Gazi okulu Başöğretmeni A. İhsan Gökçe, Veznedarlığa Cumhuriyet Okulu Başöğretmeni Recep Özgün, Saymanlığa Cumhuriyet Okulu öğretmenlerinden Behrever Bölükbaşı, Katipliğe de İl Daimi Komisyonu Mümeyyizi Süleyman Yöndem geçmiştir.[742]

---

[740] ''*Çocuk Yuvası Kapandı"*, Edirne Postası, 5 Mart 1947, s. 2.
[741] ''*Çocuk Esirgeme Kurumunun Yardımları"*, Edirne Postası, 13 Aralık 1947, s. 1.
[742] ''*Çocuk Esirgeme Kurumu İyi Çalışıyor*'', Edirne Postası, 31 Mart 1948, s. 1.

1948 yılında Kurumun çalışmalarının duyurulmaması basın tarafından tepkiyle karşılanmıştır. 11 Aralık 1948 tarihindeki Edirne Postası gazetesinde Çetin İsbaha ‘‘İmkanı Varken’’ isimli bir köşe yazısı yayınlayarak Çocuk Esirgeme Kurumu Edirne Şubesi’ni eleştirmiştir. Isbaha bu yazısında ‘‘*Edirnedeki Çocuk Esirgeme kurumunun çalışmalarından pek haberimiz yok. Bilmem sizin var mı?. Yalnız şurası kat’i olarak söylenebilirki samimiyetle çalışan ellerde, bu teşekkül; imkanın müsaadesi nispetinde faideli olmağa çalışıyor. Ama efendim; bu ne nispette oluyor, işi iyi bilmediğimiz, onlarda işi pek duyurulmadıkları için belli değil. Yalnız Kurum’un eline bu günlerde iyi bir yardım fırsatı geçmiştir. Bir şartla ki bu fırsatı kaçırmazsa ! Şu haberi okumaz mısınız?*

Ankara 3 (Telefonla)- Çocuk Esirgeme Kurumu muhtaç ilkokul öğrencilerine kışlık elbise temini için büyük bir teşebbüse girişmemiştir. (girişmiştir) Kızlara palto erkeklere ceket pantolon verilecektir. Sağlam ve iyi cins yünlü kumaştan yapılmakta olan bu on binlerce kat elbise, grop(okunamayan?) şubelerinin gönderecekleri ihtiyaç miktarına göre mahallerine gönderilecektir. Elbiseler 15 lira gibi ehven bir fiata maledilmiş kumaş ve iç malzemesini teminde Sümerbankın, dikim işinde Darülacezenin büyük kolaylık ve yardımları görülmüştür. Elbiselerin beşer lirasını genel merkez ödeyecek onar lirasınıda mahalli şubeler, kendi bütçelerinden vereceklerdir. Çocuk esirgeme kurumu merkezi şubelerden ne kadar miktar elbise ve paltoya ihtiyaçları olduğunu acele bildirmelerini istemiştir.

Anlaşılıyorki Çocuk Esirgeme Kurumunun son Genel kongresinde, Sayın eski başkan Fuat Umay’ın (Bize yalnız vatandaşlar yardım ediyor, başka bir yardım görmüyoruz) diye şikayeti üzerine, filhakika genel kurul’da kendisi seçimi kazanamamış. Ancak bu sözleri merkez heyetini şimdi harekete geçirmiştir. Eee.. Şimdi buradaki çocuk esirgemenin sayın başkanı ve idare heyeti, size; mühim ve çabuk yapılması gerekli bir iş düşüyor. Derhal ilkokullarda soğuktan titreyen hakikaten fakir ve yardıma muhtaç çocukları bulunda isimlerini ve ihtiyaçlarını tespit edip bir an evvel merkeze müracaat ederek onlara 10 liraya elbise temin edin. Geçen senelerde merkez para yardımı yaptığı halde, fakir ve yardıma muhtaç 40 çocuğu bu kurumun sabık sayın Başkanı Edirnede bulamamıştı da hep hayretler içinde kalmıştık.

Aman kuzum; yine öyle olmasın. Armudun sapı, üzümün çöpü derken bizim küçükler mektebe giderken yine soğukta titrerler. Ne olursa sizden olur imkanı varken ne kadar mümkünse o kadar ellerimizi çabuk tutalım.''[743]

Bu yazıya karşılık 15 Aralık 1948 tarihinde aynı gazetenin aynı sütununda Çocuk Esirgeme Kurumu Edirne Şubesi tarafından cevap yazısı yayınlanmıştır. Bu yazıda ise

''*Edirne Postası Gazetesi Sayın Müdürlüğüne*

Gazetenizin 11.12.1948 gün ve 1601 sayılı nüshasının ikinci sahifesinde (İmkanı varken) başlığı altında yayımlanan yazıyı okuduk ve haklı olarak hayretler içinde kaldık. Bu açıklamamızın yine gazetenizin aynı sahifesinde neşrini Matbuat kanunu hükümlerine dayanarak rica ediyoruz.

1-Yönetim Kurulumuz, her haftanın cumartesi günleri sistemli bir şekilde toplantılarını yapmakta, gerek ilkokul öğrencilerinin ve gerekse himayeye muhtaç fakir ve yoksul halkın imdadına koşmaktadır. 948-949 öğretim yılı başında bu kabil öğrenciler için 500 liralık okul levazımı satın alarak dağıtılmış ve 100 çift lastik ayakkabının tevzil de karar altına alınmıştır.

2-Kurulumuza üye yazılan sayın yurddaşların müteaddit müracaatlara rağmen taahhüdünü ifa etmedikleri halde bu yardıma yine devam edilmekte ve kiraya vermekte bulunduğumuz sandalyelerin hasılatından elde ettiğimiz ufak ücretler dahi bu uğura tahsis kılınmış bulunmaktadır.

3-Genel merkezimizin ihtiyaçlı ilkokul öğrencilerine kışlık elbise temini için giriştiği teşebbüse gelince: aldığımız bir yazı üzerine bizde gereken teşebbüse geçtik ve 1000 lira tutarında 100 kat elbise siparişinde bulunduk.

4- Kurumumuzun yegane gelir kaynağı Sarayiçinde yapılan Kırkpınar güreşleri münasebetiyle ayrılan kısma konulan sandalyelerin ücretine inhisar eylemektedir.

Velhasıl hesaplarımız münakitler için her zaman açıktır. Dar bütçesi ile sükunet içinde çalışan idare kurulumuz, yaptığı ve yapacağı yardımları teşhir etmek sevdasında

[743]Çetin Isbaha, ''*İmkanı Varken*'', Edirne Postası, 11 Aralık 1948, s. 2.

değildir. Sayın yazarın zahmet edip kurumumuza lütfen teşrifi halinde kendisi tenvir olunacaktır. Hürmetlerimizle

Edirne Çocuk Esirgeme yönetim kurulu''[744]

Çocuk Esirgeme Kurumu, bu yıllarda da 23 Nisan Çocuk Bayramı'nda etkin çalışmalar yürütmüştür. Kurum tarafından Gürbüz Çocuk Müsabakaları yapılmış, ilkokul çocuklarının müsamere etkinlikleri düzenlenmiştir.[745] Ayrıca Çocuk Bayramı'nda balolar organize edilmiş, elde edilen gelir kimsesiz çocuklara harcanması için kuruma kalmıştır. 23 Nisan 1948 tarihinde Çocuk Esirgeme Kurumu'nun yoksul ilkokul öğrencileri adına Halkevi salonunda yaptığı baloda 407 Lira 75 Kuruş toplanmıştır. 74 Lira masraf için ayrılan paradan 333 Lira 75 Kuruş kurumun bütçesine geçmiştir.[746] Uzunköprü ilçesi Çocuk Esirgeme Kurumu Şubesi de 1952 yılının son ayında yeni başkan seçimi yapmış ve başkanlığa gelen Osman Ünalp 90 okul çocuğuna ayakkabı ve giyecek yardımı yapmıştır.[747] 23 Nisan Çocuk Bayramı münasebetiyle de Uzunköprü Şubesi tarafından 61 yoksul okul çocuğuna kıyafet alınmıştır.[748] 1957 yılında da aynı amaçla Edirne Çocuk Esirgeme Kurumu 65 fakir ilkokul öğrencisini giydirmiştir.[749]

İlkokullarda okuyan fakir çocuklara öğlen yemeği verilmesi uygulamasına bu yıllarda da devam edilmiştir. Çocuk Esirgeme Kurumu'nun dışında durumu iyi olan Edirne halkının ayni ve para yardımları ve Kızılay ve Edirne Belediyesi'nin de bu yönde yardımları olmuştur.[750] Edirne İnönü İlkokulu okul aile birliği temin ettikleri gelir ile okulun yoksul durumda olan öğrencilerine öğlenleri sıcak yemek vermiştir. İlk başta 150 öğrenci ile başlanmış daha sonra bu sayı 300 öğrenciye çıkmıştır.[751] Havsa'da da benzer şekilde yardımsever halkın desteği ile 1 eğitim öğretim yılı boyunca ilkokula giden 20 öğrenciye öğlen yemeği verilmiştir. Bu tür yardımsever

[744] ''*Bir Açıklama"*, Edirne Postası, 15 Aralık 1948, s. 2.
[745] ''*23 Nisan Bayramı*'', Edirne Postası, 22 Nisan 1948, s. 1.
[746] ''*Edirne Valiliğinden"*, Edirne Postası, 30 Haziran 1948, s. 1.
[747] ''*Uzunköprü Çocuk Esirgeme Kurumu"*, Yeni Edirne, 26 Aralık 1952, s. 3.
[748] ''*Uzunköprü Çocuk Esirgeme Kurumu"*, Yeni Edirne, 28 Nisan 1953, s. 3.
[749] ''*Çocuk Esirgeme Kurumu Yardımları"*, Yeni Edirne, 24 Nisan 1957, s. 1.
[750] ''*Yoksul Öğrencilere Yemek",* Edirne Postası, 15 Şubat 1950, s. 1.
[751] ''*Fakir Çocuklara Yemek Veriliyor"*, Edirne Postası, 16 Nisan 1947, s. 1.

hareketler memnuniyetle karşılanmış ve örnek teşkil etmesi istenmiştir.[752] 1955 yılının Ekim sonunda Vakıflar İdaresi tarafından 300 fakir ilkokul öğrencisine hafta sonu hariç olmak üzere haftanın beş günü öğlen yemeği verilmesi kararı alınmıştır[753] lakin bunun uygulamaya geçmesi Aralık ayı itibariyle olmuştur. 5 Aralık tarihinde başlanan yemek menüsü koyun eti ve üzüm hoşafıdır.[754] Vakıflar İdaresi Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle de 75 fakir öğrenciye birer kat elbise ve birer kat ayakkabı vermiştir.[755]

Halkın yardımları yalnızca sıcak öğlen yemeği vermekle kalmamış, kimsesiz ve fakir olan çocuklar sünnet ettirilmiştir. 14 Ağustos 1949 tarihinde İpsala'nın Karpuzlu köyünden Ahmet Gümülcineli isimli vatandaş Karpuzlu köyünde 12 çocuğu parasız olarak sünnet ettirmiştir. Şenlik havasında geçen sünnet töreni İpsala'lılar tarafından takdirle karşılanmıştır.[756] Edirne'de de Belediye tarafından kentteki 100 yoksul çocuk ücretsizce sünnet ettirilmiştir. Sünnet olan çocukların karyolaları, yorganları, entarileri parasız olarak verilmiştir. Ayrıca sünnet çocuklarına hediyeler de verilmiş ve gece çok eğlenceli geçmiştir.[757]

1953 yılında Edirne'de Çocuk Kütüphanesi açılmıştır. Arasta yanındaki Darülsıbyan binasında açılan kütüphanede yalnızca kitap okuması yapılmayıp ilkokul çocuklarına yönelik filmler, memleket filmleri, şiir, hikaye, masal saatleri düzenlenmesi planlanmıştır.[758] Ayrıca çocuk kütüphanesinde müsabakalarda organize edilmiştir. 3 Mart 1953'te yazı müsabakası düzenlenmiş ve 130 öğrenci katılım göstermiştir. Birinci sınıflardan beşinci sınıflara kadar bir iki ve üçüncüler belirlenmiş kazananlara hediyeleri Edirne Valisi tarafından verilmiştir.[759] Daha sonra 13 Mart'ta resim müsabakası, 7 Nisan'da kompozisyon müsabakası, 1 Mayıs tarihinde ise ilkokul

[752] ''*Fakir Çocuklara Yardım"*, Edirne Postası, 3 Mayıs 1950, s. 1.
[753] ''*300 Öğrenciye Yemek"*, Vatandaş, 28 Ekim 1955, s. 1.
[754] ''*Fakir ve Kimsesiz Çocuklar"*, Edirne Postası, 5 Aralık 1955, s. 1.
[755] ''*Vakıflar 75 Öğrenciye"*, Vatandaş, 11 Ekim 1955, s. 1.
[756] ''*Tebrik Ederiz"*, Vatandaş, 27 Ağustos 1949, s. 2.
[757] ''*Büyük Sünnet Düğünü"*, Yeni Edirne, 11 Eylül 1954, s. 1, ''*Büyük Sünnet Düğünü"*, 13 Eylül 1954, s. 3.
[758] ''*Çocuk Kütüphanesi Faaliyetleri",* Yeni Edirne, 16 Ocak 1953, s. 1.
[759] ''*Çocuk Kütüphane Faaliyeti",* Yeni Edirne, 3 Mart 1953, s. 1-3.

öğrencileri arasında müzik müsabakası yapılmış ve dereceye girenlere belgeleri dağıtılmıştır.[760]

1954 yılında Edirne'de fakir öğrencilerin çokluğundan ötürü ''Fakir Öğrencileri Koruma Cemiyeti'' kurulmuştur. Kurucular 11 Mart tarihinde bir toplantı düzenleyerek yönetim kurulunu belirlemişlerdir.[761]

2.1950-1951 Yıllarında Edirne'ye Gelen Göçmenlere Yapılan Sosyal Yardım Faaliyetleri

Bulgaristan'da II. Dünya Savaşı'nın ardından rejim değişikliği yaşanmış ve komünist parti iktidar olmuştur. 1944 yılından itibaren yönetimi eline alan bu hükümet döneminde Bulgaristan'da yaşayan Türkler baskılara ve zorbalıklara maruz kalmışlardır. Asimilasyon politikası güden bu hükümetin yaptıkları üzerine Bulgaristan'daki Türkler anavatanlarına göç etmek istemiş ve bunu Sofya, Varna ve Filibe'deki Türk Konsolosluklarına bildirmişlerdir. Türklerin bu göç isteklerini görüşen Türk Hükümeti, toplu olarak göçmen almayı daha uygun bir zamana bırakarak serbest göçmen vizesi ile gelenleri kabul etmiştir.[762] Lakin Bulgar Hükümeti, Türkiye'yi zor durumda bırakmak için 10 Ağustos 1950 tarihinde Türkiye'ye bir nota vermiştir. Bu notada Türkiye'nin gelen üç ay içinde 250 Bin göçmen Türk'ü kabul etmesini istemiş ve böylece Bulgaristan Türklerinin göçleri başlamıştır. Bu notaya karşı olarak Türk Hükümeti 'de 28 Ağustos 1950'de bir nota vermiş ve Bulgaristan'dan göç etmek isteyen Türkleri alabileceğini ancak üç ay gibi kısa bir zamanda bunun mümkün olamayacağını bildirmiştir.[763] Bulgar Hükümeti göçmenlerin Türkiye'ye gelmelerini fırsat bilerek Türk olmayan kişileri de sınırdan usulsüzce geçirmeye çalışmıştır. Bu yaşananların üzerine Türkiye 7 Ekim 1950'de sınırını kapatmıştır. 2 Aralık 1950 tarihinde sorunun çözüme kavuşmasıyla sınır tekrardan açılmıştır.[764] 1950 yılının sonları ve 1951 yılında Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç

---

[760]''*Çocuk Kütüphanesi Faaliyeti"*, Yeni Edirne, 13 Mart 1953, s. 1-2, 7 Nisan 1953, s. 2, 1 Mayıs 1953, s. 3.
[761]''*Fakir Öğrencileri Koruma Cemiyeti"*, Yeni Edirne, 12 Mart, 1954, s. 1.
[762]Bahar Toparlak, *Bulgaristan Türklerinin 1950-1951 Göçü ve Trakya'da İskanları*, (Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi), Edirne 2018, s. 25, 29.
[763]Bahar Toparlak, *a.g.t.*, s. 32-33.
[764]Halil Şimşek, Fulya Arslan, ''Yeni Edirne Gazetesi'ne Göre Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göçler 1950-1951, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, S. 13, s. 112.

dalgası yaşanmıştır. Gelen göçmenlerin ilk uğrak yeri ülkenin sınır kenti olan Edirne olmuştur. Kente gelen göçmenler birkaç gün misafir edilip işlemleri tamamlandıktan sonra iskan edilecekleri bölgelere gönderilmiştir.

Sınırların yeniden açılmasının ardından ilk göçmen kafilesi 3 Aralık'ta Karaağaç'a ulaşmıştır. Gelen göçmenler ilk olarak Karaağaç'taki misafirhaneye yerleştirilmiştir. Göçmenler geldikleri gibi sağlık muayenesi yapılmış ve D.D.T. dezenfeksiyonundan geçirilmişlerdir. Tifo, tifüs, çiçek karma aşıları ve çamaşır temizliği ile bit muayenesi yapılmıştır.[765] Göçmenlerin içinden hasta olduğu anlaşılan kişilerin tedavileri ve ilaçları için Ankara'dan bir doktor ve iki sağlık memuru gönderilmiştir. Ayrıca Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı göçmenlerin masraflarını karşılamak için 10 Bin Lira para yollamıştır.[766] Edirne'ye gelen göçmenler için Kızılay tarafından Karaağaç'ta ve kentin belli mahallelerinde Kızılay aşevi açılmış, biraz zaman geçtikten sonra bu aşevleri yetersiz kalmaya başladığında Kızılay'ın idaresinde seyyar mutfaklar kurulmuştur.[767]

Bu süreçte 1951 yılının ilk günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde de ülkeye gelen ve gelecek olan göçmenler ile ilgili Sinop Milletvekili Server Somuncuoğlu tarafından Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'ye gelecek göçmenlerin sayısı, gelmeleri için bir zaman sınırlamasının olup olmadığını sorulmuştur. Bakan Köprülü verdiği cevapta gelecek göçmenlerin sayısı hakkında maddi imkanların el verdiği ölçüde göçmen kabul etmeye hakkımız olduğunu söyleyerek, 2 Aralık 1950'den 1 Ocak 1951 tarihine kadar olan bir ay içerisinde 18.847 kişinin yurda geldiğini belirtmiştir. Göçmenlerin yurda gelişlerinde bir müddet bulunmadığını da eklemiştir.[768] Tekirdağ Milletvekili Dr. Zeki Erataman da göçmenler ile ilgili gelenlerin nerede yerleştirildikleri, günlük ihtiyaçlarını nasıl karşıladıkları hakkında soru sormuştur. Cevap veren Tarım Bakanı Nihat İyriboz, 1951 Şubat sonuna kadar ortalama 40 Bin göçmenin daha ülkeye geleceğini belirterek, gelen göçmenlerin birçoğunun akrabalarının yanına ve köylere ve kasabalara misafir olarak yerleştirildiklerini söylemiştir. Göçmenlerin yurda girdikleri andan itibaren yerlerine

---

[765]Bahar Toparlak, *a.g.t*, s. 83.
[766]''*Göçmen İşleri''*, Yeni Edirne, 5 Eylül 1950, s. 2.
[767]Bahar Toparlak, *a.g.t*, s. 127.
[768]**TBMM Tutanak Dergisi**, D: 9, C:4, 26.Birleşim, 5 Ocak 1951, s. 53-54.

yerleştirilene kadar 12-15 gün devlet yardımı aldıklarını açıklamıştır. Bu 12-15 gün zarfında Edirne'de kaldıkları zamandaki iaşeleri 300 Kuruş, Edirne'den İstanbul'a kadarki kumanyaları 60 Kuruş, İstanbul'da ya da Tekirdağ'daki iaşeleri 180 Kuruş, yerleştirilecekleri yerlere gidene kadar olan kumanyaları 180 Kuruştur. Toplamda 720 Kuruş harcanmaktadır şeklinde açıklama yapmıştır.[769] 9 Mayıs 1951 tarihli Meclis toplantısında Trabzon Milletvekili Cemal Reşit Eyüpoğlu tarafından Tarım Bakanı Nedim Ökmen'e o güne kadar gelen göçmen sayısı kadın-erkek, genç-yaşlı ayrımı ile sorulmuştur. Ayrıca göçmenlerin ne kadarının yerleştirilerek üretici hale geldiği, ne kadarının misafirhanelerde yahut başkalarının yanında misafir olarak kaldıkları hakkında bilgi istenmiştir. Bakan Nedim Ökmen cevabında 1 Ocak 1950'den 17 Nisan 1951 tarihine kadar toplamda 113.361 göçmenin geldiğini söylemiş ve bu göçmenlerin yaş ve cinsiyet miktarının açıklamıştır.

Tablo 7- Gelen Göçmenlerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

	0-15 Yaş	16-45 Yaş	45 Yaş Üstü	Toplam	Oranı
Kadın	24.778	16.923	11.187	52.888	%46,6
Erkek	27.648	17.937	14.852	60.473	%53,4

Tarım Bakanı ikinci soru hakkında da bilgi vermiştir; sınırın açıldığı 2 Aralık tarihinden sonra gelen göçmenlerin 14.309'u Edirne'de akrabalarının yanına gönderildiği, Edirne, Tekirdağ, İstanbul ve İzmir'de bulunan misafirhanelerin 14 Bin kişilik kapasitesinin olduğu belirtilip, sınırdan giren göçmenlerin Edirne misafirhanesinde sağlık, gümrük, emniyet ve iskan kontrolleri yapılıp 4-6 gün misafir edildikleri açıklanmıştır. Buradan ayrıldıktan sonra İstanbul veya Tekirdağ'a gönderildikleri oradaki misafirhanelerde de konakladıktan sonra ücretsizce yerleştirilecekleri yerlere gönderilmişlerdir. Misafirhanelerde konakladıkları müddet boyunca göçmenler Kızılay aş evlerinden yemek yemekte ve gidecekleri yere kadar kumanyaları verilmektedir şeklinde açıklama yapmıştır.[770]

[769]**TBMM Tutanak Dergisi**, D:9, C:4, 31.Birleşim, 17 Ocak 1951, s. 230-231.
[770]**TBMM Tutanak Dergisi,** D: 9, C: 7, 74.Birleşim, 9 Mayıs 1951, s. 141-142.

Gelen göçmenlere devletin yardımlarının dışında yardımsever Türk halkından da destek istenmiştir. Edirne'de konaklayan göçmenlere fedakâr Edirne halkının desteklerini istemek üzere basında yazılar yayınlanmıştır. Bu dönemde göçmenler ile ilgili en fazla yayını Yeni Edirne Gazetesi yapmış ve 6 Ekim 1950'de ''Göçmenlere Yardım'' başlığıyla bir köşe yazısı yayınlamıştır. Bu yazıda; karda, kışta yollara dökülmüş olan zayıf çocuk, dermansız erkek ve sütü kesilmiş analara Türk Milleti olarak yardımseverliği göstermek gerektiği özellikle de muhacirliği iyi bilen Trakya halkına üstüne düşen vazifeyi yapmaları konusunda tavsiyelerde bulunmuştur.[771] Basın muhabirleri gelen göçmenleri sık sık ziyaret etmiş ve bu ziyaretlerini gazetelerinin köşe yazılarında Edirne halkına aktarmışlardır. Özellikle Bulgarların, göçmenleri Türkiye hakkında kandırdıklarını, ülkede açlık olduğunu söyleyip ekmeği karne ile dağıttıklarını ve göçmenlere ekmek yetişmeyeceğini söylediklerini yazılarında belirtmişlerdir. Yaptıkları ziyaretlerde basın muhabirleri Bulgarların Türkiye hakkında söylemlerinin doğru olmadığını göçmenlere anlatmışlardır.[772]

Basın yoluyla Edirneliler yardıma davet edilse de kentte Göçmelere Yardım Derneği kurulmuştur. Dernek 14 Ekim 1950 tarihinde bir toplantı düzenleyerek yönetim heyetini belirlemiştir. Buna göre Mehmet Edip Ağaoğulları başkan, Avukat Kemal Şağban, Dr. Rahmi Bankacı ve Avukat Edip Türkmen başkan vekilleri olmuşlardır. Moiz Halfon musahip, Yuda Romano sekreter, Rahmi Akıncan veznedar seçilmiştir. Derneğin diğer üyeleri de Murat Özgün, Kadri Baykal, Avukat Süleyman Bilgen, Eczacı Suat Sıdar ve İsmail Güner'dir. Dernek 15 Ekim tarihinde toplanmış ve yardım seferberliği başlatmışlardır. Bu toplantıda Edirne içinde 4 ekip halinde ayrılarak ve köylerde de 6 kişi olmak üzere çalışma kararı almışlardır.[773] Göçmenlere Yardım Derneği faaliyetlerine vakit kaybetmeden başlamıştır. Kent halkının derneğe yaptığı yoğun bağışlar basında verilerek örnek teşkil etmesi istenmiştir. Edirne Ayakkabıcı Cemiyeti tarafından 338 Lira, Şehir Kulübü üyelerinden 130 Lira, Pakistan Ankara Büyükelçisinin eşi tarafından 25 Lira bağış yapılmıştır. Köylüler de aralarında ekin, mısır gibi tahıl maddelerini toplamışlardır. Edirne Öğretmenler

[771] ''*Göçmenlere Yardım"*, Yeni Edirne, 6 Ekim 1950, s. 1.
[772] ''*Çorluda Göçmenlere Hastane"*, Edirne Postası, 14 Şubat 1951, s. 2.
[773] ''*Göçmenlere Yardım Derneği"*, Yeni Edirne, 17 Ekim 1950, s. 2-3.

Derneği de kentteki öğretmen ve öğrencileri Göçmenlere Yardım Derneğine destek olmaya çağırmıştır.[774] Kızılay tarafından da yardımlar gönderilmiştir. Fakir durumda olan göçmenlere dağıtılması için 18.742 parça eşya gönderimi yapılmıştır. Bu eşyalar dört kişiden oluşan bir heyet tarafından dağıtılmıştır.[775]

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Dr. Ekrem Hayri Üstündağ 17 Aralık'ta Edirne'ye gelmiştir. Ziyaretinde Karaağaç misafirhanesine de giden Üstündağ buradaki misafirhaneye ek olarak 50 yataklı bir misafirhane daha yapılacağını ve Çorlu'daki Askeri Hastane'nin 100 yatak kapasitesinin sivil hastaneye dönüştürüleceğini açıklamıştır.[776] Sağlık Bakanı'nın ardından 1951'in ilk günlerinde kente Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes gelmiştir. Karaağaç'taki misafirhaneyi ziyaret eden Celal Bayar, göçmenlerin durumları ile yakından ilgilenmiş ve onların dertlerini dinlemiştir.[777]

Göçmenlere yapılan yardımlar yalnızca Edirne halkından olmamış başka kentlerden de destekler yapılmıştır. İstanbul Yardım Severler Derneği şubesi göçmenler için kalacak yer olması amacıyla 40 yatak karyola göndermiştir. Tokat Niksar ilçesi öğretmenleri göçmenler için 48.50 Lira para desteğinde bulunmuşlardır. Kızılay tarafından da gönderilen eşyaların dışında ayrıyeten 3 vagon kereste gönderimi yapılmıştır.[778] Ankara Etimesgut ambarından da 68 balya ve 5 sandık giyim eşyası gönderilmiştir.[779]

Ayrıca 1951 yılında 102 Milyon Dolarlık bir tahsisat ile Marshall Yardımı yapacak olan Amerika Birleşik Devletleri'ne bu yardımdan göçmenlerinde faydalanabilmesi için başvurulmuş ve bunun üzerine beş kişilik bir ABD heyeti Edirne'ye gelerek göçmenleri ziyaret etmiş, inceleme yapmışlardır.[780] Heyetin yaptığı inceleme sonucunda Marshall Yardımlarından 30 Milyon Liralık bir bütçe ayrılmıştır.

---

[774]''*Göçmenlere Yardım Başladı*'', Yeni Edirne, 20 Ekim 1950, s. 1.
[775]''*Göçmenlere Yardım*'', Yeni Edirne, 15 Aralık 1950, s. 2.
[776]https://www.academia.edu/40334682/BULGARİSTAN_DAN_TÜRKİYE_YE_GERÇEKLEŞEN_1950_1951_GÖÇÜ_VE_EDİRNE_POSTASI_GAZETESİ (Erişim Tarihi: 27.02.2023)
[777]''*Cumhurbaşkanı Edirneyi Şereflendirdi*'', Edirne Postası, 10 Ocak 1951, s. 1.
[778]Halil Şimşek, Fulya Arslan, *a.g.m.*, s. 120.
[779]Bahar Toparlak, *a.g.t.*, s. 131.
[780]''*Göçmenlere Yardım İşi*'', Edirne Postası, 30 Aralık 1950, s. 1; 13 Ocak 1951, s.1.

Bunun dışında göçmenlere İngiltere, Kanada, Amerika Birleşik Devletleri, Hindistan, Lüksemburg, Hollanda, İsveç'te yardımda bulunacağını açıklamıştır.[781]

Göçmenlere yapılan sosyal yardımların dışında sağlık alanında da destekler sağlanmıştır. Karaağaç'taki göçmen misafirhanesinde sağlık durumu kötü halde olan göçmenlerin takibi için Başkent'ten üç kişilik bir ekip ve Sağlık Bakanlığı tarafından seyyar röntgen makinaları gönderilmiştir. Gelen bu ekibin başında Ankara Verem Dispanseri başhekimi Tahsin Tulga vardır. Üç kişilik ekip günde 400 göçmen hastayı muayene edip, röntgen çekebilecektir.[782] Ayrıca Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı göçmenlerin sağlıksız şartlar altında geldiklerini göz önünde bulundurarak ilk olarak Edirne'den başlamak suretiyle göçmenler arasında verem taraması yapılmasını uygun görmüştür. Bu tarama ile birlikte hastalığın yayılması, takibi ve tedavisi yapılmış olacaktır. Taramanın uygulanması için Amerika ve Avrupa'dan getirilen son teknoloji seyyar röntgen makinası tahsis edilip, verem alanında uzmanlaşmış doktorların bu taramaları yapması istenmiştir.[783] Tekirdağ'ın Çorlu ilçesinde de Askeri Hastane'nin bir kısmı, Sağlık Bakanı'nın aktardığı üzere siviller ve göçmenler için ayrılmış ve Kızılay tarafından göçmenler için 50 yataklı bir göçmen hastanesi kurulmuştur.[784]

Edirne'den yurda giriş yapan göçmenler Karaağaç misafirhanesinde bir süre konakladıktan sonra iskan edilecekleri yerlere gönderilmeye başlamışlardır. Ülkeye gelen göçmen sayısının 26 Mayıs 1951 gün ki Edirne Postası gazetesinde 140 Bine yakın olduğu ve hepsinin de iskan yerlerine yerleştirilip yapılan yardımlar ile üretici bir hale gelmeleri sağlanmaya çalışıldığı belirtilmiştir.[785] Fakat net rakam Devlet Bakanı Muammer Alakant tarafından açıklanmış, buna göre 8 Kasım 1951'e kadar Türkiye'ye gelen göçmen sayısının 154.393 kişi olduğu belirtilmiştir.[786] Bu göçmenlerin arasında Edirne'ye yerleştirilenlerin sayısı Bahar Toparlak'ın tez çalışmasında 1950-1951 yıllarında 903 aile toplamda 2.834 kişi, Edirne İl Özel İdaresinden edindiği bilgilere göre ise 3.478 kişi olarak geçmektedir.[787]

---

[781]Edirne Postası, 20 Ocak 1951, s. 1.
[782]Yeni Edirne, 6 Nisan 1951, s. 1; ''*Göçmen Evine Röntgen Servisi"*, 24 Nisan 1951, s. 2.
[783]''*Verem Taraması"*, Yeni Edirne, 2 Ekim 1951, s. 2.
[784]''*Çorluda Göçmenlere Hastane"*, Edirne Postası, 14 Şubat 1951, s. 2.
[785]''*Hastaneden Şikayet*'', Edirne Postası, 26 Mayıs 1951, s. 1.
[786]Halil Şimşek, Fulya Arslan, *a.g.m.*, s. 123.
[787]Bahar Toparlak, *a.g.t.*, s. 106.

3.1953 Edirne Depremi'nin Ardından Yapılan Sosyal Yardım Faaliyetleri

18 Haziran 1953 tarihinde Edirne'de sabah saat 07.45'te şiddetli bir deprem meydana gelmiştir. Bu büyük sarsıntıya kimi uykusunda kimi ise uyanık vaziyette yakalanan Edirneliler kendilerinin hemen sokağa atmışlardır. Yaşanan deprem şiddet olarak hissedilse de iki saniye sürmüştür yani süresi bakımından çok kısa olduğu için can kaybına neden olmamıştır. Ancak insanların panik ve korku halinde kaçışmaları sebebiyle yaralanan kişiler olmuştur. Can kaybı yaşanmamış lakin kentteki evler, tarihi eserler, resmi binalar kullanılamaz hale gelmiştir.[788] Hatta kentteki binaların hasarlı olması dolayısıyla Edirne Vatandaş gazetesinin matbaa binası da hasar almış ve gazete sayısını çıkaramamıştır.[789] Binaların güvenilir olmamasından ötürü halk korku içerisinde kalmış ve evlerine girmemiştir. Bu bağlamda Kızılay'dan ilk olarak 1.500 çadır istenmiştir.[790]

Depremin yaşanmasının ardından 19 Haziran günü Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu Edirne'ye gelmiş ve resmi binalar ve tarihi eserler olmak üzere incelemeler yapmış ve halk ile temaslarda bulunmuştur. Bayındırlık Bakanı ile birlikte gelen Vakıflar Umum Müdürü Orhan Çapçı da tarihi eserleri inceleyerek camilerin uğradığı hasar hakkında bilgi vermiştir. Verdiği bilgilere göre Selimiye camii kubbesinde çatlaklar olduğu ve camiinin tamire ihtiyacı olduğunu açıklayıp, 1955 yılının yaz aylarında Selimiye'nin tamirinin tamamen bitirileceğini söylemiş ve en ağır hasarı alan camiinin Muradiye olduğunu açıklamıştır.[791] Edirne'nin yaşadığı bu deprem karşısında Edirne Valiliği ve Belediyesi'ne taziye telgrafları çekilmiş ve Edirne Milletvekilleri bölgeyi sık sık ziyaret etmiştir.[792] Depremden sekiz gün sonra 26 Haziran günü Cumhurbaşkanı Celal Bayar da kente gelerek inceleme gezilerinde bulunmuş ve görevlilerden bilgi almıştır. Ayrıca 26 Haziran günü sabah saatlerinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Ekrem Hayri Üstündağ, Edirne'ye gelmiş ve sağlık

---

[788] ''*Dün Şehrimizde Çok Büyük Zelzele*'', Yeni Edirne, 19 Haziran 1953, s. 1; ''*Edirne'de Büyük Tehlike*'', Vatandaş, 22 Haziran 1953, s. 1.
[789] ''*Edirne'de Büyük Tehlike'',* Vatandaş, 22 Haziran 1953, s. 1.
[790] ''*Dün Şehrimizde Çok Büyük Zelzele*'', Yeni Edirne, 19 Haziran 1953, s. 1.
[791] ''*Feci Günün Bilançosu*'', Yeni Edirne, 23 Haziran 1953, s. 1.
[792] ''*Edirnemizin Geçirdiği Büyük Zelzele Felaketinde Gelen Taziye Telgrafları*'', Yeni Edirne, 26 Haziran 1953, s. 1, 23 Haziran 1953, s. 2.

kurumlarını tetkik edip ilgililerden bilgi aldıktan sonra kentten ayrılmıştır.[793] Depremde hasar gören binalardan biri de Kaleiçi'ndeki hastane binasıdır. Hasar almasından dolayı bina boşaltılmış ve hastalar bahçede çadırlar içinde tedavi görmüşlerdir. Aynı şekilde P.T.T binası da kullanılamayacak vaziyette olduğu için çalışan memurlar bahçede kurdukları çadırlarda görevlerini yürütmüşlerdir.[794]

Depremin meydana gelmesinin ardından evleri hasara uğrayan vatandaşlara Kızılay tarafından yardım edilmiştir. Hasarın derecesine göre yardım miktarında da değişiklik yapılmıştır. Buna göre dört kategoride yardım edilecektir; Birinci kategoriye giren vatandaşlara 50 Lira, İkinci kategoriye giren vatandaşlara 100 Lira, Üçüncü kategoriye giren vatandaşlara 150 Lira, Dördüncü kategoriye giren vatandaşlara 200 Lira[795] Ayrıca fakir vatandaşların evlerine yardım etmek için Kızılay tarafından Edirne Valiliği'ne 20 Bin Lira gönderilmiştir.[796] Depremde evleri hasar gören fakir halka Hükümetçe yapılan yardım hakkında bilgi Edirne Deprem Komisyonu Başkanlığı tarafından Vatandaş gazetesinde yayınlanmıştır. Yayınlanan yazıda;

''*1-Edirnenin geçirmiş olduğu zelzele felaketinde evleri hasar gören vatandaşlardan kendi maddi imkanlarıyla evlerini tamir ettiremeyecek fakir durumda olanların Bayındırlık Vekaletinin göndermiş olduğu yönetmelik mucibince yıkılmış ağır, orta hasarlı, hasarlı olarak tesbit edilen miktarlar üzerinden para tevzili mukarrer olduğundan bu esasa uygun olarak eldeki para mevcuduna göre 200000 lira tevzi edilmiştir. Yapılmış ve müteakiben yapılacak tevziat için aşağıdaki hususat uygulanacaktır.*

2-Verilen paraların evlerin tamirine sarf edilip edilmediği bayındırlık fen heyeti tarafından tetkik ve tesbit edilecektir.

3-Evi yıkılan ağır veya orta hasar gören vatandaşlara yapılan yardımla yeni inşaat ve tamiratın zelzele talimatnamesine uygun bir şekilde yapılması yönetmelik

---

[793] ''*Cumhurreisin Edirne Ziyareti*'', Edirne Postası, 1 Temmuz 1953, s. 1.
[794] ''*Hastane Çadırda Çalışıyor*'', Yeni Edirne, 30 Haziran 1953, s. 2.
[795] ''*Zelzeleden Hasar Görenlere Kızılay Yardımı*'', Vatandaş, 2 Temmuz 1953, s. 1.
[796] ''*Feci Günün Bilançosu*'', Yeni Edirne, 23 Haziran 1953, s. 1.

hükümleri ikdisasındandır. Vatandaşların bu hususa riayet etmeleri bilhassa tavsiye olunur: (Bu hususta müracaat edilecek Bayındırlık dairesidir.)

4-Tamiratın kontrolüne bayındırlık fen heyeti tarafından 11/9/953 tarihinden itibaren başlanacaktır.

5-Vilayetçe inşaat ve tamirat için lüzumlu olan çimento sağlanmış olup Belediyece istihkak sahiplerine tevzi edilmektedir.

6-Usta ve işçiye ihtiyacı olanların iş bürosuna müracaat etmeleri tavsiye olunur.

7-Aynı şahsın aynı şehirde birden fazla hasar görmüş veya yıkılmış evleri olanlara talimatnameye göre yalnız bir evi için yardım yapılır.

8-Zelzeleden hasar gördüğünü istida ile bildiren vatandaşların dilekçeleri tetkik edilmektedir. Bu gibilerin 10.9.953 tarihinden sonra yapacakları müracaatlar kabul edilmeyecektir.''[797]

Ayrıca Edirne Merkez ve Lalapaşa ile Havsa İlçelerinde depremde zarar gören ve genel bütçeden maaş alan memur ve müstahdemlere ikişer maaş avans verilmiştir.[798]

4.1946-1960 Yıllarında Edirne'de Yapılan Diğer Sosyal Yardımlar

Önceki yıllarda olduğu gibi 1946-1960 yılları arasında da Edirne'de nehirlerin fazla yağışlar sonucu taşması ile su taşkınlıkları meydana gelmiştir. Özellikle kış mevsiminde fazlaca yaşanan bu su taşkınlıklarında mağdur olan mahallelerde yaşayan halkın yardımına Kızılay koşmuştur. 1953 yılının Ekim ayında yaşanan sel baskınında Yeni İmaret ve Yanıkçı Şahin mahalleleri fazlaca etkilenmiştir. Kızılay selden etkilenen mahalle halkının iaşeleri için fırın ve bakkal ayarlamış ve barınmaları için yardım etmiş, battaniye dağıtımı yapmıştır.[799] Vatandaşlara desteklerini esirgemeyen Kızılay'a Edirne'nin hamiyetli halkı da teşekkür maiyetinde

[797]''*Edirne Deprem Komisyonu Başkanlığından"*, Vatandaş, 3 Eylül 1953, s. 3.
[798]BCA, 30.18.1.2, Y.No: 137.105.7, Tarih: 25.12.1954, s. 1, BCA, 30.18.1.2, Y.No: 140.70.14, Tarih: 25.07.1955, s. 1.
[799]''*Kızılayın Yardımları"*, Edirne Postası, 17 Ekim 1953, s. 1.

bağışlar yapmışlardır. Kasım 1953'te mahsullerini kaldıran Sazlıdere ve Avarızlı köylüler Kızılay'a para bağışlamışlardır. Sazlıdere'liler 30 Lira, Avarız'lılar 46 Lira 5 Kuruş yardım etmişlerdir. Ayrıca yardım eden Sazlıdere'lilerin isimleri ve ne kadar bağışladıkları Yeni Edirne gazetesinin 24 Kasım 1953 günkü sayısında yayınlanmıştır.[800] 1954 yılında da Tunca ve Meriç nehirlerinin taşmasıyla yaşanan selde Kızılay tarafından erken tedbir alınarak nehirlerin suları yükselmeye başladığında kentin su baskınında tehlikeli mahallelerinde yaşayanlar oralardan alınarak akrabalarının yanına yerleştirilmiştir. Yeni İmaretten 24 ev, Yıldırımdan 68 ev, Süpürgeciler ve Papazoğlu mahallesinden 68 evin sakinleri tahliye edilmiştir.[801] Kızılay mahalleleri su altında vatandaşlara yardım etmiş ve 1.912 Lira tutarında 6.375 tane ekmek ile 1.225 Lira tutarında 875 kilo zeytin dağıtımı yapmıştır.[802]

Bu dönemde en büyük zarar yapan su baskını 1955 yılının başında yaşanmıştır. 10 Ocak'tan itibaren yoğun yağan yağmur sebebiyle nehirlerin suları taşmış ve kentin büyük bir bölümü sular altında kalmıştır. Süpürgeciler mahallesinde 16 ev yıkılmış, 800 ev su altında kalmıştır. Saraçhanede 3 ev yıkılmış, 28 dükkan ve 30 ev su altında kalmıştır. Kentte toplamda 42 ev yıkılmış olup, 1.631 evi su basmıştır. 3.267 vatandaş evlerinden tahliye edilmiştir. Bu süreçte Edirne Belediyesi ve Kızılay koordineli olarak hareket etmişti. Kızılay selden etkilenenlere yiyecek yardımı yapmış ve Ankara'dan da destek istemiştir.[803] Kızılay Genel Merkezinden felaketzedeler için istenilen yardım olarak 10.000 Lira gönderilmiştir.[804] Yaşanan bu büyük sel felaketinin ardından İçişleri Bakanı Namık Gedik Edirne'ye gelerek su baskınına uğrayan semtleri ziyaret etmiştir. Edirne Valisi ve Belediye Başkanı ile birlikte incelemelerde bulunan Bakan Namık Gedik, selde evini ve eşyasını kaybeden vatandaşlara destek olunması için gerekli direktifleri vermiştir.[805] Kentte yaşanan sel felaketinin etkileri İpsala ilçesinde de görülmüştür. Meriç Nehrinin taşması üzerine İpsala'nın Köprü ve Kapucu mahallelerinin bir kısmını su basmıştır. İlçe Kaymakamı'nın aldığı tedbirler sayesinde çok fazla zarar olmamıştır lakin ekili

[800] ''*Kızılaya Yardım"*, Yeni Edirne, 24 Kasım 1953, s. 3.
[801] ''*Su Baskınında Kızılay"*, Yeni Edirne, 10 Mart 1954, s. 1.
[802] ''*Su Baskınında Kızılay"*, Vatandaş, 19 Mart 1954, s. 1.
[803] ''*Su Baskını Felaket Halini Aldı"*, Vatandaş, 11 Ocak 1955, s. 1.
[804] ''*Sular Çekilmeye Başladı*'', Vatandaş, 12 Ocak 1955, s. 1.
[805] ''*Dahiliye Vekilimiz Dr. Namık Gedik Edirneye Geldi"*, Edirne Postası, 15 Ocak 1955, s. 1.

mahsul tamamen ziyan olmuştur. Bakan Namık Gedik, Edirne'yi ziyaretinin ardından İpsala'ya da uğramıştır.[806] Su baskınında Edirneliler Kızılay'a desteklerine devam etmiştir. Hatta ilkokul öğrencileri harçlıklarını biriktirip Kızılay'a bağışlamıştır. Kurtuluş İlkokulu öğrencileri 53 Lira 60 Kuruş, İnönü İlkokulu öğrencileri 20 Lira, Yusuf Hoca İlkokulu öğrencileri 30 Lira 17 Kuruş bağış yapmışlardır.[807] Keşan Belediyesi de Kızılay'a 2.500 Lira yardımda bulunmuştur.[808]

Edirne kent merkezinin dışında 1956 yılının Şubat ayında İpsala'da da ani bastıran yağışın etkisiyle ve karların erimesi sonucu sel meydana gelmiştir. İpsala Ovası tamamen sular altında kalmış olup, Köprü, Bayrambey ve Saraçilyaz mahallelerinin bir kısmını su basmıştır. 100 ev yıkılmış, 100 ev de oturulamayacak duruma gelmiştir. Kaymakamlık, Belediye ve Kızılay iş birliği içerisinde suya maruz kalan evlerdeki insanlara güvenli bölgelere nakletmişler ve Kızılay Genel Merkezinden yardım talep etmişlerdir.[809] Daha sonra Hükümet, İpsala'da evleri yıkılan vatandaşların evlerinin yeniden yapılması kararını almıştır.[810] 1957 yılının Ocak ayına gelindiğinde evlerin inşaatının ilçenin Işıklar mahallesinde başlamış olduğu ve 143 evin yapıldığı, yapılan evlerden İpsala halkının çok memnun olduğu basında yazılmıştır.[811]

Kızılay Cemiyeti yalnızca su baskınlarında Edirne halkına yardım etmemiş başka zamanlarda da desteklerini esirgememiştir. Özellikle yoksul durumda olan vatandaşlara pirinç dağıtımı yapmıştır. Hane başına birer kilo olarak dağıtılmıştır.[812] İpsala ilçesinde de misafirliğe giden bir kadının gittiği evde doğum yapması üzerine fakir olan kadına Kızılay Şubesi'nce 30 Lira para verilmiştir.[813]

Kızılay'ın dışında Edirne Belediyesi de kentteki fakir vatandaşlara destek olmuştur. Kış aylarında kömür alamayacak vaziyette olanlara kömür ve un dağıtımı

---

[806] ''*İpsalayı Su Bastı*'', Vatandaş, 13 Ocak 1955, s. 1, 14 Ocak 1955, s. 1.
[807] ''*Kızılayın Teşekkürleri*'', Vatandaş, 24 Ocak 1955, s. 1.
[808] ''*Kızılayın Teşekkürü*'', Vatandaş, 8 Şubat 1955, s. 1.
[809] ''*İpsalayı Su Bastı*'', Vatandaş, 16 Şubat 1956, s. 1.
[810] Vatandaş, 27 Mart 1956, s. 1-2.
[811] ''*İpsalada 143 Yeni Ev Yapılıyor*'', Vatandaş, 28 Ocak 1957, s. 1.
[812] ''*Fakirlere Pirinç*'', Edirne Postası, 15 Şubat 1954, s. 1; ''*Kızılay Fakirlere Pirinç Dağıtıyor*'', Vatandaş, 13 Şubat 1954, s. 1.
[813] ''*Yerinde Bir Yardım*'', Vatandaş, 11 Şubat 1950, s. 2.

yapmıştır.[814] 1954 yılında Şubat ayına kadar 10 ton kömür ve 150 torba ekmeklik un dağıtılmıştır.[815] Ayrıca Belediye 1955 yılında da yoksul haldeki halka hane başına bir kilogram kuzu eti dağıtmıştır.[816]

[814] ‘‘*Kızılayın Yardımı”*, Yeni Edirne, 19 Ocak 1954, s. 1, ‘‘*Belediye Fakir Halka Un Dağıtıyor”*, 9 Şubat 1954, s. 1.
[815] ‘‘*Belediyemiz Fakir Halka Un Dağıtıyor”*, Vatandaş, 1 Şubat 1954, s. 1.
[816] ‘‘*Belediye Et Dağıtacak”*, Vatandaş, 4 Mart 1955, s. 1.

SONUÇ

14.yüzyılda Osmanlılar tarafından fethedilen Edirne 1453 yılına dek devletin başkenti olmuştur. Osmanlı Devleti'nde gözde bir kent olan Edirne, Rumeli'ye geçiş güzergâhında köprü vaziyeti görmüştür. Fakat 19.yüzyıl Edirne'de işgallerin, acı olayların yaşanmaya başlayacağı yüzyıldır. 1829 ve 1878'de Ruslar, 1913'te Bulgarlar ve 1920'de Yunanlılar tarafından işgal edilen kent, bu yıllar içerisinde çok acı günler yaşamış ve kayıplar vermiştir. Türk İstiklal Savaşı'nın başarıyla sonuçlanmasıyla Mudanya Mütarekesi Sözleşmesi'nin imzalanmasının ardından ise Edirne 25 Kasım 1922 tarihinde Türk kuvvetleri tarafından teslim alınmıştır. Lozan Antlaşması ile de Karaağaç, Edirne topraklarına katılmıştır.

Cumhuriyet döneminde ise Edirne'de yaşanan işgallerin etkileri devam ediyordu. Ülke de bölgelerin kalkınması ve güvenliği için Umumi Müfettişlikler kurulmaya başlamıştı, bunlardan ilki Doğu Anadolu illerinde kurulmuştu. Birinci Umumi Müfettişlikten olumlu sonuçlar alınınca 1934 yılının Şubat ayında da İkinci Umumi Müfettişliğin Trakya Bölgesi'nde kurulmasına karar verilmişti. Umumi Müfettişlik merkezi olarak Edirne seçilmiş ve Tekirdağ, Kırklareli ve Çanakkale illerini de kapsamıştı. 1934-1935 yılları arasında İbrahim Tali Öngören, 1935-1941 arasında Kazım Dirik ve 1943-1948 arasında Zeynel Abidin Özmen, Trakya Umumi Müfettişliği görevlerini yürütmüştür. Trakya Umumi Müfettişliği döneminde bölgede en fazla faaliyetin yapıldığı ve kalkınmanın yaşandığı yıllar Kazım Dirik'in müfettişlik yaptığı yıllardır. Dirik döneminde hem Edirne'de hem de Trakya'da pek çok faydalı çalışmalar yapılmıştır. Kazım Dirik köylü ve kentli her türden vatandaşın da sevgisini kazanmıştır.

Trakya Umumi Müfettişliği çalışmamızla alakalı olarak pek çok faaliyet yapmıştır. Bunlardan en önemlisi Trakya'daki en önemli hastalık olan sıtmaya karşı Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatı kurulmuştur. Kurulan bu teşkilat sayesinde halk hastalığa karşı bilgilendirilmiş ve kayıpların yaşanmaması sağlanmıştır. Bataklıklar kurutulmuş, dereler temizlenmiş, araziler tarıma açılmıştır. Ayrıca Trakya Umumi Müfettişliği döneminde bölgede halkın ve görevlilerin bilgilenmesi, yetişmesi için kurslar açılmıştır. Köylerin gelişmesi için köy kalkınma planları hazırlanmıştır.

Edirne'de yaşanan su taşkınlıkları için çareler üretilmeye çalışılmış ve mağdur olan halka yardımlar edilmiştir.

Çalışmanın ele aldığı yıllar içerisinde ülkeye çok sayıda göçmen gelmiştir. Balkanlardan gelen bu göçmenlerin yurda giriş yerleri Edirne'dir. Edirne'ye girdikleri andan itibaren sağlık kontrolleri ve aşıları yapılmıştır. Kentte açılan aşevleri ile yemek ihtiyaçlarını karşılamışlar ve misafirhanelerde konaklamışlardır. Bu süreçte hem Edirne'nin halkı hem de Kızılay, Çocuk Esirgeme Kurumu gibi dernekler göçmenlere destekte bulunmuşlardır. Yalnızca gelen göçmenlere yardımlar yapılmamış kentte fakir veya kimsesi olmayan küçük çocuklara yardım edilmiş onlara kıyafet, ayakkabı verilmiş, okul zamanlarında öğlen yemekleri yemeleri sağlanmıştır. Edirne yoksul vatandaşı fazla olan bir kent olduğu için yoksul halka da yardımlar yapılmış özellikle kış aylarında kömür ve erzak dağıtılmıştır. Doktorlara ücretsizce muayene olmaları sağlanmış ve ilaçları parasızca verilmiştir.

Cumhuriyet döneminde Edirne'de bulaşıcı hastalıklarla da mücadele edilmiştir. Sıtma hastalığı haricinde tifüs, tifo, çiçek, grip, kuduz, kızamık, kuş palazı, verem gibi hastalıklar kent ve köy halkında görülmüş ve her hastalık için ayrı ayrı önlemler alınmıştır. Halk hastalıklar hakkında bilgilendirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca kentteki hastanede zaman içerisinde doktor eksikliği yaşanmış ve halkın ihtiyacına cevap veremeyecek hale gelmiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında hastanedeki bu aksaklıklar göz önüne alınarak yeni bir Devlet Hastanesi yapılmıştır.

Sonuç olarak Cumhuriyet'in ilanından sonra Edirne'de halk yoksul vaziyetteydi ve nüfus azalmıştı. Bunun bir nedeni göçler yaşanması bir nedeni savaşlarda can kayıpları yaşanması bir nedeni de bulaşıcı hastalıkların olması ve halkın doktorlara karşı ön yargılı olmasıydı. Halk sağlık alanında aydınlatıldı ve hasta olduğunda doktorlara başvurdu. Kentte ve ilçelerinde bulunan hastaneler halkın ihtiyacına cevap verebilecek seviyeye yükseltildi. Doktorlar fakir vatandaşların para vermeden muayene olmaları için belli günler ve belli saatlerde kabullerini yaptı. Özellikle kimsesiz okul çocuklarına yardımlar edilerek onların gelecekte sağlıklı nesiller olması için çaba sarf edildi. Halk ile iş birliği yapılarak ve sosyal yardım çalışmaları ile sağlıklarının korunması ve ölüm oranlarının azaltılması sağlandı.

KAYNAKÇA

ARŞİV BELGELERİ

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı

Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, 30.10.0.0 Yer No: 64.432.17, Tarih: 00.00.1934

BCA, 30.10.0.0, Yer No: 72.475.2, Tarih: 28.08.1935

BCA, 30.10.0.0, Yer No: 73.477.2, Tarih: 21.08.1936

BCA, 30.10.0.0, Yer No: 73.481.6, Tarih: 06.09.1939

BCA, 30.10.0.0, Yer No: 73.481.1, Tarih: 02.08.1938

BCA, 30.10.0.0, Yer No: 117.821.13, Tarih: 10.02.1935

BCA, 30.10.0.0, Yer No: 118.823.14, Tarih: 11.02.1937

BCA, 30.10.0.0, Yer No: 156.96.15, Tarih: 17.03.1938

BCA, 30.10.0.0, Yer No: 72.475.5, Tarih: 07.01.1936

BCA, 30.10.0.0, Yer No: 118.228.8, Tarih: 09.04.1940

BCA, 30.10.0.0, Yer No: 118.832.9, Tarih: 12.12.1940

BCA, 490.1.0.0, Yer No: 643.130.1, Tarih: 25.07.1935

BCA, 490.1.0.0, Yer No: 984.814.3, Tarih: 19.01.1939

BCA, 490.1.0.0, Yer No: 1319.378.2, Tarih: 09.05.1936

BCA, 490.1.0.0, Yer No: 1583.454.1, Tarih: 28.09.1943

BCA, 490.1.0.0, Yer No: 996.851.1, Tarih: 04.09.1945

BCA, 490.1.0.0, Yer No: 1009.894.1, Tarih: 28.04.1941

BCA, 490.1.0.0, Yer No: 595.57.10, Tarih: 02.02.1944

BCA, 30.18.1.2, Yer No: 137.105.7, Tarih: 25.12.1955

BCA, 30.18.1.2, Yer No: 140.70.14, Tarih: 25.07.1955.

BCA, 30.1.0.0, Yer No: 77.482.6, Tarih: 00.00.1944.

KIZILAY ARŞİVİ

Kızılay Arşivi, 2230/011

Kızılay Arşivi, 2230/012

Kızılay Arşivi, 2230/014

Kızılay Arşivi, 2230/015

Kızılay Arşivi, 2230/121

Kızılay Arşivi, 2230/123

Kızılay Arşivi, 2230/073

Kızılay Arşivi, 2230/077

Kızılay Arşivi, 2231/365

Kızılay Arşivi, 2231/407.1

Kızılay Arşivi, 2231/480

Kızılay Arşivi, 2231/241

Kızılay Arşivi, 2231/230.1

Kızılay Arşivi, 2231/409

Kızılay Arşivi, 2231/377

Kızılay Arşivi, 2231/359

RESMİ YAYINLAR

TBMM Zabıt Ceridesi, D: 1, C: 1, 10.Birleşim

TBMM Zabıt Ceridesi, D: 1, C: 28, 1.Birleşim

TBMM Tutanak Dergisi, D:8, C:8, 23.Birleşim

TBMM Tutanak Dergisi, D:9, C:4, 31.Birleşim

TBMM Tutanak Dergisi, D: 9, C:4, 26.Birleşim

TBMM Tutanak Dergisi, D: 9, C: 7, 74.Birleşim.

Resmi Gazete, Kanun No: 2510, Sayı: 2733, 21 Haziran 1934.

Resmi Gazete, Kanun No: 3039, Sayı: 3337, 11 Haziran 1936.

Resmi Gazete, Kanun No: 7402, Sayı: 10402, 4 Ocak 1960.

Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, Kanun No: 1593, Sayı: 1489, 24 Nisan 1930.

SÜRELİ YAYINLAR

Gazeteler

Ragıp Kemal, *''Edirne'de Yeni Bir Hastaneye İhtiyaç Var''*, Akşam, 9 Şubat 1934.

Osman Civelek, *''Edirne'de Grip''*, Akşam, 21 Mart 1935.

''Edirne'de Aşı'', Akşam, 3 Ağustos 1937.

''Sıhhiye Müşteşarı Gelmiş'', Buç, 25 Kasım 1935.

''Bay İsmail Hakkı'', Buç, 27 Kasım 1935.

''Halkevi'nin Faaliyeti'', Buç, 11 Aralık 1935.

''*Kızamık*'', Buç, 29 Şubat 1936.

''Difteri Seromunun Fablikasyonu'', Buç, 21 Mart 1936.

''Çocuklarda Kızıl ve Boğmaca'',Buç, 15 Şubat 1936.

''*Babaeski'de Tifo*'', Buç, 11 Ocak 1936.

''Tifo (Karahumma)'', Buç, 19 Şubat 1936.

''Sıtma'', Buç, 22 Şubat 1936.

''Keşan Hastanesi Yeni Bir Kadro ile Genişletildi'', Buç, 11 Nisan 1936.

''Çocuk Yurtları'', Buç, 8 Nisan 1936.

‘‘Fakir Çocuklar’’, Buç, 9 Mayıs 1936.

‘‘Trakya’da Sel’’, Cumhuriyet, 29 Ocak 1935.

‘‘Uzunköprü’de Himaye Edilen Çocuklar’’, Cumhuriyet, 9 Mayıs 1935.

‘‘Kazım Dirik Edirne’de’’, Cumhuriyet, 30 Ağustos 1935.

‘‘*Şarbon Harbi’’*, Cumhuriyet, 16 Kasım 1935.

‘‘Trakya’da Yapılan Şarbon Mücadelesi’’, Cumhuriyet, 18 Ekim 1936.

‘‘Trakya Mıntıkasında Sıtma Mücadele Teşkilatının Faaliyeti’’, Cumhuriyet, 23 Kasım 1936.

‘‘Adana Felaketzedelerine Yardım’’, Cumhuriyet, 25 Aralık 1936.

‘‘Edirne’yi Gene Su Bastı’’, Cumhuriyet, 12 Şubat 1937.

‘‘Edirne’de Köy Kâtibi ve Muhtarlar Kursu’’, Cumhuriyet, 29 Nisan 1937.

‘‘*Saray’da Köy Muhtarları İçin Açılan Kurs’’*, Cumhuriyet, 31 Mayıs 1937.

‘‘*Lapseki’de Köy Muhtarları İçin Açılan Kurs*’’, Cumhuriyet, 7 Haziran 1937.

‘‘Trakya’da Kurutulan Bataklıklar’’, Cumhuriyet, 1 Ağustos 1937.

‘‘Sazlıdere Bataklığı Kurutuluyor’’, Cumhuriyet, 15 Eylül 1937.

‘‘Bir Doktora Teşekkür’’, Cumhuriyet, 27 Kasım 1937.

‘‘Sağlık Koruculları Kursu’’, Cumhuriyet, 16 Mayıs 1938.

‘‘Trakya Köylüsü Sıtma Belasından Kurtuluyor’’, Cumhuriyet, 18 Aralık 1938.

‘‘Trakya’da Bulaşık Hastalıklarla Mücadele’’, Cumhuriyet, 28 Ocak 1939.

‘‘Trakya’da Sıtma Mücadele Faaliyeti’’, Cumhuriyet, 4 Kasım 1939.

‘‘Trakyada Sıtma Mücadele Teşkilatının Faaliyeti’’, Cumhuriyet, 26 Mart 1941.

‘‘Azgın Köpek’’, Edirne Millî Gazete, 15 Aralık 1927.

‘*Halk Konferansları*’’, Edirne Millî Gazete, 1 Şubat 1928.

''Himaye-i Etfal'in Fakir Çocuklara Yardımı'', Edirne Milli Gazete, 5 Şubat 1929.

''Fakir Hastalarımız'', Edirne Millî Gazete, 16 Ocak 1928.

''Çiçek Hastalığı'', Edirne Millî Gazete, 30 Mayıs 1928.

''Gıdasız Çocuklar Yardım Görüyor'', Edirne Milli Gazete, 12 Şubat 1929.

''Çocuk Haftası Programı'', Edirne Milli Gazete, 23 Nisan 1929.

''Felaketzedeler'', Edirne Milli Gazete, 6 Ağustos 1929.

'Yoksul Loğusalara'', 'Edirne Milli Gazete, 2 Mart 1930.

''Fakir Çocuklar'', Edirne Milli Gazete, 23 Nisan 1930.

''Hastanemiz Tamir Ediliyor'', Edirne Milli Gazete, 20 Haziran 1930.

''*Edirne'yi Su Bastı''*, Edirne Milli Gazete, 19 Şubat 1931.

''Çok Kıymetli Bir Konferans'', Edirne Milli Gazete, 26 Mart 1931.

''*Konferans*'', Edirne Milli Gazete, 31 Mart 1931.

''Keşan'da Şefkat Yuvası'', Edirne Milli Gazete, 2 Haziran 1931.

''Edirne Sular Altında'', Edirne Milli Gazete, 11 Haziran 1931.

*''Sünnet Cemiyeti''*Edirne Milli Gazete, 28 Haziran 1931.

''Hilal-i Ahmer'in Muaveneti'', Edirne Milli Gazete, 26 Aralık 1931.

''*Grip*'', Edirne Milli Gazete, 21 Şubat 1932.

''Mekteplerde'', Edirne Milli Gazete, 3 Mart 1932.

''Fukaraya Yardım'', Edirne Milli Gazete, 15 Nisan 1932.

''İlk Konferans'', Edirne Milli Gazete, 30 Haziran 1932.

''*Çocuk Bakımı* Sergisi'', Edirne Milli Gazete, 1 Mayıs 1932.

''Fakir Çocukların İaşesi'', Edirne Milli Gazete, 11 Aralık 1933.

‘‘*Fakir Çocukların İaşesi Şehrimiz Halkevi İçtimai Yardımı”*, Edirne Milli Gazete, 14 Aralık 1933.

‘‘Fakir Çocuklarımız İçin”, Edirne Milli Gazete, 25 Aralık 1933.

‘‘*Pek Yerinde Yardım*’’, Edirne Milli Gazete, 11 Ocak 1934.

‘‘Himaye-i Etfal’in Fakir Çocuklara Yardımı”, Edirne Milli Gazete, 25 Ocak 1934.

‘‘Trakyalılar Sevininiz”, Edirne Milli Gazete, 1 Mart 1934.

‘‘Bravo! Ayakkabıcılar Cemiyetine”, Edirne Milli Gazete, 19 Mart 1934.

‘‘Uzunköprü Halkevi’nin Faaliyeti’’, Edirne Milli Gazete, 7 Mayıs 1934.

‘‘Fakir Halk Parasızca Muayene Edilecek”, Edirne Milli Gazete, 14 Mayıs 1934.

‘‘Himaye-i Etfal’in Garden Partisi Bu Akşam’’, Edirne Milli Gazete, 9 Ağustos 1934.

‘‘Çocuk Babalarına! Himaye-i Etfal Cemiyetinden”, Edirne Milli Gazete, 6 Eylül 1934.

‘‘Himaye-i Etfalin Sünnet Cemiyeti”, Edirne Milli Gazete, 17 Eylül 1934.

‘‘Karaağaç Dispanseri”, Edirne Milli Gazete, 19 Kasım 1934.

‘‘Fakir Çocuklarımızı da Düşünelim”, Edirne Milli Gazete, 6 Aralık 1934.

‘‘Umumi Müfettişimiz ve Valimiz Göçmenler Arasında”, Edirne Milli Gazete, 17 Aralık 1934.

‘‘Trakya’ya 7 Ayda 18.400 Göçmen Yerleştirildi”, Edirne Milli Gazete, 24 Aralık 1934.

‘‘Hilal-i Ahmer’in Göçmenlere Yardımı”, Edirne Milli Gazete, 17 Ocak 1935.

‘‘Edirne Sular Altında”, Edirne Milli Gazete, 28 Ocak 1935.

‘‘Yıkılan Evler”, Edirne Milli Gazete, 7 Şubat 1935.

‘‘*Kentimizde*’’, Edirne Milli Gazete, 25 Şubat 1935.

‘‘Kulak Burun Boğaz’dan Muzdarip Olanlar”, Edirne Milli Gazete, 28 Şubat 1935.

‘‘*Grip Salgını’’,* Edirne Milli Gazete, 7 Mart 1935.

‘‘Süt Çocuğu Muayene ve Müşavere Evi Açılıyor’’, Edirne Milli Gazete, 8 Nisan 1935.

‘‘108 Göçmen Geldi’’, Edirne Milli Gazete, 29 Nisan 1935.

‘‘Göçmen Akını Başladı’’, Edirne Milli Gazete, 13 Mayıs 1935.

‘‘*Keşan ve Uzunköprü’nün Ahval-i Sıhhiyesi*’’, Edirne Postası, 3 Şubat 1927.

‘‘Muallimler Birliğinde Konferans’’, Edirne Postası, 26 Mayıs 1927.

‘‘Hareketzede Kardeşlerimizin İmdadına Koşalım’’, Edirne Postası, 12 Nisan 1928.

‘‘At Yarışları’’, Edirne Postası, 22 Nisan 1928.

‘‘Kızamık Hastalığı’’, Edirne Postası, 8 Mayıs 1928.

‘‘Kuduz Var’’, Edirne Postası, 10 Mayıs 1928.

‘‘Hastalıklar’’, Edirne Postası, 17 Mayıs 1928.

‘‘Vilayet Sıhhiye Bütçesi’’, Edirne Postası, 17 Haziran 1928.

‘‘Belediye Hastanesinde’’, Edirne Postası, 29 Temmuz 1928.

‘‘Sıhhiye Tayinleri’’, Edirne Postası, 22 Ağustos 1928.

‘‘Burgaz’da Şap Hastalığı’’, Edirne Postası, 5 Eylül 1928.

‘‘Şarbon’’, Edirne Postası, 12 Eylül 1928.

‘‘*Şarbon Afeti Edirne’de Baş Gösterdi’’*, Edirne Postası, 16 Eylül 1928.

‘‘Kırklareli’nde Şarbon’’, Edirne Postası, 30 Eylül 1928.

‘‘*Şehrimizde Kızamık’’,* Edirne Postası, 18 Temmuz 1928.

‘‘Himaye-i Etfal’e Yardım’’, Edirne Postası, 25 Kasım 1929.

‘‘*Hastalık*’’, Edirne Postası, 29 Aralık 1929.

‘‘Kimsesiz Çocuklara Himaye-i Etfal’in Yardımı’’, Edirne Postası, 6 Şubat 1930.

‘‘Fakir Talebeye Yardım Komisyonu Teşekkül Etti’’, Edirne Postası, 14 Şubat 1930.

''Kavaklı Dispanseri'', Edirne Postası, 27 Temmuz 1930.

''Himaye-i Etfal Cemiyeti Kahve Satışı'', Edirne Postası, 22 Eylül 1930.

''*Tifo Var''*, Edirne Postası, 28 Aralık 1930.

''*Tifo Yokmuş*'', Edirne Postası, 15 Ocak 1931.

''Gürbüz Türk Çocuğu'', Edirne Postası, 17 Şubat 1931.

''Fakir Çocuklara Yardım'', Edirne Postası, 27 Şubat 1931.

''Memleket Hastanemiz'', Edirne Postası, 27 Nisan 1931.

''*Sıhhi Filmler*'', Edirne Postası, 4 Mayıs 1931.

''*Kuduz Vakası*'', Edirne Postası, 16 Temmuz 1931.

''Sıtma Salgını'', Edirne Postası, 30 Temmuz 1931.

''Sıhhat Meselesi'', Edirne Postası, 3 Ağustos 1931.

''*Grip Salgını''*, Edirne Postası, 25 Şubat 1932.

''Fukarayı Himaye'', Edirne Postası, 3 Mart 1932.

''Bakım ve Doğum Evi'', Edirne Postası, 22 Haziran 1932.

''Halkevi Açıldı'', Edirne Postası, 30 Haziran 1932.

''*Sıhhi Filmle*r'', Edirne Postası, 14 Temmuz 1932.

''Şap Hastalığı'', Edirne Postası, 20 Ekim 1932.

''*Tifo Aşısı''*, Edirne Postası, 21 Kasım 1932.

''Kimsesizler İçin'', Edirne Postası, 23 Aralık 1932.

''Uzunköprü'de Şap Hastalığı'', Edirne Postası, 29 Aralık 1932.

''*Çocuk Hastalığı*'', Edirne Postası, 16 Şubat 1933.

''Gürbüz Çocuklarda Seçildi'', Edirne Postası, 26 Nisan 1933.

''Rıfat Osman Bey Vefat Etti'', Edirne Postası, 11 Mayıs 1933.

‘‘Kuduz Tedavisi’’, Edirne Postası, 3 Eylül 1933.

‘‘*Civar Kazalarda Kuduz Hastalığı*’’, Edirne Postası, 13 Aralık 1936.

‘‘Hastane İçin Yeni Bina İnşa Edilecek”, Edirne Postası, 13 Şubat 1937.

‘‘Yozgat Memleket Hastanesi Operatörü”, Edirne Postası, 13 Mart 1937.

‘‘Tifüs Hastalığı”, Edirne Postası, 10 Nisan 1937.

‘‘Sivrisineklerle Mücadele”, Edirne Postası, 10 Temmuz 1937.

‘‘İğneada’da Sıtma Savaşı”, Edirne Postası, 25 Ağustos 1937.

‘‘İpsala’da Sıtma Mücadelesi Devam Ediyor”, Edirne Postası, 28 Ağustos 1937.

‘‘Bir Bataklık Kurutuluyor”, Edirne Postası, 18 Eylül 1937.

‘‘*Sıtma Mücadelesi”*, Edirne Postası, 25 Eylül 1937.

‘‘Trakya’da Kalkınma Hareketleri”, Edirne Postası, 13 Ekim 1937.

‘‘Edirne Memleket Hastanesi Bakteriyologu”, Edirne Postası, 20 Ekim 1937.

‘‘Sıtma Mücadelesi”, Edirne Postası, 25 Kasım 1937.

‘‘Lisede Menejit Vakası Çıktı”, Edirne Postası, 4 Aralık 1937.

‘‘*Bir Adam Kudurdu”*, Edirne Postası, 11 Aralık 1937.

‘‘Şehirde Tifüs Mü Var?”, Edirne Postası, 30 Aralık 1937.

‘‘Kızılay İyi Çalıştı”, Edirne Postası, 19 Ocak 1938.

‘‘Keşan Kızılay Hastanesi Çok İyi Çalışıyor”, Edirne Postası, 2 Şubat 1938.

‘‘*Hasta Çıkan Okullar Kapatıldı”*, Edirne Postası, 23 Şubat 1938.

‘‘Hastalıklarla Mücadele’’, Edirne Postası, 15 Ocak 1938.

‘‘Edirne’de Sıtma Mücadelesi”, Edirne Postası, 2 Mart 1938.

‘‘Edirne’de 2 Kuduz Vakası’’, Edirne Postası, 27 Nisan 1938.

‘‘Gürbüz Çocuk Müsabakasına 48 Çocuk İştirak Etti”, Edirne Postası, 30 Nisan 1938.

''Edirnemizin Felaketzedelere Yardımı Kararlaştırıldı'', Edirne Postası, 4 Mayıs 1938.

''Trakya'da Sıtma Mücadelesi'', Edirne Postası, 15 Haziran 1938.

İzzet Arkan,*''Sıtma Mücadelesinde Bir Ayda Ne İşler Görüldü?''*, Edirne Postası, 13 Temmuz 1938.

''Sivrisineklerden Sakınınız', 'Edirne Postası, 20 Ağustos 1938.

''Gölbaba Bataklığı Kurutuldu'', Edirne Postası, 15 Ekim 1938.

''Trakya'da Sıtma Mücadele İşi'', Edirne Postası, 7 Aralık 1938.

''*Grip Salgını Mı?*'', Edirne Postası, 31 Aralık 1938.

''Çocuk Esirgeme Kurumu Yoksul Yavruları Sevindirdi'', Edirne Postası, 8 Şubat 1939.

''Keşan Hastanesi Vilayete Geçecek'', Edirne Postası, 11 Mart 1939.

''Çocuk Esirgeme Kurumunun Yıllık Kongresi'', Edirne Postası, 22 Mart 1939.

''Çocuk Esirgeme Kurumu Edirne Vilayet Merkez Heyetinden'', Edirne Postası, 27 Nisan 1939.

''Sıhhi Afişler'', Edirne Postası, 6 Mayıs 1939.

''Günde 10 Saat Su'', Edirne Postası, 27 Mayıs 1939.

''Şap Hastalığı Çıktı'', Edirne Postası, 31 Mayıs 1939.

''Okullar Tatil Edildi, Azat Obaları Açılacak'', Edirne Postası, 14 Haziran 1939.

''Keşan Memleket Hastanesi Tababetinden'', Edirne Postası, 5 Temmuz 1939.

''Şap Hastalığı'', Edirne Postası, 5 Ağustos 1939.

''Milli Şefimiz İsmet İnönü Çoşkun ve Emsalsiz Tezahüratla Karşılandı'', Edirne Postası, 19 Ağustos 1939.

''Şap Hastalığı Kalmadı'', Edirne Postası, 9 Eylül 1939.

''Çocuk Esirgeme Kurumunun Yavrularımıza Yardımları'', Edirne Postası, 18 Ekim 1939.

''Hamiyetli Bir Tüccarımız'', Edirne Postası, 10 Kasım 1939.

''Doktor Ali Rıza'', Edirne Postası, 25 Kasım 1939.

''Su Meselesi'', Edirne Postası, 2 Aralık 1939.

''Edirne Çocuk Esirgeme Kurumu Kısa Zamanda Çok İşler Gördü'', Edirne Postası, 9 Aralık 1939.

''Edirne'nin Su İşleri Hallediliyor'', Edirne Postası, 16 Aralık 1939.

''Zelzele Tahribatı Tahminin Çok Fevkinde'', Edirne Postası, 3 Ocak 1940.

''Vilayetimizin Bugüne Kadar Felaketzedelere Olan Yardımı'', Edirne Postası, 10 Ocak 1940.

''Zelzele Felaketzedelerine Yardım Yekunu Gün Geçtikçe Kabarıyor'', Edirne Postası, 17 Ocak 1940.

''Nehirler Bu Senede Taştı, Bütün Ovalar Adeta Koca Bir Deniz Halini Alıverdi'', Edirne Postası, 27 Ocak 1940.

''Halkevi Balosu'', Edirne Postası, 14 Şubat 1940.

''Zehirli Gazlar Kursu'', Edirne Postası, 27 Mart 1940.

''İpsala'da Zehirli Gazlar Kursu'', Edirne Postası, 30 Mart 1940.

''Çocuk Esirgeme Balosu'', Edirne Postası, 17 Nisan 1940.

''Su Tahribatı'', Edirne Postası, 20 Nisan 1940.

''Gürbüz Çocuk Müsabakası'', Edirne Postası, 27 Nisan 1940.

''Köy Kadınları İçin Kurslar'', Edirne Postası, 19 Mayıs 1940.

''Zehirli Gazlar Kursları Açıldı'', Edirne Postası, 8 Haziran 1940.

''Şehrin Sıhhat İşleri'', Edirne Postası, 16 Haziran 1940.

Sıtma Mücadelesinin Çok İyi Neticeleri", Edirne Postası, 13 Temmuz 1940.

''Meriç Tunca Nehirleri Yine Geniş Mikyasta Taştı", Edirne Postası, 11 Aralık 1940.

''Kızılay'ın Seylapzedelere Yardımı", Edirne Postası, 8 Ocak 1941.

''Azat Obalarından Çocuklarımız Çok İstifade Etti", Edirne Postası, 21 Eylül 1940.

''Temizlik Meselesi", Edirne Postası, 5 Şubat 1941.

''Çocuk Esirgeme Kurumunun 1940 Yılında Yaptığı Yardımlar", Edirne Postası, 12 Şubat 1941.

''Nüfusu Arttırmaya Doğru", 'Edirne Postası, 1 Mart 1941.

''Bosna Köyünün Tayakadına Kaldırılması", Edirne Postası, 19 Mart 1941.

''Köylünün Sağlığına Ait Yeni Tedbirler", Edirne Postası, 5 Nisan 1941.

''*23 Nisan Bayramı Nasıl Geçti"*, 30 Nisan 1941.

''Trakya'da Sıtma Mücadelesi", Edirne Postası, 11 Haziran 1941.

''Köylerde Çocuk Esirgeme Kurumu Şubeleri Açılıyor", Edirne Postası, 23 Temmuz 1941.

''Nehirler Taştı", Edirne Postası, 4 Mart 1942.

''Keşan'da Fakir Çocuklara Sıcak Yemek Verildi'', Edirne Postası, 16 Nisan 1942.

''Kırkpınar Güreşleri Nasıl Olacak?", Edirne Postası, 30 Nisan 1942.

''Sünnet Cemiyetine Davet", Edirne Postası, 7 Mayıs 1942.

''Sıtmadan Korununuz'', Edirne Postası, 15 Temmuz 1942.

''Karasineklerden Korununuz'', Edirne Postası, 18 Temmuz 1942.

''Su Baskınlarına Karşı Tedbir", Edirne Postası, 5 Eylül 1942.

''Kuduz Vakası Çoğalıyor", Edirne Postası, 26 Eylül 1942.

''Ekmek Meselesi", Edirne Postası, 17 Ekim 1942.

‘‘*Fakir Çocuklara Sıcak Yemek Verilecek”*, Edirne Postası, 11 Kasım 1942.

‘‘Çiçek Aşısı Tatbikatı”, Edirne Postası, 16 Aralık 1942.

‘‘Ekmeğe Darı Karıştırılıyor”, Edirne Postası, 2 Ocak 1943.

‘‘Yoksul Halka Ucuz Ekmek Verilecek”, Edirne Postası, 23 Ocak 1943.

‘‘Uzunköprü’de Sosyal Yardım”, Edirne Postası, 17 Şubat 1943.

‘‘Çiçek Aşısı Yaptırınız”, Edirne Postası, 20 Şubat 1943.

‘‘Tifüs Hastalığı Vakaları”, Edirne Postası, 7 Nisan 1943.

‘‘Çiçek ve Tifüs Hastalığı ile Mücadele”, Edirne Postası, 8 Mayıs 1943.

‘‘Kızılayın Yardımları”, Edirne Postası, 19 Mayıs 1943.

‘‘Çiçek Vukuatı Azaldı, Tifüsle Mücadele Ediliyor”, Edirne Postası, 29 Mayıs 1943.

‘‘Trakya Sıtma Mücadele Reisliğinden”, Edirne Postası, 5 Haziran 1943.

‘‘Sıtma Mücadele Kursu”, Edirne Postası, 19 Haziran 1943.

Çetin Isbaha, *‘‘Tifüse Karşı Ne Gibi Tedbirler Aldık”*, Edirne Postası, 26 Haziran 1943.

‘‘Tifüs Salgını ile Mücadele”, Edirne Postası, 30 Haziran 1943.

‘‘Çiçeğe Karşı Aşılanınız”, Edirne Postası, 10 Temmuz 1943.

‘‘Faydalı Bir Film”, Edirne Postası, 28 Temmuz 1943.

‘‘Sıhhat Vekili Şehrimizde”, Edirne Postası, 14 Ağustos 1943.

‘‘Tifüs Mücadelesi”, Edirne Postası, 9 Ekim 1943.

‘‘*20 Gündür Tifüs Vakası Yok”*, Edirne Postası, 20 Ekim 1943.

Emin Necmi Gücüyener, *‘‘Yeni Mevsime Girerken”*, Edirne Postası, 23 Ekim 1943.

‘‘Sıtma ile Mücadele Devam Ediyor”, Edirne Postası, 29 Ekim 1943.

‘‘Lekeli Humma ve Çiçek Yine Baş Gösterdi”, Edirne Postası, 17 Kasım 1943.

‘‘*Tifüse Karşı Tedbir”*, Edirne Postası, 25 Kasım 1943.

Emin Necmi Gücüyener, *‘‘Kış Mevsimi Eşiğinde”*, Edirne Postası, 28 Kasım 1943.

‘‘Bir Haftada 5000 Kişiye Çiçek Aşısı Tatbik Edildi”, Edirne Postası, 19 Ocak 1944.

‘‘Çiçek Salgını ile Mücadele”, Edirne Postası, 29 Ocak 1944.

*‘‘Çiçek ve Tifüs Vukuatı’’*Edirne Postası, 2 Şubat 1944.

‘‘Kızılayın Yoksullara Yardımları”, Edirne Postası, 16 Şubat 1944.

‘‘Kızılay Çavdar Veriyor”, Edirne Postası, 7 Mart 1944.

Nejat Köknar, *‘‘Sağlığımız”*, Edirne Postası, 14 Mart 1944.

‘‘Çiçekle Mücadele’’, Edirne Postası, 11 Nisan 1944.

‘‘Doktorlar Arasında”, Edirne Postası, 3 Mayıs 1944.

‘‘Azat Obası Açılıyor”, Edirne Postası, 28 Haziran 1944.

‘‘Azat Obası Dağıldı”, Edirne Postası, 30 Ağustos 1944.

‘‘*Trakya’da Sıtma ile Mücadele Çok İyi Neticeler Verdi*’’, Edirne Postası, 2 Eylül 1944.

‘‘Tifüs Yine Baş Gösterdi”, Edirne Postası, 2 Aralık 1944.

‘‘Tifüs Salgını Başladı”, Edirne Postası, 13 Aralık 1944.

‘‘Geçen Ayda Tifüs Salgın”, Edirne Postası, 10 Ocak 1945.

‘‘Tifüs Salgını Çoğaldı”, Edirne Postası, 25 Ocak 1945.

‘‘Tifüs ve Difteri Hastalıkları”, Edirne Postası, 31 Ocak 1945.

‘‘Edirne Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanlığından”, Edirne Postası, 14 Mart 1945.

‘‘Sıtma Mücadele Kursu”, ‘Edirne Postası, 11 Nisan 1945.

‘‘Olağanüstü Sıtma Savaşı Yapılacak İller”, Edirne Postası, 26 Nisan 1945.

‘‘Şap Hastalığı ve Panayırlar”, Edirne Postası, 16 Mayıs 1945.

''Edirne Sıtma Komisyonu Başkanlığından'', Edirne Postası, 23 Haziran 1945.

''Sağlık Bakanımız Geliyor'', Edirne Postası, 8 Ağustos 1945.

''Kızılay Haftası'', Edirne Postası, 13 Ekim 1945.

''Sıtma Savaşı Başarı ile Yürüyor'', Edirne Postası, 3 Kasım 1945.

''Doktorsuz Hastane'', Edirne Postası, 21 Kasım 1945.

''Edirne Hastanesi Sağlık Bakanlığına Devredildi'', Edirne Postası, 12 Ocak 1946.

''Yoksul Çocuklara Kundura'', Edirne Postası, 18 Ocak 1946.

''Memleket Hastanesinin Son Doktoru da Ayrıldı'', Edirne Postası, 23 Ocak 1946.

''Fakir Halka Kömür'', Edirne Postası, 26 Ocak 1946.

''Edirne Hastanesi'', Edirne Postası, 2 Şubat 1946.

''Yoksul Çocuklara Ayakkabı'', Edirne Postası, 9 Şubat 1946.

''Tifüse Karşı Aşı'', Edirne Postası, 16 Şubat 1946.

''Edirne'nin Doktorsuz Hastanesi'', Edirne Postası, 20 Şubat 1946.

''Sıtma Savaşı Başladı'', Edirne Postası, 27 Nisan 1946.

''Sağlık Bakanı Edirne'de'', Edirne Postası, 21 Eylül 1946.

''Şarbon Hastalığı Salgın Halinde'', 'Edirne Postası, 25 Eylül 1946.

''Şarbon'', Edirne Postası, 12 Ekim 1946.

''Şarbon Hastalığından Korunma Çareleri'', Edirne Postası, 23 Ekim 1946.

''Çiçek Aşısı Yaptıralım'', Edirne Postası, 11 Aralık 1946.

''Hastanemiz Çok İyi Durumda'', Edirne Postası, 21 Aralık 1946.

''Çocuk Yuvası Açıldı'', Edirne Postası, 8 Şubat 1947.

''Temizlik Sağlık Meselesi'', Edirne Postası, 15 Şubat 1947.

''Grip Salgını Başladı Korunalım'', Edirne Postası, 26 Şubat 1947.

‘‘Grip Salgını Devam Ediyor”, Edirne Postası, 5 Mart 1947.

‘‘Edirne İlinde Şarbon ile Mücadele”, Edirne Postası, 12 Nisan 1947.

‘‘Hastanemizin Yeri”, Edirne Postası, 16 Nisan 1947.

‘‘Halkevinin Köy Gezisi”, Edirne Postası, 26 Nisan 1947.

‘‘Trakya Sıtma Savaş Başkanlığından”, Edirne Postası, 10 Mayıs 1947.

‘‘Hastanemizin Sağlık Kadrosu Tamamlanıyor”, Edirne Postası, 28 Mayıs 1947.

‘‘Hastane Başhekimliği”, Edirne Postası, 14 Haziran 1947.

‘‘Kızılay Sağlık Kampı”, Edirne Postası, 26 Temmuz 1947.

‘‘Şarbon Savaşı Sona Erdi”, Edirne Postası, 30 Temmuz 1947.

‘‘Koleraya Karşı Aşılanmayı İhmal Etmeyelim”, Edirne Postası, 13 Aralık 1947.

‘‘Edirne Veremle Savaş Derneği Tüzüğü”, Edirne Postası, 31 Ocak 1948.

Vedad Pınar, *‘‘Müfettişlik Konağı”*, Edirne Postası, 4 Şubat 1948.

‘‘*Verem Savaş Derneği İdare Kurulu’’*, Edirne Postası, 7 Şubat 1948.

‘‘Röntgen Uzmanı İstiyoruz”, Edirne Postası, 21 Şubat 1948.

‘‘Çocuk Esirgeme Kurumu İyi Çalışıyor’’, Edirne Postası, 31 Mart 1948.

‘‘*23 Nisan Bayramı*’’, Edirne Postası, 22 Nisan 1948.

‘‘Sıtma Savaşı’’, Edirne Postası, 22 Mayıs 1948.

‘‘Azat Kampı Açılıyor”, Edirne Postası, 26 Haziran 1948.

‘‘Edirne Valiliğinden”, Edirne Postası, 30 Haziran 1948.

‘‘Verem Dispanseri Açıldı”, Edirne Postası, 14 Temmuz 1948.

‘‘Tifüs Vakası Var”, Edirne Postası, 14 Ağustos 1948.

‘‘Kaldırım Köpekleri”, Edirne Postası, 21 Ağustos 1948.

‘‘Edirne Milletvekilleri Köyleri Gezdiler”, Edirne Postası, 9 Ekim 1948.

''Başıboş köpekler Çoğaldı'', Edirne Postası, 27 Ekim 1948.

''Açık Teşekkür'', Edirne Postası, 10 Kasım 1948.

''Kuduz ve Çiçek Salgını'', Edirne Postası, 11 Aralık 1948.

''Bir Açıklama'', Edirne Postası, 15 Aralık 1948.

''Nezle Olmayabilirsiniz'', Edirne Postası, 25 Aralık 1948.

''Kızamık Salgını Var'', Edirne Postası, 15 Ocak 1949.

''Verem Savaş Derneği Kongresi'', Edirne Postası, 26 Ocak 1949.

''Kızamık Salgını'', Edirne Postası, 2 Şubat 1949.

''Sıtma Savaş Hazırlıkları'', Edirne Postası, 19 Mart 1949.

''Grip Salgını'', Edirne Postası, 23 Mart 1949.

''Grip Salgını'', Edirne Postası, 2 Nisan 1949.

''Sıtma Hazırlığı Hazırlığı'', Edirne Postası, 9 Nisan 1949.

''Sıtma Savaşı Faaliyetine Hız Verildi'', Edirne Postası, 13 Nisan 1949.

''Verem Hastanesi Ne Vakit Açılacak'', Edirne Postası, 21 Mayıs 1949.

''Şöförler Sıhhi Muayeneye Tabi Tutuldular'', Edirne Postası, 1 Haziran 1949.

''Edirne Valisi Demeçte'', Edirne Postası, 6 Temmuz 1949.

''Verem Hastanesi Dün Açıldı'', Edirne Postası, 31 Ağustos 1949.

''Sütten Gelen Tehlikeler'', Edirne Postası, 3 Eylül 1949.

''Dr. R. Sami Haras'', Edirne Postası, 25 Ocak 1950.

''İlkokullarda Hastalık'', Edirne Postası, 28 Ocak 1950.

''Yoksul Öğrencilere Yemek'', Edirne Postası, 15 Şubat 1950.

''Dr. Suzan Güney Edirne'den Ayrılıyor'', Edirne Postası, 22 Şubat 1950.

''Verem Pavyonu'', Edirne Postası, 25 Şubat 1950.

''Hastane Operatörlüğü'', Edirne Postası, 29 Mart 1950.

''Hastanemizin Acınacak Hali'', Edirne Postası, 6 Nisan 1950.

''Fakir Çocuklara Yardım'', Edirne Postası, 3 Mayıs 1950.

Çetin Isbaha, *''Tatil Kampları''*, Edirne Postası, 21 Haziran 1950.

''Göçmenlere Yardım İşi'', Edirne Postası, 30 Aralık 1950.

''Cumhurbaşkanı Edirneyi Şereflendirdi'', Edirne Postası, 10 Ocak 1951.

''Çorluda Göçmenlere Hastane'', Edirne Postası, 14 Şubat 1951.

''Hastaneden Şikayet'', Edirne Postası, 26 Mayıs 1951.

''Karasinek Afeti'', Edirne Postası, 23 Haziran 1951.

''Sağlık Kampı'', Edirne Postası, 28 Temmuz 1951.

''Edirne Devlet Hastanesi'', Edirne Postası, 27 Ekim 1951.

''Verem Aşısı Tatbikatı'', Edirne Postası, 17 Ocak 1953.

''B.C.G.'', Edirne Postası, 7 Şubat 1953.

''Cumhurreisin Edirne Ziyareti'', Edirne Postası, 1 Temmuz 1953.

''Yeni Bir Sağlık Merkezi Yapılıyor'', Edirne Postası, 1 Ağustos 1953.

''Kuduz Hastalığı'', Edirne Postası, 30 Eylül 1953.

''Kızılayın Yardımları'', Edirne Postası, 17 Ekim 1953.

''Keşan Hastanesi'', Edirne Postası, 4 Aralık 1953.

''Fakirlere Pirinç'', Edirne Postası, 15 Şubat 1954.

''Grip Salgını'', Edirne Postası, 13 Mart 1954.

''Dahiliye Vekilimiz Dr. Namık Gedik Edirneye Geldi'', Edirne Postası, 15 Ocak 1955.

''Grip Salgını'', Edirne Postası, 14 Mart 1955.

''Şehrimiz Ebe ve Hemşire Okulu'', Edirne Postası, 22 Mart 1955.

''Fakir ve Kimsesiz Çocuklar'', Edirne Postası, 5 Aralık 1955.

''Keşan'da Bayındırlık'', Kurun, 20 Mart 1935.

''Edirne Sıhhiye Müdüriyetinden:'', Paşa eli, 9 Nisan 1923.

''Doktor Cevdet Paşazade Latif Bey'', Paşa eli, 6 Mayıs 1923.

''Fukara-yı Ahalinin Nazar-ı Dikkatine'', Paşa eli, 25 Nisan 1923.

''Çocuklarımızı Koruyalım'', Resmi Edirne, 5 Ocak 1929.

''*Çocuklarımızı Koruyalım*'', Resmi Edirne, 2 Haziran 1929.

''Memleket Hastanesi Operatörlüğü'', Resmi Edirne, 1 Haziran 1930.

''Kavaklı Dispanseri'', Resmi Edirne, ? 1931.

''Edirne'de Kuduz'', Son Posta, 20 Aralık 1932,

''Edirne'de Kış ve Yardım'', Son Posta, 4 Şubat 1933.

''Edirne Himayei Etfalinin Faaliyeti'', Son Posta, 22 Mart 1933.

Cevat Eke, *''Çorlu'da Sıtma Savaşı Çalışmaları''*, Son Posta, 24 Mayıs 1945.

Cevat Eke, *''Trakya ve Mudanya'da Sıtma Savaşı Çalışmaları''*, Son Posta, 7 Haziran 1945.

''Sıtma Mücadelesi'', Tan, 2 Temmuz 1936.

''Birçok Bataklıklar Kurutuldu'', Tan, 12 Temmuz 1937.

''Keşan Haberleri'', Tanin, 10 Temmuz 1945.

''Trakyada Sıtma Savaşı Çalışmaları'', Tanin, 18 Ağustos 1945.

''Şarbondan Ölüm'', Trakya'da Yeşilyurt, 29 Ekim 1934.

''*Ahmet'in Ölümü''*, Trakya'da Yeşilyurt, 22 Nisan 1935.

''*İş Bankasının Bir Yardımı''*, Trakya'da Yeşilyurt, 21 Kasım 1935.

''Sadaka-i Fitre ve Zekât'', Trakya'da Yeşilyurt, 11 Aralık 1935.

''Çocuk Yurtları'', Trakya'da Yeşilyurt, 6 Temmuz 1936.

''İğneada Bataklıkları'', Trakya'da Yeşilyurt, 10 Ağustos 1936.

''Valimiz Sergen'de'', Trakya'da Yeşilyurt, 7 Temmuz 1938.

''Çiçek Hastalığı'', Trakya'da Yeşilyurt, 24 Aralık 1942.

''Çiçek Hastalığı'', Trakya'da Yeşilyurt, 31 Aralık 1942.

''Edirne Aşevleri'', Trakya'da Yeşilyurt, 23 Ocak 1943.

''Tifüs Salgınına Karşı Şiddetli Mücadele'', Trakya'da Yeşilyurt, 21 Haziran 1943.

''Edirne'de Köpekler Çoğaldı'', Vakit, 27 Ocak 1934.

''D.D.T. Nedir'', Vakit, 4 Eylül 1946.

''Tebrik Ederiz'', Vatandaş, 27 Ağustos 1949.

''Kızamık Hastalığı'', Vatandaş, 12 Ocak 1949.

Demir Erel, *''Trakya Bölgesi Sıtma Savaş Başkanı''*, Vatandaş, 4 Mayıs 1949.

''İpsala ve Meriç İlçelerinde Sıtma Savaşı'', Vatandaş, 3 Aralık 1949.2

''Verem Aşısı'', 'Vatandaş, 28 Ocak 1950.

''Yerinde Bir Yardım'', Vatandaş, 11 Şubat 1950.

''Sıtma Mücadelesi Pek Keyfiyetsiz'', Vatandaş, 16 Haziran 1951.

''Sıtma Savaşındaki İmkansızlıklar'', Vatandaş, 23 Haziran 1951.

''Gönüllü Hasta Bakıcı'', Vatandaş, 20 Mart 1952.

Yeni Bir Doktor'', Vatandaş, 11 Ağustos 1952.

''B.C.G. Verem Aşısı'', Vatandaş, 29 Aralık 1952.

''İlçelerdeki Dispanserler'', Vatandaş, 1 Ocak 1953.

''Şehirde Grip Salgını'', Vatandaş, 12 Ocak 1953.

''B.C.G. Aşısı Başladı'', Vatandaş, 15 Ocak 1953.

''Gazetemiz 10 Fakir Veremliyi Tedavi Ettirecek'', Vatandaş, 30 Mart 1953.

''Tedavi Ettireceğimiz Veremliler'', Vatandaş, 16 Nisan 1953.

''Tedaviye Gönderdiğimiz Veremliler'', Vatandaş, 18 Mayıs 1953.

''Edirne'de Büyük Tehlike'', Vatandaş, 22 Haziran 1953.

''Zelzeleden Hasar Görenlere Kızılay Yardımı'', Vatandaş, 2 Temmuz 1953.

''İpsalada Sıtma Savaşı'', Vatandaş, 20 Ağustos 1953.

''Edirne Deprem Komisyonu Başkanlığından'', Vatandaş, 3 Eylül 1953.

''Akşamki Balo'', Vatandaş, 1 Ocak 1954.

''Verem Haftası Devam Ediyor'', Vatandaş, 15 Ocak 1954.

''Belediyemiz Fakir Halka Un Dağıtıyor'', Vatandaş, 1 Şubat 1954.

''Kızılay Fakirlere Pirinç Dağıtıyor'', Vatandaş, 13 Şubat 1954.

''Su Baskınında Kızılay'', Vatandaş, 19 Mart 1954.

''Uzunköprü Sağlık Merkezine Kavuşuyor'', Vatandaş, 8 Nisan 1954.

''Karaağaç Sağlık Merkezi'', Vatandaş, 12 Nisan 1954.

''Ebe Okulu Açılıyor'', Vatandaş, 30 Eylül 1954.

''Dr. Abdullah Türel'', Vatandaş, 7 Ekim 1954.

''Su Baskını Felaket Halini Aldı'', Vatandaş, 11 Ocak 1955.

''Sular Çekilmeye Başladı'', Vatandaş, 12 Ocak 1955.

''İpsalayı Su Bastı'', Vatandaş, 13 Ocak 1955.

''Kızılayın Teşekkürleri'', Vatandaş, 24 Ocak 1955.

''İpsala'da Dispanser'', Vatandaş, 28 Ocak 1955.

''Kızılayın Teşekkürü'', Vatandaş, 8 Şubat 1955.

''Belediye Et Dağıtacak'', Vatandaş, 4 Mart 1955.

''Uzunköprü'de Sağlık Merkezi'', Vatandaş, 4 Nisan 1955.

''Enezliler Sıtma Savaşı İstiyor'', Vatandaş, 10 Haziran 1955.

''Enezde Tifo Salgını'', Vatandaş, 15 Ağustos 1955.

''İpsala Sağlık Merkezi'', Vatandaş, 9 Eylül 1955.

''Vakıflar 75 Öğrenciye'', Vatandaş, 11 Ekim 1955.

''300 Öğrenciye Yemek'', Vatandaş, 28 Ekim 1955.

Kemal Özer, *''Hastanemiz''*, Vatandaş, 22 Aralık 1955.

''Enezliler Dispanser İstiyor'', Vatandaş, 26 Aralık 1955.

''Ebe Okulu'', Vatandaş, 27 Aralık 1955.

''İpsalayı Su Bastı'', Vatandaş, 16 Şubat 1956.

''Örnek Bir Sağlık Müessesesi'', Vatandaş, 18 Nisan 1956.

''İpsala'da Çocuk Felci Mi'', Vatandaş, 21 Mayıs 1956.

''Sağlık Vekilimiz'', Vatandaş, 28 Mayıs 1956.

''Göz Doktoru Tayin Edildi'', Vatandaş, 12 Temmuz 1956.

''Yurdumuzda Sıtma Hastalığı'', Vatandaş, 9 Ağustos 1956.

''Ebe Okulumuz 28 Mezun Verdi'', Vatandaş, 18 Eylül 1956.

''Çocuk Felci Görüldü'', Vatandaş, 29 Ekim 1956.

''İpsalada 143 Yeni Ev Yapılıyor'', Vatandaş, 28 Ocak 1957.

''Enezde Yapılacak Sağlık Merkezi'', Vatandaş, 12 Nisan 1957.

''Enez Sağlık Merkezi'', Vatandaş, 16 Mayıs 1957.

''Enez Bekir Kara Sağlık Merkezi'', Vatandaş, 20 Mayıs 1957.

''Operatör Dr. Mustafa Alper'', Vatandaş, 1 Haziran 1957.

''Şehrimizde Veremli Hastalar İçin Poliklinik'', Vatandaş, 31 Temmuz 1957.

‘‘Asya Gribi Şehrimizde’’, Vatandaş, 29 Ağustos 1957.

‘‘Asya Gribi”, Vatandaş, 10 Ekim 1957.

‘‘Dün Yapılan Temel Atma Töreni”, Vatandaş, 22 Mayıs 1958.

‘‘Köy Ebe Okulu 29 Mezun Verdi”, Vatandaş, 4 Ekim 1958.

‘‘Verem”, Vatandaş, 7 Ocak 1959.

‘‘Verem”, Vatandaş, 8 Ocak 1959.

‘‘Verem”, Vatandaş, 9 Ocak 1959.

‘‘Verem Dispanseri Temel Atma”, Vatandaş, 12 Haziran 1959.

‘‘Keşan ve İpsalada Tifo Vakaları”, Vatandaş, 30 Ocak 1960.

‘‘*Dr. Ali Rıza Alperat*’’, Vatandaş, 11 Temmuz 1960.

‘‘Göçmen İşleri”, Yeni Edirne, 5 Eylül 1950.

‘‘Göçmenlere Yardım”, Yeni Edirne, 6 Ekim 1950.

‘‘Temizlik İşleri’’, Yeni Edirne, 13 Ekim 1950.

‘‘Göçmenlere Yardım Derneği”, Yeni Edirne, 17 Ekim 1950.

‘‘Göçmenlere Yardım Başladı”, Yeni Edirne, 20 Ekim 1950.

‘‘Göçmenlere Yardım”, Yeni Edirne, 15 Aralık 1950.

‘‘Sağlık Bakanımızın Edirnelilere Müjdesi”, Yeni Edirne, 19 Aralık 1950.

‘‘Kızamık”, Yeni Edirne, 6 Mart 1951.

‘‘*Göçmen Evine’’,* Yeni Edirne, 6 Nisan 1951.

‘‘Göçmen Evine Röntgen Servisi”, Yeni Edirne, 24 Nisan 1951.

‘‘Sağlık İşleri”, Yeni Edirne, 27 Nisan 1951.

‘‘Verem Taraması”, Yeni Edirne, 2 Ekim 1951.

‘‘Aşı”, Yeni Edirne, 7 Aralık 1951.

''D.D.T. Yapılıyor'', Yeni Edirne, 6 Mayıs 1952.

''Sıtma ile Savaş'', Yeni Edirne, 31 Ekim 1952.

''Kuduzla Mücadele'', Yeni Edirne, 11 Kasım 1952.

''Uzunköprü Çocuk Esirgeme Kurumu'', Yeni Edirne, 26 Aralık 1952.

''*Dünyada Verem''*, Yeni Edirne, 2 Ocak 1953.

''*Dünyada Verem''*, Yeni Edirne, 6 Ocak 1953.

''*Türkiyede Verem''*, Yeni Edirne, 9 Ocak 1953.

''*Türkiyede Verem''*, Yeni Edirne, 13 Ocak 1953.

''Türkiyede Verem Aşısı'', Yeni Edirne, 16 Ocak 1953.

''Konferans'', Yeni Edirne, 20 Ocak 1953.

''*Verem Savaşının Ana Hatları''*, Yeni Edirne, 23 Ocak 1953.

''Trakya Sıtma Savaş Başkanlığından'', Yeni Edirne, 27 Ocak 1953.

''*Verem Savaşının Ana Hatları''*, Yeni Edirne, 30 Ocak 1953.

''*Verem Savaşının Ana Hatları''*, Yeni Edirne, 3 Şubat 1953.

''*Verem Savaşının Ana Hatları''*, Yeni Edirne, 6 Şubat 1953.

''Çocuk Kütüphane Faaliyeti'', Yeni Edirne, 3 Mart 1953.

''*Verem Mikrobu''*, Yeni Edirne, 6 Mart 1953.

''*Verem Kaynağı''*, Yeni Edirne, 10 Mart 1953.

''Çocuk Kütüphanesi Faaliyeti'', Yeni Edirne, 13 Mart 1953.

''*Verem Kaynağı''*, Yeni Edirne, 17 Mart 1953.

''*Veremin Bulaşma Yolları''*, Yeni Edirne, 24 Mart 1953.

''*Veremin Bulaşma Yolları''*, Yeni Edirne, 31 Mart 1953.

''*Veremin Bulaşma Yolları''*, Yeni Edirne, 3 Nisan 1953.

''Çocuk Kütüphanesi Faaliyeti'', Yeni Edirne, 7 Nisan 1953.

''*Veremin Bulaşma Yolları''*, Yeni Edirne, 10 Nisan 1953.

''*Verem Hastalığında İrsiyet''*, Yeni Edirne, 17 Nisan 1953.

''*Verem Hastalığında İrsiyet''*, Yeni Edirne, 21 Nisan 1953.

''*Veremden Korunma Çareleri''*, Yeni Edirne, 24 Nisan 1953.

''Uzunköprü Çocuk Esirgeme Kurumu'', Yeni Edirne, 28 Nisan 1953.

''Çocuk Kütüphanesi Faaliyeti'', Yeni Edirne, 1 Mayıs 1953.

''*Veremden Korunma Çareleri''*, Yeni Edirne, 12 Mayıs 1953.

''Veremden Korunma Çareleri'', Yeni Edirne, 15 Mayıs 1953.

''Veremden Korunma Çareleri'', Yeni Edirne, 19 Mayıs 1953.

''Veremden Korunma Çareleri'', Yeni Edirne, 22 Mayıs 1953.

''Veremden Korunma Çareleri'', Yeni Edirne, 26 Mayıs 1953.

''*Veremde Muafiyet''*, Yeni Edirne, 5 Haziran 1953.

''*Veremde Alerji''*, Yeni Edirne, 9 Haziran 1953.

''Veremde Alerji'', Yeni Edirne, 12 Haziran 1953.

''Dün Şehrimizde Çok Büyük Zelzele'', Yeni Edirne, 19 Haziran 1953.

''Feci Günün Bilançosu'', Yeni Edirne, 23 Haziran 1953.

''Edirnemizin Geçirdiği Büyük Zelzele Felaketinde Gelen Taziye Telgrafları'', Yeni Edirne, 26 Haziran 1953.

''Hastane Çadırda Çalışıyor'', Yeni Edirne, 30 Haziran 1953.

''*B.C.G. Verem Aşısı''*, Yeni Edirne, 3 Temmuz 1953.

''*B.C.G. Verem Aşısı''*, Yeni Edirne, 10 Temmuz 1953.

''*B.C.G. Verem Aşısı''*, Yeni Edirne, 16 Temmuz 1953.

''Öğrencilere Tifo Aşısı Yapılıyor'', Yeni Edirne, 10 Kasım 1953.

''Kızılaya Yardım'', Yeni Edirne, 24 Kasım 1953.

''Kültür Lokalinde Konferans'', Yeni Edirne, 25 Aralık 1953.

''Kızılayın Yardımı'', Yeni Edirne, 19 Ocak 1954.

''Belediye Fakir Halka Un Dağıtıyor'', Yeni Edirne, 9 Şubat 1954.

''Çocuklarda Kızamık'', Yeni Edirne, 5 Mart 1954.

''Su Baskınında Kızılay'', Yeni Edirne, 10 Mart 1954.

''Fakir Öğrencileri Koruma Cemiyeti'', Yeni Edirne, 12 Mart 1954.

''Sıtma Savaş Teşkilatının Mevsim Faaliyeti'', Yeni Edirne, 24 Ağustos 1954.

''Büyük Sünnet Düğünü'', Yeni Edirne, 11 Eylül 1954.

''Büyük Sünnet Düğünü'', Yeni Edirne, 13 Eylül 1954.

''Keşan Devlet Hastanesi'', Yeni Edirne, 6 Aralık 1954.

''Verem Haftası'', Yeni Edirne, 19 Ocak 1955.

''Verem Haftası'', Yeni Edirne, 20 Ocak 1955.

''Verem Haftası'', Yeni Edirne, 21 Ocak 1955.

''Verem Haftası'', Yeni Edirne, 22 Ocak 1955.

''Verem Haftası'', Yeni Edirne, 23 Ocak 1955.

''Verem Haftası'', Yeni Edirne, 24 Ocak 1955.

''Devlet Hastanesi Başhekimliği Bildirisi'', Yeni Edirne, 31 Ocak 1955.

''Devlet Hastanesi Başhekimliği Bildirisi'', Yeni Edirne, 1 Şubat 1955.

''Yeni Yapılan Devlet Hastanesi'', Yeni Edirne, 2 Şubat 1955.

''Keşan Hastanesi'', Yeni Edirne, 7 Şubat 1955.

''Belediyemizin Film Servisi'', Yeni Edirne, 23 Mart 1955.

''Ebe Mektebi Açılacak'', Yeni Edirne, 17 Ekim 1955.

''İlkokullarda Difteri Aşısı'', Yeni Edirne, 5 Ocak 1956.

''Çocuk Esirgeme Kurumu Yardımları'', Yeni Edirne, 27 Nisan 1957.

''Sıtma Savaş İşleri'', Yeni Edirne, 27 Mayıs 1957.

Dergiler

Altıok

Edirne

Trakya

Yarım Ay

KİTAPLAR

AKIN, Veysi, *Trakya'nın Türklere Devir Teslimi*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1996.

ARKAN, Dr. İzzet, Trakya Umumi Müfettişliği Köy Bürosu, *Köylüler İçin Sıtma Hakkında Kısa Bilgiler*, İstanbul Halk Basımevi 1936.

ARIKAN, Ayten, *Milli Türk Tıp Kongreleri (1923-1968) ve Türkiye Sağlık Politikalarına Etkileri*, Türkiye Tıp Akademisi Yeni Seri No.1, İstanbul 2010.

AYDIN, Erdem, *Türkiye'de Sıtma Savaşı*, Türk Tabipleri Birliği, Ankara 1998.

BAŞTÜRK, Şükrü, Ömer Düzbakar, *Türkiye'nin Sıhh-i İçtimai Coğrafyası Gelibolu Vilayeti İnceleme- Dil Özellikleri- Metin- Dizin- Tıpkı Basım*, Emin Yayınları, Bursa 2017.

BURGAÇ, Murat, *Türkiye'de Umumi Müfettişliklerin Kurulması ve Trakya Umumi Müfettişliği,* Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2013.

CİDAN, Aydın, *Türkiye'nin Sıhhi-i İçtimai Coğrafyası Kırkkilise (Kırklareli) Vilayeti Tanıtma-Değerlendirme- Transkripsiyon- Günümüz Türkçesi Tıpkı Basım,* Kırklareli Belediye Yayınları, İstanbul.

Cumhuriyet'in 15.Yılında Edirne, Ankara 1939.

ÇETİN, Nurten, *Edirne'de Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları 1923-1945*, Libra Yayıncılık, İstanbul 2020.

HAKKI, Dr. İsmail, Trakya Umumi Müfettişliği Köy Bürosu, *Köy Sağlığını Koruma*, Aziz Basımevi Edirne 1937.

İÇBİLEN, Dr. Talat, Trakya Umumi Müfettişliği Köy Bürosu, *Köylüye Kızıl, Kızamık ve kabakulak hastalıkları için öğütler*, Cemal Azmi Basımevi, İstanbul 1937.

İzmir Enternasyonal Fuarında Trakya 1938, Ahmed İhsan Basımevi, İstanbul 1938.

KAZANCIGİL, Ratıp, Nilüfer Gökçe, Ender Bilar, *Edirne'nin Sağlık ve Sosyal Yardım Tarihi*, Trakya Üniversitesi Yayınları, C. 1, Edirne 2009.

KAZANCIGİL, Ratıp, Nilüfer Gökçe, Ender Bilar, *Edirne'nin Sağlık ve Sosyal Yardım Tarihi*, Trakya Üniversitesi Yayınları, C. 2, Edirne 2009.

KAZANCIGİL, Ratıp, Nilüfer Gökçe, *Tosyavizade Dr. Rıfat Osman Bey'den Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver'e Edirne Mektupları,* Edirne Belediye Başkanlığı Yayınları, C. 1, Edirne 2016.

KUTKAM, İsmail Hakkı, *Köylüye Öğütlerim Verem*, İstanbul Halk Basımevi, İstanbul 1937.

KUTKAM, İsmail Hakkı, Trakya Umumi Müfettişliği Köy Bürosu, *Köy Sağlığını Koruma*, Aziz Basımevi Edirne 1937.

ÖZMEN, Abidin, *Trakya*, Kanaat Basımevi, Ankara 1948.

PEREMECİ, Osman Nuri, *Edirne Tarihi*, Resimli Ay Matbaası, İstanbul 1940.

SARIKAYA, Makbule, *Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti 1921-1935*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2012.

SOYER, Eczacı Reşit, *General Kazım Dirik*, Yeni yol Matbaası, İzmir 1947.

T.C. Edirne Vilayeti Umumi Meclisi 1931 Zabıtnamesi, Edirne, Vilayet Matbaası.

Trakya'nın 5 Yıllık Köy Kalkınma Programı, Devlet Basımevi, İstanbul 1936.

Trakya Umumi Müfettişliği, *1936 Köy Bütçeleri Özlüğü*, Aziz Basımevi Edirne.

Trakya Umumi Müfettişliği Köy Bürosu, *Trakya'da Köy Çocukları Azat Obaları (Kinderhaymlar)*, Ankara Devlet Matbaası, 1936.

Trakya Umumi Müfettişliği Köy Bürosu, *Trakya'da Azat Obaları*, İstanbul Ahmed İhsan Basımevi, 1939.

Trakya Umumi Müfettişliği Köy Bürosu, *Trakya Bölgesinde İki Hafta Süren Köy Muhtarları ve Köy Katipleri Kursları*, 1937.

TOSYAVİZADE, Dr. Rıfat Osman, *Edirne Rehnüması*, Trakya Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, Edirne 1998.

MAKALELER

AK, Bilal, ''Türkiye Cumhuriyeti'nde Sağlık Hizmetleri'', *Türkler Ansiklopedisi*, C. 17, Ankara 2002.

AKIN, Veysi ''23 Nisan Milli Hakimiyet ve Çocuk Bayramı'nın Tarihçesi'', *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*'', C. 3, S. 3, Denizli 1997.

AKSAKAL, Halil İbrahim, ''Dr. Refik Saydam Önderliğinde Cumhuriyet Dönemi Sağlık Hizmetlerini Modernleştirme Çabaları'', *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 1, C. 27, Elazığ 2017.

AYDIN, Mehmet Korkud, ''Edirne Halkevi'nin Kuruluş ve Faaliyetleri'', *Eğitim ve Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, S. 3, Eylül 2021.

BULUT, Taner, ''Cumhuriyet'in Bir Gençlik Projesi Olarak Kızılay Kampları (1936-1950)'', *Çağdaş Türkiye Araştırmalar Dergisi*, C. 6, S. 14, 2007.

BURGAÇ, Murat, ''Cumhuriyet Döneminde Trakya'da Örnek Bir Sağlık Kampı Uygulaması: Azat Obaları'', *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 27, S. 81, Ankara 2011.

CANDEĞER, Ümmügülsüm, ''Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Çiçek Hastalığı (1923-1960)'', *Tarihsel Süreçte Anadolu'da Çiçek*, Gece Kitaplığı, Ankara 2020.

CEYLAN, Okan, ‘‘İkinci Dünya Savaşı ve Tarım Ekonomisi: Edirne Vilayeti Örneği (1939-1945), *Türkiye'de Tarım Politikaları ve Ülke Ekonomisine Katkıları Sempozyumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları*, Şanlıurfa 2018.

ÇAKMAK, Fevzi, ‘‘Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıtlarına Göre Türkiye Cumhuriyeti'nin Sıtma Savaşı (1920-1946)’’, *Tarihsel Süreçte Anadolu'da Sıtma*, Gece Kitaplığı, Ankara 2017.

ÇANLI, Mehmet, ‘‘Yunan İşgal Kuvvetlerinin Tahliyesi Sonrası Doğu Trakya'da Hilal-i Ahmer'in Sağlık Hizmetleri (1922-1924)’’, *Atatürk Yolu Dergisi*, S. 44, C. 11, Ankara 2009.

DEMİRTOLA, Hüseyin, Asuman Atilla, ‘‘Türkiye'de Cumhuriyet'ten Bu Güne Merkezi Sağlık Yöneticileri’’, *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Statejileri Araştırma Dergisi*’’, C.1, S. 2, 2015.

GÖKÇE, Nilüfer, ‘‘Edirne Belediye Hastanesi'nin Cumhuriyet Dönemindeki Durumu’’, *Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, S. 22, Edirne 2005.

GÖKÇE, Nilüfer, ‘‘1936 Yılında Çocuklar İçin Açılan Sağlık Kampı: Azat Obaları’’, *Yöre Dergisi*, S. 158, Edirne 2014.

GÖKÇE, Nilüfer, Esin Karlıkaya, ‘‘Edirne Merkez Askeri Hastanesi’’, *Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, S. 18, Edirne 2001.

GÖKÇE, Nilüfer, Esin Karlıkaya, ‘‘1829-1914 Yılları Arasında Edirne'de Görülen Salgın Hastalıklar ve Sağlık Hizmetleri’’, S. 18, Edirne 2001.

GÜMÜŞÇÜ, Osman, ‘‘Millî Mücadele Dönemi Türkiye Coğrafyası İçin Bilinmeyen Bir Kaynak: ‘‘Türkiye'nin Sıhhi ve İçtimai Coğrafyası’’, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, S. 45, C. 15, 1999.

HAÇİN, İlhan, ‘‘1939 Erzincan Büyük Depremi’’, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, S.88, Mart 2014 Ankara.

KARAPINAR, Özlem, ‘‘Trakya'nın Yeni Sakinleri: Göçmenler (1934-1938), *History Studies*, C. 12, S. 2, 2020.

KARLIKAYA, Esin, ‘‘Edirne ve Çiçek Aşısı’’, *Yöre Dergisi*, S. 15, Edirne 2001.

ÖĞÜTLÜ, Aziz, ‘‘Şarbon’’, *Deneysel ve Klinik Tıp Dergisi*, S.29, Samsun 2012.

ÖZER, Sevilay, ‘‘I. Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nde Tifüs (Lekeli Humma) Salgını’’, *Belleten*, S. 287, C. 80, Ankara 2016.

ÖZER, Sevilay, ‘‘II. Dünya Savaşı Yıllarında İstanbul’da Tifüs’’, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S. 30, 2015.

SARIKAYA, Makbule ‘‘Gürbüz Çocuk Yarışmaları’’, *Atatürk Dergisi*, C. 1, S. 1, 2012.

ŞAHİN, Güneş ‘‘1938 Kırşehir (Akpınar) Depremi ve Bölgeye Etkileri’’, *Tarih Okulu Dergisi*, S. 26, 2016.

ŞİMŞEK, Halil, Fulya Arslan, ‘‘Yeni Edirne Gazetesi’ne Göre Bulgaristan’dan Türkiye’ye Göçler 1950-1951, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, S. 13.

TEKİR, Süleyman, ‘‘Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye’de Sıtma ile Mücadele Faaliyetleri (1923-1930), *Tarihsel Süreçte Anadolu’da Sıtma*, Gece Kitaplığı, Ankara 2017.

TINAL, Mehmet, ‘‘1928 Torbalı (İzmir) Depremi’’, *Turkish Studies Dergisi*, C. 4, S. 8, Ankara 2009.

TUĞLUOĞLU, Fatih, ‘‘Türkiye’de Sıtma Mücadelesi (1924-1950)’’, *Türkiye Parazitoloji Dergisi*, S. 32, 2008.

UCA, Alaattin, ‘‘İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’nin Altı Vilayetinde İlan Edilen Örfi İdare ve Buna Karşı Mecliste Gösterilen Demokratik Tepki’’, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 40, Erzurum 2009.

TEZLER

ÇAKIRÇOBAN, İsmail, *İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye’de Bulaşıcı Hastalıklarla Mücadele*, (Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2010.

ÇETİN, Sabit, *İkinci Dünya Savaşında İstanbul ve Trakya'da Alınan Tedbirler: Pasif Koruma ve Tahliye,* (Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2008.

DEBRELİ, Pelin, *Atatürk ve İnönü Döneminde Edirne Şehri,* (Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2012.

DURAK, Gökhan, *Trakya Bölgesi Halkevi Faaliyetleri*, (Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2006.

KARATORĞUT, Kürşad, *Cumhuriyet Dönemi Sağlık Politikaları ve Frengi ile Mücadele (1923-1950),* (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van 2019.

KEMALOĞLU İNGİNAR, Ayşegül, *Trakya'ya İskân Edilen Göçmenler ve Bölgenin Sosyokültürel Yapısına Etkileri (1923-1960)*, (İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2020.

ÖZKAN, Aytaç, *Mübadelenin Edirne Vilayeti Uygulaması ve Sosyoekonomik Etkileri*, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2015.

ÖZPEKCAN, Meliha, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Sağlık Politikası (1923-1933),* (İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1999.

TAŞ, Serap, *Umumi Müfettişlikler,* (Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir 1997.

TOPARLAK, Bahar, *Bulgaristan Türklerinin 1950-1951 Göçü ve Trakya'da İskanları*, (Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi), Edirne 2018.

İNTERNET KAYNAKLARI

Ayten Altıntaş, Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekaleti(Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı), Atatürk Ansiklopedisi https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/sihhiye-ve-muavenet-i-ictimaiye-vekaleti-saglik-ve-sosyal-yardim-bakanligi/ (Erişim Tarihi: 14.11.2022)

https://www.florence.com.tr/difteri (Erişim Tarihi: 20.10.2022)

https://www.acibadem.com.tr/ilgi-alani/sarbon/#genel-tanitim (Erişim Tarihi: 23.06.2022)

https://vetkontrol.tarimorman.gov.tr/bornova/Menu/76/Sap-Hastaligi (Erişim Tarihi: 25.06.2022)

https://www.ttb.org.tr/TD/TD82/7.html (Erişim Tarihi: 03.10.2022)

https://www.ttb.org.tr/kutuphane/sitma.pdf (Erişim Tarihi:17.10.2022)

https://hipokratist.com/edirne-sultan-1-murat-devlet-hastanesi/ (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

https://www.tayakadinkoyuedirne.com/?SyfNmb=2&pt=Köyümüzün+Tarihçesi (Erişim Tarihi: 08.11.2022)

https://www.academia.edu/44405659/Ladik_Depremi (Erişim Tarihi: 15.11.2022)

https://www.academia.edu/40334682/BULGARİSTAN_DAN_TÜRKİYE_YE_GERÇEKLEŞEN_1950_1951_GÖÇÜ_VE_EDİRNE_POSTASI_GAZETESİ (Erişim Tarihi: 27.02.2023)

https://www.turkiyeklinikleri.com/article/tr-difteri-73225.html (Erişim Tarihi: 18.06.2023)

DİZİN

Abidin Özmen, 101, 127, 142, 151, 167, 168, 181, 183, 193, 223
Altıok, 6, 8, 16, 25, 27, 41, 42, 69, 86, 109, 252
Ankara, iii, 2, 4, 5, 6, 17, 26, 32, 33, 34, 36, 67, 71, 75, 81, 84, 96, 100, 111, 112, 154, 159, 166, 168, 173, 182, 199, 208, 213, 215, 216, 221, 252, 253, 254, 255, 256
Askeri Hastane, 5
Aşevi, 8, 94, 156, 157, 213
Aşı, 16, 19, 28, 31, 67, 90, 105, 106, 108, 109, 110, 118, 162, 176, 205
Azat Obaları, v, viii, 48, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 107, 131, 132, 160, 203, 204, 253, 254, 255

Babaeski, 28, 45, 126, 127, 130, 175
Balkan Savaşları, 91, 111
Bosna Köyü, 152
Buğu sandığı, 27, 102
Bulaşıcı Hastalıklar, iv, vi, vii, 19, 28, 29, 93, 108, 166
Bulgaristan, 5, 9, 86, 91, 92, 96, 99, 212, 255, 257

Cumhuriyet, i, iii, vii, x, 4, 5, 6, 7, 10, 14, 15, 19, 26, 29, 31, 32, 36, 38, 39, 44, 45, 47, 51, 53,
55, 59, 64, 65, 66, 67, 71, 74, 76, 77, 80, 81, 83, 85, 87, 88, 97, 102, 103, 105, 109, 111, 119, 120, 122, 129, 131, 134, 135, 137, 142, 143, 160, 162, 173, 192,203, 204, 207, 211, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 252, 254, 255

Çanakkale, 17, 35, 39, 66, 68, 72, 90, 92, 99, 125, 212, 223, 255
Çiçek, v, vi, viii, 31, 108, 109, 177, 255
Çocuk Esirgeme Kurumu, 7, 8, 81, 97, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 158, 203, 207, 208, 209, 210, 224
Çocuk Felci, viii, 179

Deprem, 96, 97, 139, 159, 217, 218
Dr. Cevat Eke, 119, 126, 127, 166, 193
Dr. Demir Erel, 166, 168, 169, 170
Dr. İzzet Arkan, 36, 37, 39, 42, 43, 45, 105, 121
Dr. Ratıp Kazancıgil, 167, 170
Dr. Rıfat Osman, 6, 14, 51, 52, 53, 54, 56, 111, 253, 254
Dr. Rıza Nur, 1, 2, 3
Dr. Suzan Güney, 182, 193
Dr. Şükrü Fazıl, 14, 52, 81

Edirne, i, ii, iii, iv, v, vi, vii, viii, ix, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125,126, 127, 128, 129, 130, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257
Edirne Devlet Hastanesi, viii, 8, 141, 180, 182, 186, 188, 199, 201
Edirne Halkevi, vi, 7, 8, 14, 16, 25, 41, 68, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 104, 107, 148, 149, 150, 151, 157, 254
Edirne Memleket Hastanesi, v, 20, 21, 51, 53, 55, 56, 137, 140, 180, 192
Enez, viii, 6, 11, 173, 178, 190, 200
Ergene, 6, 11, 29, 35, 40, 46, 125

Fuat Umay, 67, 208

Göçmen, 7, 94, 95
Grip, iv, vii, 22, 23, 174, 175,176

Havsa, viii, 22, 23, 31, 44, 45, 95, 127, 178, 190, 210, 220
Hilal-i Ahmer, 6, 10, 51, 57, 87, 90, 91, 93, 94, 96, 254
Himaye-i Etfal Cemiyeti, 7, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 82, 84, 86, 91, 93, 253

İbrahim Tali Öngören, iv, 17, 18, 35, 223
İdeal Cumhuriyet Köyü Projesi, vii, 131, 134
İğne Ada, 38
İkinci Dünya Savaşı, 27, 99, 100, 109, 119, 125, 128, 137, 147, 149, 161, 162, 164, 166, 176, 192, 224, 254, 256
İpsala, viii, 11, 13, 35, 36, 40, 47, 106, 120, 130, 142, 156, 159, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 179, 189, 200, 211, 221, 222
İsmail Hakkı Kutkam, 137, 157, 192
İsmet İnönü, 12, 99, 101
İstanbul, iii, 3, 11, 16, 20, 21, 25, 28, 29, 33, 34, 40, 43, 48, 56, 65, 72, 90, 91, 99, 100, 108, 111, 112, 118, 131, 143, 144, 145, 152, 153, 182, 192, 199, 200, 201, 205, 213, 214, 216, 252, 253, 254, 255, 256, 257

Kabakulak, viii, 25, 177

Karaağaç, v, viii, 19, 43, 63, 68, 69, 72, 73, 80, 83, 85, 88, 89, 93, 119, 125, 153, 171, 190, 213, 216, 217, 223
Kavaklı, v, 13, 29, 35, 63, 88, 94
Kazım Dirik, 36, 37, 38, 48, 65, 67, 95, 101, 134, 146, 160, 203, 205, 223, 253
Keşan, v, viii, 10, 11, 13, 22, 24, 26, 30, 31, 36, 38, 40, 45, 47, 57, 58, 59, 61, 72, 90, 91, 94, 95, 97, 109, 121, 124, 126, 128, 130, 142, 145, 147, 156, 159, 176, 178, 188, 189, 200, 221
Kırklareli, 4, 6, 11, 17, 27, 29, 33, 35, 37, 39, 52, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 90, 92, 97, 99, 125, 148, 175, 207, 223, 252
Kızamık, iv, vi, vii, 19, 20, 25, 129, 174, 253, 257
Kızıl, iv, 20, 24, 25, 253
Kızılay, iii, v, vii, viii, 7, 8, 26, 30, 50, 57, 59, 60, 61, 64, 73, 89, 93, 94, 95, 118, 142, 152, 153, 154, 155, 157, 158, 159, 160, 203, 204, 205, 206, 210, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 220, 221, 222, 224, 254
Kinin, 11, 33, 34, 35, 37, 38, 40, 42, 45, 46, 47, 120, 121, 122, 125
Köy Ebe Kursları, v, 65
Köy Muhtarları ve Katipleri Kursu, v, 66
Kuduz, iv, vi, viii, 21, 56, 129, 176
Kuş Palazı, iv, vi, 24, 128, 162

Lalapaşa, 85, 100, 147, 159, 178, 189, 200, 220
Lüleburgaz, 30, 35, 121, 124, 128, 130, 175

Menenjit, v, 30
Meriç, iii, 6, 11, 17, 35, 36, 38, 39, 40, 44, 46, 47, 63, 86, 87, 88, 89, 125, 130, 142, 152, 154, 155, 159, 167, 168, 170, 171, 178, 189, 200, 220, 221
Mudanya Ateşkes Antlaşması, 223

Osmanlı Devleti, iii, 2, 26, 108, 223, 255

Refik Saydam, 4, 34, 199, 254
Romanya, 92, 95, 96

Sağlık, i, iii, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 25, 26, 27, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 40, 42, 43, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 57, 59, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 70, 72, 74, 78, 90, 91, 93, 95, 100, 102, 103, 104, 106, 107, 109, 110, 111, 114, 115, 117, 119, 120, 121, 123, 124, 125, 128, 129, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 139, 140, 141, 143, 151, 153, 160, 161, 163, 164, 166, 169, 177, 178, 185, 189, 190, 197, 198, 199, 203, 204, 213, 214, 216, 218, 224, 257
Sağlık Korucusu Kursları, v, 65
Salgın, i, 6, 7, 12, 13, 14, 22, 23, 24, 26, 27, 32, 33, 34, 65, 105, 106, 108, 111, 119, 160, 162, 164, 166, 173, 175, 176, 177
Sergen, 68, 71, 72

Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti, 4, 5, 11, 15, 34, 54, 57, 65, 88, 102, 104, 112, 115, 118, 120, 136, 139
Sıtma, v, vi, vii, 6, 11, 19, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 89, 105, 106, 119, 121, 122, 124, 125, 126, 127, 128, 160, 161, 162, 163, 164, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 189, 199, 223, 224, 252, 254, 255, 256
Sosyal Yardım, i, vi, vii, viii, ix, 5, 6, 52, 74, 81, 82, 84, 85, 90, 133, 143, 149, 151, 155, 162, 167, 174, 176, 180, 181, 185, 188, 199, 207, 212, 213, 216, 217, 218, 253

Şap Hastalığı, v, vii, 30, 129
Şarbon, iv, viii, 28, 29, 164, 178

Tayakadın Köyü, 155
Tekirdağ, 17, 23, 29, 30, 33, 35, 37, 39, 66, 68, 72, 81, 90, 91, 92, 97, 99, 101, 125, 128, 160, 203, 204, 213, 214, 217, 223
Tifo, iv, viii, 27, 178, 213
Tifüs, iv, vi, viii, 26, 102, 111, 112, 114, 177, 255
Trakya, i, ii, iii, iv, v, vii, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 25, 27, 28, 29, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 51, 52, 53, 56, 57, 58, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 82, 87, 90, 91, 92, 94, 95, 97, 99, 100, 101, 102, 103, 105, 110, 111, 113, 119, 121, 125, 126, 127, 128, 131, 133, 134, 138, 146, 148, 151, 156, 160, 163, 166, 167, 168, 169, 170, 172, 175, 181, 183, 192, 193, 195, 196, 198, 203, 204, 206, 212, 215, 223, 244, 252, 253, 254, 255, 256, 257
Trakya Bölgesi, 6, 7, 17, 34, 35, 82, 90, 99, 256
Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatı, v, 19, 32, 36, 37, 41, 42, 45, 46, 119, 121, 126, 127, 128, 160, 167, 172, 223
Türkiye Cumhuriyeti, i, iii, 1, 2, 3, 32, 254, 257

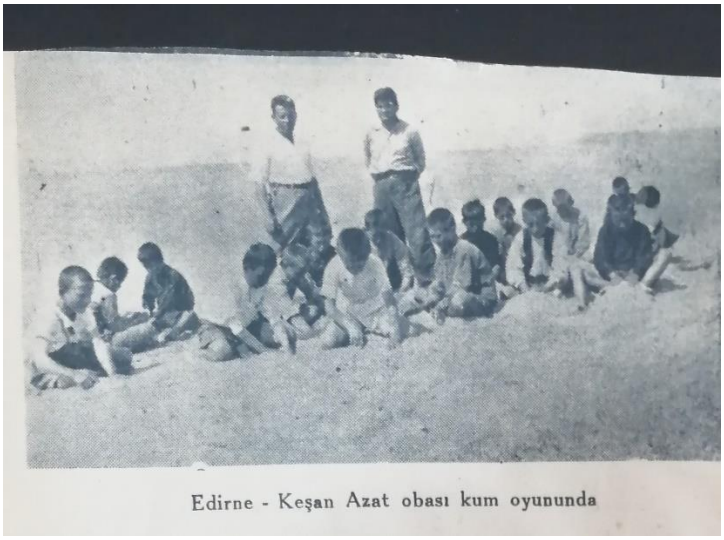
Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, 4, 13, 108
Uyuz, v, vi, 30, 129
Uzunköprü, v, viii, 13, 15, 21, 22, 23, 29, 30, 35, 36, 38, 40, 46, 47, 61, 62, 63, 76, 84, 90, 91, 121, 130, 142, 145, 151, 156, 157, 159, 168, 178, 189, 196, 200, 210

Verem, viii, 8, 161, 184, 185, 186, 187, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 205, 216, 253

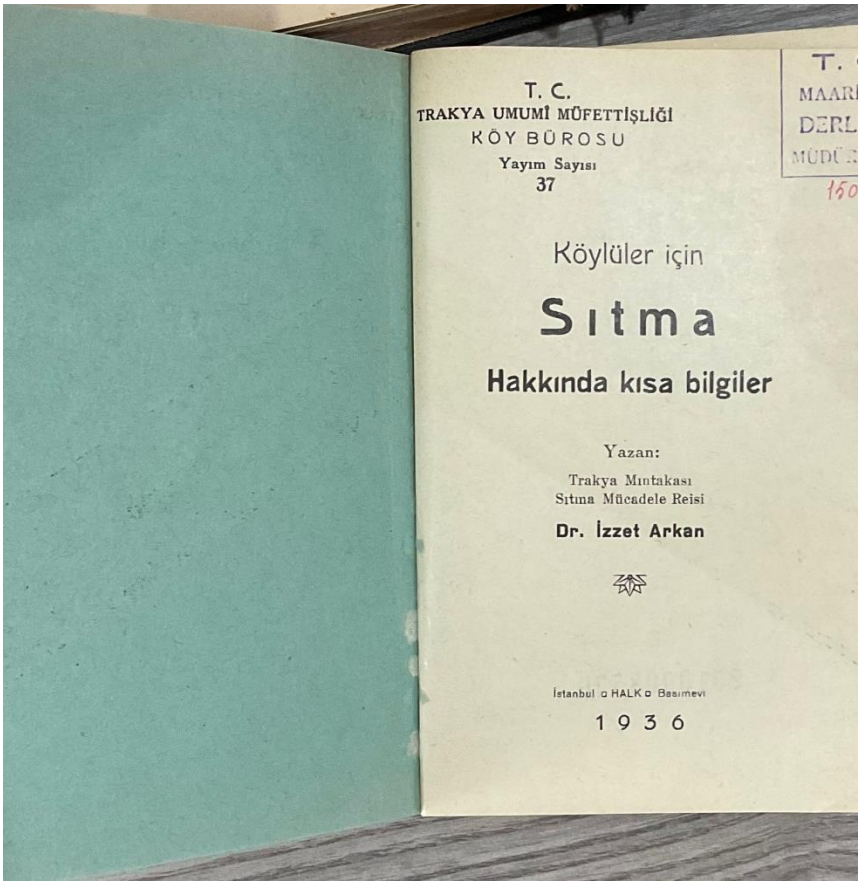
EKLER

EK 1: Keşan Azat Obasında Çocuklar (Trakya Umumi Müfettişliği Köy Bürosu Yayını Azat Obaları)

EK 2: Keşan Azat Obasında Oyun Oynayan Çocuklar (Trakya Umumi Müfettişliği Köy Bürosu Yayını Azat Obaları)

T. C.
TRAKYA UMUMİ MÜFETTİŞLİĞİ
KÖY BÜROSU
Yayım Sayısı
37

Köylüler için

Sıtma

Hakkında kısa bilgiler

Yazan:
Trakya Mıntakası
Sıtma Mücadele Reisi
Dr. İzzet Arkan

İstanbul ▫ HALK ▫ Basımevi
1936

EK 3: Trakya Sıtma Mücadele Teşkilatı Başkanı Dr. İzzet Arkan tarafından yazılan sıtma hakkında bilgilendirici kitapçık (Ankara Milli Kütüphane Arşivi)

Sıtma mücadele kurumu tarafından geçen Haziran içinde ya-

Yukarıda Görülen Mücadele Reisi Dr. İzzet Arkan
Alttaki Resim Trakyada Bir bataklığın kurutulması

EK 4: Trakya Sıtma Mücadele Başkanı Dr. İzzet Arkan ve Bataklık Kurutma (Edirne Postası 13 Temmuz 1938)

Esaslı bir şekilde tamirine başlanan Edirne Memleket hastahanesinden bir görünüş

EK 5: Edirne Memleket Hastanesi (Edirne Postası 22 Eylül 1937)

Edirnede bir su birikintisine mazot serpilirken ..

EK 6: Edirne'de sıtmaya karşı mazotaj çalışması yapılırken (Trakya Dergisi Sayı 12)

EK 7: Kızılay'ın Edirne'de Açtığı Aşevi (Kızılay Arşivi)

EK 8: Buğu Sandıkları (1939 Enternasyonal İzmir Fuarında Trakya)

EK 9: Trakya Umumi Müfettişleri sırasıyla Dr. İbrahim Tali Öngören, Kazım Dirik, Zeynel Abidin Özmen